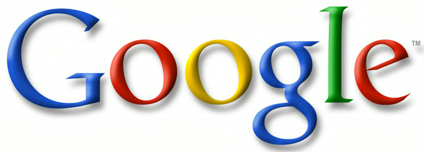
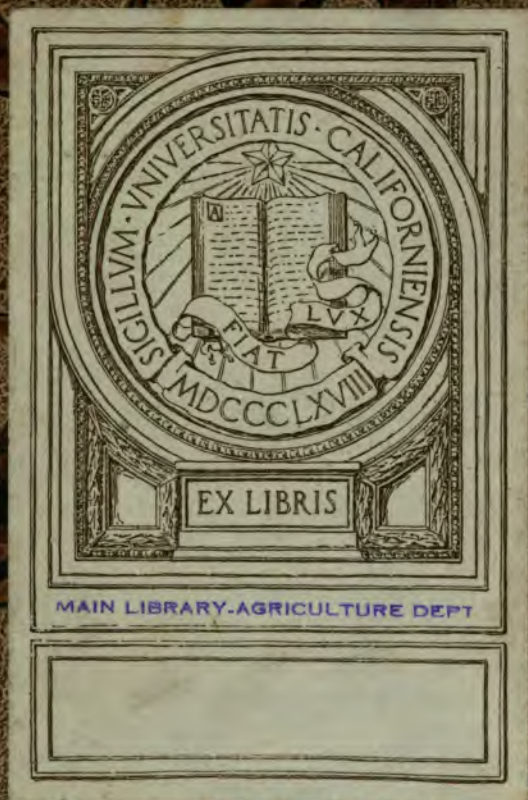
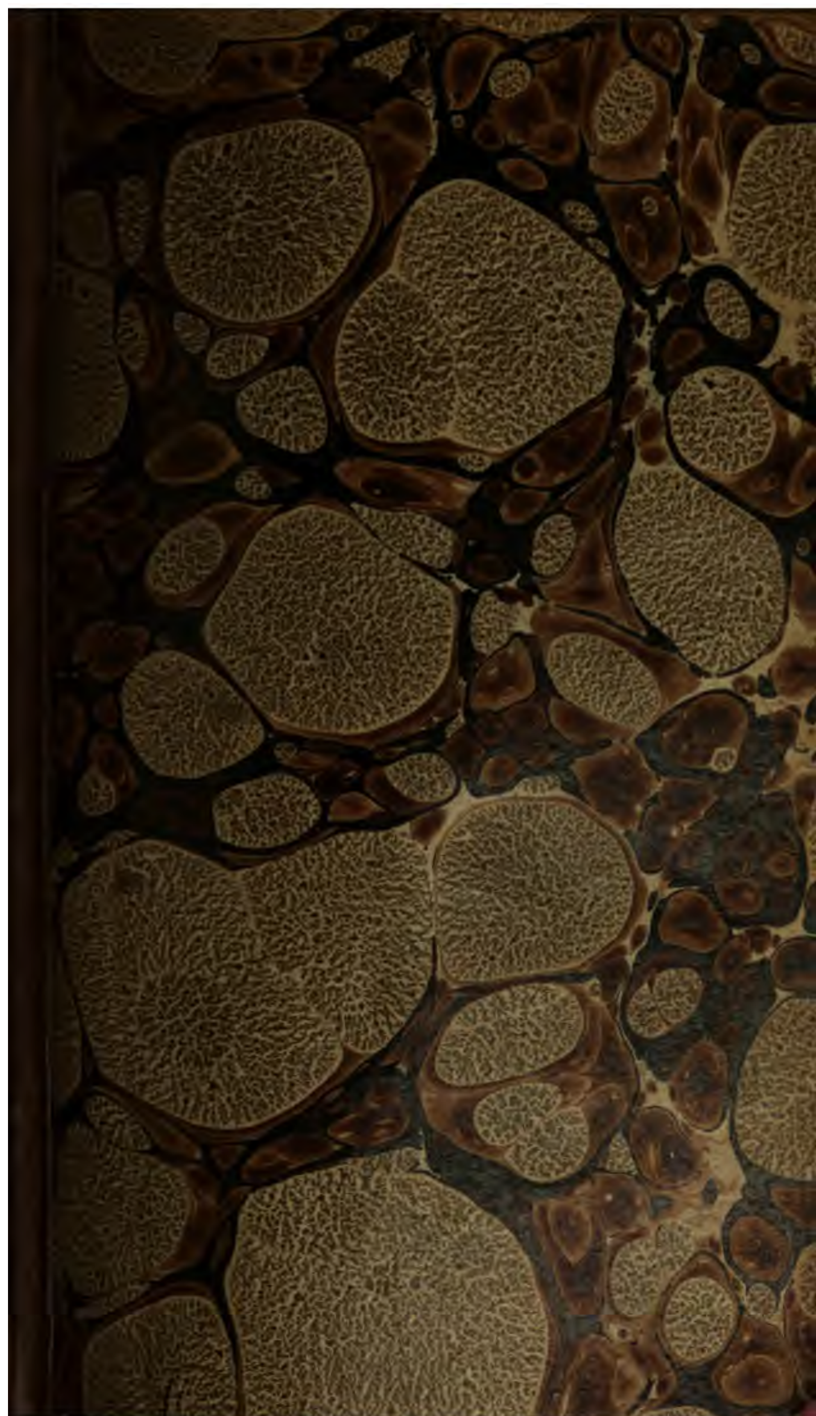

SIGILLVM · VNIVERSITATIS · CALIFORNIENSIS
FIAT LVX
MDCCCLXVIII
EX LIBRIS

Andr. Hansen

Haandbog

i

den danske Landvæsensret.

Af

Jacob Mandix,
Etatsraad og Committeret i Rentekammeret.

Anden omarbeidede Udgave.

Andet Bind.

Kiøbenhavn, 1813.
Trykt paa det gyldendalske Forlag
hos Sebastian Popp.

Indhold.

10. Kapitel.

Om Bondergods, som bruges af Andre end Eieren selv.

§. 153.

Al den Jord, som ikke umiddelbar bruges under de før omtalte Sæde- eller Avlsgaarde, eller derunder som Hovedgaardstaxt henhørende Ladegaarde, eller under de Gaarde, som ere Embedsmænd pro officio tillagte, kaldes med et almindeligt Navn Bondejord eller Bondergods.

Al saadan Jord er fra gammel Tid af inddeelt til visse smaae Steder og Gaarde af meget forskiellig Størrelse, sielden dog over 12 Tønder Hartkorn. I Henseende til disse Bondergaarde og Steder gielder den almindelige Regel, at ingen saadan Gaard eller Sted maa nedlægges, eller dens Jord ganske inddrages under andre Gaarde, uden særdeles Kongelig Bevilling, visse af Lovgiveren bestemte Tilfælde undtagne, i hvilke saadan Nedlæggelse, dog ikke uden Rentekammerets Forevidende, maa finde Sted a). Derimod er enhver Eier af en saadan Gaard eller Sted, for saavidt han ikke selv bruger og maa bruge samme, pligtig at bortfæste den paa Fæsterens og hans Enkes Livstid.

Dog

a) Forordn. 6 Juni 1769. Forordn. 25 Mart. 1791 og 15 Jun. 1792.

Dog er det dem ogsaa tilladt, naar Gaarden er udskiftet af alt Fællesskab, at bortforpagte den paa tvende eller flere Personers Livstid, eller og paa et bestemt Aaremaal, dog ikke kortere end 50 Aar. b). Imidlertid forstaaes det anførte dog ikkun om Gaarde og Steder paa 1 Tønde Hartkorn og derover, ikke om Huse eller Steder under 1 Tønde Hartkorn, hvis Jorder det vel ligesaalidet som Bøndergaardenes er Eierne tilladt at indtage til Drift under Hovedgaardene, men som der dog ikke i Almindelighed paaligger Eierne nogen Forpligtelse bestandigen at vedligeholde med Bygninger og Beboere eller ikke uden paa Livstid at bortfæste, uden for saavidt nogen særdeles Forpligtelse til sammes Vedligeholdelse eller Bortfæstning, enten formedelst Bøndergaardes Nedlæggelse eller i anden Anledning maatte være Eieren paalagt. Rentek. Circul. 12 Mart. 1803. Forordn. 30 Jan. 1807. Cancelliesk r. 31 Jul. 1790.

Anm. 1. Lovens 3. 13. 1 og 4 forudsætter ingen anden Overdragelsesmaade af en Bondegaard, som ikke af Eieren selv bruges, end ved Fæste paa Fæsterens og hans Hustrues Livstid, saalænge hun er Enke. Imidlertid vare dog ikke de Lovkyndige enige om, at Bortleielse af en Bondegaard paa kortere Tid, som ikke udtrykkelig ved Loven forbuden, kunde ansees ulovlig. Selv Statsminister Stampe har i en af ham som General-Procureur afgiven Erklæring (Erkl. 3 D. 74) yttret, at skiønt man paa Landet i Dan-

b) L. 3. 13. 1 og 4. Forordn. 19 Mart. 1790. For. 15 Juni 1792 §. 11. Pl. 7 Juni 1806.

i Danmark langt mere end i Norge var vant til Fæste-Contract paa Livstid og snart ikke vidste af anden Contract der at sige, vidste han dog ikke, at det var en Proprietair eller Selveierbonde forbudt at leie en Gaard eller et Huus til en anden, enten paa visse Aar eller paa de Vilkaar, at han efter et fierding eller halv Aars lovlige Opsigelse skulde forlade Stedet og flytte bort. Ogsaa blev en saadan Bortleielse eller Bortforpagtning paa et eller faa Aar i den senere Tid ikke ualmindelig, formmeligen i Omegnen af Kiøbenhavn og paa andre Steder, hvor Folk udenfor Bondestanden tilkiøbte sig enkelte Bøndergaarde. Men Forordningen af 19 Mart. 1790 forklarede Loven authentisk saaledes, at alle Fæstebreve paa Bøndergaarde, som løde paa visse Aar eller paa Opsigelse, vare ulovlige, og fastsatte derfor, at alle hidtil udgivne Fæstebreve, hvad enten de lød paa visse Aar eller paa Opsigelse, dog skulde gjelde for Bondens og hans Hustrues Livstid, saa længe hun er Enke, og de begge efterkomme deres Fæstepligter, og dersom nogen Jorddrot herefter skulde understaae sig i denne Henseende at handle imod L. 3. 13. 1 og 4 (saaledes som samme i Forordningen forklaredes) skulde han tiltales og straffes som Kgl. Befalingers modvillige Overtrædere. Det samme gielder ogsaa, efter en Cancellie-Resolution af 31 Jul. 1790,

naar nogen Proprietair skulde befindes, for at eludere Loven og nysmeldte Forordning, at lade en Bonde hensidde i en Bondefæstegaard, uden derpaa at meddele ham Fæstebrev. Dog blev det ved Forordningen af 15 Jun. 1792 §. 11 Jorddrotterne tilladt at bortforpagte deres af alt Fælledskab speciel udskiftede Bøndergaarde, naar samme ere fæsteledige, paa tvende eller flere Personers Livstid, eller paa et bestemt Aaremaal, dog ikke kortere end 50 Aar, for Forpagteren og hans Arvinger eller hvem han eller de ville overdrage deres Ret; dog at Forpagteren, naar Parterne derom forenes, maa have Ret til inden den fastsatte Tids Forløb, at opsige Forpagtningen. Ogsaa er det, efter en igiennem Rentekammeret falden Kongelig Resolution (see Rentek. Skr. af 18 Jun. og Canc. Skr. 16 Jul. 1796) Fæstebønder i Almindelighed tilladt, naar de ved Arv, Giftermaal eller paa anden Maade komme i Besiddelse af en Eiendoms eller Arvefæste-Gaard, selv at drive og dyrke denne foruden deres Fæstegaard, for saavidt saadant kan skee uden Fornærmelse for den Jorddrot, af hvem de have Gaard i Fæste. Imidlertid forstodes dog endnu af Mange de imod Bøndergaardes Nedlæggelse og sammes Bortleielse paa kortere end Livstid i ovenanførte Forordninger indeholdte Forbud saaledes, at de ikkun angik de samlede Godser, ikke enkelte Bønder-

dergaarde. Ogsaa denne Tvivl er hævet ved Kongelig Resol. af 6 Jun. 1806, bekiendtgiort ved Placat af 7 Jun. s. A., efter hvilken det Forbud, som indeholdes i Forordningen af 6 Jun. 1769 imod Bøndergaardes Nedlæggelse, forsaavidt som derfra ikke, ved Forordningen af 25 Mart. 1791 og den 11te §. i Forordningen af 20 Sept. 1805, er skeet Undtagelse, saavelsom de i F. 19 Mart. 1790 og den 11te §. i F. 15 Jun. 1792 indeholdte Bestemmelser om Bøndergaardes Bortfæstelse eller Bortforpagtning, gielde i Henseende til alle Bøndergaarde, hvad enten de høre til samlet Gods eller ere Selveier- eller Arvefæste-Gods. Dog er Rentekammeret bemyndiget til, i enkelte Tilfælde at bevilge en Jordeier, som blot er i Besiddelse af en enkelt Bondegaard, passende Undtagelse fra de i F. 19 Mart. 1790 og den nævnte §. af For. 15 Jun. 1792 indeholdte Bestemmelser.

Anm. 2. Fæste paa Livstid synes først at være kommen i Brug ved Chr. den 3dies Tid. Hans Reces. a. 42, Kilden til Chr. 5 L. 3. 13. 1, forudsætter denne Skik. Enken var da, efter samme Recesses art. 43, endnu ikke berettiget til at blive ved Gaarden længere end til Fardag, med mindre hun fæstede den paa ny. Efter Skaanske Lov XVII, 4, if. A. Sunesen XVII. 1, fæstedes Bondegaard sædvanligen ikkun paa eet Aar.

Anm. 3. Endog hvor fra gammel Tid af Bøndergaarde paa fri Hovedgaardstaxt eller paa Præstegaardes Grund maatte være indrettede, ansees saadanne Gaardes Nedlæggelse ligesaa utilladelig som andre Bøndergaardes. Jf. Cancellieskr. 13 Mai 1797.

Anm. 4. Hvad der gielder om Gaardene i det Hele, at de i Regelen ikke maae bortleies paa visse Aar, men skal fæstes bort paa Fæsterens og hans Enkes Livstid, ansees og at gielde om enkelte Stykker af Gaardenes Tilliggende, saa at disse ei heller paa kortere Tid maae bortleies e).

§. 154.

Lovens 5. 10. 48 forbyder at ødelægge Landsbyer eller Bøndergaarde, for at forbedre Sædegaardes Avling med. Samme Forbud indeholdes i den før Lovens Givelse udkomne Forordning af 28 Jan. 1682 Art. 4. Det blev igientaget ved Forordningen af 16 Martz. 1725, og som Straf for sammes Overtrædelse fastsat alt Eierens øvrige Jordegodses Forbrydelse. Forordningen af 10 Febr. 1731 gav Jorddrotterne Haab om Dispensation, naar de derom ansøgte; men dette blev tilbagekaldet ved Forordningen af 14 Jan. 1740, og Forordningen af 16 Martz. 1725 igjen sat i sin fulde Kraft. Ved Forordningen af 6 Jun. 1769 blev Forbudet igientaget, ja endog udstrakt til det Tilfælde, naar den nedlagte Gaards Jorder ikke anvendes

e) Rentekammer-Skrivelse til Amtmanden over Ribe Amt af 9 Aug. 1794. Jf. Canc. Skr. 1 F. 1794 Rentek. Skr. af 9 Aug. s. A. og CSkr. 27 Aug. 1791.

tes til at formere Sædegaardens Avling, men Straffen blev nedsat. Forordningen af 25 Mart. 1791 igientager vel Forbudet, men fastsætter derhos tvende Tilfælde, i hvilke Undtagelse paa visse Vilkaar kan finde Sted, og giver desuden, saavelsom en senere Kongel. Resolution af 14 Dec. 1791, bekiendtgiort ved Circulaire af 7 Jan. 1792, Haab om Bevilling paa Gaards Nedlæggelse i flere Tilfælde. En ny Undtagelse indeholder For. 27 Sept. 1805 §. 11, naar Bondejord indtages til Skovs Fredning eller anvendes til deraf at give Bønderne Vederlag for anden til Skovs Fredning indtagen Jord. Endelig giver ogsaa Forordningen af 15 Jun. 1792 §. 12 Tilladelse til at forøge Parceller af Hovedgaardstaxt, som bruges uden Hoverie, med tilstødende fæstefrie Bønderjorder.

Ovenmeldte Forordning af 6 Juni 1769 tillod 1) Eiere af Sædegaarde og andre Avlsgaarde under disse deres Gaarde at beholde og bruge hvad Bondejord for deres Eietid under samme maatte være indtaget, om end hele Bøndergaarde derudover vare blevne ødelagte f); men den bød 2) derhos dem, udi hvis Eietid saadan Jords Indtagelse var skeet, inden et Aars Forløb fra Forordningens Dato igien at udlægge den fra Bøndergaarde indtagne Jord, under Straf af 40 Rdr. aarlig for hver saaledes indtaget Tønde Hartkorn, indtil samme igien til Bondebrug blev udlagt, samt inden 2 Aars Forløb at sætte de Bøndergaarde, som de for at indtage Jorderne under Hovedgaardene maatte have nedlagt, i behørig Stand med Bygning, Besætning og Behoer, under Straf af 50 Rdr. aarlig

f) Forordn. §. 4.

lig for hver Tønde Hartkorn, indtil de ødelagte Gaarde bleve istandsatte g). 3) Under lige Straf forbyder Forordningens §. 2 og 4 Jordegodseiere i Almindelighed saavel at nedlægge nogen Bondegaard, for at indtage dens Jorder under en Sæde- eller Avlsgaard, som og, uden Gaards Nedlæggelse at indtage nogen Bondejord under bemeldte Gaarde. 4) Samme Straffe ere ogsaa de undergivne, som komme i Besiddelse af nogen saaledes indtaget Bondejord, naar de ikke strax igien udlægge den, og sætte de ødelagte Gaarde i forsvarlig Stand. Endelig forbyder 5) samme Forordnings 5te §. at lade Bøndergaarde, som ved Ildsvaade eller anden Aarsag blive øde, henligge ubebygte, om end Jorderne ikke bruges under Sæde- eller Avlsgaarde, og paalægger Eieren inden 3 Aars Forløb, fra den Tid de ere blevne øde af at regne, at forsyne dem med Bygning, Besætning og Beboere, under Straf af 30 Rdr. for hver Tønde saadan Gaards Hartkorn, fra den til Bebyggelsen foreskrevne Termin af at regne, indtil Gaarden er sat i fuldkommen Stand. (Jf. L. 3. 13. 9). 6) Til denne Forordnings Overholdelse er det Sognepræsterne paa Landet paalagt, aarligen til Amtmanden at indsende Attester, angaaende Forholdet i Henseende til hver af de anførte Poster i deres Sogne; hvilke Attester derefter af Amtmanden til Rentekammeret indsendes; ligesom det og er Amtmandens Pligt at foranstalte Sag anlagt imod dem, som befindes at have forseet sig imod Forordningen. (For. af 6 Jun. 1769 §. 6 jf. Rentek. Circ. 6 Nov. 1792 og 12 Mart. 1803).

Efterat Stavnsbaandet var løsnet, fandt Kongen fornødent ved Forordningen af 25 Mart. 1791 angaaende

g) §. 3 og 4.

gaaende Bestemmelse af de Tilfælde, i hvilke det maa være tilladt at nedlægge Bøndergaarde m. v., nøiere (som det hedder i Indledningen til bemeldte Forordning) at bestemme den Forpligtelse, som i Kraft af Forordningen af 6 Jun. 1769 paaligger Jorddrotterne til stedse at forsyne Bøndergaardene paa deres Godser med Fæstere. Denne Forordning byder derfor, at Forordningen af 6 Jun. 1769 fremdeles skal staae ved Magt, og fastsætter alene tvende Tilfælde, i hvilke Bøndergaardes Nedlæggelse maa finde Sted, dog ikke uden foregaaende Anmeldelse for Rentekammeret, og førend Eieren for bemeldte Collegium har godtgiort, at de ved Forordningen i Henseende til saadan Gaardes Nedlæggelse foreskrevne Regler ere iagttagne.

Disse tvende Tilfælde ere:

1) naar en Jorddrot ikke kan faae en Gaard paa billige Vilkaar bortfæstet h);
2) naar han vil dele en Gaards Jorder imellem Beboere af jordløse Huse, eller anvende dem til Boelssteder og nye Huse i).

I sidste Tilfælde er ikkun at iagttage, at saadant Forehavende maa anmeldes for Rentekammeret, førend Nedlæggelsen skeer; men naar en Gaard agtes nedlagt af den førstanførte Aarsag, ere adskillige Regler foreskrevne, som bør iagttages, deels forinden Nedlæggelsen kan finde Sted, deels ved Nedlæggelsen selv.

A. Forinden Nedlæggelsen bør Eieren godtgiøre, at han paa billige Vilkaar har søgt Fæster til Gaarden, endog uden Indfæstning k). Han skal til den Ende

h) Forordn. §. 1. i) §. 7. k) §. 1.

a. med lovlig Synsforretning bevise, at Gaardens Bygninger ere i beboelig Stand, samt at den er forsynet med fuldkommen Besætning og Inventarium. Denne Forretning skal Jorddrotten tilstille Amtmanden, og underrette ham om de Vilkaar, paa hvilke han vil bortfæste Gaarden.

b. Finder Amtmanden Vilkaarene billige, saa lader han Gaarden strax ved Kirkestævne i Herredet opbyde tvende Gange, og Vilkaarene bekiendtgiøre; men finder Amtmanden Vilkaarene uantagelige, saa bestemmer han, eller, naar Jorddrotten ikke er tilfreds med hans Eragtning, Rentekammeret de Vilkaar, paa hvilke den skal opbydes l).

c. Melder da ingen duelig Fæster sig, saa maa Jorddrotten i trende Aar anvende Gaardens Jorder saaledes, som han bedst veed og kan, dog uden at drive den under Hovedgaarden, eller til egen Brug, under den i For. af 6 Jun. 1769 fastsatte Straf m).

d. Dersom Eieren ikke inden disse 3 Aars Forløb kan finde Fæster til Gaarden, skal han atter paa den før ommeldte Maade ved Amtmanden lade Gaarden opbyde, og naar endda ingen Fæster melder sig, maa det være tilladt at henlægge Gaardens Jorder under andre Bøndergaarde n).

B. Ved Nedlæggelsen selv skal iagttages:

a. Paa den nedlagte Gaards Grund skal opbygges tvende nye Huse, af hvilke ethvert bør tillægges 6 Tønder Land Middeljord. Desuden bør hvert

l) Forordn. §. 1. m) §. 2. n) §. 3.

hvert Huus i den Bye, hvor Gaarden nedlægger, tildeles 3 Tønder Land Middeljord, for saavidt det ikke forud med saadant Tillæg af Jord er forsynet. For disse Huses bestandige Vedligeholdelse bliver Jorddrotten ansvarlig, under Mulkt af 10 Rdr. til Sognets Fattige, i Fald Husene blive øde, hvilken Mulkt igientages, naar han ikke inden en ham af Amtmanden forelagt Tid forsyner de ødeblevne Huse med Beboere o). Det øvrige af Jorden skal, som meldt, henlægges under andre Bøndergaarde p).

b. Dog maa ingen Bondegaards Tillæg ved saadan Nedlæggelse forøges til høiere end 160 Tønder Land brugbar Jord, eller 12 Tønder Hartkorn q).

c. Ei heller maa andre Gaardfæstere imod deres Villie paatvinges noget af en nedlagt Gaards Jorder.

d. De Gaardbeboere, som modtage noget af en nedlagt Gaards Jorder, skal med samme tillægges forholdsmæssig Besætning, for saavidt de ikke allerede forud have tilstrækkelig Besætning til at drive den hele Avling og forrette Hoveriet r).

e. Da de Afgivter, som forhen ere blevne udredede af den nedlagte Gaard, naturligviis forholdsmæssig paalægges dem, som modtage samme Jorder, saa følger og heraf, at det Hoverie, som hidtil for den nedlagte Gaard er bleven forrettet, ikke kan paalægges andre Gaardbeboere end

o) For. §. 3. p) ibid. q) §. 4. r) §. 5.

end dem, som modtage af dens Jorder, og a
in specie Spænddags-Arbeidet ikke kan paalæg
ges andre end disse Gaardbeboere. Derimo
synes intet at kunne være til Hinder, at jo d
Huusmænd, som ved denne Leilighed faae Jord
kan paalignes noget af den nedlagte Gaard
Gangdags-Arbeide, naar Vedkommende derom
forene sig s).

I øvrigt giver Forordningens §. 9 Haab om Dispensation fra foranførte Bestemmelse, i særdeles Tilfælde, hvor Billighed synes at fordre det, saasom ved Udskiftning eller i andre Maader.

Rentekammeret var nemlig allerede forud ved en Kongelig Resolution af 1 Apr. 1772 bemyndiget til at udstæde Bevillinger ad mandatum paa enkelte Bondergaardes Nedlæggelse, naar det godtgiordes, at samme havde saa lidet Tillæg af Jord, at Beboerne ikke vel derved kunde ernære sig. Ved saadanne Bevillinger blev det gemeenlig Vedkommende paalagt som Vilkaar, i hver nedlagt Gaards Sted at indrette tvende Huse, og tillægge ethvert af dem, saavelsom ethvert af de allerede forud i Byen værende Huse, 3 Tdr. Land Middeljord, for saavidt disse ikke allerede med saadant Tillæg vare forsynede, samt at fordele Gaardens øvrige Jorder paa andre Gaarde. Denne Tilladelse, blev ved en Kongelig Resolution af 14 Dec. 1791 ikke alene igientaget, men endog udstrakt derhen, at der, for at opmuntre til speciel Udskiftning imellem Mand og Mand, blev givet Jordegodseiere Haab om, paa Ansøgning derom, at erholde Bevilling til Gaardes Nedlæggelse paa de nysanførte Vilkaar i de Byer,
hvor

s) For. §. 6.

hvor saadan speciel Udskiftning foretages, hvilken sidste Post af forommeldte Resolution blev ved Circulaire til Amtmændene af 7 Jan. 1792 Jordegodseierne bekiendtgiort.

Ligeledes blev Rentekammeret, ved Kongelig Resolution af 26 Sept. 1792, bemyndiget til at udstæde Bevillinger ad mandatum paa enkelte Bøndergaardes Nedlæggelse, naar sammes Jorder indtages til Skovs Opelskning, eller deraf gives Bønderne Vederlag for anden til Skovs Fredning indtagen Jord, med Vilkaar, at den til Skov indtagne Jord bestandig til samme Brug bør anvendes, og ingensinde maa indtages under Hovedgaarden, at i hver nedlagt Gaards Sted indrettes tvende nye Huse, med Tillæg til hvert af 2 a 3 Tønder Land Middeljord, og at Hoveriet for de nedlagte Gaarde ikke kommer nogen af de hidtil hoveriegiørende Bønder til Last.

Denne Tilladelse er nu ved Forordningen af 27 Sept. 1805 §. 11 giort mere almindelig, saa at til Bondegaards Nedlæggelse til nysanførte Øiemeed nu ikke længere er Kongelig Bevilling fornøden, men allene Anmeldelse til Rentekammeret førend saadan Nedlæggelse foretages. Ogsaa er det ved samme §. Jorddrotterne tilladt, ved Fæsteforandringer aldeles at forbeholde Skovene til fredet Skov og at udelukke Bønderne fra Græsningen.

For at kunne have Opsyn med, at de i deslige Bevillinger bestemte Vilkaar med Huses Indretning og bestandige Vedligeholdelse i de nedlagte Gaardes Sted iagttages, har Rentekammeret ved Skrivelse af 8 Aug. 1778 paalagt Amtsforvalterne, med deres aarlige Regnskaber at lade følge Specificationer over alle

des-

deslige nogen under deres Amtstue henhørende Jord drot meddeelte Bevillinger, med Forklaring om de samme indeholdte Vilkaar, og Amtmandens Attest om og hvorvidt samme af Vedkommende efterleves See og Skrivelse til Amtmændene af samme Dato.

Disse Attester indsendes dog nu, ligesom de fø ommeldte Efterretninger om Forbrydelser imod Forbe dringen af 6 Jun. 1769, umiddelbar af vedkommend Sognepræster, som til den Ende erholde Efterretnin om naar nogen saadan Bevilling meddeles, til Prov sten, af ham til Amtmanden, og af Amtmanden me hans Betænkning til Rentekammeret. Rentekam merskr. 5 Jan. 1793. Circul. 6 N. 1792, 10 Jan 1801, 12 Mart. og 17 Mai 1803.

§. 155.

De, som nu kaldes Fæstebønder, kaldtes i de æl dre Love Landboer, hvilket Navn ogsaa endnu i Overskriften af det 13de Kap. i den 3die Bog af Christian den 5tes Danske Lov tillægges Fæstebønder. Disse Landboer vare efter den Skaanske Lov ikke Fæstere paa Livstid; men Fæstet maatte aarligen fornyes t). De vare efter samme Lov Eiere af Bygningerne, som den nye Fæster eller Jorddrotten ved Fratrædelsen maatte afkiøbe dem u). De maatte betale aarlig Afgivt til Jorddrotten under Navn af Landgilde v), samt udrede Leding og Landeværn i Forhold til deres Skyld eller Landgilde w). Om Hoverie eller Arbeide for Jorddrotterne tale de gamle Love intet. At imidlertid

t) Sk. L. XVII. 4. A. Sunesen XVII. 1.
u) Sk. L. XVII. 3. A. S. XVII. 2.
v) Sk. L. XVII. 4. w) J. L. III. 11 og 13.

rð, foruden hvad Arbeide Bønderne have maattet forrette til befæstede Borges Opførelse, som da ikke egentlig kan regnes til Hoverie, efter det Begreb man nu forener med Ordet, temmelig tidlig er kommet i Skik at betinge sig noget for det meste dog nogenledes bestemt Arbeide til Hovedgaardens Drift, fornemmelig i Høstens Tid, sees af adskillige Jordebøger fra det 14de og 15de Aarhundrede, hvoraf det hidhørende findes uddraget i Nyrups statistiske Skildring p: 269, 374, 377 seqv.; og Udgivernes Anmærkninger til Kofod Anchers Skrifter 2den D. p. 511.

Det første hid henhørende Document, man har fundet, er et Gavebrev af Svend Grathe til Ringsted Kloster af 1148. Det kaldes der Dagværk. (Nyrup l. c. p. 138).

Det stod Landboen frit for, at opsige sit Fæste; men det maatte skee før Mariæ Messe ɔ: Mariæ Himmelfart den 15 Aug. x). Efter Østersen var i hans Tid Fardag Philippi Jacobi Dag (1ste Mai) y).

En Landboe maatte i øvrigt ikke bortlaane noget af den ham tilfæstede Jord z), ikke tage nogen i Fællig med sig, uden Jorddrottens Minde æ).

En Landboe kunde ikke være Sandemand, ikke Nævning, fordi ingen maatte være det, som ei havde Eiendom ö). Af samme Aarsag maatte og, naar ham gaves Tyvssag, hans Husbond borge for ham a).

Men

x) Sk. L. XVII. 4. A. Sunesen lex Sc. XVII. 1. Kong Oles Haandfæstning af 1376 Art. 23.

y) Tit. Bonde & Fardag p. 119 og 244.

z) Er. Siell. L. IV. 15. æ) Sk. L. XVII. 5.

ö) J. L. II. 1 og 51. Siell. L. III. 15.

a) J. L. II. 104.

Men selv var dog Landboen Husbond i sit Huus, o oppebar Bøder for det, som forbrødes imod ham elle hans Husfolk b), og der findes ellers i Loven inte Spor, at nogen Ufrihed eller Ringeagt er fulgt me Landboestanden. Endog en Herremand kunde fæst Jord og blive Landboe c).

Efterhaanden kom Hoveriet til Jorddrotten i Brug Nogle mene, at de ubestemte Udtryk i Chr. den 3die Reces Art. 42, at Bonden skal være sin Husbond og hans Foged hørig og lydig, skulde have hiemle denne Skik og bidraget til ubestemt Hoveries Udbre delse. Efter Arnt Berntsens Danmarks og Norge frugtbare Herlighed 2 D. p. 154 og følg. if. pag. 4 giordes der Forskiel imellem Langægts- og Stakægts Tienere. Disse, som nærmest ved Hovedgaarden boende, maatte giøre mange og korte, hine faa, men lange Reiser. Fremdeles giordes Forskiel imellem Ugedags Tienere, Beboere af arbeidsfrie Gaarde, og af saa danne Gaarde, hvoraf ikkun forrettedes Hoverie i Vaar- og Høst-Arbeide. Ugedags-Tienere, hvor til, efter ham, regnedes alle Bønderne i det Sogn, hvori Hovedgaarden laae, maatte giøre alt det dag lig forefaldende Arbeide i Marken og ved Hovedgaar den, og vare derimod frie for Skatter. Beboerne af arbeidsfrie Gaarde vare frie for al Slags Hoverie, imod en aarlig Afgivt i Penge af 4 til 10 Rdr. for en heel Gaard. De af det tredie Slags maatte for rette Vaar- og Høst-Arbeide, da gemeenligen hver Bonde tildeeltes et vist Stykke Jord at pløie og høste men derimod vare de frie for andet Hoverie, imod

ringe

b) J. L. II. 33. c) III. 15.

ringe aarlige Arbeidspenge af en halv eller en heel Daler af en Gaard, foruden Landgilde og Giæsterie.

§. 156.

Fæstebonde kaldes i Almindelighed den, som ett indskrænket Nytte- og Brugsret af et Sted paa Landet for hans og Hustrues Livstid, saa længe hun sidder Enke, er overdraget.

Nogle faa af disse Fæstebønder have Eiendom paa Stedets Bygninger. Disse kaldes af Nogle Superficiarbønder.

Ordet Fæstebonde tages undertiden i en mere indskrænket Bemærkelse til at betegne alene den, som har en egentlig saa kaldet Gaard i Fæste, og skilles saaledes ei alene fra Huusmænd, som have Huus med eller uden Jord i Leie eller Fæste, men og fra Boelsmænd, der have Steder i Fæste med saa lidet Tillæg af Jord, at dem ikke kan tillægges Benævnelse af Gaard, skjønt mere end Huse i Almindelighed tillægges. I øvrigt er det, som allerede forhen er anmærket, ingensinde ved Lov bestemt, hvor stort eller lidet Tillæg af Jord udfordres til, at et Sted skal kunne tilkomme Navn af Gaard, Huus eller Boelsted; men det kommer an paa hver Egns Skik og Brug, saa at Steder med lige Tillæg i een Egn kaldes Gaarde, i en anden Boelsteder. Dog synes den væsentlige Forskiel imellem Boelsteder og Gaarde at bestaae deri, at til Boelsteder ikke er Jord nok til fuld Plovs Bedrift, eller at Beboeren ikke kan holde saa stor Besætning, som til fuld Plovs Drift udfordres; ligesom det, at Beboeren

ren dog kan holde Heste, og altsaa udrede Ægter, skiller Boelsmanden fra Huusmanden d).

Om disse Boelsmænd taler Loven egentlig ikke; men der kan ikke være Tvivl om, at jo, hvad den fastsætter om Fæstebønder i Almindelighed, ogsaa gielder om disse. Om Huusmænd og de Fæstebønder, som have Eiendom paa Bygningen, hvilke sidste ellers i Almindelighed det samme gielder om, som om andre Fæstebønder, faae vi siden Anledning til at tale noget lidet.

Om Fæstebønder handler fornemmelig Lovens 3 B. 13 Kapitel.

Deres Rettigheder ere i den senere Tid i mange Poster blevne nøiere bestemte ved adskillige Forordninger, som fornemmelig den Kongelige Commission for Landboesagen har givet Anledning og Forslag til.

d) Med Hensyn til Landmilicevæsenet ansees ethvert Sted, som har mindre Tillæg end 1 Td. Hartkorn, for et Huus; Forordn. af 20 Jun. 1788 §. 16. og Cancellie-Circ. af 2 Apr. 1791 §. 4, if. Canc. Skr. til Amtmanden over Hiørring Amt af 23 Nov. 1799, hvorefter denne Bestemmelse i flere Tilfælde ansees anvendelig. Jf. Reskr. 21 O. 1785. Canc. Skr. 26 Jan. 1793, 21 Mai 1796, 23 N. 1799 og 28 Febr. 1801. Rentek. Circ. 12 Mart. 1803. Efter Forordningen af 25 Jun. 1810 §. 1 kunne, i Analogie hermed, de som have 1 Td. Hartkorn og derover, men dog mindre end 2 Tønder, ansees som Boelsmænd, og efter Kgl. Resol. af 2 Nov. 1791, bekiendtgiort ved Rentek. Circul. af 19 s. M. ansaaes i Henseende til den ved Forordningen af 3 Aug. 1791 Huusmændene paalagte Afgift til Landsoldaternes Lønning, de, der havde een Tønde Hartkorn og derover, som Boelsmænd, og vare derfor frie for bemeldte nu ophævede Afgift.

Den Person, som et saadant Fæstebondested enten som privat Eiendom tilhører, eller pro officio er tillagt, kaldes **Jorddrotten**, og i Forhold til Fæsteren hans **Husbond**.

§. 157.

Forholdet imellem Fæstebonden og hans Husbond, og deres giensides Rettigheder og Pligter, grunde sig paa *en* imellem dem indbyrdes indgaaet skriftlig *Contrakt*, som kaldes Fæstebrev.

Fæste var i gamle Dage et almindeligt Navn for enhver Contrakt, som sluttedes ved Haandrækning. At fæste sig en Brud, Fæstemøe, ere endnu ikke ubekiendte Ord og Talemaader. I de Tider bleve Contrakterne imellem Landboer og deres Husbonder, ligesaa lidet som andre Contrakter af Vigtighed, skriftlig affattede e). Christ. den 5tes Lov byder det ei heller; men Forordningerne om det stemplede Papiir af 10 Octob. 1699, 23 Jan. 1719, 27 Nov. 1775 og 25 Mai 1804 §. 12 forudsætte og befale det f). Om disse Fæstebreve anmærkes:

1) De skal udstædes in duplo paa stemplet Papiir, saa at det ene Exemplar, hvilket kaldes Original-Fæstebrevet, og skal underskrives af Husbonden, bekostes og beholdes af Fæsteren, og det andet med Fæsterens paategnede Revers, at han vil holde sig samme efterrettelig, hvilket kaldes Fæste-Revers eller Reversal-Fæstebrev, bekostes og beholdes af Jorddrotten. Dog udstædes paa Kongens og offentlige Stiftelsers Gods ikkun det

e) A. Sun. IV. 14. XVII. 1, 2.

f) Jevnf. Reskr. 25 Sept. 1778.

Exemplar, som Fæsteren bekoster og beholder, paa stemplet Papiir. Dersom det Sted, som bortfæstes, staaer for mere end 1 Td. Hartkorn, saa skal til Fæstebrevet bruges et Ark stemplet Papiir til 54 Sk.; men er det ikkun paa 1 Td. Hartkorn, eller derunder, til 27 Sk.

2) Enhver, som eier eller pro officio er benaadet med Jordegods, skal holde en med stemplet Papiir efter Hartkornets Størrelse forsynet Fæste-Protokol, hvori alle deslige Original- og Reversal-breve skal indføres g).

Denne Fæsteprotocol skal tilligemed flere i Stempletpapiirs-Forordningen befalede Protocoller, samt de udstædte Reversalfæstebreve og en af Jorddrotten forfattet rigtig Fortegnelse over samme, af Jorddrotten aarligen under Mulct forevises Amtmanden, som antegner i Protocollerne, naar de ere ham foreviste, samt attesterer og indsender Fortegnelserne til Rentekammeret, med Anmærkning, om noget anordningsstridigt derved er befundet. For. 25 Mai 1804 §. 28.

3) Ethvert Fæstebrev bør lyde paa Fæsterens og hans Hustrues Livstid, saa længe hun er Enke. Om end Jorddrotten maatte have betinget sig og Fæsteren indgaaet, at Fæstet ikkun skulde gielde paa visse Aar, eller at Fæsteren efter Opsigelse skulde fravige Stedet, ansees dog saadan Betingelse uefterrettelig h).

Anm.

g) Forordn. 25 Mai 1804 §. 12.

h) L. 3. 13. 1 og 4. F. 19 Mart. 1790. cf. Canc. Skr. 31 Jul. 1790.

Anm. Ved at indføre Fæste paa Livstid har man mueligen mindre havt Bondens end Jordbrottens Fordeel til Øiemeed. I de ældre Friheds Dage synes denne Indretning ikke at have fundet Sted. Efter Skaanske Lov skulde, som jeg pag. 14 har anmærket, Fæstet aarligen fornyes, og de andre gamle Love tale intet herom. Endnu i Chr. den 2dens Lov af 1521 Cap. 101 hedder det: "Hvilken Landbo, Kronens eller gode Mænds Tienere, som nogen Gaard fæster, han skal have Forord med den, som han fæster saadan Gaard af, hvor længe han den beholde skal, 10, 12 Aar, længer eller stækker, eftersom de derom forenes kunne, og ikke i saa lang Tid bør Bonden at udvises, uden saa er han lader Gaarden forfalde." Først efterat Bondens Velstand og Frihed aftog og det derfor blev vanskeligt at faae Beboere til Gaardene, synes man at have fundet sin Regning ved Fæste paa Livstid. Det første Spor hertil findes i en Forordning af Fr. I af 1523 (danske Mag. 4 D. p. 224) hvor det hedder: ingen Brydie, der fæster Gaard af Kronen, Kirken, Riddere, Riddersmændsmænd eller af Bonden, maa udvises, saalænge han bygger og forbedrer samme Gaard rc.

Selv Udtrykkene i Chr. 3 Reces a. 42 synes at vise, at det mere var om at giøre at forhindre, at Bonden skulde forlade Gaarden uden Huusbondens Minde, end at læg-

ge denne Hindringer i Veien, om han vild udvise Bonden, hvortil ham, naar Mangel af Lydighed imod ham eller hans Foged var skiellig Aarsag til saadan Udviisning ikke kunde mangle Leilighed. Enkers Ret til at beholde Gaardene efter deres Mænds Død, saa længe de hensidde som Enker uden Indfæstning, er først indført paa Kronens Gods ved en Forordning af Frid. den 2den af 23 Oct. 1565 danske Mag. 6 D. p. 57). Siden har rimeligviis Adelen fulgt samme Skik, som D. L. 3. 13. 4. har hævdet.

4) Af den tiltrædende Fæster erlægges gemeenlig en vis Pengesum, under Navn af Fæste eller Indfæstning. Dens Størrelse har ingensinde ved Lov været bestemt, men beroer aldeles paa Vedkommendes frivillige indbyrdes Forening i).

Ind-

i) Efter Arnt Berntsens Danmarks og Norges frugtbare Herlighed 2 D. p. 121 seqv. gaves i hans Tid i Indfæstning i Siælland, Lolland og Falster af en heel Gaard i Almindelighed ikkun 4 til 8 Rd.; dog vare der Gaarde hvoraf gaves 20 til 40 Rd. Af et Boel gaves 2 til 4 Rd., af et Huus 1 a 1½ Rd.; i Fyen, Jylland og Smaalandene derimod agtedes for de ringeste hele Gaarde de, af hvilke gaves 20 til 40 Rdr. i Fæste; derimod fandtes mange, helst i Fyen, og i den vestre Egn af Jylland; som i Harsyssel, og i Vensyssel, hvoraf gaves 60 til 100, ja vel flere Rigsdaler. Gemeenlig rettede man sig efter Landgilden, saa at af hver Ørte Skyld ɔ: 10 Sk. Rug eller 12 Sk. Byg, gaves 10 Rdr. i Fæste. Af et Boel

gaves

Indfæstning kaldtes og i gamle Dage Stædsmaal.

Disse Indfæstningspenge ere rimeligviis til Fæsterens egen Sikkerhed i de Tider, da skriftlige Contrakter ikke vare i Brug, blevne indførte, som et Slags Haandpenge og Beviis at Contrakten var sluttet k).

Hvad i saa Maade erlægges bør indføres i Fæstebrevet, da der, som vi siden faae at see, kan blive Spørgsmaal om Indfæstningssummens Tilbagegivelse.

5) Original Fæstebrevet bør vedføies en lovlig Syns- og Taxationsforretning, som viser den Tilstand, i hvilken Stedets Bygninger, Besætning og Avlingsredskab af Fæsteren imodtages l).

Vel synes Forpligtelsen for Jorddrotten, at overlevere Gaarden ved Syn, ikke at være aldeles ubetinget, for saavidt han nemlig maatte ville frafalde sin Ret til at kræve nogen Erstatning for Fæld af Bonden eller hans Stervboe, samt at kunne udsige ham af Gaarden, naar han ikke holder Bygning og Besætning vedlige; men da ikke letteligen nogen Jorddrot herved vilde kunne finde sin Regning, saa maa Forpligtelsen med Rette ansees almindelig.

Om disse Syns- og Taxationsforretninger mærke vi:

 a. At,

gaves i disse Lande i Almindelighed 10 til 14, af et Gadehuus 3 til 5 Rdr. Efter Hirtsholm p. 143 gaves i hans Tid i Stedsmaal fra 20 til 200 Rdr.

k) A. Berntsen 2 D. p. 122.

l) Forordn. 8 Jun. 1787. §. 1 og 3.

a. At, om end Fæsteren maatte have fraskrevet si sin Ret til at erholde Gaarden med Tilhøren ved lovligt Syn overleveret, fritager dog det ikke Jorddrotten fra at foranstalte saadant Syn saafremt han vil være berettiget til at kræv Godtgiørelse for Fæld af Bonden eller han Stervboe, eller have Ret til at udsige Fæstere af Gaarden, paa Grund af at Bygningerne ikk af ham ere holdte vedlige m).

b. Til saadan Syns- og Taxationsforretning ska tvende uvillige og erfarne Mænd af et fremmet Gods udmeldes af Herredsfogden i det Herred, hvorunder Gaarden ligger n). Om Gaarden hører under noget Birk, maa Birkedommeren ikke, end ei om under Birket maatte være Bønder, som ikke høre til det Gods, hvorunder den fæsteledige Gaard er beliggende, befatte sig med disse Mænds Udmeldelse o). Dog kan dette, efter de i bemeldte Skrivelser anførte Grunde, ikke være at forstaae uden om Birkedommere ved de Birker, hvortil Lehnshavere eller Sædegaards-eiere have Birkerettighed, ikke om Birkedommerne paa de bortsolgte Rytterdistrikter, som af Kongen selv beskikkes.

En Forskrift, hvorledes af Syns- og Taxationsmændene ved denne Forretning skal forholdes, samt en Formular til Forretningen, ere ved-

m) Forordn. §. 2.

n) Samme Forordn. §. 3. cf. CSkr. 6 D. 1794 og 2 Mai 1798 samt RSkr. 6 Jun. 1794.

o) See Canc. Skr. af 10 Nov. 1787 I. §. 3 og IV. §. 2. 22 Dec. 1787 III. og 29 Dec. 1787.

vedføiede Forordningen. Mændene skal, efter samme, beskrive hver Deel af Bygningen, og i Forretningen anføre, i hvad Stand de have befundet hver Deel især, god, maadelig eller slet, samt anslaae i Penge, hvad Manglernes Istandsættelse kan koste; men de Dele af Bygningerne, som findes i god og forsvarlig Stand, taxeres ikke p). Ligeledes skulle de taxere Gaardens Besætning af Kreature og dens Inventarium af Vogne, Plove og Harver, og tilkiendegive deres Tanker, om de ansee Besætningen og Inventarium tilstrækkelige til Gaardens og Hoveriets Drift, eller hvad dertil endnu kunde udfordres. (Jf. Cancelliesk. 12 Mart. 1791 og 11 Mai 1793). De skal tillige bestemme, hvor meget Føde- og Sædekorn de formene at burde tilstaaes den nye Fæster. Til næste Ting, efterat Forretningen er holdt, skal Mændene beedige samme, med mindre nogen af de paagieldende Parter forlanger Overſyn, i hvilket Tilfælde et dobbelt Antal Mænd udmeldes, som beedige deres Forretning, hvilken da bliver uſvækkelig q). Til saadan Forretning skal bestandig udnævnes Mænd, som forhen dertil have været vante; men naar det findes fornødent at udmelde Mænd, som forhen ikke have holdt deslige Forretninger, skal Herredsfogden de 2 eller 3 første Gange, imod en i Forordningen bestemt Betaling, være med for

 at

p) Jf. Canc. Circul. af 16 Nov. 1792 §. 7.
q) Forordn. 8 Jun. 1787 §. 3.

at undervise Mændene r). Denne Syns
retning bekostes af Fæsteren. Oversynet m
den Part betale, som har forlangt samme
Tilfælde, at den første Forretning bliver st
fæstet; men, om den første Forretning bli
forandret til Fordel for Appellanten, deles I
givten imellem begge Parter s).

c. Naar Gaardens Bygninger befindes brøstfæl
ge, og Husbonden vil have dem istandsatte, m
det ikke skee ved at give Fæsteren Erstatning
Manglerne i Penge; men han bør selv besør
Forbedringerne fuldførte, og bevise samme v
Synsforretning, hvis Bekostning bliver f
Jorddrottens egen Regning t).

d. Naar Synsmændene skiønne, at den Besæ
ning og det Redskab, eller det Sædekor
som findes ved Gaarden, ikke er tilstrækkeli
til Jordens Dyrkning og det Bonden paali
gende Hoverie, bør Husbonden uopholdeli
forskaffe det manglende in natura. Derso
den Besætning, som findes ved Gaarden,
saa ringe, at Fæsteren ikke dermed kan bestri
Hoveriet, saa bliver han fri for Hovarbeid
indtil han bliver forsynet med fuld Besætning
og er den saa ufuldkommen, at han ei helle
dermed forsvarligen kan drive hans Gaards Av
ling, saa fritages han endog for Landgild
indtil Husbonden forskaffer ham de til Gaar
dens Dyrkning fornødne Arbeidsbæster. Be
kostningen paa den Synsforretning, hvorve
i de

r) §. 11. if. Ffr. 4 Mart. 1797.
s) §. 8. t) §. 4 og 8.

den efter første Forretning manglende Besætning overleveres Bonden, maa af Jorddrotten udredes u). Da Forordningen overlader til Synsmændene at bestemme, om Besætningen og Redskabet, som findes ved Gaarden, er tilstrækkelig, eller hvad deri mangler, saa ere Forordningerne af 15 Jan. 1701 og 23 Febr. 1722, for saavidt de bestemme, hvad der efter Hartkornet skal ansees som fornøden Besætning ved en Bondegaard, derved forandrede v).

c. For at lette denne velgiørende Indretning for Vedkommende, er ei alene det stemplede Papiirs Brug til alt, hvad som vedkommer disse Syns- og Taxationsforretninger, eftergivet, men og Rettens Betientes samt Taxationsmændenes Betaling bestemt og nedsat, og Formaliteterne indskrænkede til det Nødvendigste x). Disse Syns- og Taxationsforretninger skal og i Ting-Protocollerne indføres y).

6.

u) Forordn. 8 Jun. 1787 §. 6 og 8.

v) Jf. Canc. Skriv. af 10 Nov. 1787 III. d. samt Canc. Circul. af 16 Nov. 1799 §. 5 og 11. Jf. C. Skr. 12 Mart. 1791.

x) F. 8 Jun. 1787 §. 7, 9, 10. jf. Canc. Skr. 27 Jun. 1789. saa og Kgl. Resol. 17 Oct. 1811, hvorved Sognefogderne tillægges 1 Rdr. daglig for at overvære Synsforretninger om Fæstebondergaarde og disses Afhændelse i Stedet for de dem ved For. 8 Jun. 1787 tillagte 3 Mk. dagligen. (Canc. Circ. 16 Nov.). See og nu For. 7 Apr. 1812 med tilhørende Tabel.

y) Canc. Skr. af 30 Aug. 1788. See i øvrigt om disse Synsforretninger m. m. Canc. Circ. af 16 Nov. 1799 samt C. 28 Aug. 1802.

6) Endelig skal og ethvert Fæstebrev, saafremt skal kunne være Fæsteren til Nytte, læses næste Ting efterat det er udstædt; men saa Tinglæsning tilstædes ikke, forend det med v kommende Oppebørsels-Betients Qvittering g giøres, at den ved Forordningen af 8 Fe 1810 paabudne Afgift til Skatkammer Afdra Fonden, 1 Rd. for hver Tønde Hartkorn, Stedet staaer for, er erlagt. See dem. F §. 6 og 7. For et Fæstebrevs Tinglæsning en Gaard betales 32 ß. Pl. 18 Aug. 181 See dog nu For. 7 Apr. 1812.

Anm. Den Forpligtelse, som Forordningen 14 Sept. 1774 §. 16. paalægger Jord godseiere, under 50 Rdlrs. Mulkt, ikke fæste Gaard i Landlægderne til nogen, so er tienlig til Soldat, med mindre han i d mindste een Gang har passeret Mynstringe bortfalder nu i Følge Forordningen af Jun. 1788, efter hvilken Gaardfæste ik fritager for Krigstieneste dem, som elle dertil ere pligtige, uden under de i samm 16, 26 og 27de §§ fastsatte Betingelser.

§. 158.

Paa Fæstebrevet grunde sig Bondens Rettighed som Fæster. Disse kunne alle henføres til en ind skrænket Nytte- og Brugsret af Gaarden og dens Til liggende for hans og Hustrues Livstid, saa længe hu sidder Enke z).

Som

z) L. 3. 13. 1 og 4. For. 19 Mart. 1790.

Som usufructuarius er Fæstebonden i Almindelighed berettiget til at oppebære Gaardens Frugter og giøre sig dem saa nyttige, som han bedst veed og kan, for saavidt hans Nytte- og Brugsret ikke ved Fæstebrevet eller Loven er indskrænket æ).

I visse Tilfælde indskrænker Loven selv Fæstebondens Nytte- og Brugsret. — Saaledes maa Fæstebonden

1) ikke overlade den ham tilkommende Nytte- og Brugsret af Gaarden selv eller noget, end ikke det mindste af dens Tilliggende, til nogen anden, hverken for Intet eller for Betaling ö).

2) Ikke hugge i den, være sig Over- eller Underskov, som findes paa Gaardens Grund, eller skiære Tørv i de Tørvemoser, som tilhøre Gaarden, uden hvad ham af Husbonden vorder udviist a).

Anm. Sp. Om Husbonden er berettiget til at nægte Fæsteren Udviisning til Fornødenhed af den Skov, Gierdsel og Tørveskiær, som findes paa Gaardens Grund, for saavidt Skoven og Tørvemosen kan taale?

Billighed taler for Fæsteren, og L. 3. 13. 12 synes at give ham Medhold, naar den vel tillader Husbonden at fratage Bonden Gierdsel og Tørveskiær, uden Afslag i hans Landsgilde

æ) L. 3. 13. 16 og 17.

ö) L. 3. 13. 1 og 11 cf. Cancl. 17 Aug. 1799. For. 26 Jan. 1733 §. 26, 10 Aug. 1695 §. 37. See og de Anordninger, som forbyde at give Sæd i Løn. 1 D. cf. Er. Siel. IV. 15. Sk. L. XVII. 5. Ar Sund. XVII. 4. Chr. 3 Reces a. 42.

a) L. 3. 13. 2 og 21.

gilde, men dog ikkun med Vilkaar, at han g
ver ham Udviisning til Fornødenhed, ligeso
han tilforn har nydt. Da imidlertid Hu
bonden raader for Udviisningen, saa er d
at befrygte, at den strænge Ret vilde v
Domstolene findes at være paa dennes Sid
I Chr. 3 Reces a. 42, hvoraf L. 3. 1
1 er taget, hedder det: og ei forhugge
nogle de Skove, der tilligger udi noge
Maade, uden hans Herskabs eller vis
Buds Minde.

3) Ikke fiske i de Damme, som findes paa Gaa
dens Grund, eller i de Søer, hvor Gaarden
Eier for dens Grund tilkommer Fiskerettighet
uden Husbondens Tilladelse b).

4) Ikke tage nogen tilhuse hos sig uden Husbonden
Minde c). Ved Inderste forstaaes nu i Al
mindelighed enhver af Bondestand, som, uden
at staae i fast Tieneste, paa Landet er tilhus
hos andre. I gamle Dage betegnedes ogsaa
ved Inderste eller Innæbonde en Fæstebonde, som
maatte forrette Ægt og Arbeide, eller Hoverie
af Innæ, der egentlig betydede Ægt og Arbei
de, men hvorved dog undertiden betegnedes all
Redseler og Afgivter, som af Bonden maatt
ydes d). Ellers betyder og Inn, Inne og Inn
hos de Gamle Huus og Boepæl e), saa at Or
det og kan deriveres deraf, at disse Folk ere til
huse hos andre.

5)

b) H. 13. 20. c) 3. 19. 7.
d) Sk. L. XVII. 2.
e) Kofod Anchers Lovh. 1 D. pag. 425.

5) Ikke indgrave eller indelukke noget Jordstykke uden Husbondens Minde f). Fæstebonden er derfor ei heller berettiget til at paastaae Udskiftning, end ikke om han selv vil betale Omkostningerne g). Hertil kan og henføres:

6) At, uagtet Gaarden med al dens Tilliggende er overdraget Fæsteren, sra har dog Husbonden i visse Tilfælde Ret til, imod Afslag i Fæsterens Afgifter og anden Godtgiørelse, at fratage ham en Deel af samme. Efter Lovens 3. 13. 12 syntes Husbonden berettiget til efter eget Godtfindende at fratage Fæsteren en Deel af det ham tilfæstede Steds Tilliggende, naar han ikkun gav ham Afslag i hans Landgilde, efter Billighed, for det Fratagne, og selv udredede deraf Skatter og andre offentlige Paalæg; men ligesom Forordningen af 6 Jun. 1769 i Almindelighed forbyder at indtage nogen Bondejord til Brug under Sæde- og Avlsgaarde, saa har og Forordningen af 8 Jun. 1787 nøiere bestemt de Tilfælde, i hvilke alene saadan Jords Fratagelse maa finde Sted, og hvorledes den Godtgiørelse, som Bonden efter Billighed for det Fratagne kan tilkomme, bør fastsættes.

Efter ovenmeldte Forordning af 8 Jun. 1787, angaaende de Tilfælde, i hvilke Fæstebonden kan fratages Jord m. m., bør Bonden, naar noget af de Jorder og Eiendomme, som tilhøre den ham fæstede Gaard, fratages ham, ei alene nyde billig Afkortning derfor i de Skatter, Landgilde

f) L. 3. 13. 13.

g) For. 23 Apr. 1781. §. 5, 7, 25, 29.

gilde og Hoverie, som svares af Gaarden, m
og forholdsmæssig Tilbagebetaling af de giv
Indfæstningspenge. I øvrigt bestemmer Fo
ordningen trende Tilfælde, i hvilke alene saad
Jords Fratagelse, endog uden Bondens Mind
maa finde Sted. Disse ere:

a. Naar en heel Bye udskiftes, og Husbonden t
paa den i Forordningen af 23 Apr. 1781 §. 2
ommeldte Maade vil tildele sine Gaarde i samm
efter Indretningen til hele, halve eller fierdede
Gaarde, lige meget eller i lige Forhold bestem
Jord, (det er at sige: han maa ligne de Gaar
de, som ere af den Størrelse, at de efter Eg
nens Skik kunne ansees for hele Gaarde, den
som ansees for Halvgaarde, og dem som ansee
for fierdedeel Gaarde eller for Boelsteder, hve
Klasse særskilt, imellem sig indbyrdes, men ik
ke hele Gaarde med halve eller fierdedeel Gaar
de o. s. v. if. Rkskr. 9 Aug. 1794) dog med
den Indskrænkning, at der ikke, som ellers
efter Forordningen af 23 Apr. 1781 var tilladt,
fratages Fæsterne noget af deres Jorder, for
deraf at oprette nye Bondergaarde h).

Anm. Den Ret, som ovenmeldte Forordninger
tilstaae Huusbonden, at ligne de ham i een
Bye tilhørende Gaardes Tillæg og Afgivter,
er grundet i den Tilladelse, som L. 5. 10. 15
giver ham, at dele sine egne Bønders Jord
ved Reeb, som han christeligt og billigt be
finder, saafremt ingen anden haver Lod og
Deel

h) Forordn. 8 Jun. 1787 §. 1. a.

Deel i Marken. Denne Reebning, hvorom vi siden faae Leilighed tilat tale videre, er forhen bleven brugt i dobbelt Hensigt, deels naar nogen Lodseier vilde have sin Lod i et fælles Fang særskilt udlagt, deels naar nogen Jordbruger troede sig brøstholden ved, at han ikke havde lige Andeel i Mark, Skov eller anden Eiendom med andre hans Byemænd, som med ham stode for lige Landgilde og Skyld i). Det er Reebning i sidstmeldte Henseende Loven her taler om. Denne Reebning grunder sig i den gamle Indretning, at Byernes Marker vare deelte imellem Gaardene i lige Dele, som kaldtes Boele, saa at hver Gaard havde sit Boel (See K. Anchers Udgave af Jydske Lov, Ordforklaring Tit. del. og Anders Sunesen lex sc: IV. 1.); hvilke Boele tildeels atter vare deelte i mindre Dele: Fierdinger, Ottinger o. s. v. Det anførte Lovsted forbyder i Almindelighed at dele Gaardene i mindre Dele end de fra Alders Tid have været inddeelte i (if. For. 23 Apr. 1781 Slutningen af §. 20, der kan ansees som en authentisk Forklaring af dette Lovsted) men tillader dog derhos, som meldt, enhver Husbond at dele sine egne Bønders Jord ved Reeb, som han christeligst og billigst befinder, saafremt ingen anden haver Lod og Deel i Mar-

i) Arnt Berntsen Danmarks og Norges frugtbare Herlighed 2 D. p. 440.

Marken. Denne Rettighed har den anførte §. i Forordningen af 23 Apr. 1781 deels ikke allene hævdet men endog udvidet, for saavidt den tillader en Husbond at lade enhver af sine Bønder i en Bye tildele lige meget eller i lige Forhold bestemt Jord, og ved denne Reebning, eller rettere Ligning, ikke binder ham til den i Lovens 1ste Bog 18 Kap. foreskrevne Fremgangsmaade (if. samme Fs. §. 25) ja endelig endog tillader at indrette en eller flere nye Bøndergaarde med samme Tillæg som de øvrige ham i Byen tilhørende, hvilken sidstmeldte Tilladelse dog Forordningen af 8 Jun. 1787 §. 1 igjen har ophævet; deels har den dog indskrænket samme, for saavidt den, ved at tillade at gjøre Bønderne lige i Hartkorn, føier til: efter Indretning til hele, halve eller fierdedeel Gaarde. Som det nu paa den ene Side af den anførte Forordnings §. 20 og 25 er klart, at samme, skjønt den bruger Ordet Reebning, dog ikke ved dette Udtryk, i hvis Sted Forordningen af 8 Jun. 1787 §. 1 sætter Udskiftning, har villet paalægge Jordegodseiere at bruge den i Lovens 1. 18 foreskrevne Fremgangsmaade, som længe forend denne Forordning udkom aldeles var gaaet af Brug, saa vil det nok ikke heller lettelig falde nogen Jordegodseier ind, skjønt det som Loven om Reebning foreskriver ingensinde udtrykkelig er ophævet, og skjønt Forordningen af 23 Apr. 1781

§. 25

§. 25 synes at lade ham fri Raadighed i Henseende til Maaden, paa hvilken han vil lade sine Fæstebønder udskifte, at bruge hiin ufuldkomne Delingsmaade, ved hvilken han desuden vilde betage sig selv den Rettighed, som Forordningen af 15 Jun. 1792 giver ham til at fordre Godtgjørelse af Bønderne for de paa Udskiftningen anvendte Omkostninger, en Rettighed, som han ikke uden ved en efter de i Forordningen af 23 Apr. 1781 foreskrevne Regler udført Udskiftning vil kunne bringe i Udøvelse (See i Særdeleshed For. 15 Jun. 1792 §. 6.) Ligesom og uden Tvivl al Reebning eller Ligning imellem Fæstebønder, naar disse ikke tillige udskiftes af Fælledskab, nu efter Forordningen af 8 Jun. 1787 §. 1 maa ansees for utilladelig. See i øvrigt For. 25 Jun. 1810 §. 11, hvorefter al Udskiftning eller Omdeling af Fæstegods i de Herreder, hvor Jordtaxering til den ny Matrikuls Forfattelse er fuldført, bør skee paa anordnet Maade ved en af Kongen beskikket Landinspecteur eller Landmaaler.

b. Naar Jorddrotten finder noget af Gaardens Bonden tilfæstede Grund beqvem til Skovs Opelskning. Dog skal Landvæsens-Commissionen i saa Tilfælde først bedømme, om Gaarden desuagtet kan blive fuldkommen tilstrækkelig til en Gaardmands Families Underholdning, og, om saa befindes, bestemme den Godtgiørelse, som

Fæsteren derfor bør tillægges, enten i Penge anden Jord, eller ved Bortrydning af saa me gen Skov paa et andet beqvemt Sted, hvo Fæsteren har Brug, at han derved kan blive skadesløs. Saa maa ei heller saadan fra Bøn dergaarde til Skovs Opelskning indtagen Grund nogensinde komme under Hovedgaarden. I øv rigt forstaaer det sig, at naar Fæsteren tillægges, efter Landvæsens-Commissionens Eragtning, fuldkommen tilstrækkeligt Vederlag for den til Skov indtagne Grund, ham da ingen videre Afslag i hans Landgilde, eller Tilbagebetaling af Indfæstningspengene, kan tilkomme.

Fremdeles er det efter Forordningen af 27 Sept. 1805 §. 10 Jorddrotten tilladt, af den Skovstrækning, hvori hans Fæstebønder have Græsning, at indtage et Stykke, i det mindste en femte Deel, til Skovs Fredning ved regulair Hugst, naar Bønderne af Landvæsens-Commissionen skjønnes at kunne, uden at nogen Gaard derved bliver uilstrækkelig til en Gaardmands Families Underholdning, afgive Græsningen i samme. Det indtagne Stykke udlægges da, naar den unge Skov derpaa er opvoxet saaledes, at den ikke længere af Kreature kan beskadiges, igjen til Græsning, hvorimod et andet ligesaa stort Stykke indtages til Fredning, hvormed saaledes forrfares, saa at den hele Skovstrækning bestandig conserveres som Skov. For Græsningen paa det Stykke, som første Gang indtages til Fredning, tilkommer da Bønderne Godtgjørelse efter Forordningen

ningen af 8 Jun. 1787, med mindre sammes Jordbund er af den Beskaffenhed, at den vilde afgive ringere Græsning, om Træerne borttages, end naar Træerne blive staaende. Jf. For. 27 Sept. 1805 §. 7. At Jorddrotten kan ved Fæsteforandring fratage Bondergaardene Skovgræsningen uden Vederlag, er foran anmarket.

c. Naar Jorddrotten anseer det gavnligt, at tillægge Huusmandene Jord. Dog maa ingen Huusmand nyde mere end 3 eller i det høieste 4 Tønder Land af middelmaadig Jord, og Skoleholderen dobbelt saa meget. Ei heller maa til dette Brug fratages nogen Gaard mere end 4 Tønder Land i de Byer, hvor Udskiftning er skeet. Saa maa og Gaardene ikke fratages mere, end de kunne taale; hvilket, i Tilfælde af Klage, af Amtmanden og LandvæsensCommissarierne skal paakiendes, som og skal fastsætte, hvor meget Huusmanden bør betale i Afgift af den Jord, som ham tillægges. Denne Afgift betaler Huusmanden til Eieren, som igjen bliver pligtig at godtgjøre den Fæster, under hvis Gaard Jorden hører, samme i sin Landgilde.

Naar Huusmandens Afgift saaledes kommer Gaardmanden tilgode, kan denne naturligviis ikke paastaae videre Afslag i hans Landgilde, eller i hans Hoverie. Derimod bør den Jord, som tillægges Huusmændene, ansættes til Hartkorn, hvilket Hartkorn da fragaaer Gaardene, til Lindring i de Skatter og offent-

lige Paalæg, som af disse udredes. Rente Skr. 21 Jun. 1800.

I øvrigt bør i ethver Tilfælde, hvor Fæste bønder saaledes fratages Jord, eller paa ande Maade skeer Forandring i Stedernes Tillæg o Hartkorn, i de Herreder, hvor Jordtaxeringe til den ny Matrikuls Forfatning er fuldført, der om igiennem Amtet giøres Indberetning ti Rentekammeret, og enhver saadan Omdelin foretages ved en af Kongen beskikket Landinspec teur eller Landmaaler. Enhver Eier af Fæ stegods i bemeldte Herreder bør derfor ved hver Aars Udgang til Amtmanden indberette, om nogen saadan Forandring med hans Fæstegods det forløbne Aar ere foretaget, eller ikke, ligesom og enhver saadan Forandring i Fæsternes Hart korn bør paategnes Fæstebrevene, og disse Paa tegninger, ligesom nye Fæstebreve, læses paa næste Ting efter deres Udstædelse. I ethvert Fæstebrev bør derfor ogsaa anføres, om det bortfæstede Sted har det samme Hartkorn og Tilliggende, som efter den forrige Besidders Fæstebrev, eller ikke, uden hvilket det ikke til Tinglæsning maa antages. For. 25 Jun. 1810. §. 11-13.

7) Det beroer ganske paa Husbonden, ei alene om, men og hvorledes han vil lade sine Fæstebønders Jorder udskifte. Til Taxationens saavelsom den hele Udskiftningsforretnings Gyldighed er Fæstebondens Samtykke unødvendig, Jorddrottens ene tilstrækkelig m). Dog, dersom en Fæste bonde maatte kunne godtgiøre, at Husbonden, under

m) Forordn. af 23 Apr. 1781 §. 7, 25 og 29.

under Paaskud af Udskiftningen, havde tilføiet ham nogen Fornærmelse til Afgang i hans lovlige Rettigheder, som Fæster, kunde det vel ikke nægtes ham imod Husbonden at søge sin Ret paa lovlig Maade. if. Rentek. Skr. af 15 Mart. 1800.

8) Naar Udskiftning skeer, kan Husbonden paalægge sin Fæstebonde at udflytte; og denne bliver da pligtig, med den Hielp af Husbonden og Byemændene, samt øvrige Bønder af samme Gods, hvorunder han henhører, som Forordningen af 8 Jun. 1787 §. 2 bestemmer, at udflytte; det er at sige: han skal i Forening med Bønderne i den Bye, hvorfra Udflytningen skeer, og med de øvrige Bønder paa det Gods, hvorunder han henhører, ifald Husbonden vil lade disse deeltage i Arbeidet, bidrage til Materialiernes Frembringelse og tage Deel i det Arbeide, han selv kan forrette; men de til Udflytningen medgaaende Bygnings-Materialier og de nødvendige Haandværksfolks Arbeidsløn skal derimod af Jorddrotten selv tilveiebringes og udredes. if. Pl. 29 Jan. 1795.

I øvrigt høre alle de Sager, som hidrøre fra nysmeldte Forordning af 8 Jun. 1787, i første Instants under Landvæsens-Commissionens, og i anden og sidste Instants under Rentekammerets Paakiendelse. Pl. 6 Januar 1802.

En naturlig Følge af det, at Bonden ikkun har Nytten og Brugen af den ham tilfæstede Jord, er det i øvrigt, at han ikke maa fordølge nogen Eiendommen angaaende Sag for sin Husbond, eller uden dennes

Minde forlige Sagen med Vederparten, (hvilket Forlig desuden ei kunde være af nogen Gyldighed) ligesom det og er en naturlig Følge af Fæstebondens Forfatning, som fri Mand i Staten, at han er berettiget til ved Retten at paatale de Fornærmelser, som han og hans Familie tilføies, og selv at oppebære de Bøder, som ham til Erstatning for saadanne Fornærmelser tilkiendes; men en Levning af det gamle Lehnsvæsen og Vornedskab, i dette Ords ældre og uskyldigere Bemærkelse, er det, at Husbonden, i Tilfælde at Fæsteren ikke selv vil eller formaaer at udføre sin Sag, bør paatale samme, i hvilket Tilfælde Bonden ikkun kan faae Erstatning for den ham tilføiede Skade, men de Bøder, som den Fornærmende idømmes, tilfalde Husbonden n).

§. 159.

Af Fæste-Contrakten flyde ogsaa Fæstebondens Pligter imod hans Husbonde. Ogsaa disse ere i adskillige Henseender af Lovgiveren bestemte. De kan henregnes til følgende trende Poster: I. Fæstebonden bør, foruden Skatter og andre offentlige Paalæg, udrede visse aarlige Redseler eller Afgifter til sin Husbonde; II. han bør vise Husbonden Hørighed og Lydighed; III. han bør forsvarligen dyrke Jorden, samt holde Gaardens Bygninger med tilhørende Besætning og Inventarium i forsvarlig Stand vedlige.

§. 160.

I. Det flyder af Tingens Natur, at det egentlig og nærmest vedkommer Eieren at udrede og bære de offent-

n) L. 3. 3. 1 17. cf. Cancellisk. 17 Aug. 1799.

offentlige Skatter, Paalæg og Byrder, som hæfte paa hans Eiendom. Med Rette holder derfor Regieringen i Henseende til disses Udredelse sig til Eieren, som, skiønt han maatte have overdraget andre Brugen af sin Eiendom, med Vilkaar, at Brugeren skal bære alle Hartkornets Byrder, ikke desto mindre for alle offentlige Afgifters og Præstationers Udredelse til sine rette Tider bliver ansvarlig. Det er saaledes Jordegodseierens Pligt, at erlægge Skatterne af det dem tilhørende Bondergods paa Amtstuen, og hos dem foranstaltes disse, naar de ikke i rette Tid erlægges, ved Execution inddrevne o); hvorimod Jordegodseieren kan reqvirere Udpantning hos hans Fæstebønder for de Skatter og andre offentlige Afgifter, som disse efter deres Fæstebreve ere pligtige at betale, og hvormed de staae tilbage, naar Restancen ikke er over et Aar gammel p). Skatter og Paalæg til Almeenvæsenet ere altsaa, for saavidt de udredes af Fæsteren, at ansee som en Afgift af denne til hans Husbond. De afgaae i den Leie eller Forpagtnings-Afgift, som Husbonden ellers, naar han selv bar de offentlige Byrder, med Rimelighed kunde vente af hans Eiendom. Imidlertid er det en saa gammel Skik, at Fæstebonden bærer alle Hartkornets Byrder, for saavidt det ikke utrykkelig af Lovgiveren er bestemt, at samme skal bæres af Eieren selv, og den Betingelse i Fæstebrevene, at Bonden bør udrede alle de Skatter og Paalæg, som ved

o) Forordn. 30 Jan. 1793 §. 4 og 7. For. 11 Dec. 1688 §. 2-5. Jf. Rentek. Skr. 27 Oct. 1804.

p) §. 12. Angaaende det som ved resterende Skatters og Jordebogsafgifters Inddrivelse hos Fæstebønder er at iagttage

ved Fæstets Tiltrædelse ere eller siden under samm maatte vorde paabudne, er saa almindelig, at, i Ti fælde af Tvistighed desangaaende, Præsumtionen le selig ved Domstolene vilde blive anseet at være imo Fæsteren, om end saadan Betingelse ikke fandtes i Fæ stebrevet. Imidlertid gjør dog Jorddrotten sikkerst ikke at udelade den q).

Anm. Efter Forordningen af 1 Oct. 1802 §. 1 og Pl. 6 Jun. 1811 §. 3 samt 6 Mai 181 §. 3, maae Jordegodseierne tage Deel me Fæsterne i den ved bemeldte Forordning paa budne Afgivt af Besiddelse, Nytte og Bru af faste Eiendomme og sammes Forhøielse efter For. 6 Jun. 1811, i Forhold til de Jordebogsindtægt i Penge eller i Natural producter og Tienester anslagne til Penge som de have af den bortfæstede Eiendom.

I Henseende til de Paalæg, som egentlig ikk udredes til Almeenvæsenet selv, men nærmest sigte ti et vist Districts Beboeres egen Fordeel, synes det sa meget rimeligere, at Præsumtionen vilde blive ansee at være imod Fæsteren, som disse Paalæg, for saavid d

tage, Restance-Tingsvidnernes Optagelse, Indvarsling a alle de Bønder, som have fælles Værneting, ved et Stev nemnal, saavel til Forligelses-Commissionen som til Tings vidnes Erhvervelse og Doms Lidelse, see i øvrigt: L. 5 14. 53. Reskr. 11 Mart. 1682, 24 O. 1755, 23 F 1759, 11 Jun. 1785, For. 11 Jan. 1793, og 20 Jan. 1797, Can. Skr. 17 Mai 1794, og 2 Aug. s. A 6, 7 og 28 N. 1795, 28 Mai 1796, 17 S. s. A.

q) Jevnf. Cancellie-Skrivelse af 6 Dec. 1788.

de svares af det contribuerende Hartkorn, tildeels nærmere kunne ansees at sigte til Brugernes end til Eiernes Nytte.

Om de befalede Præstationer af Kiørseler og Arbeide til det Offentlige synes det uden for al Tvivl, at samme bør udredes af Hartkornets Brugere, og ikkun i det Tilfælde, at Eieren selv bruger eller ikke til nogen anden har overladt Brugen af sin Eiendom, vedkomme denne, uden for saavidt han som Husbond bør tilholde sine Fæstebønder at efterkomme deres Pligter r).

De offentlige Skatter, Paalæg og Byrder, som af det contribuerende Hartkorn bør udredes, have vi forhen handlet om. Her vil jeg alene anmærke:

a. At det saa kaldte ¼ Procent Paabud af det contribuerende Hartkorns Værdie, efter Forordningerne desangaaende af 14 Mai 1768 og 17 Jun. 1773, bør udredes af Eierne selv, som derimod ei alene blev tilstaaet Godtgiørelse 6 af 100 af Extraskatten, for hvis Udredelse af Beboerne paa deres Gods de indestode s); hvilket i øvrigt nu bortfalder, da Extraskatten ved For. af 6 Mai 1812 er ophævet; men og ved samme Forordnings 4de §. var givet Rettighed til selv at hæve og nyde ¼ Procent Paalægget af de Capitaler, som de have laant paa deres Godser; men dette sidstmeldte ¼ Procent Paabud af Capitaler er ved Forordningen af 4 Sept. 1809 nu bortfalden.

b. At

r) Pl. 15 Jan. 1723 og 13 Oct. 1728. For. 13 Dec. 1793 §. 33, 48 og 71.
s) Forordn. 14 Mai 1768 §. 5 og 6.

b. At den Consumtionsskat, som efter Forordningen af 24 Dec. 1760 §. 1 skal svares, 8 Sk. Tønde Hartkorn, egentlig ogsaa ikkun vedkommer Eieren, som derimod er berettiget til for egen Regning at oppebære den ved Forordningen af 31 Dec. 1700 paabudne Folkeskat af Bøndernes Tienestefolk. Imidlertid er det paa adskillige Steder Skik, at Bønderne udrede Consumtionsskatten, i hvilket Tilfælde Folkeskatten naturligviis bortfalder.

c. De smaae Paalæg til Dommere, Degn og Præst ꝛc., som ikke egentlig udredes af Hartkornet, men efter hele og halve Gaarde, have vi forhen omtalt. Disse, saavelsom Tienden, vedkomme egentlig og nærmest Fæsteren og ikke Eieren, uden for saavidt han selv bruger Gaardene eller deres Tilliggende, og for saavidt han bør tilholde sine Fæstebønder at udrede hvad de ere pligtige, og være Vedkommende til Inddrivelsen behielpelig, vel ogsaa i visse Tilfælde, hvor det udtrykkelig maatte være fastsat, for sammes Erlæggelse indestaae t).

§. 161.

Foruden de Skatter, Paalæg og Byrder, hvilke saaledes af det contribuerende Hartkorns Brugere i Almindelighed, enten de ere Eiere, Fæstere eller Leiere af Jorderne, maae udredes, maa Fæstebonden svare visse

t) Kongel. Indbydelse af 18 Mart. 1796 §. 7. Jf. Cancelliesk. af 2 Aug. 1800.

visse aarlige Afgifter til Jorddrotten, som Leie af dennes ham overdragne Eiendom. Disse Afgifter svares deels i Penge og Vare, deels i Arbeide. Det første Slags kaldes nu med et almindeligt Navn Landgilde, det andet Slags Hoverie.

A. Under Navn af Landgilde indbefattes nu alt hvad, foruden Kiørseler og Arbeide, aarligen udredes af Fæstebonden til Jorddrotten, være sig i Penge, Korn eller saa kaldet Smaaredsel.

Lovens 3 13, 1 giør endnu Forskiel imellem Smørskyld, Kornskyld, smaae Bede og Giæsterie. Hos Arnt Berntsen 2 D. p. 79 og 84 opregnes de forskiellige Landgilde-Slags, som i hans Tider ydedes. Ei alene Korn, Smør, Ost, og smaae Kreature, Lam, Giæs o. s. v., men og Oldensviin eller Flesk, Hiultømmer, Honning, Kalk og Kalksteen, Tørv, Lyng, saltet og tør Fisk, Vadmel og flere Slags, gaves hist og her i Landgilde. Fra Landgilde skielnedes Giæsterie, som en Afgift, der egentlig ikke svaredes for Jordens Brug, men var at ansee som en Erstatning for den Beværtning, hvilken Undersaatterne i de ældre Tider maatte give Kongerne og deres Følge paa deres Reiser i Landet, og som Lehnsmænd, Geistlighed og Adel siden toge Anledning til ligeledes at kræve, hine af Kronens, disse af deres egne Tienere eller Fæstebønder, men som, da den blev misbrugt, og Lovene derfor søgte at indskrænke den u), man vel og paa

nogle

u) See iblant andet Kong Olufs Haandfæstning Art. 26. Chr. 3. Reces Art. 47.

nogle Steder ikke fandt Leilighed til at benytte der og dog ikke vilde give den bort for intet, efterhaande blev forandret til en vis Afgift i Penge, Havre elle Malt. En Misbrug af denne Giæstning var, at Hus bonden fordrede samme ikke alene for sig selv, men o for hans Tienere og Jægere, naar han sendte dem sit Ærinde, ja endog for sine Heste, som Bonden un dertiden paa en kort Tid maatte tage paa Foder. Her af de forskiellige Benævnelser: Herre-Giæsterie, Fo ged-Giæsterie, Jæger-Giæsterie, Heste-Giæsterie o. s. fr. Krigsgiæsterie synes at have været en Slags Skat til Krigsfolks Underholdning, som dog ikkun jord-egne Bønder have maattet svare. (Af Rescr. af 22 Nov. 1692 sees, at det da endnu har været Brug at sætte Kongens unge Parforcejagtshunde ud hos Bønderne til Opdragelse og Underholdning.) En Art af dette Giæsterie er uden Tvivl den Foring, som Chr. 3. Reces Art. 47 og Chr. den 5tes Lov 3. 13. Art. 15 omtaler, (thi at paa sidstmeldte Sted bør læses Foring, ikke Føring, har Justitsraad Lybecker i hans Applications-Udtog med megen Sandsynlighed godtgiort) og har, som Navnet giver tilkiende, rimeligviis bestaaet deri, at Bonden har maattet fore Husbondens eller Lehnsmandens Heste. Arnt Berntsen opregner endnu v) adskillige smaae Afgivter, som hist og her af Fæstebønderne maatte udredes til deres Husbonde, hvilke ikke kunde henføres til egentlig Landgilde eller Giæsterie, men for det meste vare at ansee som Vederlag for en eller anden Fordeel, som uden for det, der egentlig tilhørte den bortfæstede Gaard, af Husbonden tilstodes Fæsteren, saasom Engepenge, Koepenge,

ɔ: Pen-

v) 2den Deel p. 79, 80, 83, 101 seqv.

ɔ: Penge, som maatte betales for Græsning, Tyreholdspenge, Gaasehavre, som maatte ydes tilligemed Landgilde-Giæs til disses Underholdning, Skriverpenge, hvilke dog ikkun skal have været erlagte paa Kongens og de fra Kronen mageskiftede Godser, og skal gemeenlig have beløbet 1 Skp. Korn eller dens Værdie i Penge, Ærigpenge, af ærie ɔ: pløie eller dyrke Jorden, veutelig altsaa en Afgivt af noget Fæsteren, foruden den ham egentlig tilfæstede Eiendom, overladt Pløieland, eller og en Afgift for Befrielse for Hovning eller for at pløie Husbondens Jord, o. a. fl. Nu oppebæres, saavidt vides, ingensteds nogen Afgivt af Fæstebønder under Navn af Giæsterie, ligesom og Giæstning i sig selv, for saavidt den maaskee endnu paa de Kongelige Godser, da Loven blev givet, har fundet Sted x), og af Kongens Betiente er bleven Bønderne affordret, maa ansees i Følge Forordningerne af 28 Jan. 1682 Art 9, 10 Aug. 1695 Art. 3. 9 Apr. 1701, 4 Novemb. 1720 og 22 Jul. 1729 at være aldeles afskaffet. Hvad forhen er svaret under Navn af Giæsterie, er i den senere Tid tillagt Landgilden, hvorunder nu indbefattes al den staaende aarlige Afgift af Penge, Korn eller andre Vare, som af Fæstebonden udredes til hans Husbond. Den ydes i forskiellige Ting, eller der gives (som det kaldes) forskiellige Landgilde-Species, dog ikke saa mange, som i de ældre Tider. Paa nogle, dog ikkun faa Steder betales Landgilden alene med Penge, paa andre og de fleste Steder enten blot i Kornvare eller i Korn og Penge tillige. Nogle Steder ydes endnu saa kaldet Smaaredsel eller Bede, af Lam, Giæs, Høns, Æg, der

x) Jevnf. L. 3. 13. 15.

der dog som Landgilde anføres i Jordebøgerne, og fo det meste efter Forening imellem Vedkommende betale med Penge. Nogle faa Steder gives Gierdsel o Stavre, nogle Steder Smør og Ost, og maaskee fler Slags Vare i Landgilde. Naar Landgilde ydes Kornvare, maa leveres 1½ Fdk. Opmaal paa hver Tøn de Havre, og 1 Fdk. paa hver Tønde af de øvrig Kornsorter y). Oldengield er en Afgivt, som Fæste ren maa betale for at faae sine Sviin indbrændte pa Skoven; den erlægges altsaa ikkun, naar Olden fal der og saadan Indbrænding finder Sted.

Under anden Rettighed, som efter Lovens 3. 13. 1, foruden Kornskyld, Smørskyld o. s. v. skulde udredes af Fæsteren, kan neppe forstaaes andet end de før efter Arnt Berntsen anførte smaae Afgifter af Engepenge, Tyreholdspenge m. m. Disse maae forudsætte een eller anden Fæsteren uden for det, som ham efter hans Fæstebrev tilkommer, tilstaaet Fordeel, hvorfor saadan Kiendelse erlægges. Dog erlægges endnu paa nogle Steder ved Bogklarering eller Afregning med Fæsteren, Skriver-Penge eller Korn, og paa visse Steder saa kaldte Føringspenge, som skal være et Slags Vederlag for, at Husbonden (hvilket han dog alligevel var pligtig til) modtager Skatterne af Bønderne, og erlægger dem i en samlet Sum paa Amtstuen. Deslige Afgifter kan Husbonden ikke være berettiget til at oppebære, uden for saavidt de ved langvarig Brug maatte være hævdede, eller Fæsteren udtrykkelig har forpligtet sig til at udrede dem. Af nye kan han natur-

y) Forordn. 10 Jan. 1698 Kap. 4. Art. 9. cf. F. 30 Aug. 1687.

naturligviis, imod Fæsterens Minde, ikke paalægge dem z).

Om Landgilden anmærkes fremdeles:

a. Om Landgilden i en vis Maade kan siges at være ved Lov bestemt, saaledes at det i Almindelighed ikke staaer i Jorddrottens Magt ved Fæsteforandring vilkaarligen at forhøie den, eller om dens Bestemmelse aldeles beroer paa frivillig Forening imellem vedkommende Husbond og Fæster, derom ere de Lovkyndige af ulige Meninger. Vore ældre danske Love bestemme intet i saa Henseende; men, skiønt der altsaa ikke synes at kunne være Tvivl om, at jo Adelen heri, som i saa meget andet, har handlet efter eget Tykke, saa synes det dog ikke at have været Skik vilkaarligen at forhøie Landgilden. Efter Arnt Berntsen 2den Deel p. 83 gaves i hans Tid, i Sielland, Lolland, Falster og Langeland, gemeenlig af hver 3 Tønder Sæd, som aarlig kunde saaes, 1 Tønde Korn, eller hvad af andre Vare efter Landgildetaxten til 1 Tønde Korn kunde opløbe, i aarlig Landgilde. Hertsholm p. 151 seqv. synes at antage, at Landgilden ikke med Rette af Husbonden kunde forhøies over det som hidtil havde været brugeligt. Efter de Norske Love, saavel ældre, som nyere, er det klart, at det ikke der har staaet, ligesom det endnu ikke der staaer, i Jorddrottens Magt paa egen Haand at forhøie Landskylden. C. 4 N. L. Landsl. B. Kap. 1. Chr. 5. N. L. 3

z) It. Rentekammer-Skr. af 1 Dec. 1787.

L. 3 14. 14, 15. Jf. Rec. 1539 Art. 9 Hi
Pans. Efter de ældste Love synes det imidle
tid at have forholdt sig anderledes. Saaled
hedder det i Hagen Adelsteens Guletingsl.
Landsl. B. a. 1: leier nogen Jord af den, so
med Rette tilkommer at leie den svare hin si
Leie, som de vare forligte om. Gaae vi til v
nu gieldende Danske Lov, da siger Lovens
13. 14, at ingen Bonde skal være pligtig
levere andet, enten i Vare eller Penge, en
som han staaer for i Jordebogen, og ved denn
Jordebog mene adskillige Lovkyndige paa dett
Sted at burde forstaaes, ikke de Jordebøger el
ler Fortegnelser over alle under Godserne henhø
rende Gaarde, Huse, og Rettigheder, me
Forklaring om, hvo der have Stederne i Brug,
hvad Hartkorn hvert af dem især staaer for, og
hvad Indtægt deraf haves, som Jordegodseiern
selv holde, og af hvilke Jordebøger, efter For
ordningen af 16 Dec. 1682 §. 5, bør for Sæde
gaardene være Extrakter ved Amtstuerne; men
at derunder skulde forstaaes nogle efter en gam
mel Matrikul af 1664 indrettede Jordebøger,
som endnu skal findes ved Amtstuerne, hvori
Fæstebøndernes Landgilde skal være specificeret,
og at det altsaa ikke skulde staae Jordegodseier
frit at tage høiere Landgilde, end efter bemeldte
gamle Jordebøger var svaret forhen af Gaarde
ne. Denne Mening have adskillige berømme
lige Lovkyndige, Kongslev (1 D. p. 424) Ly
becker (Appl. Udtog 2 D. p. 334) Nørregaar
(3 D. p. 240) Stampe (Erkl. 5 D. p. 18

og, om jeg mindes ret, Edwardt Colbiørnsen, untaget. Den har faaet en betydelig Styrke ved Forordningen af 15 Jun. 1792 §. 10, som tillader Jorddrotter, naar deres af Fælledskabet speciel udskiftede Eiendomme blive fæsteledige, af de tilkommende Fæstere at betinge sig saadanne Afgivter, som de med dem kan forenes om, hvoraf naturligen synes at følge, at Lovgiveren selv har anseet Landgildens vilkaarlige Forhøielse ved Fæsteforandring hidtil at have været, og, uden for det i Særdeleshed tilladte Tilfælde, endnu fremdeles at være utilladelig. Men herimod anføres paa den anden Side: at, om end saadanne gamle Jordebøger maatte findes ved Amtstuerne, vilde de uden Tvivl, efter de betydelige Forandringer, som med Gaardene og deres Tillæg siden den Tid ere foregaaede, være temmelig uefterrettelige til derefter at bestemme Landgilden. In praxi forstaaer man derfor i Almindelighed den anførte Artikel saaledes, at Bonden ikke maa affordres enten mere eller anden Slags Landgilde, end han har forpligtet sig til at svare ved sit Fæstebrev, og efter dette staaer anført for i Jordebogen, som i Grunden, for saavidt Bøndergodset angaaer, ikke er andet end en Extrakt af Fæstebrevene, ei heller kan give Eieren Ret til nogen Indtægt af Bonden, uden for saavidt den med Fæstebrevet er overeensstemmende. Det kan ei heller nægtes, at jo denne Forklaring, som Artikelens Ord meget vel taale, synes meest overeensstemmende med Leie-Contrakters Natur og med

Eiendomsretten, og at, om det har været L giverens Villie, at Landgilden ikke maa høies, der da ikke synderligen er sørget for d Buds Overholdelse, da dog vel neppe no Fæstebonde ved Dom kunde vente sig frikie for at erlægge den Landgilde, han ved Fæ brev havde forpligtet sig til, om han end kun bevise, at den deri betingede Landgilde var h ere end hidtil efter Jordebogen var svaret Gaarden, og desuden ingen Straf er fast for, ingen Øvrighed indskiærpet at paata saadant Buds Overtrædelse. Endelig synes denne Forklaring saa meget mere antagelig, so under den modsatte Fortolkning intet vilde væ lettere end at eludere Lovgiverens Hensigt, o det kun lidet vilde nytte Fæstebondestanden (o end saadan Bestemmelse kunde ansees for den a medføre nogen virkelig Nytte) at Landgilden va bestemt, saa længe Indfæstningen er ubestemt og det staaer Husbonden frit, under Navn a Hoveriepenge, af en nye Fæster at betinge si hvad Afgift, han med denne kan forenes om I al Fald handler dog en Jordegodseier forsi tigst i ikke at forhøie Landgilden, saa læng hans Eiendomme ligge i Fælledskab.

Anm. Hvorledes, og under hvilke Betingels Landgilden ved Renters Tillæggelse af de a Husbonden paa Udskiftning, Udflytning m m. anvendte Omkostninger kan forøges, sk nærmere handles om i Kapitlet om Udskif ning.

b: A

b. Af det som Lovens 3. 13. 14. fastsætter om, at Bonden ikke maa nødes til at betale Varene med Penge høiere, end som ret Landkiøb er, har jeg i den første Udgave af dette Skrift troet at maatte uddrage den Slutning, at det stod i Jorddrottens Valg, naar Landgilden ved Fæstebrevene er ansat i Vare, at modtage disse, eller at lade sig dem af Fæsteren betale med Penge, dog ikke høiere end efter Capitelstaxten. Ved nøiere at overveie de ovenanførte Udtryk i Sammenhæng saavel med det Foregaaende som med L. 2. 22. 16 troer jeg dog at burde frafalde denne Mening, som ikke nødvendigen liggende i Ordene. Det ommeldte Lovsted siger: "Ingen Bonde skal være pligtig til at levere andet, enten i Vare, eller Penge, end som han staaer for i Jordebogen, langt mindre nødes til at betale Varene med Penge høiere, end som ret Landkiøb er.„ Disse Ord kunne, efter almindelige Billigheds Grundsætninger, og i Henhold til L. 5. 1. 1 og 2, modtage den Forklaring, at Jorddrotten ikke er berettiget til at fordre andet end de i Jordebogen og Fæstebrevet benævnte Vare, og ikke Penge for samme, med mindre han udtrykkelig i Fæstebrevet har betinget sig at lade sig Varene betale med Penge; men endog i dette Tilfælde er han ikke berettiget selv at bestemme Varenes Priis, men bør nøies med ret Landkiøb, som, naar Vedkommende ikke anderledes derom forenes, uden Tvivl rettest bestemmes efter de aarlige Capitelstaxter eller Kirkekiøb. Dette synes ogsaa meest over-

overensstemmende med L. 2. 22. 16 som vil, at der aarligen skal sættes en Taxt, hvorefter Kirkens Landgildekorn maa sælges, ikke hvorefter det skal ydes; jf. dette Lovsteds Kilde Chr. 4 Reces 1. 4. 11, hvor det hedder: "vegrer sig Nogen efter dette Kiøb at give Penge, yde da Korn efter Stedsmaalsbrevet i rette Tide", hvoraf det vel synes at der ved Capitelskiøbets Bestemmelse tillige skulde tages Hensyn til, at Kirkens Landgildekorn efter samme kunde ydes, men dog saaledes, at ikke imod Yderens Villie kunde fordres Penge istedet for Vare. jf. A. 33.

c. Det staaer til Husbonden at bestemme, hvor Fæsteren skal henføre Landgilden; dog er denne ikke pligtig at føre den længere Vei, end Stiftet, han boer i, er langt 6); hvilket ved Placat af 22 Febr. 1779 nøiere er bestemt saaledes, at ingen hoveriegiørende Bonde maa af sin Husbond paalægges at henføre sin Landgilde længere bort, end i det høieste 4 Mile fra det Sted, hvor han boer, undtagen i tvende Tilfælde, 1) naar nærmeste Kiøbsteder eller beleilige Ladepladser ere mere end 4 Mile fra Hovedgaarden bortliggende, da Bonden bør være pligtig at føre Landgilden til een af disse nærmest liggende Kiøb- eller Ladesteder, og 2) naar en Hovedgaard i Siælland ligger mere end 4 Mile, men dog ikke over 8 Mile fra Kiøbenhavn, er Bonden pligtig derhen at føre sin Landgilde, naar Husbonden det forlanger. Efter Pl. 16 Apr. 1808 giel-

6) L. 3. 13. 14.

gielder denne Bestemmelse nu lige saavel for de hoverifrie som for de hoveriegiørende Fæstebønder.

Anm. Til Fæsterens Sikkerhed, at ham hverken i Landgilde eller Skatter og offentlige Paalæg affordres mere, end han er pligtig at erlægge, skal hver Fæstebonde af Jorddrotten meddeles en Qvitteringsbog, forsynet med samme stemplet Papiir, som for Fæstebrevet er foreskrevet, hvorudi alt hvad han betaler, skal afskrives, ligesom og enhver Jorddrot, som eier eller pro officio er benaadet med Jordegods, bør holde igiennembragne og af Amtmanden autoriserede og forseglede Hoved- eller Kassebøger, hvorudi bør indføres alt hvad af hver Bonde især efterhaanden betales, og som altsaa maa være overeensstemmende med Bøndernes Qvitteringsbøger. Disse Hoved- eller Kassebøger, saavelsom Fæsteprotokoller, Fæstebreve og Qvitteringsbøger, ere Jordegodseiere og Fæstere pligtige eengang hvert Aar at forevise Amtmanden, saavelsom og til anden Tid, naar det til Oplysning angaaende nogen indkommen Klage af ham forlanges a). For Udeblivelse hermed kan Amtmanden mulktere dem b).

§. 162.

a) Forordn. 25 Mai 1804 §. 12 og 28. Reskr. af 25 Sept. 1778.

b) For. 25 Mai 1804 §. 28. Jf. Kongel. Resolution af 20 Aug. 1790, bekiendtgiort ved Rentek. Circ. af 11 Sept. s. A.

§. 162.

B. Ved Hoveri forstaaes alt det Arbeide og de Kiør
ler, som Fæstebonden maa forrette for hans Husbon

Den Indretning, som i de sidste hundre
Aar har fundet Sted og endnu finder Sted i Da
mark, at nemlig Jordegodserne ere inddeelte i en st
samlet Lod og i flere mindre Lodder, hvis Br
gere have samme i Fæste af den større Jordlods Eie
paa Vilkaar, iblandt andre, at dyrke hiin stør
Lod, kiendte man ikke til i de Dage, da Love blei
givne som denne, at "Herremand, der haver mind
end fuld Plovs erie, maa fæste sig saa meget Jor
til han fanger fuld Plovs erie." J. L. III. 15.
hine gamle Dage, da Landet var deelt i saa smaa
Jordlodder, da Sæderne vare simple, Fornødenh
derne faa, kunde man ikke vide at sige af noget sa
almindeligt og ubestemt Hoveri af Fæstebønder, so
det, vi i den senere Tid have kiendt. Hermed e
dog ikke nægtet at det jo, ligesom man i de ældste Ti
der har brugt Trælle til Jordens Dyrkning, ogsa
fra meget gammel Tid af kan have været Skik, at en
og anden af de Mægtigere, som eiede mere Jord end
han selv kunde overkomme at dyrke, har, ved at over
lade anden Mand Brugen af en liden Deel af sin Jord,
betinget sig af ham, i Steden for anden Afgift, no
get vist Arbeide til den større forbeholdne Jordlod
Drift; men til denne uden Tvivl hverken betydelig
eller almindelige og paa frivillige Foreninger grunded
Arbeidspligt have de Tiders Lovgivere intet Hensyn
taget. Det er derfor ikke at undre over, at man
vore gamle Love intet finder talt om saadan Fæstebo
dernes Arbeidspligt; thi af Skaanske Lov XVII,

hvo

hver det paalæggts Landbo, som vil flytte, indtil Fardag at holla oppæ alle innæ, (jf. And. Sun. XVII, 2) kan dog ikke med nogen Sikkerhed udledes, at alle Landboer vare hoveriepligtige (jf. Kofod Anchers Lovh. Tom. 1. p. 512). Efterhaanden som større Jordlodder i Medhold af J. L. III. 18 og Tidsomstændighederne samledes, og som disses Eiere fik betydelige Rettigheder over Brugerne af de mindre dem ligeledes tilhørende Jordlodder, er Arbeids-Krævelse til de større Jordlodders Drift bleven baade nødvendigere og almindeligere, skiønt det ikke er troligt, at man i Førstningen har kunnet betinge sig andet end taaleligt og nogenledes bestemt Arbeide. Naar man hermed har begyndt, er vanskeligt at sige. Det ældste historiske Document, hvori man har fundet Spor til Hoveri, er et Gavebrev af 1148, hvorved Kong Svend Grathe overdraget til Ringsted Kirke og Kloster alt det Kongen af Ringsted By tilkommende Høstarbeide, kaldet Dagsverk. At Hoveriet i de ældre Dage har været taaleligt, slutter Kofod Ancher, som det synes med temmelig god Grund, deraf, at Bønderne i de Klagér, som de i Aarene 1280 og 1282 førte over de Ægter og det Arbeide, som de maatte forrette for Kongen, ikke tillige klagede over det Arbeide, som de maatte giøre for deres Husbonder (jf. Rothe Nordens Statsförfatning 2den Deel S. 402) ligesom nok ogsaa Kofod Anchers Anmærkning, at hvad Hoveri, en Jorddrot fordum behøvede, blev giort, ikke af Fæstebønder, men af Inderster, Huusmænd og Ugedagstienere, i det Hele og hvad de ældre Tider angaaer, er rigtig. Af de Efterretninger, som Hr. Professor Nyrup i hans historisk-statitiske

Skil-

Skildring af Danmarks Tilstand i de ældre Tide S. 269 og 374 o. f. og han tilligemed hans Medui giver af Kofod Anchers Skrifter (2den Deel S. 5 11 have samlet af Geistlighedens Jordebøger, fra de 14de og 15de Aarhundrede, men hvori dog ogsaa til deels ældre Jordebøger paaberaabes, sees vel, a endog Selveiere og Kiøbstedborgere have maattet for rette Arbeide til Kirker og Klostere; men ubestemt o dagligt Hoveri synes dog egentlig ikkun at have være fordret af de i det latinske Sprog, hvori disse Jorde bøger ere affattede, saa kaldte inqvilinis, elle Gaardsæder, som tildeels ingen anden Afgift svare de, og som nok ere de samme som Kofod Ancher kal der Ugedagstienere. De øvrige Bønders Hoveri sy nes derimod, efter samme, endnu at have været no genledes bestemt og taalelig. Først efter Frid. der 1stes Regierings Tiltrædelse, da Adelen ret begyndte at løfte Hovedet i Veiret, begyndte ogsaa, om ikke Lovene, saa dog Domstolene at hævde ubestemt Ho veri i Almindelighed. Saaledes den Herredagsdom, af 1536, som Nyrup anfører l. c. S. 374: "at St. Laurentii Capitels Tienere i Roeskilde, i Skulde lev og Sæbye boende, skulle med Ægt og Arbeide og andet være deres Husbonde lydagtige, ligerviis som Kronens og Stigtens Tienere deres Herskab med Ret te pligtige ere." Saaledes den sammesteds S. 380 og 381 anførte Viborg Landstingsdom af 1590, hvor med Rougsøe Herreds Selveierbønder bleve tilpligtede "at giøre Ægt og Arbeide til Biellerup Ladegaard, til Ager og Eng og andet Arbeide, med Heste, Vogne og andet gangende Arbeide, ligesom andre Kronens Tienere, eftersom Fogden dem tilsagde." Maaskee

de

de befæstede Borge, som ikke blot Kongerne, men og Adel og Geistlighed i hine urolige Tider opferte, har givet første Anledning til at affordre omliggende Bønder Vægt og Arbeide til sammes Opførelse, som sigtende til deres egen Sikkerhed. Muëligt ogsaa, at de Geistlige have vidst at formaae Bønderne at komme dem til Hielp med Arbeide i Høst- og Ploietid, som de ikke selv kunde afstedkomme. Adelens Forlehning med Krongodser giorde fremdeles Gaarde til Lehnsmændenes Beboelse og Underholdning og sammes Drift ved de under Lehnet henhørende Bønder fornødne; men det er let at begribe, at Adelen i de Tider, da den turde betinge sig af Kongerne, at hver god Mand, aandelig og verdslig, skulde være Konge over sine egne Landbo, som det hedder i de Kong Hans 1484 af de Svenske foreskrevne Artikler, (Hvitfeldt S. 974) ikke har været seen i at følge Exemplet, og at den i Særdeleshed paa de Godser, den fra Kronen mageskiftede sig til, eller efter Reformationen erholdt fra Geistligheden, ikke har eftergivet nogen af sammes forrige Eiere udøvet Myndighed.

Imidlertid vedbleve Lovene at tie om Hoveriet. Hersholm i hans Skrift: Parerga de servitute p. 187, troer at finde noget Spor til Hoveri i den Giæstning, som Chr. den 3dies Reces Art. 47 forbyder at bruge uskielligen, og tilstaaer i øvrigt, ikke at have fundet nogen Lov om Hoveriet; dog anfører han desuden samme Recesses 39de Art., hvor der tales om Ugedagstienere, Art. 42, hvor Hørighed og Lydighed opregnes iblant andre Pligter, som Bonden skyldер sin Husbond, og hvis Overtrædelse kunde medføre Udviisning af Gaarden eller Fæstes Forbrydelse,

endes

endelig Art. 34, hvor det hedder, at Bonden ma ubehindret sælge sine Vare, og ikke forbydes af Kongen, Embedsmænd, Raad, Adel, om de end Arfvelige under dem besiddendes ere, samt at hv Riddersmand maa giøre sig sit eget Gods saa nytti som han kan, som Lovsteder, der kunde synes at hieml Jorddrotten Ret til Hoveri, og det ubestemt, da, so han tilføier, Jorddrotterne ikke sluttede Contracte med deres Bønder, som dem efter Rec. A! 34 arveligen tilhørende, utpote hæreditariis, og han hver ken i Lovene eller i Jordebøger (libris censualibus havde fundet nogen Bestemmelse for Hoveriet (p. 367 370) jf. p. 106 til p. 119, hvor han handler om Indebønder og Huusmænd, som han anseer for at hav være en Slags ufrie Hoveribønder, see fornemmelig p. 112. At de egentlige Fæstebønder eller Landboer i de ældre Tider ikke have giort Hoveri til Husbonden, og at saadant ei heller har været fornødent, fordi der ei har været stor Avling ved de Mægtiges Gaarde, har fremdeles Etatsraad Rothe i hans Nordens Statsforfatning Tom. 2. p. 394 oplyst, fornemmelig af Geistlighedens Gavebreve. Det, der gaves, var som oftest adspredt Strøegods. Afgifterne af de bortgivne Gaarde bestemmes i Vare eller Penge; men om Arbeide tales ikke. Fremdeles, anmærker han, sees saavel af disse Gavebreve som af andre Documenter, at alle de Vare, som behøvedes til Huusholdning, ydedes af Gaardbeboere, endog Høe og Halm; hvilket viser, at Jorddrotten ei selv har havt stor Avlsdrivt. Gavernes Betydelighed (Esbern Snare gav 14 Landbyer til Sorøe, Knud den Stores Søster Estrith 50 Bøndergaarde til Roeskilde Kirke o. s. v.) giør det ei

heller

heller rimeligt, at alle Beboerne paa de Gaarde, som bortgaves, vare eller bleve hoveriegiørende. Hoveriets og i Særdeleshed det ubestemte Hoveries Oprindelse hidleder han deels fra den gamle Trællestand, forsaavidt Jorddrotter have hensat Trælle eller Frigivne paa deres Eiendomsjorder, deels fra den senere Tids Lehnsvæsen og deraf flydende Livegenskab eller Vornedskab, at nemlig de Mægtige have misbrugt de Rettigheder, som de efterhaanden erhvervede sig, Hals og Haand, Birkerettighed o. desl., til at fordre ubestemt Hoverie af deres Fæstebønder, hvilket disse i den Forfatning, de vare geraadede udi, ikke torde nægte. Store Jordlodder kunde nu samles, giorde, naar de eengang vare samlede, Fordringen fornøden, og de ubestemte Udtryk i Chr. den 3dies Reces Art. 42 og den ældre Forordning af 1551, at Fæstebonden skulde være sin Husbond hørig og lydig, ere maaskee blevne anseete for at hiemle den.

De anførte Lovsteder ere imidlertid, som af Udgiverne af Kofod Anchers Skrifter 2den Deel S. 124 er anmærket, ikke de første, hvori Hørighed og Lydighed imod deres Husbonder er giort Fæstebønderne til Pligt. De samme Udtryk findes saavel i Chr. den 2dens geistlige Lov Cap. 101 som i Frid. den 1stes Forordning af 1523. (Danske Magasin 4de Deel S. 424) Sidstmeldte Forordnings Udtryk: ingen Brydie maa udvises af sin Gaard, saa længe han redelig udgiver sin Skyld og er sin Husbond hørig og lydig og ikke sidder hannem overhørig med Ægt, Inder og Arbeide, vise endog tydeligere end den anførte Art. af Recessen, at derved hverken Hensyn til

Hove-

Hoveriet. Ordet hørig er i øvrigt tydsk, d derved forstodes i Middelalderens Tid i Tydsklan Livegne (see Hertsholm p. 149 og 154). At ve hørig og lydig i den anførte Art. af Chr. den 3die Reces forstaaes pligtig til Hoveri, det bestyrkes en mere ved samme Konges Privilegium til Hollænderr i Store Maglebye paa Amager, dat. St. Margreth Dag 1547, hvor det hedder: fornævnte Hollænder skulle være vor Lehnsmand paa Kiøbenhavns Slo den som nu er eller herefter kommendes vorder, hørig og lydige, i hvis Maade han dem paa vore Vegn tilsigendes vorder, hvilket igientages i Kong Frid. de 2dens Confirmation paa bemeldte Privilegium, af 2 Aug. 1573, med det Tillæg, at Hollænderne pa Amager herefter ikke skulle besværes med videre elle ydermere Hoftieneste at giøre til Vort Slot Kiøben havn end som de hertil og i vor kiære Faders Ti giort haver. Imidlertid bruges dog samme Udtry endog om Adelen i bemeldte Reces af 1558 A. 2, hvo det hedder, at Kongens Raad og Adel skal være for pligtet at være Kongen hørig, lydig og bistandig, o dem lade bruge imod Kongens og Rigets Fiender ja det hedder endnu i Chr. den 5tes danske Lov 2. 15 6, om Degnene, at de skal være deres Sognepræste hørige og lydige, i hvis de dennem paa deres Embed Vegne befale. Af slige fra fremmed Sprog laante mørke og ubestemte Udtryk kan derfor intet med Vis hed uddrages; men de ere dog undertiden blevne an vendte til at anyde det, som man har fundet Betæn kelighed ved at nævne med sit rette Navn.

Af Arnt Berntsens Danmarks og Norges frugt bare Herlighed sees, at Hoveriet i hans Tid (1656 ha

har været almindelig. Forskiellen, som han gior imellem Langægts- og Stakægts-Tienere, imellem Ugedags-Tienere og gandske eller tildeels hovfrie Bønder, have vi forhen omtalt. Ugedagstienernes Hoverie var, efter hans Beretning, saa strængt, at ingen Uge forgik, at jo hver saadan havde eet eller flere Bud til Hove paa Arbeide, en Dags Tid og undertiden 2 eller 3 Dage tillige; hvorimod Adelens Ugedagstienere vare forskaanede for alle almindelige Landskatter, men Kongens ikkun for de halve, og det fordi de ikke gierne betynges saa haardt med Arbeide som Adelens. Dennne Adelen ved Frid. 3dies Haandf. A. 6 givne Rettighed, at deres Ugedagstienere skuldt være frie for Skat, har mueligen ogsaa bidraget til, at Bønderne frivilligen have paataget dem ubestemt Hovert. See og Hamsforts Beskrivelse over Bøndernes Tilstand i Danmark i Script. rer. dan. 3 D. p. 286. I de ældre Documenter kaldes Hoveriet Dawswerk eller Dagsværk. Siden kom Benævnelsen Hoftieneste og Hoveri, af det tydske Hof ɔ: Gaard, i Brug.

I Christian den 5tes Lov forekommer ikke Ordet Hoveri; men at Loven forudsætter Hoveri, og det ubestemt, derom kan ingen Tvivl være. Saaledes byder L. 3. 13. 7, at Bønde, som vil flytte fra Gaarden, skal rette for sig med Ægt og Arbeide til Fardag. Efter 3. 12. 4 maa Selveierbonde ei med utilbørligt Arbeide eller Tynge af Herligheds-eieren besværes, videre end som Herligheden efter Billighed kan udkræve, hvilket eragtes at være den fierde Deel imod en Fæstebonde, som besidder en heel Gaard. L. 5. 2. 63 taler om Sædegaarde og saa mange Ugedags og næstbosliggende Bønder, som til Avlen at drive

fors

fornøden giøres, som paa Skifte imellem Sødskend skulle tilfalde Brødrene. L. 5. 3. 23 taler om Bondergods saa nær en Sædegaard beliggende, at det b[...] qvemmelig med Ægt og Arbeide kunde lægges und[er] samme, og befrier Sædegaardens Eier, naar han ha[r] faaet saadant ham beleiligt liggende Bondergods, o[g] som til hans Gaards Avling fornødentlig udkræve[s] for Gield udlagt, for at lade sig udløse. Efter L. [5.] 14. 25 skal, i Tilfælde af Udlæg eller Indførsel fo[r] Gield, Hovedgaarden med næst tilliggende Gods, som til Gaardens Avlings Fortsættelse uforbigængelig for nøden eragtes, for Udlæg forskaanes, saa længe de[r] er Løsøre eller andet Jordegods, som til Udlægget e[r] tilstrækkeligt. Af det Anførte sees, at Indretningen med Hovedgaardes Drivt ved Hoveri af Bøndern[e] var paa den Tid, da Loven blev givet, almindelig, og at ingen anden Maalestok havdes for Bondens Arbeide end Husbondens Fornødenhed. Saaledes ved blev Hoveriet ubestemt, ja blev endog efterhaanden paa de fleste Steder, deels ved Bondergaardes Nedlæggelse og Bondejords Indtagelse under Hovedgaardene eller Indrettelse til nye Hovedgaarde, deels ved Skovs og Krats Rydning og en bedre, men derfor ogsaa mere og strængere Arbeide udkrævende, Culturs Indførelse, anseeligen forøget, indtil man endelig i de senere Tider, da man blev opmærksom paa, at Bonden herved forarmedes, til ubodelig Skade ei alene for ham, men og for det Almindelige og Jordegodseierne selv, begyndte at sætte dets videre Udvidelse Grændser. Det første Forsøg skede ved Forordningen af 6 Mai 1769, efterat General-Landvæsens-Collegiet, der forhen var bleven oprettet.

Ved

Ved denne Forordning blev det overladt og paalagt Proprietairerne selv at forfatte et Hoveri-Reglement for enhver især af deres Fæstebønder, ved hvilket Bondens Arbeide skulde fastsættes til visse Spænd- og Gangdage ugentlig, hvis Antal hverken i det Hele, eller nogen Uge især, maatte overskrides, undtagen forsaavidt, at, naar Husbonden i Pløie- eller Høste-Tiden havde, formedelst ustadigt Veirligt, i en Uge maattet lade een eller flere af de i Reglementet bestemte Dage forbigaae ubrugte, det da var ham tilladt at indhente saadant, ved i næstpaafølgende Uger at kræve een Dag mere end i Reglementet var bestemt, indtil de saaledes tilgode blevne Dage vare aftiente. Tillige skulde det nøiagtig bestemmes, hvad der skulde ansees for en Dags Arbeide. Saadant et Reglement skulde vedhæftes hver Bondes Fæstebrev, og af disse specielle Reglementer samlede skulde Proprietairerne uddrage et General-Hoverireglement for det hele Gods, efter et Schema, som til den Ende blev dem meddeelt, hvilket General-Hovereglement skulde tilstilles Amtmanden, og af ham igien indsendes til General-Landvæsens-Collegiet. De Forandringer, som enten i Anledning af Fæsteforandring eller med Fæsternes Minde foretoges i Henseende til Hoveriet, skulde indberettes til Amtmanden og Collegiet, paa det at det Fornødne derom kunde anmærkes i det generale Reglement for Godset.

Efter Indledningen til Forordningen af 20 Febr. 1771 havde det største Tal af Jordegodseierne giort Paastand paa ubilligt og uproportioneret Hoveri, og kun en ganske liden Deel af dem efterkommet Kongens i ovenmeldte Forordning yttrede Villie og Hensigt til

Bondens Vetaelse. Kongen fandt det derfor fornødet og billigt, især i Betragtning af den Tilstand, Bønderne ved Forordningerne af 30 Jun. 1741 og 1 Jul. 1746 §. 2 vare satte udi, at fastsætte, hvad der skulde ansees for det høieste Hoveri, som en Jordegodseier maatte æske af Bonden. Og da Billighed udfordrede, at Hoveriet burde rette sig efter Bondens Kræfter, efter hans Tilstand som Fæster, og efter den Tid, han kunde have tilovers fra sit eget Arbeide, men den Oplysning, som var bleven søgt vedkommende ved den i Forordningen af 6 Mai 1769 befalede Hoveri-Reglementer, ikke var befunden tilstrækkelig, saa fandt Kongen fornødent at antage Hartkornet til Regel for Hoveriets Svarelse. Det blev saaledes bestemt, hvor mange saavel Ploiedage som andre Spanddage og Gangdage i det høieste maatte kræves aarlig af en Gaard paa 6 Tønder Hartkorn, nemlig 48 Spanddage, deriblant 10 Ploiedage, og 96 Gangdage. For hver Skieppe Hartkorn, Bondens Gaard stod for mindre end 6 Tønder, godtgiordes ham 1 Spanddag og 2 Gangdage c). For hver Skieppe Hartkorn, den stod for over 6 Tønder, maatte han giøre en Arbeidsdag mere, 2 Gangdage beregnede imod 1 Spanddag d). For hver Fierdingvei, Bonden var længere end $\frac{3}{4}$ Miil boende fra Hovedgaarden, eller det Sted, hvor Husbonden jevnligen anviiste ham Arbeide, godtgiordes ham $\frac{1}{8}$ Deel af det fastsatte Antal Spand- og Gangdage e). Naar Hovaaret, som regnedes fra 1ste Mai til 1ste Mai, var udrunden, skulde Hovdagene ansees som astiente. Det blev ligeledes nøiagtigere fastsat, hvor mange Dage i det høieste maatte fordres ugentlig

c) Forordn. §. 2. d) §. 3. e) §. 5.

mentlig af Bonden, saavel i Bondens Pløie-, Høste- og Møgagnings-Tid, som paa andre Aarets Tider. Ligeledes blev det nøiagtigen fastsat, hvad der skulde ansees for en Dags Gierning, forinden samme kunde ansees for aftient, samt hvilke Redskaber Bonden til Hoveriets Bestridelse skulde anskaffe og forsvarligen holde vedlige. For hver aftient Dag skulde Bonden af Husbonden gives en Billet. Længere Reiser end paa 6 Mile frem og 6 Mile tilbage fra Hovedgaarden eller Jorddrottens Boepæl af at regne, naar samme ikke var mere end en Miil fra Bondens Hiem, men ellers fra Bondens Gaard, maatte ikke kræves af Bonden, og deres Antal maatte ligeledes rette sig efter Bondens Hartkorn. Alt det Arbeide, som hidtil var givet Bønderne at forrette hiemme i Huset, saasom Hovspind og desl., blev aldeles forbudet. Hver Bonde skulde forsynes med et Hoveri-Reglement, indrettet efter Forordningens Forskrift, som skulde vedhæftes hans Fæstebrev. I øvrigt var det ikkun Forordningens Hensigt at bestemme, hvad Hoveri i det høieste maatte kræves af Bonden, men Jordegodseierne maatte ikke deraf tage Anledning til at fordre mere Hoveri af deres Fæstebønder, end de tilforn havde forrettet. Bønderne blev det paalagt at forrette det Hovarbeide, som Husbonden forlangte af dem, og naar de troede sig fornærmede, at see i Mindelighed Sagen bilagt med Husbonden; men naar slig mindelig Afgiørelse ei kunde finde Sted, skulde de andrage Sagen for Amtmanden, hvis Pligt det var, at anvende al muelig Flid for at see Sagen paa rettest og billigste Maade afgiort. Amtmanden blev til den Ende bemyndiget til at paalægge Husbonden at aftiene i den følgende Tid dobbelt saa

 mange

mange Dage, som de, han havde nægtet eller modvillig forsømt, og, paa den anden Side, at frikiende Bonden for dobbelt saa mange Dage, som dem, han, efter Tilsigelse, havde giort flere, end han burde. Fandt nogen af Parterne sig misfornøiet med Amtmandens Kiendelse, kunde den andrage Sagen for General-Landvæsens-Commissionen, som, i fornødne Tilfælde, og efter Sagens Beskaffenhed, derom skulde giøre Kongen Forestilling. Det yderlige Detail kan eftersees i Forordningen.

Efterat denne Forordning, hvorved Hoveriet saaledes meget nøiagtigen blev bestemt, var udkommen, paalagde det Danske Kammer Amtmændene ved Circulairer, ved hvert Aars Udgang at indberette, hvad Virkning den befalede Hoveriets Bestemmelse havde havt. Efter de i Følge heraf fra Amtmændene indkomne Beretninger klagede Jordegodseierne paa de fleste Steder, at det Hoveri, som Forordningen af 20 Februar 1771 hiemlede dem, var utilstrækkeligt. Dette med mere gav Rentekammeret Anledning til i Aaret 1773 at giøre Kongen Forestilling om denne Forordnings Ophævelse, og at forelægge ham den nu ved Forordningen af 6 Dec. 1799 §. 1 aldeles ophævede Forordning af 12 August 1773 til Underskrift. Aarsagen til denne nye Anordning angives i dens Præmisser at være: at det ved Forordningen af 20 Febr. 1771 bestemte Hoveri var befunden paa de fleste Steder ikke at udgiøre det Arbeide, som nødvendig udfordredes til Hovedgaardenes Drift, men at have været dertil aldeles utilstrækkeligt, hvorudover mange Jorder vare imidlertid blevne udyrkede og ubesaaede, samt Korn- og Høehøst saavelsom andet Arbeide efterlade.

I Forestillingen yttrede endog Kammeret Frygt for, at adskillige Godser skulde blive øde, og hiemfalde til Kongen for resterende Skatter.

Ved denne Forordning bleve de foregaaende Bestemmelser ophævede, ja frivillige Foreninger til Hoveriets Bestemmelse skulde end ikke ansees gieldende længere, end begge contraherende Parter dermed fandt sig fornøiede f), og enhver Egns gamle Skik og Brug skulde nu alene være Reglen for Bøndernes Hoveri. Dog skulde hver Bonde tildeles visse Lodder i Hovedgaardens Marker og Enge g). Ligeledes skulde Husbonden tildele enhver Bonde sit visse Arbeide med Giødningens Udførelse og Hegnet om Hovedgaardens Marker h). Alt det Korn, som udbragtes af Gaardens Avling og samme underliggende Tiender, skulde Bønderne efter Forordningens §. 5 udtærske, og siden bortføre til en af de i Nærheden beliggende Kiøbsteder eller beleiligt liggende Ladningssted; men Bønderne i Sielland forpligtedes fra de Hovedgaarde, som ligge 4 Mile og derunder nær Kiøbenhavn, derhen at føre alt det ved Gaarden udtærskede Korn, naar Husbonden forlangte det, men fra de Gaarde, som ere Kiøbenhavn over 4 og indtil 8 Mile fraliggende, at giøre et vist Antal Reiser med Kornvare derhen i). Naar nogen Bonde af en eller anden Aarsag unddroges fra at giøre Hoveri til Hovedgaarden, forpligtedes Husbonden selv at udrede det Hoveri, som af ham var bleven forrettet k), og altsaa synes Principet af denne Forordning at være, at Bønderne ingensinde maatte paalægges mere Hoveri til Avlingens Drift, end de Lodders

f) Forordn. §. 16. g) §. 1 og 2. h) §. 3 og 4. i) §. 5. k) §. 14.

ders Dyrkning, som eengang for alle skulde hver især tildeles; men saaledes at inddele Hoveriet imellem Bønderne blev aldeles, uden mindste Opsyn af Øvrigheden, overladt til Husbonden selv, blev og paa meget faa Steder iværksat, og det blev in praxi ikke anseet for utilladeligt, ved Rydning paa Hovedgaardenes Marker og hidtil udyrkede Jorders Indtagelse under Ploven, naar ikkun de saaledes indtagne Jorder vare matrikulerede under Hovedgaardene, eller dog med Rette under samme henhørende, saavelsom ved nye Dyrkningsmaaders Indførelse, at forøge Hoveriet for Bønderne. Alt det øvrige Avlingens Drift ikke egentlig vedkommende Hoveri, for saavidt saadant blev anseet for tilladeligt, og ikke ved Forordningens 13de §. aldeles forbudet at kræve af Gaardmændene, skulde bestemmes til visse Spænd- og Gangdage. Husbonden skulde derfor give en nøiagtig Forklaring over, hvor mange Dages Arbeide han af hver heel, halv eller $\frac{1}{4}$ Gaard troede at behøve til de forskiellige Slags i Forordningens 6te § omtalte Hoveri. Efter disse Forklaringer blev det Amtmændene paalagt, med tvende tiltagne landkyndige Mænd at forfatte et paa Ret og Billighed efter de locale Omstændigheder grundet Hoveri-Reglement for ethvert Gods især, saaledes som de trøstede sig til at være Kongen derfor ansvarlige. Samtlige Hoveri-Reglementer skulde indføres i en Protokol for hvert Amt især, hvoraf en Gienpart skulde indsendes til Rentekammeret, for derfra at forestilles Hans Majestæt til Approbation. Ved den paafulgte Kongelige Approbation blev dog alene seet paa, hvad Jordegodseierne havde forlangt, saa at, naar Commissarierne paa et eller andet Sted havde nedsat

Antal-

Antallet af de af Proprietairerne til et eller andet Arbeide forlangte Dage. blev saadan deres Eragtning tilsidesat, og Jordegodseierne tilstaaet det Hoveri, som de havde forlangt, naar ikkun intet af det Arbeide, som Forordningens 13de § havde erklæret for utilladeligt, derunder var indbegrebet. Bønder, som modvilligen undlode, efter Tilsigelse, at forrette det Hoveri, som i Følge Forordningen paalaae dem at besørge, skulde, foruden at erstatte Husbonden den Skade og Udgift, som deres Udeblivelse maatte have forvoldet ham, bøde første Gang 2 Rdr., anden Gang 4 Rdr., men tredie Gang tiltales til Fæstes Forbrydelse og Fæstningsarbeide paa visse Aar, efter Sagens Omstændigheder. Bønder, som førte ubeføiet og ubeviislig Klage over deres Husbonder, skulde ansees med Mulct eller Straf paa Kroppen. Derimod kunde de Jordegodseiere, som ved Hoveriet fornærmede Bønderne, naar beviislig Klage derover indløb, vente tilbørligen og efter den strængeste Retfærdighed at vorde anseete l).

Denne Forordning gav, især nogle Aar efter at den var udkommen, Anledning til mange Klager, deels og fornemmelig fra Bøndet over at dem affordredes mere eller andet Hoveri, end de efter Forordningen troede sig pligtige til, deels fra Jordegodseiere over Bøndernes Modvillighed til at forrette saadant Hoveri, hvortil de dog formeentlig vare pligtige. Paa adskillige deslige til Rentekammeret indløbne Klager afgav samme Resolutioner, hvilke dog egentlig mere vare at ansee blot som Yttrelser af hvad Kammeret, som det Departement, hvorigiennem Forordningen var udstædt, ansaae for Ret i de omtvistede

l) Forordn. §. 13 og 17.

Tilfælde, end som Kiendelser, da disse Sager egentlig henhørte under almindelig Rettergang, hvorhen de ogsaa af Kammeret, for saavidt Parterne ikke lode det beroe ved sammes Resolution, bleve henviiste. Adskillige over Fornærmelse ved Hoveriet klagende Bønder bleve saaledes af Kammeret hiulpne til beneficium paupertatis, og imod nogle enkelte Jordegodseiere, som i den Henseende havde fornærmet deres Fæstebønder, blev foranstaltet offentlig Tiltale.

§. 163.

Ogsaa Hoveriet har været en af Gienstandene for den for Landboesagen nedsatte Commissions Opmærksomhed. Af samme ere de senere Forordninger angaaende Orden ved Hoveriet og dets Bestemmelse foranledigede. Først fandt man fornødent, at tilholde Bønderne at forrette det Hoveri, hvortil de ved Forordningen af 12 Aug. 1773 vare forpligtede, noiere at fastsætte Straffene for Forbrydelser imod denne Forordning, samt nøiere at bestemme nogle enkelte til Orden ved Hoveriet hensigtende Poster. Derefter søgte man at opmuntre Jordegodseiere og Bønder til at indgaae frivillige Foreninger til Hoveriets Bestemmelse, og at indhente paalidelige og nøiagtige Efterretninger om det Hoveri, som hidtil til Hovedgaardene var bleven forrettet og fremdeles til Hovmarkernes Drift ansaaes fornødent, samt om Bøndernes Evne til at udrede det forlangte Arbeide, til Brug for de Commissioner, som Hoveriets Bestemmelse paa de Godser, hvor ingen Forening var truffen desangaaende, siden af Kongen blev overdraget; og endelig blev, efterat Hoveriet overalt saaledes, deels ved Foreninger, deels

ved

ved Kiendelser, var bleven bestemt, dette Værk ved Forordningen af 6 Dec. 1799 tilendebragt, og ved samme alt hvad uagtet bemeldte Foreninger og Kiendelser er anseet at mangle til Hoveriets fuldkomne Bestemmelse, nu og for Eftertiden, af Lovgiveren fastsat.

Efterat saaledes Amtmændene først ved en Kongelig Resolution af 15 Jul. 1789, bekiendtgiort ved Rentekammer-Circulaire af 18de s. M., vare blevne bemyndigede til, ved en Mulkt af 1 Rdr. daglig at tilholde Bønderne at forrette det Hoveri, som de af Husbonden vare tilsagte til, i Tilfælde, at Arbeidet ansaaes ingen Opsættelse at kunne taale, og strax for samme at foranstalte Udpantning, hvorimod dem tilsagdes Godtgiørelse, saafremt det siden befandtes, at de ikke havde været pligtige til det dem affordrede Arbeide, (ligesom og Amtmændene var paalagt, saasnart saadan Udpantning var skeet, at indberette til Rentekammeret den skiede Foranstaltning, for derfra at forestilles Kongen til Approbation) udkom Forordningen af 25 Mart. 1791, angaaende hvorledes god Orden skal handthæves ved Hoveriet paa Jordegodserne i Danmark, af hvilken Forordning, som for det allermeste endnu gieldende, det vigtigste skal vorde foredraget i det Følgende, naar jeg først kortelig faaer igiennemgaaet Hoveriebestemmelsernes Historie.

At fastsætte almindelige Regler for Hoveriet, som kunde være anvendelige til dets Bestemmelse ved alle Jordegodser i Landets forskiellige Egne, saaledes at Hovedgaardenes Eiere ikke skulde savne det til Hovedgaardsmarkernes Drift fornødne Arbeide, og Bønderne dog ikke derved besværes over deres Kræfter, indsaae Regieringen at ville medføre megen Vanskelighed.

Den

Den søgte derfor, deels at formaae vedkommende Jordegodseiere og Bønder til at indgaae mindelige Foreninger om Hoveriets Bestemmelse, deels at indhente saa nøiagtige og fuldstændige Efterretninger, som muligt, fra de Godser, hvor mindelige Foreninger ikke tilveiebragtes, om det Hoveri, som hidtil til Hovedgaardene var bleven forrettet, og fremdeles til sammes Drift ansaaes fornødent, saavelsom om Bøndernes Evne til at udrede det forlangte Hovarbeide til Brug for de Commissarier, som Kongen vilde udnævne til paa ethvert Sted, efter foregaaende Undersøgelse, at bestemme Hoveriet. Saadanne detaillerede Efterretninger, som skulde vise saavel Hovedgaardsjordernes Størrelse og den Maade, samme hidtil vare blevne drevne paa, med Forklaring om hvad og hvor meget Arbeide af Bønderne fremdeles til sammes Drift forlangtes, som de hoverigiørende Bønders Tillag af Jord og Hartkorn, deres Afgifter til Husbonden, og overhovedet deres oekonomiske Forfatning, blev det ved Plakaten af 24 Jun. 1791 samtlige Jorddrotter, for saavidt de ikke om Hoveriet med deres Fæstebønder vare forenede, paalagt inden næste Octobers Maaneds Udgang, efter et dem til den Ende tilstillede Schema, at afgive til Amtmanden, som, om han fandt dem ufuldstændige eller ikke affattede efter Plakatens Forskrift, skulde tilbagesende dem til Rettelse, men i andet Fald indsende dem til Rentekammeret. De Jorddrotter, som ikke til den fastsatte Tid afgave de befalede Efterretninger, og ikke sendte dem, som vare befundne urigtige eller ufuldstændige, inden 3 Uger rettede tilbage, bleve truede med, at Hoveriet til deres Gaarde ikke kunde ventes høiere ansat, end det ringeste

le Hoveri i Provindsen, hvilket ved Kongelig Resolution af 2 Jun. 1797 nøiere blev forklaret saaledes, at Hoveriet i det ommeldte Tilfælde skulde bestemmes efter det mindste Hoveri, som af Hoveri-Commissionerne ved deres Forretninger paa Godserne i samme Provinds var bestemt enten ved Mægling eller Kiendelse, (Jf. Instr. 5 Jan. 1795 §. 30.) Imidlertid blev dog Terminen til disse Efterretningers Indsendelse Tid efter anden udsat.

Til i Mindelighed at forenes om Hoveriets Bestemmelse, enten for alt Hovarbeidet eller for en Deel deraf, søgte samme Plakat at opmuntre saavel Jorddrotterne som Bønderne, overladende ganske til dem indbyrdes at fastsætte saadanne Foreningers Vilkaar, dog med følgende to Betingelser: 1) at alt Hovarbeidet blev nøiagtig bestemt, 2) at visse Formaliteter iagttoges til Sikkerhed for, at Foreningen med fuldkommen fri Villie og beraad Hu var indgaaet af Bønderne. De Regler, som Plakaten i disse Henseender foreskriver, maae uden Tvivl, for saavidt nye Foreninger om Hoveriet med Rentekammerets Samtykke kunne indgaaes, ansees endnu at være gieldende m).

1) I første Henseende fastsætter Plakaten:

a. At Hoveriet bør bestemmes enten alt til visse Pløie-, Spænd- og Gangdage, eller og det egentlige Avlingshoveri til visse med Længde- og Bredemaal bestemte Hovmaale i Ager og Eng, samt Hegningshoveriet til visse Hegningsmaal, saaledes at Gierdernes Længde og Beskaffenhed og Grøfternes Længde og Brede angives

m) Forordn. 6 Dec. 1799 §. 2 og 7.

gives, og ikkun alt det øvrige Hoveri ansatt
til visse Spænd- og Gangdage.

b. At ved det blot til visse Dage bestemte Arbeid
tillige fastsættes, hvad der skal ansees for e
Dags Gierning, forinden den kan ansees a
tient.

c. At det tillige bestemmes, hvor mange Dage
det høieste maa fordres ugentlig, saavel i Hø
stens Tid som i andre Aarets Tider.

Anm. Ved Kongelig Resolution af 4 Apr. 179
bekiendtgiort ved Rentekammerskr. af 1
Jul. og 7 Aug. s. A., er det fastsat,
naar sidstmeldte Bestemmelse i Foreninge
er udeladt, maa i Høst-, Pløie- og Heg
nings-Tiderne aldeles intet andet Hoveri a
fordres Bønderne, med mindre til hiin
Arbeide ikke i en Uge er brugt saa mang
Dage, som ellers til Hoveriet ugentlig ti
samme Aarets Tid er bestemt. Samm
Resolution befaler ogsaa, at alt Hoveri ti
Bygninger og Reparation paa Hovedgaar
den bør være bestemt, Ildebrands Tilfæld
undtagne, i hvilke, naar Tvistighed op
kommer imellem Jorddrotten og Bønderne
om Qvantiteten af det fornødne Hoveri, sam
me af Amtmanden og Landvæsens-Commis
sarierne, og, om nogen Vedkommende ikk
finder sig fornøiet med deres Kiendelse, a
Rentekammeret skal bestemmes.

d. At Hoveri-Aarets Begyndelse bestemmes, o
at det Hoveri, som ikke giøres i det løbend
Aar

Aar, ikke kan fordres som Restance i det næst paafølgende.

2) Til Sikkerhed for, at Foreningen frivilligen er indgaaet af Bønderne, og Plakatens Forskrift ved Foreningen iagttaget, bør den indgangne Forening af Jorddrotten sendes til Amtmanden, som, naar han finder den overeensstemmende med Anordningen, selv skal imodtage Bøndernes Tilstaaelse, at de frivilligen have indgaaet den, og derom forsyne Foreningen med sin Paategning h).

Anm. Ved Kongel. Resolution af 14 Dec. 1791, bekiendtgiort ved Circulaire af 31 Dec. s. A., er det ogsaa bleven Jorddrotterne tilladt, at lade deslige Foreninger af Bønderne inden Tinge vedgaae; dog skal de ikke desto mindre forsynes med Amtmandens Paategning, at de af ham ere befundne med ovenmeldte Anordning overeensstemmende.

Ved Plakaten af 23 Dec. 1791 søgte man fremdeles at opmuntre Jordegodseiere og Bønder til frivillige Foreninger, og til den Ende at betage Bønderne den urigtige Formening, de paa nogle Steder skal have været udi, at Hoveriet betydeligen skulde vorde nedsat. Denne Plakat igientog derfor efter den af 24 Jun., at ved Hoveriets Bestemmelse af Commissarier skulde haves Hensyn til det Arbeide, som indtil Begyndelsen af Aaret 1790 var bleven forrettet, dog med den i samme Plakat fastsatte Betingelse, nemlig at Bønderne ikke paalagdes mere Hoveri, end at de tillige kunde overkomme tilbørligen at dyrke deres Fæste-

h) §. 6.

skegaardt, og at udrede de dem paaliggende Skatter og Afgifter. Den paalagde tillige Amtmændene, at kalde ethvert Jordegodses Eier, eller dennes Fuldmægtig, tilligemed de hoverigiørende Bønder for sig; og søge at mægle frivillige Foreninger imellem dem til Hoveriets Bestemmelse, hvortil Jorddrotten skulde opgive Forslag. Saadanne Foreninger skulde strax paa Stedet underskrives af Parterne, og ved Amtmændenes Paaskrift stadfæstes; hvorefter Gienparter deraf skulde indsendes til Kammeret.

Ved Kongelig Resolution af 4 Apr. 1792, bekiendtgiort ved Rentek. Circul. af 14 Jul. og 7 Aug. s. A., blev Rentekammeret bemyndiget til at paalægge Vedkommende, at see de i adskillige af de indkomne Hoveri-Foreninger forefundne Mangler og Uovereensstemmelser med Plakaterne af 24 Jun. og 25 Decemb. 1791 rettede, samt ligeledes for Eftertiden at paasee, at de indkommende Foreninger vare indrettede efter Plakatens Forskrift.

Plakaten af 21 Aug. 1793 udsatte Hoveriets Bestemmelse ved Commissarier indtil Foraaret 1794, og befalede: at paa de Godser, hvor mere end det halve Antal af de hoverigiørende Bønder havde forenet sig med Jorddrotten, skulde de øvrige Bønder forrette Hoveriet efter den af de fleste vedtagne Forening, indtil Hoveriet af Commissarier bestemtes, da dem, i Tilfælde, at det befandtes, at de vare blevne mere bebyrdede ved det af de flere vedtagne Hoverk, end ved det ubestemte, som de forhen havde forrettet, skulde af Commissarierne tilkiendes billig Godtgiørelse for det mere, de havde forrettet.

Imidlertid bleve dog de lovede Commissarier ikke udnævnte førend i Junii 1795. Kongen anordnede da tvende Commissioner, hver bestaaende af tvende bestandige Medlemmer, foruden vedkommende Amtmand; samt tvende Landinspecteurer, hvilke sidstmeldte det ved en særskilt Instruction blev overdraget, forud at begive dem til de Godser, hvor Hoveriet skulde bestemmes, deels for at see at mægle mindelige Foreninger imellem Jorddrotterne og Bønderne, deels for, i Mangel heraf, at foretage de til Hoveriets Bestemmelse fornødne Undersøgelser, Besigtigelser og Beregninger. Desuden blev ved hver Commission især ansat en Secretair og en Skriver, samt tvende Landmaalere, som skulde gaae Landinspecteurerne tilhaande ved de dem overdragne Forretninger. Dog bleve disse tvende Commissioner for det første i Martii 1795 samlede i een Commission, som Rentekammer-Præsidenten og een af dets Deputerede ligeledes tiltraadde, men derefter blev hver Commission især sit bestemte Distrikt anviist, jf. Rkskr. 4 Jul. 1795, samt Kgl. Res. 16 Mart., 27 Mai, og 8 Jul. 1796.

Om disse Commissioners Udnævnelse bleve Undersaatterne underrettede ved en Plakat af 5 Jun. 1795, og dem derved tillige tilkiendegivet, at hvo som troede sig fornærmet ved Commissionens Kiendelse, kunde paaanke samme for Rentekammeret. Ligeledes blev ved Trykken bekiendtgiort den Commissarierne meddeelte Instruction af samme Dato, ved hvilken dem blev paalagt, at søge at forene Jordegodseiere og Bønder om Hoveripenge i Stedet for Hoveri, eller om dette ikke kunde lykkes, da om Hoveriets Bestemmelse, og først, naar saadan mindelig Forening ikke var at opnaae,

naae, selv at fastsætte Hoveriet efter de i Instructione[n]
foreskrevne Regler, hvoraf følgende tvende, for saa
vidt angaaer Bestemmelsen af det Qvantum af Arbei-
de, som Bønderne maatte paalægges, kunne ansees fo[r]
de vigtigste:

1) Naar de nemlig fandt, at Bøndernes Forfatning
var god, og at det Hoveri, som af Husbonden
var forlangt, virkelig behøvedes til Hovedgaar-
dens Drift og hidtil af Bønderne havde været
forrettet, skulde de, uden videre Undersøgelse,
tildele enhver Bonde især visse Plaine, Spænd-
og Gangdage, og, om forlangtes, visse Hov-
maal. Dog, om de derhos fandt Hoveriet at
være strængt, skulde de tillige underrette sig,
om Bønderne paa een eller anden Maade vare
af Jorddrotten blevne understøttede, i hvilket
Tilfælde Jorddrotten forbandtes til at lade Bøn-
derne nyde de samme Fordele, som hidtil, In-
str. §. 3.

2) Naar Commissarierne ikke kunde tilveiebringe min-
delig Forening om Hoveriet, og det til 1789
Mars Udgang forrettede Hoveri ei heller uden
videre Undersøgelse kunde finde Sted, saa blev
det dem paalagt, ved Hoveriets Bestemmelse at
følge den almindelige Grundsætning, som ved Pla-
katen af 24 Jun. 1791 var foreskreven, nemlig,
at Hoveriet skulde bestemmes saaledes, at Jord-
drotterne kunne betrygges for ikke at faae min-
dre Arbeide af Bønderne behørigen forrettet, end
til deres Hovedgaardes Drift udfordredes, naar
Arbeidet vel bestyredes, dog at Bønderne derved
ikke paalagdes mere, end de til 1790 Mars Ud-
gan[g]

gyndelse havde forrettet, ikke heller mere, end at de tillige kunde overkomme tilbørligen at dyrke deres Fæstegaarde, og at udrede de dem paaliggende Skatter og Afgifter. I Overeensstemmelse med denne Grundsætning bleve adskillige særdeles Regler Commissarierne foreskrevne, hvilke de ved Hoveriets Bestemmelse havde at følge. Da disse Regler for Størstedelen mere indslaae i det Oekonomiske end i det Juridiske, endeel af samme ogsaa, for saavidt dem nemlig siden er givet almindelig Lovs Kraft, herefter paa et mere passende Sted vil blive omhandlet, saa vil jeg heraf alene uddrage følgende almindelige og paa Jorddrotters og Fæstebønders gjensidige Rettigheder og Pligter nærmest indflydende Regler, der ogsaa, for saavidt nye Bestemmelser af Hoveriet endnu kunne finde Sted, vedsamme blive at iagttage o).

a. Paa de Godser, hvor Commissarierne ved Undersøgelse befandt, at Antallet af de til Hovedgaardene efter de approberede Hoverie-Reglementer henhørende hoverigiørende Bønder var bleven formindsket, til Forøgelse i Hoveriet for de øvrige Bønder, eller at de hoverigiørende Bønders Hartkorn og Tillæg var bleven formindsket, uden at deres Hoveri i samme Forhold var nedsat, saavelsom hvor de befandt, at nogen Jorddrot, ved, uden Kongelig Tilladelse, at underlægge Hovedgaarden Jord, som ikke laae til den, da Reglementet blev affattet, havde

o) Ibidem Forordn. 6 Dec. 1799 § 7.

de forøget Bøndernes Hoveri, blev det de paalagt at formindske Hoveriet, og om de for fundne Omstændigheder at giøre Indberetning t Rentekammeret p).

b. De skulde fastsætte alt Hovarbeidet til visse Pløi Spænd- og Gangdage, eller og, naar Jorddrot ten saaledes forlangte det, til visse Hovlodder efter bestemt Maal, i Mark og Eng, sam Grøfter og Gierder, og da ikkun ansætte de Arbeide, som ei saaledes tildeeltes Bonden, ti Spænd- og Gangdage. Dog skulde Commis sionen, for at have en sikker Maalestok, hvor efter den kunde bedømme, at Summen af al det Hoveri, der paaligger Bonden, ei over gaaer dennes Kræfter, beregne alt Hovmaals Arbeide til Dage q).

c. Ved at bestemme Spænd og Gangdagenes An tal skulde Commissarierne tillige fastsætte, hvor meget Arbeide i enhver saadan Dag skal forret tes, med Hensyn paa alle locale Omstændighe der, og efter den Veiledning, som i en In structionen vedføiet Tabel dertil gaves dem r).

d. Ligeledes skulde de fastsætte, hvor mange Pløie Spænd- og Gangdage Godseieren i de forski lige Aarets Tider i det høieste maa ford ugentlig; og paa de Godser, hvor endeel A beide ansættes til Hovmaal, maatte Bønder desformedelst ikke kunne bruges til flere Dag Hoveri om Ugen, end om alt Hoveriet var bl ven bestemt til Dagarbeide s).

e. D

p) Instr. §. 5 og 6. q) §. 11.
r) §. 15. s) §. 29.

e. De Bønder, som ligge længere end 1¼ Miil fra Hovedgaarden, skulde ganske være fritagne for at giøre Avlingshoveri, men i dets Sted betale billige Hoveripenge; og brugtes de end til noget Arbeide, maatte dette alene være visse Spænddage, ved hvilke dog den Vei, som de kiøre fra deres Hiem til Hovedgaarden, beregnes dem tilgode. Ligeledes skulde og de Bønder, som have ½ Miil og derover, indtil 1¼, til Hovedgaardens Ladegaard, paalægges forholdsmæssig mindre Hoveri end de nærmere boende Bønder t).

f. Hvad der uden for det til Avlingens Drift umiddelbar henhørende Arbeide maatte ansees som tilladeligt Hoveri, har Instructionens 23de § bestemt. Intet andet Arbeide, end det saaledes i Instructionen og samme vedføiede Tabel A benævnte, maatte uden Bøndernes Samtykke paalægges dem u).

g. Hvor Hovedgaardens Drivt udfordrede mere Arbeide, end Bønderne kunde overkomme, skulde Commissionen bestemme Tiden, hvor længe det mere Hoveri skulde giøres imod Pengegodtgiørelse v).

h. Hvo som vilde paaanke Commissionens Kiendelse, skulde inden 4 Uger anmelde saadant for Amtmanden, og, naar de havde erholdt Afskrift af Commissionens Kiendelse, inden 4 Uger derefter andrage deres Klage for Rentekammeret;

t) Instr. §. 11 og 13. u) §. 24.
v) §. 31.

ret, som skulde afgiøre Sagen ved endelig Resolution x).

§. 164.

Efter saaledes kortelig at have foredraget hvad a Regieringen til Hoveriets Bestemmelse for hvert enke Godses Fæstebønder er foranstaltet, staaer endnu til bage at handle om Jorddrotters og Fæstebønders gien sides Rettigheder og Pligter med Hensyn til Hoveriet for saavidt nemlig disse i Almindelighed af Lovgivere ere bestemte, saavelsom om de for disse Pligters Over trædelse fastsatte Straffe, og Maaden, som de i An ledning af Hoveriet opkommende Tvistigheder, og d Sager, som anlægges for de herom udgivne Anordnin gers Overtrædelse, bør afgiøres paa, alt efter de n herfor gieldende tvende almindelige Forordninger a 25 Mart. 1791 og 6 Dec. 1799.

Hvad saaledes Hoveriet angaaende i Almindelighed er befalet, troer jeg beqvemt at kunne indbefatte under følgende fem Hovedpunkter:

1) Alt Hoveri skal være og forblive nøiagtig be stemt.
2) Hoveriet maa ikke letteligt kunne forøges over d Qvantum af Arbeide, samme nu er fastsat til
3) Ved Hoveriets Krævelse skal den uddelende Re færdighed iagttages, saaledes at ikke en enke Mand fremfor hans Medtienere dermed b byrdes.

4)

x) Instr. §. 34. Om Udfaldet af denne Hoveriets B stemmelse har den for Siellands, Fyens og Lollands St ter anordnede Commission ved Trykken ladet bekiendtgi dens til Kongen afgivne Beretning. Kiøbenh. 1799.

4) I Almindelighed skal af Husbonden ved Hoveriets Affordring Billighed iagttages, saa at Bonden ikke ved sammes Ydelse hindres i sin egen Jords Dyrkning, eller udsættes for unødvendent Tab eller Skade.

5) Derimod bør Bonden;
  a. uvægerligen forrette det Hovarbeide, som Husbonden eller Forpagteren, naar hiin har til denne overdraget sin Rettighed, befaler ham;
  b. giøre det ham paaliggende Arbeide forsvarligen.
  c. Han er ei heller beføiet til at modsætte sig de Forandringer i Hoveriet, som maatte være Følger af en forbedret Cultur, naar og for saavidt hans Hovarbeide ikke derved forøges.

§. 165.

1) Alt Hoveri, som af Gaardsfæstere forrettes, skal være og forblive bestemt. Dette befales
  a. ei alene udtrykkeligen i Forordningen af 6 Dec. 1799 §. 2, med det Tillæg, at ubestemt Hoveri aldrig herefter maa igien indføres eller forrettes, hvoraf naturligviis flyder, at, skiønt det ikke er formeent Jorddrotter og Fæstebønder anderledes at forene sig om Hoveriet, end samme paa nærværende Tid er bestemt, saa bør dog ved saadanne Foreninger iagttages de Regler, som de forhen anførte Anordninger, for saavidt Hoveriets nøiagtige Bestemmelse angaaer, foreskrive; men det er endog
  b. i samme Forordnings §. 4, 6 og 7 paalagt Jorddrotterne, at vedføie saavel nu værende Bønders Fæstebreve, som ethvert Fæstebrev, der medeles

deles en ny Fæster, en med den Forening ell Kiendelse, hvoraf samme er uddragen, nøiagt overeensstemmende Fortegnelse over alt det Ho arbeide, som af Bonden bliver at forrette. L for saavidt nye Fæstere angaaer, skal Fortegn sens Overeensstemmelse med den originale H veribestemmelse af vedkommende Dommer v Paategning paa bemeldte Fortegnelse bevidne Dette bliver at iagttage, hvad enten det er det eller meget Hoveri som Bonden er forbu den til at forrette (jf. Rentek. Skr. 8 Feb 1800 og Circul. 28 Apr. 1801.) Af den Fo ening eller Kiendelse, som bestemmer Hoveri skal ogsaa Jorddrotten, efter samme 4de §, u der sin Haand meddele enhver Byes hoverigi rende Bønder en ordlydende Afskrift. jf. Re tek. Skr. 8 Febr. 1800.

Om Straf for de Bønder, der vægre dem ved lade Fortegnelsen over hvad Hoveri, de ere Jor drotten pligtige, vedhæfte deres Fæstebreve, s Plakat af 14 Mai 1800, og Pl. 5 Jun. 180

§. 166.

a) Hoveriet maa ei lettelig foreges, enten for enke Mand eller for samtlige et Godses Fæstebønde over det, samme nu ved Forening eller Kiendel er bestemt til. Det er derfor

a. ei alene i Almindelighed forbudet Jorddrottern at indgaae nogen ny Forening om Hoveriet Forøgelse med de Fæstere, samme nu er bestem for, om end disse dertil maatte findes villige y); og naar Fæstebønder, efter den Tilladelse, som For

y) Forordn. af 6 Dec. 1799 §. 3.

Forordningerne af 23 Apr. 1781 og 8 Jun. 1787 dertil give, giøres lige i Hartkorn, skal dog paa de Godser, hvor Hoveriet, uden Hensigt til Hartkornet, er inddeelt efter hele, halve eller fierdedeel Gaarde; enhver Gaards Hoveri forblive det samme efter som før Ligningen, hvorimod de Fæstere, hvis Gaarde ved Ligningen blive ringere i Tillæg og Hartkorn, foruden det heraf flydende Afslag i Skatter, og forholdsmæssig Tilbagebetaling af Indfæstningspengene, skal nyde saa meget des større Godtgiørelse i Landgilden, uden at Husbonden derfor er berettiget til at paalægge dem, som erholde større Tillæg og Hartkorn, større Landgildes Udredelse end i Forhold til det de hidtil have svaret. Pl. 9 Febr. 1803; men,

b. skiønt det ikke aldeles er dem formeent, med en nye Fæster at forene sig om mere Hovarbeide, end af hans Formand er bleven forrettet, maa dog en saadan Forening af Rentekammeret stadfæstes, forinden den kan ansees af nogen Gyldighed; og Rentekammeret er det paalagt, ikke at give sit Bifald til deslige Foreninger, med mindre det ved Undersøgelse befindes, at Bonden, uagtet det forøgede Hoveri, kan overkomme at dyrke sin Fæstejord tilbørligen, og at udrede de ham paaliggende Skatter og Afgifter z). Dette er endog, efter en Rentekammer-Resolution af 28 Jan. 1800, at forstaae saaledes, at om Hoveriet for nogle Bønder paa et Gods er bestemt ved frivillig Forening, og

 for

z) Samme F. §. 7.

for andre ved Kiendelse, er det ikke en Jordegodseier tilladt, uden Rentekammerets Samtykke, af en ny Fæster at betinge sig mere eller andet Hoveri end det ved Hövericommissionens Kiendelse bestemte. Ligeledes blive ogsaa de i Forordningen af 6 Dec. 1799 §. 7 foreskrevne Regler at iagttage, naar Jorddrotten af en ny Gaardfæster vel betinger sig Penge- eller Korn-Afgift for Hoverjet, men det derhos tillige bestemmes, at Fæsteren, naar han vil, maa, isteden for den hele Afgift eller en Deel deraf, forrette Hoveri eller Natural-Arbeide, efter en i Foreningen fastsat Taxt, naar dette Arbeide kan beløbe mere end det, som den forrige Fæster af Gaarden har været pligtig at forrette. (Pl. 14 Dec. 1805) Ligesom der og, efter begge de anførte Anordningers Aand, ikke kan være Tvivl om, at jo hvad der gielder om forøget Hoveri og saa gielder om aldeles nyt Hoveri, som betinges af en ny Fæster, hvis Formand intet Hoveri har forrettet.

c. Endskiønt det ikke er Jorddrotterne formeent, at foretage nyttige Forandringer i Hovedgaardsjordernes hidtil brugte Dyrkningsmaade, eller at tage hidtil udyrkede Jorder under Ploven, saa tilstædes saadant dem dog ikkun under den Betingelse, at Fæstebøndernes Hovarbeide ikke derved forøges. Skeer altsaa, ved en forandret Dyrkningsmaade, hidtil udyrkede Jorders Indtagelse under Ploven, eller flere Tienders Oppebørsel til Hovedgaarden end hidtil, nogen Forandring i det til Hovedgaardens Avlings Drift

fornødne eller deraf flydende Hoveri, bør Husbonden selv besørge det mere Arbeide, som herved maatte giøres nødvendigt, og den ham tilkommende Andeel af alt det efter saadan Forandring fornødne Hoveri bør altsaa, for saavidt han og Bønderne ikke i Mindelighed derom maatte kunne forenes, af Rentekammeret, efter foregaaende Undersøgelse, bestemmes. Og dersom Forandringen medfører nogen Udvidelse af Hovedgaardens Avling, saa maa samme end ikke foretages uden foregaaende Anmeldelse til Rentekammeret x).

§. 167

3) Paa det at Lighed maa vorde iagttaget imellem samtlige til et Gods henhørende Fæstebønder, saa at een ikke skal bebyrdes fremfor de andre, som med ham have fælles og lige Forpligtelse til Hovarbeide, og i Tilfælde, at mere Hoveri maatte være tilstaaet Jorddrotten, end han just aarligen behøver, det skaanede Arbeide da maa komme alle i lige Forhold tilgode, befaler

a. Forordningen af 6 Dec. 1799 §. 8, at alt det Hoveri, som er bestemt til Ploie-, Spænd- og Gangdage, skal forrettes efter rigtig Omgang imellem de Hoverigiørende, med mindre nogen af dem maatte være forhindret ved lovligt Forfald, saasom Sygdom, Brandskade o. desl., i hvilket Tilfælde Husbonden er berettiget til at lade Omgangen gaae en saadan Gaard forbi, dog ikke længere end eet Aar i det høieste, og imid-

x) Samme F. §. 11 og 29.

imidlertid at fordre dens Hoveri forrettet af de øvrige Godsets Bønder. Herhid hører ogsaa, at naar Gaarde eller Huse, formedelst Landsoldaternes eller de til Søetienesten Indrulleredes Indkaldelse i overordentlige Tilfælde, maae savne deres Beboere, skal, i Følge For. 31 Jan. 1806 og Pl. 9 Oct. 1810; samme kommes til Hielp af Godsets øvrige hoverigiørende Beboere, ved det Hovarbeide, som de fraværende Fæstere ere pligtige at forrette, dog saaledes at Jorddrotten tager forholdsmæssig Deel i Arbeidet, saafremt nogen Deel af Hoveriets Bestridelse paaligger ham, og at Gaardfæsteres Hovarbeide alene lignes paa Gaarde Hovninger, Husfæsteres alene paa Husfæstere Ligningen bestemmes efter Jorddrottens Forslag af Amtmændene, som det ogsaa er overdrage endeligen at afgiøre alle i Anledning heraf opkommende Tvistigheder. For. 31 Jan. 1806 §. 2, 4, 5, 6. Jf. Rentek. Skr. 13 og 16 Aug 1808 og 28 Jan. 1809.

b. Til den befalede Omgangs Overholdelse byder i Forordningen af 6 Dec. 1799 9de §., at enhver Jorddrot skal holde nøiagtig Protokol, efter et dertil af Amtmanden bifaldt Schema, over alt det Hoveri, som dagligen forrettes, hvilken Protokol ei alene maa være aaben til Eftersyn for hver Bonde, som forlanger det, naar han betaler sine Qvartal-Skatter, men og eengang aarligen skal forevises Amtmanden.

c. Fremdeles skal efter samme § enhver Bonde, for saavidt Hoveriet ikke er bestemt til Hovmaal, for

for enhver af ham forrettet Pløie-, Spænd- eller Gangdag meddeles af Jorddrotten eller Forpagteren en Seddel af en vis bestemt Form til Beviis for, at Dagen af ham er aftient.

d. Naar Husbonden formedelst Forandring i Hovedgaardsjordernes Drift m. v. bør tage Deel i det forøgede Hovarbeide, bør slig Deeltagelse naturligviis ogsaa skee efter rigtig Omgang ö).

§. 168.

4) Husbonden bør ved Hoveriets Affordring i Almindelighed iagttage Billighed. Han maa derfor hverken af det, at ham ved Forening eller Kiendelse maatte være tilstaaet mere Hoveri, end han i et eller andet Aar til Hovedgaardens Avlings Drift og andet deraf flydende Arbeide behøver, tage Anledning til at forøge Bøndernes Hoveri over det til Hovedgaardens Drift, saaledes som samme ved Bestemmelsen er fastsat, fornødne, eller fordre Hovarbeide, enten af enkelt Mand, eller samtlige Godsets Bønder, til saadanne Tider, eller under saadanne Omstændigheder, at Bonden derover maa forsømme saadant til hans Fæstegaards Drift fornødent Arbeide, som ingen Opsættelse taaler, eller dog lide unødvendig Tidsspilde, eller og han og Tienestefolk udsættes for Tab af Liv og Helbred, eller for Skade paa Kreature og Avlingaredskaber. Manglen af de i den Henseende fornødne Bestemmelser i Hoveri-Foreningerne eller Kiendelserne har Lovgiveren fornemmelig ved Forordn. af 6 Dec. 1799 søgt at raade Bod paa. Hid henhører:

a. At

ö) Samme F. §. 11 og 29.

a. At Hoveri-Aaret bør være bestemt, nemlig, for saavidt ikke ved Hoveri-Forening anderledes er fastsat, fra første Mai til sidste April, og at ingen Hovdag maa føres til Restance fra et Aar til et andet a).

b. At intet Hovarbeide maa af Husbonden paa egen Haand uden Bondens Minde udsættes, og at Forening herom ikkun gielder for det løbende Hoveri-Aar b).

c. Paa de Godser, hvor det er Jordbrotten tilladt at anvende Spænd- og Gangdags-Hoveriet til hvilket Brug han vil, er det ham tilladt at fordre en Spænddag i Stedet for en Pløiedag, og to Gangdage for een Spænddag; men anderledes maa han ikke ombytte Pløie-, Spænd- og Gangdage med hinanden, ei heller lade giøre Hoveri til Afregning paa det følgende Aar c).

d. Bønderne skal tilsiges til Hoveriet Aftenen førend de skal møde; de maae ikke tilsiges at forrette andet end fulde Pløie-, Spænd- og Gangdage, og dem skal, saavidt muligt, tilkiendegives, hvad Arbeide der skal forrettes; dog er det i Høe- og Kornhøsten Jordbrotten tilladt, alene at advare Bonden Dagen forud om det Arbeide, som, om Veirliget tillader det, skal foretages, og derefter samme Dag, Arbeidet skal skee, først bestemt at tilsige ham til samme. Saa kan og i Nødstilfælde saadant Hoveri, som ingen Opsættelse taaler, strax tilsiges

a) Forordn. af 6 Dec. 1799 §. 10.
b) Samme F. §. 8. c) §. 10.

ges d). Det her anførte gielder ligeledes om Huusmændenes Pligtsarbeide, for saavidt ikke ved de med dem indgangne Fæste- eller Leie-Contracter anderledes er bestemt. For. 30 Jan. 1807 §. 2. Ligesom det og forstaaer sig af sig selv, og er ved Forordningen af 25 Mart. 1791 §. 3 udtrykkeligen fastsat, at det Anførte ikke kan være at anvende paa Arbeide og Kiørseler for det Almindelige, hvortil Bonden uden mindste Ophold bør møde, naar han af Øvrigheden eller Jordbrotten tilsiges. Jf. For. 30 Jan. 1807 §. 3.

e. Jordbrotterne selv og de Betiente, som de bruge ved Hoveriet, er det ved Forordn. af 25 Mart. 1791 §. 4 paalagt, at vise Bønderne og deres Tienestefolk, som møde til Hovarbeide, uden Haardhed tilrette; (jf. For. 30 Jan. 1807 §. 4) og, skiønt det vel er Husbonden tilladt, selv og ved de Betiente, som han betroer Opsyn med Arbeidet, paa Hovbudene at anvende den Huusstraf, som Lovens 6. 5. 5 i Almindelighed giver en Husbond Ret til at udøve imod sine Tienestefolk, ja endog til Forpagteren at overdrage denne sin Rettighed, hvilket dog i saa Fald bør tilkiendegives Bønderne, saa undtages dog herfra udtrykkelig Gaardfæsteren og hans Hustrue, hvilke ingen Huusstraf maa paalægges, fordi saadant strider imod den Agtelse, dem selv som Huusfædre og Huusmødre tilkommer e).

f. Ved

d) For. af 25 Mart. 1791 §. 2. og 6 Dec. 1799 §. 10.
e) Forordn. af 25 Mart. 1791 §. 13.

f. Ved det Slags Arbeide, som er tildeelt Bønderne efter bestemt Maal, er det dem tilladt at gaae hiem, naar Arbeidet er fuldført. Det samme gielder ligeledes, naar det Arbeide er fuldført, som ved Foreningen eller Kiendelsen er fastsat at skulle ansees for en Dags Gierning; men naar sligt, uagtet hvad desangaaende i Plakaten af 24 Jun. 1791 og Instr. af 5 Jun. 1795 er befalet, paa et eller andet Sted, eller for et og andet Arbeide, ikke nøiagtig maatte være bestemt, saa bliver Forordningen af 25 Mart. 1791 §. 5 til Regel, hvorefter Hovbudene bør arbeide i 10 Timer dagligen, naar Dagens Længde, 1 Time til Middagshvile fradragen, tillader det, men naar Dagene ere kortere, fra Solens Opgang til dens Nedgang, 1 Time til Middagshvile fradragen. Dette gielder ligeledes for Huusmændenes Pligtsarbeide. For. 30 Jan. 1807 §. 5.

g. Det kan ei paalægges Bønderne til Hovarbeidet at medbringe andre Redskaber end dem, de sædvanligen bruge; ei heller er Bonden pligtig, anderledes eller oftere at harve Hovmarken, end Skik er med Bøndernes egne Jorder f).

h. Til de Heste, Bønderne medbringe som fornødne til Hovarbeidet, skal i en nærliggende Hovmark anvises fornøden Græsning, medens Hviletimerne vare g).

i. Hvor Grøfte-Arbeidet et ansat til Hovmaal, er det, naar Grøfterne til den i Hoveribestemmel-

sen

f) Forordn. af 6 Dec. 1799 §. 15 og 16.
g) Samme F. §. 22.

sen fastsatte Tid af Bønderne ere blevne istandsatte og ved Syn befundne forsvarlige, Husbondens Pligt den øvrige Tid af Aaret at holde dem vedlige, for saavidt ikke ved Forening eller Kiendelse anderledes er fastsat. Ligeledes og under samme Betingelse ere ogsaa Bønderne ikkun pligtige at istandsætte det dem paaliggende Hovhegn til de tvende Aarets Tider, paa hvilke i Følge Forordningen af 29 Oct. 1794 skal tages lovligt Syn over Hegn, og ere derimod al den øvrige Tid af Aaret for saadant Arbeide befriede. Til Riisgierder om Hovmarken skal den fornødne Gierdsel anvises Bønderne saa betimeligen og til saadanne Tider, at de ikke formedelst Hegnings-Arbeidet forsinkes i deres Pløie-, Sæde- eller Høstetid. Til at sætte og vedligeholde deslige Riisgierder eller Jordvolde, ved hvilke ikke ere plantede de til varigt Hegn fornødne Pile eller andre Planter, paaligget nu Bønderne, for saavidt nemlig ikke Forpligtelsen til varigt Hegns Opførelse formedelst locale Omstændigheder bortfalder, efter at de ved Forordningen af 6 Dec. 1799 §. 13 bestemte 10 Aar fra Bekiendtgiørelsen af Forordningen af 6 Dec. 1799 af at regne ere udløbne, ingen videre Forbindtlighed; men derimod ere de pligtige at vedligeholde det varige Hegn, som af Husbonden i Stedet for slige Riisgierder eller blotte Jordvolde opføres, imod at nyde forholdsmæssig Lindring i Hegningshoveriet, naar det halve saaledes istandsatte varige Hegn kan, i

Over-

Overeensstemmelse med Hegningsforordningens §. 11 og 12, afgives til Naboerne h).

k. Modingstedet ved Hovedgaarden skal, i Følge Forordningen af 6 Dec. 1799 §. 17, Jorddrotten selv, hvor fornødent gjøres, besørge for egen Regning broelagt, hvilket Forordningen tillige paalagde Jorddrotterne inden 3 Aar, fra Forordningens Bekiendtgiørelse af at regne, at besørge, saafremt de dertil fornødne Steen kunde haves i en Afstand af en halv Miil fra Modingstedet, ligesom og Jorddrotten selv, naar det behøves, skal besørge Pølevandet derfra udøst. Dog bleve Bønderne tilpligtede at tilføre Stenene uden for det dem ellers paaliggende Hoveri, samt at tilkiøre Fylden til Broelægningen imod at dem i de til Vandstederne Rensning bestemte Dage gotgiortes saa mange Dage, som til dette Arbeide anvendtes i).

l. I Høe- og Kornhøsten maae ikke flere Bønder tilsiges til Høets eller Kornets Indagning, end at der kan anvises dem Steder nok til at stikke af ved, og at der er et tilstrækkeligt Antal af Folk til at imodtage Kornet i).

m. Som overhovedet intet af det Spanddags-Arbeide, som ei bruges til Avlingens Drift, maa fordres af Bønderne, naar Veiene ere ufremkommelige, eller naar stærkt Sneefog indfalder, saa er og i Særdeleshed Jorddrotten uberettiget til at fordre Hovreiser af Bonden i Sæde- og Høstetiden, forend denne selv har tilsaaet eller indhø-

h) Forordn. af 6 Dec. 1799 §. 13. Jf. Rentek. Skr. 16 Jul. 1796. i) Samme F. §. 20.

indhøstet, de til at hente Sædekorn fornødne Reiser undtagne, hvilke dog ei kunne kræves til et længere fraliggende Sted, end 4 Mile fra Hovedgaarden; ei heller maa Bønderne til Reiser over 3 Mile tilsiges, uden i det Mellemrum fra Vaarsæden er lagt indtil Høehøsten begynder, og om Vinteren, naar Veiene ere fremkommelige. De Udgifter, som Bønderne have ved slige Reiser, med Bom-, Broe- eller Pram-Penge, bør Husbonden godtgiøre dem k).

Anm. Endeel af de anførte Bestemmelser, der egentlig synes at have til Hensigt at bøde paa de Mangler, som maatte findes ved een eller anden Hoveriforening, finde dog ikkun Sted, for saavidt ikke anderledes ved den lovligen indgaaede Forening, eller den Kiendelse, som bestemmer Hoveriet, paa Grund af locale Omstændigheder, er fastsat; dette gielder saaledes i Særdeleshed om endeel af det under Lit. g, i, k og m anførte Arbeide; see ovenmeldte Forordnings §. 13, 16, 17 og 28.

§. 169.

5) Angaaende Fæstebøndernes Pligter med Hensyn til Hoveriet anmærkes:

a. Bonden er ikke berettiget til at undslaae sig for noget Hovarbeide, som han af Husbonden eller Forpagteren vorder tilsagt til at forrette, om han end ikke troer sig pligtig til det ham affordrede

k) Forordn. af 6 Dec. 1799 §. 24, 25, 27 og 28.

drede Hovarbeide; men først, naar Arbeidet forrettet, og Husbonden eller Forpagteren i i Mindelighed vil give ham Erstatning for ham formeentlig urettelig affordrede Hovarbei er han berettiget til derpaa at klage, og at s Erstatning paa lovlig Maade 1).

b. Bonden skal giøre det Arbeide, han er plig til, forsvarligen. Saaledes befaler

a) Forordningen af 25 Mart. 1791 §. 1 i Almi delighed, at Bonden skal forrette Ægt og A beide, som han tilsiges til, efter bedste Evn i Overeensstemmelse med de Kongelige Anor ninger, samt at han og hans Tienestefolk b derved vise sig hørige og lydige, saavel im Jorddrotten, som imod dem, han betroer T syn med eller Bestyrelsen af Arbeidet. Jf. Fo 30 Jan. 1807 angaaende Huusmændenes Plig arbeide §. 1.

b) Ligeledes befaler Forordningen af 6 Dec. 17 §. 30, at til Hovarbeide bør i alle Tilfælde se des saadanne Hovbud, som kunde udføre det A beide, hvortil de ere tilsagte.

c) Ligesom der, som forhen er bleven anmær ved Forordningen af 6 Dec. 1799 er sørget f at Bonden ikke ved Høes og Korns Indagn skal foraarsages ufornødent Ophold, saa derimod samme Forordnings 21de § søgt at fo bygge, at Bonderne ikke ved at høste eller i kiøre Høet eller Kornet tidligere eller sildige end tilsagt er, selv give Anledning til saad Ophold, samt Tab og Skade for Jorddrott

1) F. af 25 Mart. 1791 §. 18 og 6 Dec. 1799 §. 12 og

Om Forholdet med Tærskning, Skovning og Tørveskiæring see samme Forordnings §. 23, 25 og 26. Hvor Tærskemaskiner ere indrettede, som ikke drives ved Mennesker, ere Bønderne pligtige til paa de Hovdage, der ere bestemte til Tærskning, at forrette alt Slags Haandarbeide ved bemeldte Maskiner, Forlægningen undtagen; dog at Bøndernes Hovarbeide ingenlunde af Jorddrotterne maa anvendes til at lade udtærske andet Korn, end det som er af deres Hovedgaardes Avl og tilhørende Tiender. Kgl. Resol. 8 Oct. 1800.

c. Bonden er ikke berettiget til at modsætte sig de Forandringer, som Husbonden maatte finde for godt at foretage i Hovarbeidet, som Følget af en bedre Cultur, naar og for saavidt hans Hovarbeide ikke derved forøges. Ligesom han ei heller er berettiget til at undslaae sig for saadant Arbeide, som tilfældige Uheld maatte giøre fornødent, naar Jorden ikke skal savne tilbørlig Dyrkning, om end sligt ikke udtrykkelig ved Hoveribestemmelsen maatte være betinget. Saaledes er det ei alene,

a) som forhen er bleven anmærket, Jorddrotten uformeent, at opdyrke saadanne Hovedgaardens Jorder, som hidtil have været udyrkede, saavelsom i det Hele at dyrke mere Ager og Eng, end tilforn er skeet, kun at den Andeel, han selv bør tage i det heraf flydende forøgede Hovarbeide, nøiagtigen enten ved Forening eller Ren-

tekammerets Kiendelse bestemmes m). Ligesom det og,

b) som ligeledes forhen er anmærket, er Bøndernes Pligt, at vedligeholde det varige Hegn om Hovedgaardens Marker, som i Stedet for det hidtil brugte mindre varige opføres n); men det er og Bøndernes Pligt,

c) naar Jorddrotten ønsker at indrette Høstningen af Hoe og Korn paa en anden og fordeelagtigere Maade, end hidtil har været brugt, da at forrette saadant Arbeide efter hans Anviisning; dog at de derved ikke bebyrdes med mere Hoveri, end de hidtil have forrettet o).

d) Naar det indtræffer, at Vinterkornet udgaaer eller af Snegle vorder opædt, bør Bønderne omploie og besaae med Vaarkorn de Strækninger, paa hvilke Kornet er borgaaet, efter Jorddrottens Anviisning p).

e) Naar det indtræffer, at Vælgkornet under Indhøstningen ved Storm bortføres fra et Hovmaal til et andet, ere alle de Bønder, som paa deres Hovmaale have havt Vælgkorn, som ikke for Stormen er bleven indhøstet, pligtige til, i Forhold til Hovningernes Inddeling i hele eller mindre, at deeltage i Vælgkornets Indbiergning q).

§. 170.

For Overtrædelse af ovenmeldte Hoveriet angaaende udgivne Forordninger fastsættes i samme følgende Straffe: A. For

m) Forordn. af 6 Dec. 1799 §. 11.
n) Samme §. §. 13. o) §. 18. p) §. 14.
q) Forordn. af 6 Dec. 1799 §. 19.

A. For Bønder, som vise sig modvillige til eller skiødesløse i at forrette det dem paaliggende Hovarbeide.

1) Den Bonde, som enten selv eller ved hans Hovbud uforsvarligen forretter det ham paaliggende Arbeide, er Husbonden eller hans Betient, som har Opsyn med Arbeidet, berettiget til at udvise fra samme, og Bonden er dog pligtig til at forrette det tilbagestaaende Arbeide, naar han igien tilsiges, og maa derhos, foruden at erstatte den Skade, som ved saadan Forseelse maatte være forvoldet Jorddrotten, bøde for uforsvarlig forrettet Gangdags-Arbeide 8 Sk., og for Spænddags-Arbeide 24 Sk.; men i Pløie- og Høstetid dobbelt r). Samme Bestemmelser indeholder Forordningen af 30 Jan. 1807 §. 6 i Henseende til Huusmænd, som uforsvarligen forrette det dem paaliggende Pligtsarbeide. Ligesom og Forordningen af 6 Dec. 1799 §. 30 fastsætter, at for hvert Hovbud, som ei er arbeidsført, skal af Bonden, som sender samme, bødes 2 Mk.; og Husbonden eller Forpagteren er desuden berettiget til at leie en anden til at forrette Arbeidet for Bondens Regning.

2) Den Bonde, som ved de befalede aarlige Syn over Grøfter og Hegn befindes at have forsømt at istandsætte det ham tildeelte Hegningsmaal, skal for hver Favn Hegn, eller Havedgrøft, eller Skiælgrøft, som ei er istandsat, bøde 2 Sk., og for de mindre Grøfter 1 Sk.; og dersom han ikke 8 Dage efterat Brøstfældigheden er

r) F. af 25 Mart. 1791 §. 6.

ham tilkiendegivet, har istandsat det Manglende, skal han bøde dobbelt, og Jorddrotten eller Forpagteren er desuden berettiget til at lade det Manglende istandsætte paa hans Bekostning s).

3) For skiødesløs forrettet Tærskning fastsætter Forordningen af 6 Dec. 1799 §. 23, naar saadan Bondens Forseelse ved et af Sognefogden med tvende tiltagne Mænd optaget Syn beviisliggiøres, en Mulkt af 1 Rigsdr., hvorforuden den Skyldige maa betale hver af Synsmændene 1 Mark, og Sognefogden 24 Skill.; men befindes Klagen ugrundet, bliver saadan Synsforretnings Bekostning for Husbondens eller Forpagterens egen Regning.

4) For den, som egenraadigen foretager noget Høstarbeide, forend han vorder tilsagt, fastsætter nysmeldte Forordnings 21de § en Mulkt af 2 til 10 Rdr., foruden Skadens Erstatning. For den, som foretager Høes eller Korns Indagning tidligere eller sildigere, end ham tilsagt er, og derved forvolder andre Ophold, fastsætter samme § en Mulkt af 2 Rdr., hvorforuden den, som saaledes læsser paa eller indager tidligere, end han burde, maa blive holdende med sit Læs, indtil de først Tilsagte ere færdige.

5) Det Hovbud, som kommer for sildig, skal for hver Time, det forsømmer, bøde 4 Sk. t). Dette gielder ogsaa for Huusmænd For. 30 Jan. 1807 §. 7.

6) Hvo,

s) Forordn. af 6 Dec. 1799 §. 13.
t) Forordn. 25 Mart. 1791 §. 7.

6) Hvo, som ganske udebliver fra tilsagt Hovarbeide, maa ei alene en anden Dag forrette det forsømte Arbeide, men og, saafremt han ingen uomgængelig Forhindring har havt, desuden bøde for et gaaende Bud, som udebliver, 1 Mk., og for en forsømt Spænddag 3 Mk., men i Høste- og Pløietid dobbelt u). Huusmænd, som udeblive fra det dem efter deres Fæstebreve eller Leie-Contracter paaliggende Pligtsarbeide, straffes paa samme Maade. Fr. 30 Jan. 1807 §. 8.

7) Den Bonde, som ved Rettens Dom findes uden Grund at have ført Klage over for meget eller urettelig affordret Hovarbeide, skal betale Undersøgelsens og Processens Omkostninger, og desforuden erlægge en Mulkt fra 1 til 10 Rdr. efter Dommerens Skiønnende, hvilken Mulkt ved oftere igientagen ubeføiet Klage forholdsmæssigen kan forhøies. v).

8) Den Bonde, som viser sig lydig eller opsætsig ved Arbeidet, skal bøde fra 2 Mk. til 2 Rdr., men, om det er en Tienestekarl eller Huusmand, fra 8 Sk. til ½ Rdr., efter Forseelsens Beskaffenhed. Skeer det i flere samlede Bønders eller Hovbuds Paasyn, saa at disse derved gives ondt Exempel, fordobles Mulkten; og en Fæstebonde eller Huusmand har ved saadan Forseelse tredie Gang igientaget sit Fæste forbrudt x). Fr. 30 Jan. 1807 §. 9.

9) Den Bonde eller det Hovbud, som ei alene viser sig selv trodsig ved Arbeidet, men og søger at forføre

u) Samme F. §. 8. v) F. 6 Dec. 1799 §. 12.
x) F. 25 Mart. 1791 §. 9.

forføre andre Bønder eller Hovbud til lige Op-sætsighed, kan Husbonden lade arrestere; og Straffen for hans Forseelse er i Almindelighed en Mulkt af 4 til 10 Rdr.; men, dersom Forseelsen befindes udmærket stor, Fæstes Forbrydelse, og nogle Maaneders eller Aars Arbeide i Tugt- eller Forbedringshuset y). Jf. For. 30 Jan 1807 §. 10.

10) Personligt Angreb paa Jorddrotten eller dennes Betjent, som har Opsyn med Hovarbeidet, eller Forpagteren, skal efter Forordn. af 25 Mart. 1791 §. 12 straffes med en følelig Pengemulkt eller med Arbeide i Forbedringshuset, eller Tugthuset, eller nærmeste Fæstning, endog paa Livstid, efter Forseelsens Beskaffenhed, med Hensyn til den Fornærmedes Person og Sagens øvrige Omstændigheder; og, naar nogen har forgrebet sig paa Jorddrotten, skal han tillige forvises Herredet. Jf. For. 30 Jan. 1807 §. 12.

Anm. At den Ret, som Lovens 6. 5. 5 giver en Husbond, at revse sine Thende, ogsaa kan udøves i Henseende til Hovbud, er forhen bleven anmærket. I dette Tilfælde synes dog de anførte Mulkter for de Forseelser, som Vedkommende selv saaledes have afstraffet, at bortfalde.

B. For Jorddrotter og Forpagtere, som ved Undladelse af de Pligter, som dem med Hensyn til Hoveriets nøiagtige Bestemmelse og dets ligelige Fordeling imellem samtlige til Hovarbeidet pligtige Bønder ere paalagte, eller ved at affordre Bønderne andet eller mere

y) Forordn. af 25 Mart. 1791 §. 10.

mere Arbeide, end de ere pligtige til, eller ved anden ubillig Medfart imod dem og deres Tienestefolk, som de sende i Hovarbeide, overtræde ovenmeldte Forordningers Forskrivter, ere i samme fastsatte følgende Straffe:

1) Den Jorddrot, som af en nye Fæster betinger sig mere Hoveri, end hans Formand har været pligtig at forrette, uden forud at have iagttaget, hvad i saa Tilfælde i Forordn. af 6 Dec. 1799 §. 7 er foreskrevet, skal efter samme § bøde 100 Rdr., hvorforuden det udstædte Fæstebrev, for saavidt det forøgede Hoveri angaaer, ansees ugyldigt, og Fæsteren ikke pligtig at forrette mere Hoveri, end nu for den af ham fæstede Gaard er bestemt.

2) Den Jorddrot eller Forpagter, som undlader at bruge de Sedler, som efter samme Forordnings 9de § skal meddeles Bønderne til Beviis for det af dem forrettede Arbeide, skal, om end Bønderne heri med ham maatte være enige, ligeledes bøde 100 Rdr.

3) Den Jorddrot eller Forpagter, som ikke, naar Amtmanden forlanger den Protokol, som efter samme § skal holdes over Hoveriet, sig foreviist, til den ham forelagte Tid tilstiller Amtmanden samme, eller ikke holder bemeldte Protokol i tilbørlig Orden, skal erlægge en Mulkt af 20 til 100 Rdr., efter Forseelsens Beskaffenhed og Politierettens Kiendelse.

4) Den Jorddrot, som forsømmer at vedføie en nye Fæsters Fæstebrev en nøiagtig og af Stedets Dommer, som overeensstemmende med den ori-

ginale Hoveribestemmelse, hvoraf den er uddraget, paategnet Fortegnelse over alt Fæsterens Hovarbeide, skal, om end ellers intet Ulovligt ved mere Hoveries Betingelse af Fæsteren, end af hans Formand er bleven forrettet, er begaaet, (i hvilket Tilfælde han bliver at ansee efter den under No. 1. anførte 7de § af Forordningen af 6 Dec. 1799) bøde for hver Gang, han findes i saadan Brøde, fra 10 til 100 Rdr., efter Omstændighederne z).

Anm. For den Jorddrot, som forsømte inden 1ste Mai 1800 at vedføie enhver daværende Hoveribondes Fæstebrev en af den originale Hoveribestemmelse uddragen nøiagtig Fortegnelse over alt hans Hovarbeide, fastsatte Forordningen af 6 Dec. 1799 §. 4 en Mulkt af 1 Rdr. for hvert Fæstebrev, som ved Forevisning for Amtmanden fandtes at mangle saadan Fortegnelse, hvilken Mulkt siden maanedligen skulde igientages, indtil Fæstebrevet i anordnet Form forevistes Amtmanden.

5) Den Jorddrot eller Forpagter, som bebyrder nogen Fæstebonde med andet eller mere Hoveri, end han er pligtig til, skal betale til Bonden for en Pløiedag 4 Rdr., for en Spænddag 2 Rdr., og en Gangdag 4 Mk., samt erlægge en Mulkt af 10 til 100 Rdr., og desforuden erstatte den Forurettede Arbeidet eller Reisen, samt betale Undersøgelsens og Processens Omkostninger. For igien-

z) Forordn. af 6 Dec. 1799 §. 6.

igjentagen Forseelse af samme Slags forhøies Mulcten æ).

6) Saafremt nogen Jorddrot eller hans Betient eller Forpagter over Huusstraf imod nogen Uskyldig, eller mishandler nogen til Skade paa Helbred og Lemmer, har den Fornærmede samme Ret imod ham, som imod en Fremmed, efter Loven. I Tilfælde, at nogen af Jorddrottens Betiente i den Henseende, ham uafvidende, forseer sig, er Jorddrotten berettiget til at afskedige en saadan Betient uden Opsigelse, og at tilbageholde hans Løn, indtil den Forurettede er fyldestgiort; og, naar nogen, som Godseieren har overdraget at øve Huusstraf paa hans Vegne, misbruger saadan Myndighed mere end eengang, maa han ikke oftere betroe ham Magt at straffe ö).

7) Den Jorddrot eller Forpagter, som uden for de i Forordningen af 6 Dec. 1799 §. 8 fastsatte Betingelser lader nogen Bonde i Omgangen forbigaae, eller uden Bøndernes Minde udsætter noget Arbeide, skal bøde 1 til 10 Rdr.

8) For den Jorddrot eller Forpagter, som nægter at meddele nogen hoverigiørende Bonde Seddel for en af ham aftient Hovdag eller forrettet Ægt, fastsætter Forordningen af 6 Dec. 1799 §. 9 en Mulkt af 2 Rdr.

9) Dersom nogen Jorddrot eller Forpagter formedelst urigtige Foranstaltninger ved Tilsigelsen til eller Tilsynet med Hoveriet forvolder Bønderne ufornøden

æ) Forordn. af 6 Dec. 1799 §. 12, jf. Forordn. af 25 Mart. 1791 §. 5.

ö) Forordn. af 25 Mart. 1791 §. 14.

nødent Ophold, skal den fornærmede Bon efter Forordningen af 25 Mart. 1791 §. 1 tilkiendes ligesaa meget i Skadeserstatning, s han skulde have betalt i Straf, i Fald han ha de forsømt Hoveriet. For Ophold ved Høes Korns Indagning i Særdeleshed har Foror ningen af 6 Dec. 1799 §. 20 fastsat denne Ersta ning til to Rigsdaler for hver saaledes forure tet Bonde a).

C. Den Landmaaler eller Landinspecteur, som ve urigtig Opmaaling eller Hovmaals Afsætning har giv Anledning til, at nogen Bonde ved Hoveriet er bl ven forurettet, skal, foruden Skadens Erstatning ti den Forurettede, erlægge en Mulkt af 10 til 50 Rdr. efter Rentekammerets Kiendelse, som og er bemyndige til, naar Jorddrotten forlanger det, at lade Forseelse paa den Skyldiges Bekostning rette b)

Anm. Bøderne for ovenmeldte Forseelser tilfald i Følge Forordningen af 6 Dec. 1799 §. 31 det Sogns Fattige, i hvilket den Gaardsæ ster, som Sagen angaaer, boer. De af sones af dem, som ere uformuende til at be tale dem, efter For. af 6 Dec. 1743 c).

§. 171.

Angaaende Rettergangsmaaden i de Sager, som reise sig af ovenmeldte Forseelser, og den Maade, Tvistigheder Hoveriet vedkommende bør afgiøres paa, anmærkes:

1) Naar

a) Jevnf. §. 21. b) Forordn. 6 Dec. 1799 §. 12.

c) Forordn. 25 Mart. 1791 §. 11.

1) Naar der er Spørgsmaal om nogen Forandring i den enten ved Forening eller ved Kiendelse fastsatte Hoveribestemmelse, være sig for enkelt Mand, eller for flere eller samtlige et Godses Fæstebønder, eller om nogen Forandring i Hovmarkernes Drivt, hvorved Hoveriet enten i sig selv maatte vorde forøget, eller hvoraf, skiønt Hoveriet ikke egentlig derved forøges, dog kunde flyde formeret Byrde for Bonden, saa skal, naar i sidstmeldte Tilfælde Husbonden og Fæsteren ikke i Mindelighed derom kunne forenes, men i førstmeldte Tilfælde, naar der nemlig er Spørgsmaal om nogen virkelig Forøgelse i Hoveriet, altid det Hovarbeide, som efter slig af Husbonden truffen Forandring af Bønderne bliver at forrette, og den Deel, Jorddrotten bør tage i det forøgede Hovarbeide, af Rentekammeret, efter foregaaende Undersøgelse, bestemmes d).

2) Naar der er Spørgsmaal om Forstaaelsen af den ved Forening eller Kiendelse fastsatte Hoveribestemmelse, henhører Sagen, naar ikke anderledes ved den Forening eller Kiendelse, som bestemmer Hoveriet for Godset, er fastsat, og forsaavidt den ikke af Amtmanden eller Forligelses-Commissionen i Mindelighed maatte kunne bilægges, til almindelig Rettergang; og Amtmanden eller Forligelses-Commissionen er det i saa Tilfælde paalagt, at indberette Sagen til Rentekammeret, og tillige at yttre sin Formening, om der er Grund til at anbefale Bønden til

d) Forordn. af 6 Dec. 1799 §. 7, 11, 18 og 29.

til at erholde beneficium paupertatis e).
Ligeledes synes efter Tingens Natur til almindelig Rettergang at henhøre, naar offentlig Sag maatte vorde anlagt imod nogen Jorddrot for Undladelse af de ham med Hensyn til Hoveriets Bestemmelse i Almindelighed, saasom ved Forordningen af 6 Dec. 1799 §. 6., 7 og 9 paalagte Pligter, for saavidt det ikke, saasom i et i Forordningens §. 9 ommeldt Tilfælde, udtrykkeligen er bestemt, at Sagen skal afgiøres ved Politieretten f).

3) Alle andre Tvistigheder, Hoveriet angaaende, afgiøres som Politiesager, efter Forordningen af 25 Mart. 1791 g). Dog maa Bonden ikke vægre sig ved at forrette noget Arbeide, som han af Jorddrotten eller Forpagteren, skiønt efter hans Formening urettelig, vorder tilsagt til; men først naar Arbeidet er giort, og Husbonden eller Forpagteren ikke i Mindelighed vil rette Feilen, maa han henvende sig med Klage til Amtmanden, som, i Mangel af mindelig Afgiørelse, henviser Sagen til Politieretten h); og i Tilfælde af Vægring er Amtmanden i Høstens Tid, og ellers, naar Arbeidet ingen Udsættelse taaler, bemyndiget til under Mulkt af 1 Rdl. daglig, som strax kan udpantes, at tilholde

e) Forordn. af 6 Dec. 1799 §. 32.
f) Jf. Forordn. af 6 Dec. 1799 §. 32, F. af 25 Mart. 1791 om Hoveriet §. 15, og Forordningen om Politievæsenet af samme Dato §. 20.
g) Forordn. af 6 Dec. 1799 §. 32.
h) F. af 6 Dec. 1799 §. 12. og 25 Mart. 1791 §. 18.

holde Bonden at forrette det tilsagte Arbeide, imod Regres til Husbonden eller Forpagteren, saafremt han ved Dom, hvortil Sagen, naar Bonden paastaaer det, strax skal forfølges, kiendes ikke at have været pligtig til det afforedrede Arbeide i).

Anm. 1. Den Befaling, som indeholdes i Forordningen af 25 Mart. 1791 til Dommerne, ikke at antage nogen Sag, Hoveriet angaaende, forinden Amtmandens Mægling er foregaaet, og Sagen af ham til Retten henviist, bliver uden Tvivl nu, i Henhold til den ved Forordningen af 10 Jul. 1795 anordnede Indretning af Forligelses-Commissioner, den ved samme Forordnings §. 26 Politiretten paalagte Forpligtelse at forsøge at bevirke mindeligt Forlig imellem Parterne i Sager, som angaae private Fornærmelser, samt Forordningen af 6 Dec. 1799 §. 32, at forstaae saaledes, at i de Sager, som henhøre til almindelig Rettergang, hvor der nemlig er Spørgsmaal om Hoveribestemmelsens Forstaaelse, maa Dommeren ikke antage nogen Sag, forend den af Amtmanden, eller hvor Amtmanden ikke selv besørger Forligelsesvæsenet, af vedkommende Forligelses-Commission til Retten er henviist.

i) Forordn. af 25 Mart. 1791 §. 16, sf. Rentek. Circ. 18 Jul. 1789 og Cancellie-Resol. af 21 Nov. 1789. Rettens Betjent tilkommer for saadan Udpantningsforretning 1 Rdr. daglig, som Husbonden skal forskyde, og fri Befordring.

plist. Naar derimod Sagen henhører under Politiretten, kan og bør vedkommende Politidommer, uden foregaaende Henviisning fra Amtmanden, antage samme saavel til Mægling som til Paakiendelse (jf. Rentek. Skr. 6 Mart. 1798) dog det i Forordningen af 6 Dec. 1799 §. 12 ommeldte Tilfælde undtagne, naar nemlig en Bonde klager over, at det ham anviste Hovmaal, eller det til Dagsarbeide anviste Maal eller den til Reise anviste Vei er større eller længere, end samme i Følge den skete Bestemmelse maa være, i hvilke Tilfælde den ommeldte § udtrykkelig fastsætter, at Bonden skal henvende sig med Klage til Amtmanden, som, i Mangel af mindelig Afgiørelse, henviser Sagen til Politiretten. Jf. Rlsk. 30 Jan. og Cancel. Skr. 16 Febr. 1808.

Anm. 2. I Tilfælde at Undersøgelse paa Aastedet behøves, udmeldes dertil Synsmænd af Dommeren paa lovlig Maade, og naar det behøves, og nogen af Parterne forlanger det, kan Rentekammeret udnævne en Landmaaler eller Landinspecteur til at veilede Synsmændene, hvilken derfor skal nyde billig Betaling l). At i Tilfælde af skiødesløs Tærskning Syn strax kan tages af Sognefogden med tiltagne tvende Mænd efter Forordningen af 6 Dec. 1799 §. 23, er foran anmærket.

Anm.

l) Forordn. af 6 Dec. 1799 §. 12.

Anm. 3. I Tilfælde at Hovedgaarden ligger i et Amt og Bøndergodset i et andet, saa ansees Hoverisagernes Behandling at vedkomme den Amtmand, i hvis Amt Hovedgaarden ligger. Rentek. Skr. 11 Jun. 1803.

4) At Paatale over Forurettelse ved Hoveriet skal skee strax, og ingen saadan Klage maa antages enten fra Jorddrot eller Bonde, naar den er ældre end 4 Uger m). Jf. For. 30 Jan. 1807 §. 13, hvorefter dette ogsaa gielder i Henseende til Huusmændenes Pligtsarbeide.

§. 172.

II. Hørighed og Lydighed er den anden Hovedpligt, som Fæstebonden ved sit Fæstebrev paadrager sig imod sin Huusbond.

Fæstebonden er i Følge Lovens 3. 13. 1 og 2, under sit Fæstes Forbrydelse, pligtig at være sin Huusbond eller hans Fuldmægtig i hans Fraværelse hørig og lydig. Artikelen er taget af Christ. 3. Reces Art. 42. og en ældre Forordning af 1551, og Udtrykket forekommer endnu desuden, som allerede forhen er anmærket, i nogle ældre Lovsteder. At man ved hørige Leute i Tydskland har forstaaet Livegne, og at man rimeligviis i dette Udtryk har søgt en Slags Hiemmel for det ubestemte Hoveri, er ligeledes foran bemærket. Venteligt har man fundet dette fremmede Ord beqvemt til at antyde hvad man fandt betænkeligt at nævne ved sit danske Navn. Hvad nu ved denne Hørighed og Lydighed skal forstaaes, derover have vi en authentisk

m) F. af 25 Mart. 1791 §. 17.

tisk Fortolkning i Forordningen af 8 Jun. 1787 §. 16 jf. Forordn. af 25 Mart. 1791. Deels har nemli den Hørighed og Lydighed, Fæstebonden er pligtig til Hensyn til Hoveriet, under hvilket Bonden betrágte som Jorddrottens Tyende, dog med den Indskrænk ning, at Gaardfæsterne selv og deres Hustruer ikke ka paalægges nogen Huusstraf n); deels har den Hensy til den Ovrighedsmyndighed, som privilegerede Eier af complette Sædegaarde efter Loven tilkommer, i Følg hvilken det ved ovenmeldte Forordn. af 8 Jun. 178 §. 16 er alle dem af Bondestanden, som boe eller op holde sig paa de Godser, hvor Herskaberne tillige, Følge deres Sagefaldsret, ere Ovrighed, paalagt me vedbørlig Lydighed og uden Modsigelse at efterleve de som af disse anbefales dem til de Kongelige Anordnin gers Opfyldelse og god Ordens Vedligeholdelse, o Dommerne paalagt at ansee med alvorlig Straf den som befindes at have modvilligen, uagtet deres He skabs Advarsel, overtraadt de Kongelige Anordninger hvorimod den Omgangsmaade, som forhen havde va ret brugt paa adskillige Godser, at straffe Bondern med Træhest, Halsjern og deel, er aldeles forbudet Endelig har og den Fæstebønderne som Pligt paalagt Hørighed og Lydighed Hensyn til den sømmelige Ær bødighed og Agtelse, som Fæsterne ere deres Huusbon der skyldige.

§. 173.

III. Fæstebonden bør, som en naturlig Følge af hans Fæste-Contrakt, forsvarligen dyrke Jorden, samt holde

n) Forordn. af 25 Mart. 1791 §. 13.

holde Gaardens Bygninger med tilhørende Besætning og Inventarium i forsvarlig Stand vedlige.

1) Efter Lovens 3. 13. 1 skal Fæstebonden holde Gaarden ved Hævd og Bygning, og den forbedre, og lovligen giøde sin Jord i Marken. Det sidste maa uden Tvivl ansees at være sagt exempelviis, og at indbefatte den almindelige Grundsætning, at Bonden bør forsvarligen dyrke den ham tilfæstede Jord. Naar Loven paalægger Fæstebonden at forbedre Gaarden, har den neppe heller derved forstaaet andet, end at han, naar Bygningerne blive brøstfældige, bør sætte dem i Stand. Nu har Forordningen af 8 Jun. 1787 nøiere bestemt Fæstebøndernes Pligt i denne Henseende. Efter denne Forordning bør Jorddrotten overleveре Gaardens Bygninger, Besætning og Inventarium ved lovligt Syn. Uden saadant Syn er han ikke berettiget til enten at udsige Bonden af Gaarden, paa den Grund, at han ikke har holdt Bygningerne og Besætningen vedlige, eller at kræve Erstatning forfæld af Bonden eller hans Stervboe o). I den Stand, i hvilken Synsforretningen viser, at Bonden har imodtaget Bygningerne, Besætningen, og de fornødne Redskaber, i samme Stand er han pligtig at holde dem vedlige, og i sin Tid at aflevere dem; videre gaaer hans Forpligtelse ikke p). Kun for de Bønder, som have fæstet, førend Forordningen af 8 Jun. 1787 udkom, er det ikke nøksom tydeligen bestemt, hvorvidt deres Forpligtelse at forbedre Gaardene strækker sig. Billighed,

o) §. 1 og 2. p) §. 1, 2 og 6.

-hed, Egnens eller Stedets Skik og Brug kunne her alene give Dommeren Veiledning, naar Tvist opkommer, om Bonden har opfyldt den Pligt at holde Gaarden ved Hævd og Bygning, og forbedre den, som Loven paalægger ham, eller ikke q).

2) En Følge af det, at Fæstebonden, i det mindste den, som har fæstet efter Forordningen af 8 Jun. 1787, ikkun er pligtig at svare til Gaarden i den Stand, han har modtaget samme, men ei videre, er det, at, naar en Fæster i sin Besiddelsestid enten har istandsat eller af nye opført saadanne Bygninger paa Gaarden, som ere nødvendige til dens Drift, bør ham eller hans Arvinger ved Fratrædelsen gives Erstatning derfor af Jorddrotten; hvori dog afgaaer Værdien af de Materialier, som Huusbonden beviisligen til dette Brug maatte have forstrakt ham; men dem, som Bonden opfører nye Bygninger, som ikke til Avlingens Drift ere fornødne, skal han, saafremt han ved Fratrædelsen ikke kan forenes med Huusbonden om, at denne afkiøber ham samme, inden 6 Maaneder, under Straf at have dem forbrudt til Huusbonden, bortflytte dem r). Om den Godtgiørelse, som Fæstebonden tilkommer af Huusbonden for af ham selv satte eller anden Mand afkiøbte forsvarlige Steengierder

q) Jf. Cancellie-Skr. af 22 Dec. 1787 VI. og 10 Nov. 1787 IV., samt Cancellie-Circulaire af 16 Nov. 1799 §. 12. jf. Rkskr. 25 Febr. 1797.

r) Forordn. af 8 Jun. 1787 §. 5.

der og i god Grøde staaende levende Gierder, see For. 29 Oct. 1794 §. 29.

3) Dersom nogen Bondes Gaard eller Huus ved Ildebrand eller andet ulykkeligt Tilfælde kommer til Skade, maa Bonden ei forlade Stedet, men bør med Huusbondens og Byemændenes Hielp, om han selv ei haver Middel dertil, at opbygge Gaarden s). Dette synes dog, i Analogie af Forordningen af 8 Jun. 1787 No. 2. §. 2, at være at forstaae saaledes, at Huusbonden bør skaffe Bygningsmaterialier og betale de fornødne Haandværksfolks Arbeidsløn, og at Byemændene bør komme til Hielp med Kiørseler og Arbeide; med mindre Stedets Bygninger maatte være forsikrede i Brandkassen, og Brandhielpen af Huusbonden tilstaaes Fæsteren. Jf. For. 28 Jan. 1682 §. 13, og 29 Jul. 1778, Cancelliskr. 23 Aug. 1794 samt Pl. 24 Dec. 1802.

4) Fæstebonden skal staae til Ansvar for, at ikke af Uvedkommende hugges i hans Gaards Skovpart eller i hans Gierdsellod, eller skiæres i Gaardens Tørvemose t).

5) Herhen høre ogsaa følgende Fæstebøndet paalagte Forpligtelser:

a. Enhver Bonde skal aarligen, imedens han har Rum dertil og Leiligheden er, lægge i det mindste 5 Humlekuler, 3 Ymper Æble-, Pære- eller andre gode Træer, og derforuden plante 10 Pile, eller have forbrudt ½ Lod Sølv for hver, han for-

s) L. 3. 13. 10. jf. Art. 9.

t) L. 3. 13. 21. jf. For. 26 Jan. 1733 §. 1. og For. 18 Apr. 1781 §. 31.

forsømmer af dem, til sin Huusbond. Har ha ikke Rum ved sin Gaard, skal han sætte de langs sine Gierder, og Amtmanden eller Huu bonden skal tilholde Bønderne at efterkomm det u). Efter Forordningen af 26 Jan. 173 §. 20 skulde den Bonde, som forsømte at plan te Pile, straffes med at miste Udviisning; de derimod, som plantede mere, end befalet va nyde Forbedring i sin Udviisning. Dette sy nes dog ikkun at angaae Kongens Gods. Ef ter Forordningen af 18 Apr. 1781 angaaend de Kongelige Skove §. 68. skal hver Bond paa de Kongelige Domæner i Friderichsborg Kronborg og Hirschholms Amter, samt i Od Herred, aarligen plante 10 Pile, indtil ha for hver Tønde Hartkorn, hans Gaard skylder har 100 Pile, eller i Stedet for Pile andre lig saa gode eller bedre Træer, i god Vext. Fo hvert Træe af foranførte Antal, som en Bond har forsømt at plante, enten af nye eller i Ste det for dem, som udgaae, skal han bøde 8 Sk.

b. En Bonde, som besidder en heel Gaard, skal aarligen saae 1 Skieppe Hampefrøe, og den, som halv Gaard besidder, ½ Skieppe, under Straf at tiltales af hans Huusbond som en mod villig og ulydig Tiener, med mindre han beviser, at han ikke dertil har tienlig Jord v).

c. Den Bonde, som tillades at hugge noget Træe i noget Herskabs Skove, skal beskiære 10 un ge

u) L. 3. 13. 18. ff. C. 3. Rec. Art. 5 9. C. 4 Rec. 1. 2. c. 20 Art. 1.

v) L. 3. 13. 19.

ge Træer, hvor ham udvises, og sætte 6 Træer igien af samme Slags, og frede og forvare dem, at de uskadt for Qvæg kan fremvoxe, under Straf at bøde til Huusbonden 2 Lod Sølv for hvert Træe, der vorder forsømt x).

d. Hvor Steen findes, skulde en Bonde, som besidder en Gaard paa 8 Tønder Hartkorn, aarligen sætte 3 Al. Steengierde og opkaste 2 Favne Grøvt, og den, som har en mindre Gaard, i Forhold derefter, under Straf af Udviisnings Mistelse y); men dette, saavelsom hvad Forordningen af 18 Apr. 1781 §. 3 desangaaende for Bønderne paa de Kongelige Godser foreskriver, maa uden Tvivl ved Forordningen af 29 Oct. 1794 ansees at være anderledes bestemt og forandret. See bemeldte Forordnings Indledning samt §. 1, 3, 13 og 16. Overalt synes Lovgiveren at have overladt alle de under dette Nummer anførte Lovbuds Overholdelse, for saavidt Proprietairgodserne angaaer, til vedkommende Jordegodseieres Godtbefindende. Dem tilfalde de for sammes Overtrædelse fastsatte Bøder. Dem synes det ogsaa ene at tilkomme at tiltale Overtræderne, eller at straffe dem med Udviisnings Mistelse. Ikkun faa have fundet deres Regning ved at overholde det befalede. Det anførte er derfor ikkun lidet anvendeligt in praxi. Dog maa herfra undtages, naar Hegns Opførelse efter Forordningen af 29

x) L. 3. 13. 22. Jf. Forordn. 26 Jan. 1733 §. 2, som forbyder Beskjæringen.

y) For. 26 Jan. 1733 §. 20. jf. For. 12 Aug. 1695.

Oct. 1794 af tilstødende Naboer paastaae
See bemeldte For. §. 1, 2, 3 og 16; men o
saa uden saadan Paastand fra Naboernes S
de er en Jorddrot berettiget at holde sine Fæste
til nøie at følge nysmeldte Forordnings Fo
skrifter (§. 29), dog skal han til varigt Hegn
Opførelse give dem fornøden Hielp, hvorimo
de for slet Omgang med samme straffes med B
der og forpligtes til at erstatte Skaden, §. 3.

§. 174.

Da Fæstebrevet, som vi forhen have anmærke
gielder for Fæsterens og hans Hustrues Livstid, sa
længe hun er Enke, og det ikke er Eieren af en Bon
degaard tilladt anderledes at bortforpagte samme, ude
for saavidt en udskiftet Bondegaard kan, i Overeens
stemmelse med Forordningen af 15 Jun. 1792, pa
et bestemt Aaremaal, dog ikke kortere end 50 Aa
bortforpagtes; saa synes det at være en naturlig Følg
af Contraktens Væsen, at ingen af Parterne maat
inden den ved Loven eller Contrakten for Fæstets Ved
varelse fastsatte Tids Udløb, uden den andens Mind
kunne fravige Contrakten, enten Bonden ved at opsi
Gaarden, eller Huusbonden ved at udvise ham fra sa
me, saa længe den anden Part iagttager, hvad den e
ter Contrakten er pligtig. Imidlertid gives der d
ei alene visse Tilfælde, i hvilke Loven tillader den e
Contrahent at paastaae Contrakten ophævet, uden n
gen forudsat Brøde fra den anden Parts Side, m
Lovgiveren har endog bestemt Fæstets Forbrydelse, so
Straf for visse Forseelser.

I. Na

I. Naar Bonden ikke opfylder de ham som Fæster paaliggende Pligter, har han sit Fæste forbrudt; dog ei anderledes end efter Lov og Dom. Lovens 3. 13. 1 og 2 har udtrykkelig bestemt følgende Tilfælde:

1) Naar han ikke holder Gaarden ved Hævd og Bygning og den forbedrer. Dette maa nu i Overeensstemmelse med Forordningen af 8 Jun. 1787 være at forstaae saaledes: at Bonden skal holde Gaardens Bygninger samt dens Besætning og Redskaber i den Stand, i hvilken han efter Synsforretning har imodtaget samme, eller, om han har fæstet førend forommeldte Forordning udkom, og altsaa ikke har modtaget Gaarden ved Syn, holde samme i den Stand, i hvilken den kan formodes at være bleven ham overleveret, og istandsætte hvad Tid efter anden bliver brøstfældigt; dog at Fæsteren eller hans Stervboe for saadan Istandsættelse, for saavidt den af ham er besørget, nyder Erstatning ved Fratrædelsen, naar Gaarden da befindes at være i bedre Stand, end den kan ansees at være ham overantvordet i z). I øvrigt forstaaer det sig, at ikke enhver liden ved Gaarden forefunden Mangel, som Fæsteren er i Stand til at afhielpe, kan ansees som et Brud i Contrakten, der burde medføre Fæstes Forbrydelse; men til hvor høi Grad Forsømmelsen af Gaardens Vedligeholdelse maa stige for at fortiene saadan Straf, er overladt til Dommerens Skiønnende. Efter den Aand, som hersker i Forordningen af 8 Jun. 1787, synes det, at en Fæstebonde, som blot for saadan Forsømmelses

z) §. 5. See og Canc. Circul. af 16 Nov. 1799 §. 12.

Skyld af hans Huusbond tiltaltes, maatte for-
lægges en vis passende Tid, inden hvilken ha
skulde have Gaarden sat i den Stand, i hvilke
den kunde ansees at være ham overleveret; o
først, naar han desuagtet modvilligen forsøm
til den fastsatte Tid at sætte Gaarden i forsvarli
Stand, synes Fæstes Forbrydelse at kunne fi
de Sted.

2) Naar han ikke lovligen gjødet sin Jord i Marke
Dette er rimeligen sat exempelviis for at beteg
ne, naar Bonden vanrygter eller ilde behandle
Eiendommen. Her maa jeg giøre omtrent sam
me Anmærkning, som forhen under No. 1, nem
lig, at ikke enhver maadelig Dyrkning af de ti
fæstede Jorder kan ansees at medføre Fæstes For
brydelse; men det tilkommer Dommeren, i Ti
fælde af Paatale, at paaskiønne, hvorvidt Bon
den har mishandlet Jorderne saaledes, at de der
ved til Skade for Eieren og efterkommende Fæ
stere ere forringede, og han altsaa efter Billig
hed kan straffes med at have sit Fæste forbrudt
eller ikke.

3) Ikke udreder sin Skyld i rette Tid.

4) Ikke er sin Huusbond, eller hans Fuldmægtig i hans
Fraværelse, hørig og lydig. Efter den authen
tiske Forklaring, som indeholdes i Forordningen
af 8 Jun. 1787 §. 16, angaaende den Hørighed
og Lydighed, som Fæstebonden skylder sin Huus
bond, kan Mangel af Lydighed nu ikke medføre
Fæstes Forbrydelse uden i de Tilfælde, i hvilke
Lovgiveren udtrykkelig har bestemt saadan Straf
for den begangne Forseelse.

5) Naar

5) Naar han laaner eller leier, eller paa anden Maade, for eller uden Betaling, til nogen overlader noget af Gaardens Tilliggende uden Husbondens Minde æ).

6) Naar han hugger i Gaardens Skov uden Udviisning ø).

Anm. Efter Forordningen af 28 Jan. 1682 §. 17 maatte en Bonde, som forsad eller forløb sin Husbonds Gaard og ikke rettede for sig efter Loven, af Husbonden leveres paa Bremerholm, der et Aar i Jern at arbeide, og Resér. af 11 Dec. 1688 fastsatte, at den dovne eller Fylderi tilgivne Bonde maatte skikkes til Holmen paa et Aars Tid eller paa Fæstningen at arbeide, og hans Midler leveres en anden, som Gaarden antog; hvilket og maatte være en Proprietair tilladt, naar Amtmanden saaledes befandt og attesterede Sagens Beskaffenhed; men dersom Bondens Armod viiste sig af Uforsynlighed, nødtes ham et Gadehuus, der at arbeide sig Føden til, indtil han fattede Bondehandelen bedre; jf. For. 10 Aug. 1695 §. 32, som gav de Deputerede i Rytter-Sessionerne en lignende Tilladelse; men saadan Fremgangsmaade bortfalder nu gandske ved For. 8 Jun. 1787, efter hvis 1ste § en Huusbond, som paa egen Haand kaster en

æ) Jevnf. Art. 11. Forordn. af 23 Mart. 1770 §. 7. For. 25 Mart. 1791 §. 17. Forord. 26 Jan. 1733 Art. 42.

ø) Jf. Art. 21.

en Bonde ud af sin Gaard eller beskri-
hans Gods, skal derfor straffes, liges-
det var skeet imod en Fremmed.

II. Fæstebonden er det efter Lovens 3. 13. 7 t-
ladt at opsige hans Gaard, naar han dertil har skiel-
Aarsag; dog at Opsigelsen skeer inden St. Hans Da-
naar han vil flytte til Maidag næstefter. Hvad i-
skal ansees som skiellig Aarsag for Bonden til at fr-
flytte sin Gaard, har Loven ikke bestemt, men overla-
til Dommerens Skionnende. At Gaarden afbrænd-
eller ved anden ulykkelig Hændelse kommer til Skad-
er efter L. 3. 13. 10 ikke gyldig Aarsag for Bond-
til at forlade Gaarden. Efter Forordn. af 28 Ja-
1682 Art. 17 kunde det synes, at intet uden ulovl-
Medfart fra Huusbondens Side kunde give skiellig Aa-
sag for Fæsteren at opsige Gaarden; men Loven, so-
yngre end denne Forordning, indskrænker dog ik-
Bondens Opsigelsesret blot til det nysmeldte Tilfæld-
At Bonden, som vil flytte, skal udrede Afgifter-
af Gaarden indtil Faredag, og svare til Gaarden-
Brøstfæld, er en naturlig Følge af Fæste-Contrakte-
Hvo, som uden saadan foregaaende Opsigelse og skie-
llig Aarsags Beviisning flytter fra den Gaard, han h-
i Fæste, straffes som Rømningsmand. L. 3. 13. 7
venteelig altsaa efter For. 14 Sept. 1774 §. 40 jf. For-
20 Jun. 1788 §. 19. See i øvrigt L. 3. 11. 11 o-
For. 28 Jan. 1682 §. 17.

Enken skal, saafremt hun ikke vil vedblive Gaa-
den, strax efter Mandens Død ved Skiftet frasige-
samme. Gior hun det ikke, ansees hun som vedbl-
vende Fæster, og maa altsaa ikke forlade Gaard-
med mindre hun efter 3. 13. 7 dertil har skiellig Aa-
sa-

sag, og det da efter foregaaende Opsigelse, som før er meldt. Men gifter hun sig, ophører hendes Rettighed til Gaarden, og det beroer da paa Huusbonden, om han vil fæste Gaarden til den Person, som ægter hende, eller ikke b). Etatsraad Brorson mener i sin Fortolkning af denne Art., at Jorddrotten ikke kan nægte Brudgommen Fæstebrev imod sædvanlig Indfæstning, med mindre han kan godtgiøre, at den, som Enken vil gifte sig med, ikke er en duelig Fæster, fordi Loven blot siger, at, dersom Enken vil giftes, da skal den, som hende ægter, fæste Gaarden af Herskabet, forend han drager i Gaarden; men da Lovene ingen Regel have givet for hvad der skal ansees for sædvanlig Indfæstning, og Indfæstningssummens Bestemmelse derfor ene beroer paa Overeenskomst imellem Jorddrotten og den nye Fæster, saa vil denne Fortolkning, som nok ei heller er den practisk gieldende, neppe kunne komme Enken eller den, som ægter hende til synderlig Nytte. (Jf. Rentek. Skr. 27 Oct. 1804). At i øvrigt Enken i de ældre Tider, efter Chr. 3 Reces Art. 43, maatte fratræde Gaarden til næste Fardag efter Mandens Død, med mindre hun fæstede den paa nye, er forhen bleven anmærket. I dette Tilfælde synes hun at have været berettiget til at beholde Gaarden sin Livstid, om hun end giftede sig.

Da Enken saaledes, paa Grund af det hendes Mand meddeelte Fæstebrev, vedbliver Gaarden, saalænge hun sidder ugift, saa er naturligviis intet af det, som Lov og Forordninger befale at skulle iagttages ved ny Fæsteres Tiltrædelse, i dette Tilfælde anvendeligt; der behøves altsaa ei heller at tages noget Syn over Gaar-

b) L. 3. 13. 4.

Gaarden og dens Besætning. Dog kan Huusbonde ved Skifte efter Manden paastaae Udlæg for Fæld pa Bygning og Besætning, og det beroer da paa han om han vil lade Enken beholde det Udlagte, imod a blive ansvarlig for Manglernes Istandsættelse, elle om han strax vil have Bygningen og Besætningen sa i forsvarlig Stand, i hvilket sidste Tilfælde naturlig viis, naar Istandsættelsen er fuldført, maa tages e lovlig Synsforretning, som kan tiene til Beviis fo hvad Enken eller hendes Boe skal tilsvare, naar hu døer eller fratræder Gaarden c).

III. Ikkun eet Tilfælde gives der, i hvilket Huus bonden efter Loven er berettiget til at udsige Fæste fra Gaarden, uden nogen dennes Brøde og uden han Minde, det er nemlig: naar den Huusbond, som sel har udstædt Fæstebrev paa Gaarden, ingen Gaard elle Huus har at boe udi, og derfor selv vil bruge Gaar den. Dog skal Bonden til St. Hans Dag opsige at flytte til næste Aars 1ste Mai; hvad han har betal i Indfæstning, skal gives ham tilbage, og de Omkost ninger, han har anvendt paa Gaardens og Eiendom mens Forbedring, skal erstattes ham d).

IV. For visse Forseelser, hvilke dog ikke egentli forudsætte Overtrædelse af de Forpligtelser, som Fæste bonden ved Contrakten har paadraget sig, har Loven fastsat Fæstes Forbrydelse som Straf, saasom:

1) Naar en Fæstebonde tager Inderster tilhuse uden hans Huusbonds Minde e). Aarsagen er rime lig at forebygge Løsgiængerie. 2) Naar

c) Cancellie-Circ. 16 Nov. 1799 §. 1; see og §. 2, 3 og 4. Jf. Cancel. Skr. 10 Nov. 1787, II.

d) L. 3. 13. 3. Forordn. 16 Jan. 1789 jf. Cskr. 11 Jul. 1789. e) L. 3. 19. 7.

2) Naar han vidende huser eller hæler Løsgiængere, eller dem, som ingen Pas have f).
3) Naar han begaaer Tiendesvig g). Dette synes imidlertid, efter Forordningen af 8 Jan. 1810 §. 22, nu at bortfalde.
4) Naar de Fæstebønder, som ere boende ved Strandkanten, ikke optrække deres Joller eller Baade paa Landet, og giøre dem faste med en Hængelaas, ved en Jernlænke i en stærk Egepæl m. m.; hvilket ved Forordningen af 13 Oct. 1703 og Reskript af 1 Mai 1750 til at forebygge Desertion er anordnet.

Anm. 1. At de i de anførte Lovsteder forekommende forskiellige Talemaader, i nogle, at Bonden bør have sin Gaard forbrudt, i andre, at han bør have sit Fæste forbrudt, betegne et og det samme, nemlig at den imellem Huusbonden og Fæsteren indgangne Contrakt skal, om Huusbonden paastaaer det, ansees ophævet, synes ikke at kunne være Tvivl underkastet. I øvrigt beroer det paa Huusbonden, om han vil lade Bonden beholde Gaarden, eller ikke.

Anm. 2. Naar en Fæstebonde udsiges, eller efter Lov og Dom udvises af hans Gaard, bør han ei alene erlægge hvad han til den Tid, da han fraflytter, er skyldig, men han skal og, efter 3. 13. 6, om Huusbonden forlanger det, give denne sin Forpligt, at han ei skal giøre Efterkommeren nogen Forfang; men saadan Forpligt ansees i vore Tider unød-

f) 3. 19 21. g) 2. 23. 7.

unødvendig, og forlanges derfor, saavid
vides, aldrig, jf. Reces 1558 Art. 44.

Anm. 3. En Fæstebonde kan ikke udsættes fr
Gaarden uden efter Lov og Dom, med min
dre han selv erklærer sig tilfreds dermed, og
igientager saadan Erklæring for Retten h);
men Jorddrotten kan, førend endelig Dom
er falden, om han anseer det nødvendigt ti
Sikkerhed for sit Tilgodehavende, lade Bon
dens Boe beskrive, og ham udsætte af Gaar
dens Brug og Besiddelse, dog ved de i Lo
ven foreskrevne Midler og paa den i samm
befalede Maade (nemlig ved Arrest, Se
qvestration og Forbud, som strax forfølges)
I dette Tilfælde skal Bonden af Amtman
den beskikkes frie Prokurator, og Sagen u
føres paa slet Papiir og uden Betaling t
Rettens Betiente i). Dette er yderlige
indskiærpet Vedkommende ved Cancelli
Circulair af 10 Apr. 1790, som fastsætte
at den Jordegodseier, som agter at anlæg
Sag imod nogen Bonde til Fæstes Forbr
delse, skal strax indberette saadant til Am
manden, og at ingen Dommer i deslige Sa
ger maa tillade Vidners Føring eller and
Rettens Bevisers Erhvervelse, mindre de
afsige Dom, førend Bonden er af Amtman
den beskikket Forsvar. Saa skal og de
Bonde, som saaledes udsættes fra Gaar

den

i) Forordn. 8 Jun. 1787 §. 10. Jf. Cancellie-Skriv.
7 Jun. 19 Jul. og 30 Aug. 1788, 21 Mart. 19 Oct
og 31 Oct. 1789, samt Cancelliesk. 12 Nov. 1791.

dens Brug, førend endelig Dom falden er, af Jorddrotten forskaffes Huuslye enten i Gaarden, eller anderstedts, dog ikke længere end i 3 Maaneder k).

Anm. 4. Angaaende den en Jorddrot i Fæsterens Bo tilkommende Fortrinsret for andre Creditorer, saavel for den Fæsteren med Stedet overleverede Besætning og tilhørende Inventarium, som for Landgilde, Skatter, Forstrækning til Avlingens Fortsættelse og for Gaardfæld see L. 5. 14. 37. For. 15 Jan. 1701 og 8 Jun. 1787 A. §. 6 samt Canc. Circul. 26 Nov. 1799 §. 8 og 10.

§. 175.

Der gives hist og her Fæstebønder, som selv eie Gaardens Bygninger. Saadanne vare fornemmelig forhen paa de Kongelige Godser, og endnu ere af dem ogsaa paa andre Godser, især i Jylland. Da deres Eiendomsret ikkun strækker sig til Bygningen, og denne endog er indskrænket saaledes, at de ikke have Ret, ved Fratrædelsen, eller deres Arvinger efter deres Død, at bortflytte Bygningerne, men skal overlade samme efter Vurdering til Eftermanden l), saa følger heraf:

1) at

k) F. 8 Jul. 1787 §. 14.

l) Saa er det i det mindste ved Forordningen af 28 Jan. 1682 §. 6. i Henseende til dette Slags Fæstebønder paa de Kongelige Godser fastsat.

1) at de vel ikke kan kræves til noget Ansvar for de dem som Eiendom tilhørende Bygningers Brøstfældighed; (See dog Cancelliefkr. 2 Jan. 1790 og 26 Oct. 1799) men

2) at de i øvrigt i alle andre Henseender ere at ansee som andre Fæstebønder, og sees det altsaa ikke, at nogen saadan Bondes Arving kan giøre Paastand paa, som en Rettighed, at Gaarden skal ham i Fæste overlades m).

Disse Bønder kaldes af nogle Superficiairbønder.

§. 176.

Huusmænd kaldes de Personer, som Nytten og Brugen af Huse paa Landet, med- eller uden Jord, imod visse Afgifter er overdraget.

Det, som skiller Huse fra Boelsteder, er at til Husene hører enten aldeles intet eller dog saa lidet Jord, at ikke derpaa kan med Rimelighed holdes Høste. Efter adskillige Anordninger ansees Steder, som have mindre end 1 Tønde Hartkorns Tillæg, for Huse. For. 20 Jun. 1788 §. 16 og 27 jævnført med Kgl. Res. af 4 Mart. 1791 i Cancellie-Circul. af 2 Apr. s. A. §. 4, Rescr. 21 Oct. 1785, jf. Cancelliefkr. 26 Jan. 1793, 21 Mai 1796 og 23 Nov. 1799. See og For. 25 Jun. 1810 §. 1 samt Kgl. Res. af 2 Nov. 1791 i Rentek. Circul. af 19de s. M. og A. og Rentek. Circ. 12 Mart. 1803.

De Huusmænd, som ingen Jord have i Marken, kaldes i Loven Gade-Huusmænd n).

Om

m) Jf. Rentekammer-Skrivelse af 14 Oct. 1702, Kongelig Resolution af 30 Dec. 1724 og Rentekammer-Skr. af 6 Jan. 1725. n) L. 3. 19. 5.

Om Husene gielder ikke, hvad forhen om Gaardene er anmærket, at de ikke uden Kongelig Bevilling, uden i Forordningen af 25 Mart. 1791 bestemte Tilfælde undtagne, maae nedlægges; men, naar ikkun den til Huse henlagte Jord ikke indtages under Hoved- eller Avlsgaarde, er i øvrigt ingen Lov til Hinder i, at jo Huse kan nedlægges, og den til samme henlagte Jord forlægges til andre Huse eller Gaarde, med mindre saadanne Huse, i Anledning af Bøndergaardes Nedlæggelse, ere indrettede eller med Jord forsynede; i hvilket Tilfælde det sædvanligen ved de Bevillinger, som derpaa meddeles, paalægges Eierne at holde Husene bestandig med Bygning, Besætning og Beboere vedlige, hvorom ved Amtsforvalterens aarlige Regnskaber skal indsendes en af Amtmanden attesteret Forklaring o).

Ei heller er det ved nogen Lov befalet, at Huse ikke anderledes maae bortfæstes, end paa Fæsterens og hans Hustrues Livstid, saalænge hun er Enke. Det ansees derfor ei alene in praxi tilladeligt, men er og ved Forordningen af 30 Jan. 1807 implicite tilladt, at bortleie Huse paa saadanne Vilkaar og paa saa lang Tid, som Vedkommende i Mindelighed kunne forenes om p); men, naar paa Huse udstædes Fæstebreve i sædvanlig Form, saa synes det, da det Sædvanlige maa præsumeres, at slige Fæstebreve, skiønt det ikke i samme udtrykkelig maatte være stipuleret, maae ansees gieldende for Fæsterens og hans Enkes

o) Jf. Rentekammer-Skr. af 8 Aug. 1778. Rentekammer-Circul. 12 Mart. 1803.

p) Jf. Cancellie-Skr. af 31 Jul. 1790.

Livstid q). Naar Huse bortfæstes, skal de paa samme udstædte Fæstebreve, ligesom Fæstebreve paa Bøndergaarde, efter For. 8 Febr. 1810 §. 6 tinglæses, og den i samme § bestemte Afgift til den Kongelige Kasse, 1 Rdr. af Tønde Hartkorn, af den tiltrædende Fæster eller Arvefæster erlægges, forsaavidt Husets Tilliggende er 4 Skp. Hartkorn eller derover; jf. Pl. 18 Aug. 1810.

At Huse ligesaavel som Gaarde bør af Jorddrotten overleveres Fæsteren eller Leieren ved lovligt Syn, om ellers Husbonden vil være berettiget til, ved Fratrædelsen at kræve Erstatning for Fæld af Fæsteren eller hans Boe, kan ikke være Tvivl underkastet r). Efter Cancellie-Circul. af 9 Mart. 1805 skal ogsaa Huusfæstere af Amtmanden beskikkes frit Forsvar, naar de af Husbonden tiltales til Fæsteforbrydelse, saaledes som i Henseende til Gaardsfæstere ved Forordningen af 8 Jun. 1787 §. 12 er befalet.

Af Gadehuse, eller Huse uden Jord, svares sædvanligen en aarlig Afgift til Jorddrotten, fra 2 til 4 Rdlr., under Navn af Huuspenge; gemeenlig betinger og Husbonden sig ved Fæstebrevet Hoveri af visse Gangdage, ikke gierne over 1 à 2 ugentlig s). Angaaende dette Huusmænds Hoveri eller Pligtsarbeide har

q) Jf. Canc. Skriv. af 17 Mai 1794, hvori Cancelliet, paa Forespørgsel, om Huusmandens Enke kan paastaae at vedblive Huset efter Mandens Død, har svaret, "at dermed bør forholdes efter Loven." Forordn. af 23de Octob. 1565.

r) See Forordn. 8 Jun. 1787 §. 9, og den samme vedhæftede Formular til Synsforretninger.

s) Forordn. af 12 Aug. 1773 §. 21. F. 30 Jan. 1807.

har Lovgiveren overladt vedkommende Eiere og Fæstere eller Leiere i Mindelighed at forene sig; men forsaavidt ikke ved de herom indgangne Contracter anderledes er bestemt, har Forordningen af 30 Jan. 1807, til god Ordens Handthævelse ved bemeldte Ugedags- eller Pligtsarbeide, foreskrevet i det Væsentlige de samme Bestemmelser, som Forordningen af 25 Mart. 1791 i Henseende til Gaardmændenes Hovarbeide indeholder. For Kortheds Skyld vil jeg derfor henholde mig til hvad foran desangaaende §. 168 under Lit. d, e og f. og §. 169 under Lit. b, a, samt §. 170 under Lit. A. 1, 5, 6, samt 8 til 10, er anført.

Forsaavidt ved det anførte Pligtsarbeide, paa Godser, hvor Hovedgaardsmarkerne drives eller ere blevne drevne ved Hoveri, efter de for Hoveriet paa saadanne Godser ved Forening eller Kiendelse fastsatte Bestemmelser, kommes Gaardmændene til Hielp ved Hovedgaardens Avlingsdrift, skal de til Krigstieneste i overordentlige Tilfælde udcommanderte Huusmænds Hovarbeide, efter Forordningen af 31 Jan. 1806 §. 2 og 4 og Pl. af 9 Oct. 1810, lignes paa de hiemmeværende Huusfæstere; men denne Lovbestemmelse kan ikke udstrækkes til andet Pligtsarbeide, som Huusmænd ved Fæste eller Leie-Contracter have paadraget sig. Jf. Rentek. Skr. til Amtmændene over Sorøe og Præstøe Amter af 13 Aug. 1808 og til Amtmanden over Præstøe Amt af 16 Aug. s. A. Paa adskillige Steder, helst ved Hovedgaarde, hvor Hoveriet er afskaffet, ere saaledes i den senere Tid endeel Huusmænd bosatte, der ikke ere at ansee for andet end Tienestefolk, hvis Løn tildeels bestaaer i det dem til-

 lagte

lagte Huus med lidet Jord. Det Arbeide, som d[e] have paataget sig at forrette for deres Husbonder, maa da ogsaa være at betragte som andre Tienestefolks Arbeide, og kan ikke henføres til det i ovenmeldte Forordning og Placat omtalte Hoveri. Jf. Rentek. Skr til Amtmanden over Sorøe Amt af 19 Apr. 1810. Er der matrikuleret Jord til Husene, svares deraf Kongelige Skatter og andre Hartkorns Byrder. Af de i den senere Tid, efterat Udskiftningen ere komm[en] i Gang, Huse tildeelte Jordlodder erlægges gemeenlig en særskilt aarlig Afgift til Jorddrotten. Denne, saavelsom den egentlige Huusafgifts Bestemmelse beroer paa mindelig Overeenskomst, og kun i det Tilfælde at Nogen, for at eludere de Vilkaar, under hvilke det var ham tilladt at nedlægge en Bondegaard eller at fratage Gaardfæstere Jord, skulde falde paa at opskrue Afgiften saaledes, at Ingen fandt sig tient med at modtage Huslodden, kunde der blive Spørgsmaal om Afgiftens Bestemmelse af Øvrigheden, eller om paa lovlig Maade at tvinge Jorddrotten til at tilbagegive Jorden til Gaardene, eller igien at opføre den nedlagte Gaard (jf. Rentek. Skr. 11 Oct. 1800). Som oftest ere disse Huslodder paa Proprietairgodserne ansatte til Hartkorn, og da udredes deraf Skatter og andre Hartkorns Byrder; men paa de Kongelige og nogle Proprietairgodser ere Huslodderne ikke ansatte til Hartkorn, hvorimod deraf svares en saa meget desstørre Afgift til Husbonden, som igien godtgiør den Gaardbeboer, under hvis Gaard Huslodden henhører, samme i sin Landgilde. Naar Huslodden ikke er ansat til Hartkorn, maa Skatten efter For. af 1 Oct. 1802 svares af samme som af Hovedgaards-

gaardsjord. Rentek. Skr. 20 Aug. og 27 Aug. 1803. Indfæstning svares af Huse, som af Gaarde, efter mindelig Forening imellem Vedkommende.

I Stedet for Tiende maae de Husmænd, som ikke bruge Kornsæd, give 8 Skill. aarlig til Kirken i 4 Qvartaler, 2 Sk. hvert Qvartal t); og enten Husmanden selv eller hans Hustrue, hvo af dem af Præsten tilsiges, forrette en Høstdag aarlig for deres Sognepræst u). I Henseende til de Husmænd, som have Jord til deres Huse, af hvilke Præsterne hist og her formeente sig berettigede til at kræve saavél Tiende som Høstdag, naar forhen tiendepligtig Jord var dem ved Udskiftning tillagt, og i al Fald giorde Paastand paa, at det stod til dem, enten de vilde have Høstdag eller Tiende, og hvorom haves adskillige specielle Rescripter og Cancellie-Resolutioner, deels for, deels imod Præsternes

t) L. 2. 23. 13. jf. R. 29 O. 1724, 19 S. 1731, 9 Mai 1738 samt F. 8 Jan. 1810 §. 4. Efter en Cancellie-Resolution af 28 Apr. 1792 skulde de Huusmænd, som ved Udskiftning erholde Jord, hvoraf de svare Tiende, desuagtet vedblive at svare denne saa kaldte Kirkeskat; men dette synes efter Forordningen af 8 Jan. 1810 §. 4 at maatte bortfalde; jf. samme Forordnings §. 5.

u) L. 2. 12. 5. Reskr. af 30 Mart. 1770 for Fyens Stift og 3 Mart. 1780 for Aalborg Stift, samt for Siellands Stift af 3 Sept. 1784. Efter sidstmeldte Rescr. skal endog Inderster giøre Præsten Høstdag, naar de ikke vil give ham Offer. See ogsaa Canc. Skr. af 25 Jul. 1789, og 2 Jan. 1796, hvorefter Huusmænd paa frie Hovedgaardstaxt ikke ansees pligtige at svare Præsten Høstdag, men derimod bør yde ham Offer.

nes Paastande, er det nu ved Pl. af 20 Mart. 1801 igientaget i Forordningen af 8 Jan. 1810 §. 5 afgiort 1) at Præsten har Valget, enten han vil benytte sig af Høstdagen, eller tage Tiende af en Huusmand, der har Jord, som anvendes til Agerdyrkning; men at naar Præsten engang har bestemt sit Valg, skal dette gielde som bestandig Regel, saalænge der ikke skeer nogen Forandring med Husets Tillæg af Jord (altsaa som det synes, ogsaa for Præstens Eftermand) 2) at de Huusmænd eller Huusqvinder, som beboe jordløse Huse, skal, efter betimelig Advarsel fra Præsten, strax erklære sig, om de vil forrette Arbeidet in natura, eller betale derfor til Præsten en Mand 24 Sk., og en Qvinde 16 Sk. Dersom da Nogen, som har erklæret at ville giøre Høstdagen, ikke møder efter Tilsigelse, som, efter Rescr. af 30 Mart. 1770, 3 Mart. 1780 og 3 Sept. 1784, bør skee 2 à 3 Dage forud) bør den udeblivende, om den ikke har lovligt Forhold, betale dobbelt saameget, men om den har saadant Forfald, ligesaa meget til Præsten, som ham i Godtgiørelse for Høstdagen tilkommer, 3) at Tvistigheder herom afgiøres ved Politieretten. Om Pligt for jordløse Huusmænd at yde Qvægtiende, hvorom see Cancellieskr. 13 Mart. 1790, synes nu, efter Forordningen af 8 Jan. 1810 §. 4, ikke mere at kunne være Spørgsmaal. Ved Skole-Instructionen for Rytterdistricterne af 28 Mart. 1721 er de Huusmænd, som have Børn, paalagt en aarlig Afgift af 16 Sk. til Skoleholderen, og; naar de have Jord under 1 Tønde Hartkorn, maae de desuden svare til Skoleholderen hvad denne af Hartkornet tilkommer; men naar de eie en Tønde Hartkorn eller derover, svare de alene af Hartkornet

fornet (Rescr. 21 Oct. 1785 samt Cancelliesk. 11 Mart. 1786, og 21 Mai 1796.) Om Huusmændenes Pligt at befordre Ordrer, som angaae Kongens Tieneste eller det Offentlige, efter Sognefogdens Tilsigelse, fra Bye til Bye, see For. 11 Nov. 1791 §. 4 h; jf. Cancellie-Circul. 7 Jul. 1792 og Skr. 26 Jan. 1793 §., om deres Forpligtelse til Landeveisarbeide: F. 13 Dec. 1793 §. 32, jf. Pl. 19 Novemb. 1802 og Cancelliesk. 19 Mart. 1803. Om Forpligtelse for Huusmænd til Vagthold over Delinqventer see Rescr. for Kiøbenhavns Amt af 21 Dec. 1775 og Cancelliesk. 5 Mai 1798.

Anm. Efter et Rescr. af 12 Dec. 1788 (jf. Cancelliesk. 1 Oct. 1785) ere Præsterne paa Bornholm berettigede til saa kaldet Dagsverk af Huusmændene, eller som de der kaldes Udbyggere, hvilke for det meste have Jord, hvoraf de ingen Tiende give, saavel af Manden, som af Konen; men det staaer til disse Udbyggere, i dets Sted at betale Præsten, Manden 16 Sk. og Konen 10 Sk. Nu forholdes uden Tvivl dermed rettest efter Forordningen af 8 Jan. 1810 §. 5.

Iøvrigt gielder om Fæste-Huusmænd, deres Rettigheder og Pligter, det samme, som forhen angaaende Fæstebønder i Almindelighed er anført, for saavidt det paa Huusmænd kan være anvendeligt. Om Skifteforvaltningen i Stervboer efter Huusmænd og Inderster see Forordningen af 21 Jun. 1799 y).

y) Jf. Cancellie-Skr. til Amtmanden over Hiøring Amt af 23 Nov. 1799; see ogsaa Kongel. Resol. af 7 Mai 1799

§. 177.

Ved at afhandle de Forpligtelser, som Fæstebønder og Huusmænd ved de af dem imodtagne Fæstebreve paadrage sig imod deres Husbonder, have vi tillige lært disses dertil svarende Rettigheder. En saadan Rettighed, hvortil ingen af Fæstebrevet flydende Forpligtelse paa Fæsterens Side svarer, og som derfor hidtil ikke paa noget beqvemt Sted har kunnet berøres, staaer imidlertid endnu tilbage at omhandle. Denne er nemlig den Ret, som i Følge Lovens 5. 2. 90 tilkommer Husbonden, at holde Skifte efter de paa hans Grund boende Fæstebønder og Huusmænd, saavelsom deres og sine egne Tienere. Saaledes som anført er nysmeldte Lovens Artikel ved Forordningen af 21 Jan. 1793 §. 4 nøiere bestemt og forklaret.* Om denne Rettighed tilkommer enhver Jorddrot uden Undtagelse, enten han eier lidet eller meget Fæstegods, har været omtvistet. Loven tillægger i almindelige Udtryk Husbonden denne Rettighed, men ved Husbond forstaaes paa flere Steder i Loven enhver Jorddrot. Af Forordningen om det stemplede Papiir af 27 Nov. 1775 §. 10, som paalagde enhver Proprietair, Jorddrot eller Husbond saa og de som pro officio vare benaadede med Jordegods af mere end 20 Tønder Hartkorn, at holde Skifteprotokoller, er det klart, at ingen Forskiel i Henseende til Skifteretten giordes imellem privilegerede og uprivilegerede Jordegodseiere (jf. den ældre Stempelpapiirsforordning af 23 Jan. 1719 §. 10)

For-

1799, bekiendtgiort i Cancellie-Circul. af 6 Jul. s. A. og Canc. Skr. af 3 Mai 1800. jf. Canc. Skr. 28 Febr. 1801, 10 Apr. 1802 og 24 Aug. 1805 samt 21 Aug. 1804.

Forordningen af 12 Febr. 1790 §. 1 og 8, jævnført med Cancelliesk r. af 8 og 22 Mai og Rentek. Skr. af 5 Jun. samt Cancelliesk r. 31 Jul. 1790, paalægger alle Jorddrotter, som øve Skifteret, endog dem, som have mindre end 20 Tønder Hartkorn, at holde ordentlige af Amtmanden igiennemdragne, forseglede og autoriserede Protocoller, og disse skal efter den nu gieldende Stempelpapiirsforordning af 25 Mai 1804 §. 12 ligesaavel som deres, der have over 20 Tønder Hartkorn, med stemplet Papiir være forsynede. Endelig vise adskillige Cancellie-Resolutioner, saasom af 17 Mai 1783, 13 Nov. 1790, 7 Sept. 1793, 31 Mart. 1798, at Eiendommens Størrelse ikke herved kommer i Betragtning, saa at Cancelliet endog har anseet Jorddrotter eller beneficerede Embedsmænd, hvis Skifteret ikkun strakte sig til nogle faa Huse, beføiede til at udøve denne Rettighed. Vel haves en Cancellie-Resolution af 20 Jul. 1799 for at Selveierbønderne i Lollands Nørre Herred ikke kunde tilkomme Skifteret efter deres Fæste-Huusmænd; men af Præmisserne til denne Resolution sees, at de ommeldte Selveierbønder ikke vare forsynede med autoriserede Skifte-Protokoller. I øvrigt fastsætter ovenanførte For. 21 Jun. 1793 §. 4, at det tilkommer Jorddrotter at forrette Skifte efter de paa deres Grund boende Fæstebønder og Huusmænd saavelsom efter bemeldte Fæsteres og deres egne Tienere, under hvilke sidste Forvaltere ogsaa bør ansees indbegrebne, saafremt disse ikke tillige forestaae noget offentligt Embede, hvorimod det tilkommer den almindelige af Kongen beskikkede Skifteforvalter at holde Skifte efter Forpagtere og alle andre Civile, som boe og opholde sig paa Godset,

set, uden at have fæstet Gaard eller Huus sammesteds. Herved ere de adskillige fra Tid til anden opkomne og tildeels paa forskiellig Maade deciderede Tvistigheder om denne Skifterets Grændser endeligen afgiorte, saasom om Jorddrotterne tilkom Skifteret efter deres Forvaltere, efter Forpagterne af deres Hovedgaarde, efter Enker af geistlige Embedsmænd, som havde fæstet eller leiet Huse paa deres Gods o. s. v. At det i sidstmeldte Tilfælde ikke tilkommer Jorddrotten at holde Skifte efter saadanne Personer, naar de blot have leiet Huus, er nu klart af den anførte Forordning; (jf. Rescr. 11 Oct. 1765 og 8 Sept. 1758) men til at skifte efter Leie-Huusmænd af Bondestand troer jeg dog ikke at Rettighed af Nogen giøres den stridig, skiønt Forordningens Udtryk i den Henseende maaskee kunde ansees tvivlsomme. I de fleste Tilfælde vil nok ogsaa disse Huusmænd kunne være at ansee som Jorddrottens Tienere. Saaledes har og Cancelliet ved Resol. af 3 Aug: 1793 forklart Forordningen; ligesom og efter Cancelliets Resolutioner af 28 Sept. 1793, 29 Mart. og 21 Jun. 1794 samme Regel skulde gielde for dem, som beboe Bondergaarde efter Leie-Contracter, eller og blot have paataget sig Opsyn med Stedet, indtil det paa ny kan bortfæstes eller bortleies, naar Contracterne ikke ere indskrænkede paa meget kortere Tid end Fæste-Contracternes sædvanlige Vedvaren; men efter Placaten af 7 Jun. 1806 vil nu saadanne Leie-Contracter om Bondergaarde, som de disse Resolutioner egentlig omhandle, ikke lettelig kunne finde Sted. At Jorddrotterne tilkommer Skifteret efter dem, som i Følge Forord. 15 Jun. 1792 forpagte Bondergaarde paa 2 eller flere

Per-

Personers Livstid eller paa et bestemt Aaremaal af ikke mindre end 50 Aar, synes, efter de anførte Resolutioners Udtryk, ikke at kunne være Tvivl underkastet. Derimod tilkommer Jorddrotterne efter ovenmeldte Forordning ikke Skifteret efter de saa kaldte Inderster, eller Folk som ere til Huse hos Bønderne, om de end ere af Bondestand. (Cancelliesk. 3 Aug. 1793, 23 Mai 1795, 30 Jul. 1796 og Circul. 15 Apr. 1797), heller ikke efter saadanne Personer, som, skiønt de ere hos Jorddrotterne til Huse eller i deres Tieneste, dog ikke høre til deres personlige Opvartning eller til Landhuusholdningens Drift, saasom Huuslærere (Cancelliesk. 20 Jul. 1793). Saa synes ogsaa Rescripterne af 27 Aug. og 3 Dec. 1751 samt 15 Apr. 1757, hvorefter Jordegodseiere ikke tilkommer Skifteret efter geistlige eller verdslige Embedsmænd, skiønt de have fæstet Bøndergaarde eller Huse paa deres Godser, endnu at maae ansees for gieldende. Angaaende Skifte-Protocollernes Indretning, deres Indsendelse til Amtet, naar de ere fuldskrevne, aarlige Fortegnelsers Indsendelse over de under Behandling værende eller sluttede Skifter, saavelsom over de den Kongelige Kasse ved Skifter tilfaldende Indtægter m. m. see For. 12 Febr. 1790, og 26 Jun. 1799, Cancelliesk. 1, 8 og 15 Mai og 31 Jul. 1790, Jf. Resc. 20 Aug. 1790 i Rentek. Circul. af 11 Sept. s. A., Cancelliesk. 13 Apr. 1799 og Circul. 3 Mai 1800. Pl. 19 Aug. 1792, For. 12 Sept. s. A. §. 11 og 12. For. 25 Jan. 1805 For. 8 Febr. 1810 §. 6 til 11. Da i øvrigt Ingen bør være Dommer i sin egen Sag, saa befaler Forordn. af 8 Jun. 1787 §. 15, at Husbondens Fordringer i Fæsterens Boe

skal

skal paakiendes af Stedets Dommer, og, om Birkedommeren paa Stedet tillige staaer i Husbondens private Tieneste, af Herredsfogden ö).

Efter Lovens 5. 2. 75 tilkommer, naar Arv udføres af den Husbonds Grund, som den er falden paa, Husbondens Førlovspenge 2 Lod Sølv. Dette er uden Tvivl at forstaae om de Husbonder, som øve Skifteret. Efter en Kgl. Resolution, bekiendtgiort ved Rentekammerskr. til Stiftamtmanden i Viborg af 8 Sept. 1753, skal af Arvepartér, som ei overstige 10 Rdr., ingen Førlovspenge erlægges; men dette er nok kun at forstaae, naar Førlovspengene tilfalde den Kongelige Kasse, da Resolutionen ikke er almindelig bekiendtgiort. Ligeledes tilkommer Husbonden efter L. 5. 2. 77 de saa kaldte Tiendepenge, af Arv eller anden Formue, som af Riget d. e. til fremmede Stater udføres, det er at sige: efterat Kongen har faaet $\frac{1}{6}$ Deel af Capitalen, erholder Husbonden $\frac{1}{10}$ Deel af det øvrige, altsaa egentlig $\frac{1}{12}$ Deel af det Hele. (Jf. Rescr. 1 Apr. 1684. Rentek. Skr. 30 Mart. 1737 og For. 7 Jul. 1784. See og For. 24 Jun. 1720). Videre om disse 6te og 10de Penge, hvorom nok yderst sielden som en Indtægt for Jorddrotter kan blive Spørgsmaal, og om de med adskillige fremmede Magter angaaende deres giensidige Ophævelse sluttede Tractater, kan eftersees i Brorsons Fortolkning til det ommeldte Lovsted. See og Pl. 29 Nov. 1803.

11. Ka-

ö) Jf. Reskr. af 30 Nov. 1787, Canc Skr. af 23 Aug. 1788, 17 Jul. 1790, 16 Nov. 1799 §. 8 10 og 15 Mart. 1800. See og Canc. Skr. 26 Jan. 1792, 17 Mai 1794 og Circ. 28 Aug. 1802 samt Skr. 22 Mai 1803.

11. Kapitel.

Om de saa kaldte Servituter, eller de Rettigheder, som man kan have i Ting, der ikke ere i dens, som Rettigheden tilkommer, men i andres Eie.

§. 178.

Ved servitus forstaae de Romerske Jurister en Ret i en fremmed Ting, i Kraft af hvilken Eieren maa taale eller lide noget i Henseende til sin Ting til anden Mands Fordeel.

Efter den Tydske Jurisprudents kan servitus og saa bestaae deri, at Eieren af en Ting maa giøre noget til en andens Fordeel.

De Slags Servituter, som bestaae i at taale eller giøre, kalde Juristerne bekræftende; de derimod, som bestaae i at lade eller ikke giøre, benægtende.

Fremdeles skielnes imellem personelle og reelle Servituter; personelle, naar denne Rettighed i en fremmed Ting tilkommer en Person, uden Hensyn til hans Eiendom; reelle, naar den tilkommer Eieren af en vis Ting.

Til personelle Servituter henregnes: ususfructus, usus, habitatio; ususfructus, naar Nogen har Nytten og Brugen af Ting, som ere i andres Eie; usus, naar han ikkun har Ret at bruge en fremmed Ting til sin egen Fornødenhed; habitatio, naar han har Ret til Bolig i et fremmed Huus.

Videre giøres Forskiel i Henseende til reelle Servituter imellem dem, som have Hensyn til Landhuus-

holds-

holdningen, og dem, som ikke dertil have Hensy servitutes rusticæ et urbanæ.

§. 179.

Af alle de anførte Slags Servituter haves Exempler i vore Love.

Servitus kan hos os, som i Tydskland, bestaae ei alene at En maa taale noget, eller undlade hvad han ellers var berettiget at giøre, til en andens Fordeel, men og deri, at en Eier maa giøre noget i Henseende til hans Eiendom til anden Mands Fordeel. Saaledes maa f. Ex. efter Forordningen af 23 Apr 1781 og den seneste Hegnsforordning i Almindelighed Enhver tage halvt Hegn om sin Eiendom, enten Hegnet er ham selv til Fordeel eller ikke, naar det af Naboerne paastaaes. Saaledes maa og Eieren af en Hovedgaardsmark, som forhen er bleven hegnet ved Hoveri af Fæstebønder, naar Hoveriet ophører, selv besørge det hele Hegn, indtil han, ved at iagttage hvad Hegnsforordningen foreskriver angaaende varigt Hegns Oprettelse m. v., kan faae de Paagrændsende forbundne til, heri med ham at deeltage. (For. 29 Oct. 1794 §. 13).

Paa persónelle Servituter give de Jordegodser og Eiendomme, som ere henlagte til geistlige og andre Embedsmænds Underholdning og Brug, Exempler. Saaledes ere Præstegaardene og de dem tilliggende Jorder Statens Eiendom; men dem paahæfter den servitus, at al Nytten og Brugen deraf tilkommer Præsterne; Præsten oppebær, saalænge han er i Embedet, alle Frugterne af Eiendommen, og kan giøre sig samme saa nyttig, som han vil; men han har ingen

gen Deel i Proprieteten, kan altsaa ikke raade over Tingens Substants, eller afhænde Eiendommen, vel derimod for sin Embedstid afstaae den ham tilkommende Nytte og Brugsret. Af Præstegaarden og dens tilliggende Jorder ere saaledes Præsterne usufructuarii. Af de deres Embeder tilliggende Skove ere de derimod blot usuarii ɔ: de have alene en indskrænket Brugsret, til deraf at faae fornøden Udviisning, saavidt Skoven kan taale, hvormed Kirke-Eieren skal have Indseende. De saa kaldte frie Residentser, som Præsterne i Kiøbstæderne og nogle andre Embedsmænd have, kan henføres til det, som Juristerne kalde habitatio. Denne Rettighed indbefatter noget mere end usus, for saavidt den ikke er indskrænket til Vedkommendes egen Fornødenhed, men disse ere berettigede til at overlade af deres Værelser til andre; men er dog mindre end ususfructus, for saavidt den dog er indskrænket til, at Vedkommende maae benytte sig af Bygningen, saaledes som den er, som Bolig, altsaa ikke ere berettigede til paa egen Haand at foretage nogen betydelig Forandring med Bygningen selv eller dens Indretning.

§. 180.

Af de reelle Servituter vedkomme her os ikkun de, som have Hensyn til Landhuusholdningen. Af saadanne giver os Loven selv Anledning til at opregne følgende:

1) Ret til Græsning i anden Mands Skov eller paa anden Mands Jord (see Rescr. 30 Nov. 1804).
2) Ret til der at hugge Gierdsel, eller
3) at slaae Høe, eller

4) endog at opbryde Jorden til Agerland.

5) At have Sviin paa anden Mands Skov, naar O den falder a). J Skoven nemlig ansees Tra erne som res principalis. Den, som eie Træerne, betragtes efter Loven som Eier a Grunden. Hvad Rettighed derimod enhve anden, som ikke eier Træerne, kan have Skoven, ansees ikke som Eiendomsret, me som Servitus. Videre:

6) Ret til at have Fædrift over en andens Grund b) In dubio bør Kreaturene i saa Tilfælde holde sammenkoblede.

7) Vandmølle-Ret ɔ: Ret til at forhindre andre fr at bygge Vandmølle paa deres egen Grund, Ret tighedens Eiermand til Skade c).

8) Ret at fordre, at Eieren af en Grund ikke maa aflede det over samme løbende Vand fra sit sæd vanlige Løb d).

9) Ret til at fordre, at Andre skal tillade, at de graves Grøfter over deres Grund til at afled skadeligt Vand fra sine Eiendomme e).

10) Ret

a) L. 5. 10. 21 og 22. Efter Forordningen af 27 Sept. 1805 §. 1. og 6 bør alt Fælledskab imellem Skoveiere og Græsningsberettigede saavelsom imellem Eierne af Over-skoven og Eierne af Under- eller Hegningsskoven, de i samme Forordnings §. 7 og 16 ommeldte Tilfælde und-tagne, være ophævet, og altsaa vil de under No. 1, 2 og 4 anførte Servituter nu bortfalde.

b) L. 3. 13. 13.

c) L. 5. 11. især 6, 7 og 9 Art.

d) L. 5. 11, 7. Forordn. 25 Jun. 1790 §. 8.

e) Forordn. 25 Jun. 1790.

10) Ret at fordre, at anden Mand skal hegne for Eens Grund f).

11) Ret til at grave efter de til et eller andet Anlæg tienlige Jordarter paa anden Mands Grund. Kgl. Resol. af 8 Apr. og 8 Mai 1760 i Rentek. Skr. af 29 Apr. og 24 Mai s. A.

Endelig kan ogsaa hertil henregnes Ret til at jage paa anden Mands Grund eller at fiske i anden Mands Sø, forsaavidt disse Rettigheder ved Eiendoms Overdragelse lovligen maatte kunne være forbeholdne; thi Regelen forudsætter ellers disse Rettigheders Udøvelse, efter vore Love, Deel i Eiendommen; ligeledes Rettighed til at hæve Jordskyld eller Landgilde af en Eiendom, til hvilken baade Herlighedsretten og Bondeiet ere andre Personer tilhørende.

Desforuden kunne alle de Servituter, som af vore Jurister henregnes til servitutes urbanæ, og paa hvilke L. 5. 10. 49 og 56, saavelsom 3. 15. 1 give Exempler, lige saavel finde Sted paa Landet, som Kiøbstæderne. Der, saa lidet som i Kiøbstæderne, maa nogen Mand have Port, Dør, Udgang, Vinduer eller Udsigt, hvor han ingen Fortog haver, sætte Bygning eller grave paa anden Mands Grund, eller lade Vand flyde derover, eller tillade sig Kiørevei eller Fodstie over anden Mands Grund, uden for saavidt han dertil har lovlig Adkomst, hvilken i saa Fald medfører en anden Mands Eiendom paahæftende Servitus.

Anm. 1. Beqvemt Ord til at betegne dette Slags Rettigheder have vi ikke i det Danske Sprog. Nogle have, veiledede af L. 5. 5. 2, fore-

 slaaet

f) L. 3. 13. 34 til 39. Forordn. 29 Oct. 1794.

slaaet Ordet Brug; andre have kaldt den Eiendomsbyrder; atter andre med et halv tydsk Navn Tienstbarheder. Med Hensyn til den, som har Fordeel af en Servitus maa man i Almindelighed kalde den en Ret tighed, eller maaskee, som nogle, (dog son det synes, imod Talebrugen) en Herlighed Med Hensyn til den, som maa taale, lad eller giøre noget i Henseende til sin Eiendom til anden Mands Fordeel, er den en Byr de, eller Uleilighed, som hæfter paa hans Eiendom.

Anm. 2. At Eieren af den Ting, som en saadan Byrde hæfter paa, intet maa foretage ved sin Ting, hvorved den, som har den til Byrden svarende Rettighed, hindres i dens nes Udøvelse; at f. Ex. Eieren af en Skov, hvori andre have Græsningsret, maa lade sig nøie med hvad Skov Naturen selv lader opvoxe, men ikke maa plante eller saae i Skoven, o. s. fr.; (jf. For. 27 Sept. 1805 §. 7) at den, som har Rettigheden, paa den anden Side ikke maa udvide samme videre, end ham udtrykkelig tilkommer; at saaledes den, som har Ret til Græsning i Skoven, ikke derfor har Ret til at slaae Høe, meget mindre at opbryde Jorden til Agerland, naar han ikke derpaa har sær Adkomst, o. s. fr.: er en naturlig Følge af, at Pligt og Ret ere correlata, og at ingen altsaa maa giøre Andre Skaar i deres lovlige Rettigheder.

Anm. 3. Hvorledes Servituter, ligesom andre Rettigheder, paa forskiellige Maader lovligen kunne erhverves, og hvorledes de igien, ligesom disse, paa adskillige Maader kunne ophøre, derom vil jeg, for Kortheds Skyld, henvise til de almindelige Systemer over den Danske og Norske Lovkyndighed. Her vil jeg alene anmærke, at naar den Ting, som en saadan Eiendoms Byrde hviler paa, og den Ting, til hvis eller dens Eiers Fordeel Byrden hæfter paa samme, komme i een og samme Persons Eie, da kalde Juristerne dette consolidatio. I dette Tilfælde ophører naturligvis Servitus; det, som før var en Byrde paa Eiendommen, bliver nu en naturlig Følge af Eierens Rettigheder. Affiøber f. Ex. Skovens Eier den, som er berettiget til Græsgang i samme, hans Græsningsrettighed, saa consolideres Eiendomsretten og Servitus; den, som eier Træerne, faaer vel da tillige Ret at græsse sine Kreature i Skoven, eller til derfor at lade sig udlægge Vederlag; men han udøver denne Rettighed ikke som en Servitus, der efter Definitionen er Ret i en fremmed Ting, men som en Følge af hans Eiendomsret.

12. Kapitel.

Om Accession eller Tilvext.

§. 181.

Accession eller Tilvext kaldes den Erhvervelsesmaade, naar Nogen bliver Eier af en Ting, fordi samme paa en eller anden Maade kommer af eller tilføies en Ting, han allerede eier, eller bruger som Eier.

Man inddeler Tilvexter i Almindelighed i tvende Slags, naturlige og kunstige: naturlige, naar det Nyerhvervede ved Naturen uden Hielp af Kunst kommer af eller tilføies vor Ting, f. Ex. Affødning af Kreature, Jords Tilskyllelse af Floder, o. s. fr.; kunstige, naar saadant skeer ved Hielp af Kunst. Herfra skille nogle de blandede, naar Tilvexten skeer deels ved Naturen, deels ved Kunsten, saasom ved Plantning, og tilføie endnu et fierde Slags, nemlig dem, som skee blot hændelsesviis, saasom naar nogen finder en Skat i sin Grund. Her vedkomme os ikkun de naturlige Tilvexter, og af de kunstige, naar Paabygning undtages, ikkun de, som man pleier at henføre til blandede.

§. 182.

Til naturlige Accessioner henføres i Almindelighed:

1) Foetura, Yngel, eller Affødning af Kreature.
2) Alluvio ɔ: Tilskyllelse, naar nemlig den Vandet tilstødende Grund Tid efter anden ved Jords Tilskyllelse forøges. Herfra adskilles altsaa:

3) Vis

3) Vis fluminis, Jordstykkers voldsomme Forrykkelse fra et Sted til et andet.
4) Insula nata in flumine, naar en Øe opkommer i Vandet.
5) Alveus a flumine derelictus, Elvesengens Udtømmelse eller Forandring, naar nemlig en Elv eller Flod tager et andet Løb, saa at hvor før var Vand, nu bliver tør Grund, og tvertimod.

I den Danske Lov handles egentlig ikke om nogen af disse forskiellige Arter af Tilverter. Efter det, som L. 3. 14. 5 fastsætter, at Slegfredsøn er Bornet til den Grund, som hans Moder var paa, den Tid han blev avlet, sammenholdt med hvad N. L. 5. 8. 13 foreskriver, at den, som holder Tyr, og tager anden Mands Qvæg paa Foder, ikke svarer til, om Køerne ei løbe og tage sig Kalv, antager man med Grund i vor Jurisprudents, i Henseende til Affødning af Kreature, det samme almindelige Princip, som i den Romerske, at Yngelen tilhører Moderens Eier, efter den gamle Regel: partus seqvitur ventrem.

Om de andre Arter af naturlige Tilvexter taler vor Danske Lov aldeles intet, ligesom og de Tilfælde, at samme finde Sted, efter vort Lands Beskaffenhed, ere saare sieldne.

I Analogie af N. L. 5. 11. 5, som dog nok egentlig ikkun handler om den Slags naturlig Tilvext, som vi under 5te Post have nævnet, sammenholdt med D. L. 5. 10. 42, antager man, i Overeensstemmelse med naturlig Billighed, at Midtstrømslinien, (en Linie, som forudsættes at være dragen tvers over Strømmen, og at dele den i tvende lige halve Dele) saaledes som den før den ved Tilvexten skete Forandring har gaaet,

bør være Regelen, hvorefter Parternes Paastande i deslige Tilfælde blive at afgiøre, saaledes, at Enhver beholder hvad som enten langsomt og efterhaanden tilskylles, eller paa en voldsom og hastig Maade tilføies hans Grund indtil ovenmeldte Midtstrømslinie, ligesom og de Øer, som i den ham lige ud for hans Grund tilhørende halve Deel af Søen indtil Midtstrøms opkomme; og paa samme Maade beholder Enhver den af Floden eller Aaen forladte Jordbund, saavidt hans Eiendom indtil Midtstrømslinien strækker, og den, over hvis Grund Floden tager sit forandrede Løb, beholder igien Floden g).

§. 183.

Af de egentlig saa kaldte kunstige Accessioner vedkommer os i Landboeretten ikkun den saa kaldte Paabygning, ogsaa den eneste af dette Slags Tilvexter, som i vore Love omtales, naar nemlig Nogen opfører Bygning paa en andens Grund ɔ: paa en Grund, som enten er i anden Mands Eie, eller, om end den Byggende er Eier deraf, dog i en anden Mands lovlige Besiddelse. D. L. 6. 15. 17, 18.

Efter disse Lovens Artikler er den lige saavel strafskyldig, som bygger paa den Grund, som er hans egen, naar anden Mand er i lovlig Besiddelse af samme, som den, der bygger paa en andens Grund. I begge Tilfælde giør Loven Forskiel, om den Byggende var i god Troe, eller ikke. Troede han, at Grunden var hans egen, eller at han havde Ret til at bygge derpaa, og, inden Dom gaaer i Sagen, retter for sig ved at borttage Bygningen, er han i øvrigt angerløs; men vil han ikke

g) Chr. 4ti N. L. Landleiebalken Kap. 44.

ikke saaledes godvilligen borttage den Bygning, som han med Uret har opført, dømmes han i tre Marks Bøder. Sin gode Troe skal den Byggende, naar Tvivl er derom, med Lovens Eed bekræfte h).

§. 184.

Til det Slags kunstige Accessioner, som af Nogle kaldes blandede, henregne Juristerne: satio, plantatio, fructuum perceptio ɔ: Saaening og Plantning i anden Mands Jord, samt Frugters Oppebørsel af Andres Ting.

I. Om Saaening i anden Mands Jord handler D. L. 6. 15. 9, 10, 11. Herom mærke vi:

1) Høsten af den nedlagte Sæd tilkommer den, som Jorden tilhører, naar han nemlig bruger den i Loven foreskrevne Fremgangsmaade, ved saa betimeligen at søge sin Ret, at den kan være ham inden Midtsommer (St. Hans Dag 24 Jun.) ved Dom tilvunden. Søger han ei saa betimeligen sin Ret, er han, skiønt Grunden er hans egen, uberettiget til at høste, og dømmes, om han alligevel giør det, som for Ran, til at bøde sine tre Mark i).

2) Fradømmes den Saaende Ret til Jorden efter Midtsommer, bliver denne berettiget til at høste den nedlagte Sæd, men maa give Eieren fuld Skyld af Ageren ɔ: en billig Leie efter Dommerens Sigelse k).

K 5 3) Naar

h) Jevnf. N. L. 3. 14. 32. Forordn. 28 Jan. 1682 §. 6. Forordn. 8 Jun. 1787 §. 5.
i) L. 6. 15. 9. k) 6. 15. 10 og 11.

3) Naar Ret til Jorden til den bestemte Tid, inde Midtsommer, fravindes den, som saaede, sa faaer han intet enten for sin Sæd eller sit A beider; dog, tør han giøre sin Eed paa, at ha saaede Ageren af Vaade, i Tanke at den va hans egen, faaer han billig Godtgiørelse fo det nedlagte Sædekorn l).

4) Høster han Sæden, uagtet Ret til Jorden er ham ved Dom fravunden, dømmes han som Ran mand m).

II. Plantning af Træer paa anden Mands Grund Herom handles ikke i Loven. Efter det, som Love fastsætter om Paabygning, er det rimeligst og me Billighed mest overeensstemmende at antage, at den som planter Træe i anden Mands Grund, kan af Eie ren tvinges til at borttage Træet. Lovens 5. 10. 2 hører ikke herhid. Den fastsætter ikkun, hvor Grænd sen skal ansees at være imellem paastødende Skove og Marker, naar ellers ingen fast Skiæl er.

Anm. Om Tobak og andre saadanne Planter maa det samme ansees gieldende, som om Saae ning i anden Mands Jord.

III. Frugters Oppebørsel af Andres Ting. Efter Lovens 5. 5. 4 er Enhver berettiget til at oppebære og nyde Frugterne af den Ting, som han er i upaatal Besiddelse af. Frakiendes ham Eiendommen siden ved Dom, svarer han dog ikke videre end til de Frugter, hvilke han har oppebaaret og nydt efter at han er ble ven til Tinge tiltalt. Loven giør ingen Forskiel, om Besidderen har været i god eller ond Troe. Det er at sige: Besidderen er, i Følge L. 5. 5. 3, ikke plig-

tig

l) L. 6. 15. 11. m) 6. 15. 10. jf. J. L. II. 72.

ig at føre sin Adkomst tilstede ɔ: bevise sin lovlige Adkomst. Overbevises han imidlertid om ulovlig Adkomst, det er: at han ved Misgierning er kommen i Besiddelse af Tingen, bør han uden Tvivl at svare til alt, hvad han af samme har oppebaaret.

IV. Til blandede Accessioner kan uden Tvivl egentlig ogsaa henregnes den Tilvext af Jord, som erholdes ved Inddigning fra Havet, en Erhvervelsesmaade som i det egentlige Danmark er sielden, og hvorom derfor ei heller noget ved Lov er fastsat. At Enhver med Rette beholder hvad han paa egen Bekostning inddiger, saavidt hans Grund mod Havet strækker sig, kan vel neppe være Tvivl underkastet; men paa den anden Side fordrer Billighed, at ikke en enkelt Lodseier, ved at nægte Deeltagelse i Omkostningerne, skal kunne forspilde sine Naboer eller Medlodseiere de lovlige Fordele, de af saadan Inddigning kunde love sig. Herpaa synes en Rentekammer-Resolution af 9 Mai 1795 til Amtmanden over Ringkiøbing Amt (see Registret til Fogtmans Rescriptsamling) at grunde sig, hvori Kammeret ytrer, at den Tilvext af Land, som maatte blive til af Ringkiøbing Fiord ved et Værn for Sønderbork Mærsk, bør, efter Kammerets Skiønnende, tilhøre de Lodseiere, som bestride bemeldte Værn, og deles imellem dem i Forhold.

13. Kapitel.

Om Jordbrug i Fællig.

§. 185.

Fra gammel Tid af har den Indretning fundet Sted i vort Fædreland, at Jordbrugerne for det meste

have

have boet samlede i Byer, bestaaende af flere Gaard og undertiden mindre Steder. Rimeligen er Sam menlivet i Byer, grundet paa fælles Forsvar imod R vere, Fiender og vilde Dyr, endog ældre end ordentli Agerdyrkning. Den christelige Religions Indførel her mueligen biedraget til denne Indretnings Besty kelse, som et Middel til at overholde Orden og Sa delighed. Vore ældre Love, ja selv Chr. 5 Lov, ynd derfor ikke Landsbyernes Udstykning eller Gaarde Udflytning fra samme. Skiønt Lovene saaledes ikk forbyde paa de Landsbyerne langt fraliggende Jorde at udflytte Bøndergaarde, og deraf at indrette Tor per, d. e. smaae Landsbyer, Colonier af de ældr Byer, saa synes dog dertil at have været fornøden, om ikke alle, saa dog de fleste Lodseieres eller Byemænd Samtykke. Derfor maatte de, som bleve boende Adelbyen, og som altsaa udgiorde Pluraliteten, kald dem i Torpen tilbage igien, naar Torpens Indret ning var dem til utaalelig Skade, og naar Tvistig hed opkom om hvad der hørte til Torpen og hvad ti Adelbyen, og Sagen var tvivlsom, synes Adelbyens Beboere at have havt Præsumtionen for sig (D. L. 5. 10 54 jf. J. L. 1. 47). Ja, om end de fleste Bye mænd, eller endog alle paa een nær, bleve enige om at flytte deres Gaarde af Byen andensteds hen, kun de dog Ingen nødes til at flytte af Byen imod sin Villie (D. L. 5. 10. 52 jf. J. L. 1. 51). Saaledes troer jeg at Meningen af disse tvende mørke, i øvrigt nu ikke mere anvendelige, Lovsteder, som ved første Øiekast synes hinanden modstridende, at kunne fore nes. Nogle af disse Byer ere formodentlig opkomne derved, at flere Personer eller Familier have forenet

sig

sig om, med samlede Kræfter at rydde store med Skov bevoxede og ellers til ingen Nytte henliggende Strækninger, og saaledes oprettet en Colonie; og, da Kongerne tilegnede sig Eiendommen til saadanne Jorder, under Navn af Alminding, saa ere uden Tvivl endeel saadanne Byer ved dem anlagte. De mange Byers Navne, fornemmelig i Siælland, som endes paa rod, synes at bære Vidne om denne deres Oprindelse. Andensteds have Beboerne i allerede tilværende Byer, som til samme have havt liden eller ingen dyrket Jord, med fælles Overlæg indtaget betydelige Strækninger, som forhen ikkun af dem have været brugte til Græsning, Tørvegravning, Lyngslæt, eller deslige, under Ploven. (jf. Sk. L. IV 6. A. S. IV 7). I begge Tilfælde fordrede Billighed, at Enhver, i Forhold til de Kræfter, med hvilke han bidrog til Rydningen, og til den Rettighed, han forhen havde havt i de hidtil ikke synderligen benyttede Strækninger, deraf erholdt sin bestemte Andeel. Dette kan saaledes have givet Anledning til, at Jorderne til Stederne eller Gaardene i een og samme Bye have fra Begyndelsen af været af ulige Størrelse, og saaledes kan mueligen Aarsagen til Jydske Lovs Bestemmelse 1, 55, at "som Tofte skiftes i By, saa skiftes og al Marke-Jord" forklares, i Fald Meningen deraf skulde være, at Agerjorden skulde udlægges i Forhold til Tofternes Størrelse, som Ancher i sin Forklaring til dette Lovsted anmærker at have været de gamle svenske Loves Regel; men som oftest er dog nok samtlige Bole bleven tildeelt lige megen Jord, saa at Inddelingen i halve, Fierdings- og Ottings-Bole for det meste synes at være af senere Oprindelse, hidrørende fra Bolehes

De-

Deling ved Salg eller Skifte imellem flere A-
vinger n).

En Bondegaard med al dens Tilliggende kaldes
vore gamle Love et Boel, og paa den nysommeld
Jordernes ligelige Fordeling til Gaardene eller Bol
ne er den endnu i Chr. den 5tes Lov omtalte Reebnin
grundet. Enhver Mand, som formener at have min
dre Jord, end ham efter hans Gaards Størrelse, elle
nu det Hartkorn, den staaer for, tilkommer, kan nem
lig efter samme paastaae Jorderne eftermaalte, og e
det da en naturlig Følge, at, saafremt hans Sted e
opkommen ved en Gaards eller et Boels Deling i min
dre Dele, det da, for at udfinde, om hans Sted ha
det Tillæg, som det forholdsmæssig kan tilkomme, i
kun er fornødent at rebe den Gaards eller det Boel
Jorder, hvorunder Stedets Jorder forhen have hen
hørt, ikke alle Byens Jorder o). En naturlig Følg
af den før omtalte Landsbyernes Oprindelse var det og
saa, og maatte nødvendig være paa de Tider, da Ager
dyrkningen var i dens Barndom, og man ikke synder
lig vidste af at sige, ved Rydning, Giødning og en
god Agerbrugsmaade i Almindelighed at forbedre de i
deres nærværende Tilstand slette eller mindre frugtbrin
gende Jorder, at enhver Bymand maatte i Forhold
til den Deel, han havde i Eiendommen, tildeles lige
meget saavel af de gode, maadelige og slette Jorder,
som af de mere eller mindre beleiligt liggende. Paa

enhver

n) Jf. Kofod Ankers Forklaring over Jydske Lov ad lib. I. cap. 55, og de der citerede Svenske Love. jf. A. S. IV. 1. See og Badens Historie af Danmarks Næringsvei. S. 74 o. f.

o) D. L. 5. 10. 14. J. L. I. 45.

enhver Aas ɔ: enhver Samling af Agre i een og samme Direction, mod Østen og Vesten eller Sønden og Nord, blev derfor gemeenlig hver Mand tildeelt een eller flere Agre. Paa 20 til 40, ja undertiden flere Steder kunde saaledes hver Bonde have sin Jord adsplittet; men da det ikke var mueligt at indhegne saadanne Smaalodder, og nogle af Jorderne naturligviis maatte anvendes til Græsning for Qvæget, andre til Kornsæd, saa var det nødvendigt, til at forebygge at ikke een Mand skulde græsse sit Qvæg paa de andres Kornland, at en vis Orden for Jordernes Brug til Kornavl og Udlæg til Hvile eller Qvægets Græsning ved indbyrdes Vedtægter fastsattes, hvilken saaledes hver Mand var pligtig at iagttage. Saaledes var det i Siellland almindeligt, at alle de Byernes Jorder, som anvendtes til Kornavl, vare inddeelte i tre Marker, hvoraf de tvende aarligen dyrkedes, imedens den tredie hvilede og brugtes til Græsning for Qvæget. Den Mark, som saaledes Sommeren over var græsset af Kreaturene, blev om Efteraaret pløiet og besaaet med Vintersæd, den kaldtes da Vintermarken eller Rugvangen; næste Aar efter Vintersædens Indhøstning blev den brugt til Vaarsæd, og kaldtes Bygmarken; hvorefter den i det næstfølgende Aar atter i sin Orden blev udlagt til Hvile. Desforuden vare til de fleste Byer adskillige Jorder, som aldrig anvendtes til Kornavl, men til Græsning, Lyngslæt, Tørvegravning o. desl., og saaledes brugtes af Bymændene i fællig. Saaledes de saa kaldte Overdreve ɔ: store, langt fra Byerne beliggende, gemeenlig med Underskov bevoxede Strækninger, som undertiden tilhørte flere Byer i Fællig, og hvor hver Bye og hver Mand især

i By-

i Byerne havde Ret til at paaslaae (som det kaldtes et vist Antal Kreature, eller at sætte dem der paa Græs Heder, som ikkun brugtes til Lyngslæt og Tørvegravning, store Tørvemosor, hvor dog gemeenlig hver Mand havde sine visse Skifter, Jorder, som formedelst deres side Beliggenhed bestandig anvendtes til Kreatures Græsning, o. s. v.

§. 186.

Paa foranførte Tingenes Indretning ere adskillige Forskrifter, som indeholdes i Christ. den 5tes Danske Lov 3. 13 og 5. 10, grundede, hvilke, for saavidt de kunne ansees at flyde af Sameies Natur, vi tildeels forhen i det 9de Kapitel have berørt. Saaledes maa

1) Ingen have mere Qvæg eller Bæster (Hornqvæg eller Heste) paa Overdrev, Auret ɔ: den Mark, paa hvilken Sæden er indhøstet, eller Fællet ɔ: den Mark, som ligger til Hvile og Græsning, end som han har Jords Vurdering til ɔ: i Forhold til hans Hartkorn eller Rettighed til Høveders Paaslag paa Overdrevet p).

Anm. Udtrykket Jords Vurdering har uden Tvivl Hensyn til den gamle Skyldsætning efter Jordernes Værdie i Guld og Sølv (Mark Guld og Mark Sølvs Jorder), i hvis Sted vor nu værende Matrikulskyld er kommen.

2) Naar flere Byer have Græsningsjord tilfælles sammen, skal det taxeres, hvor mange Kreature saavel af Heste som Hornqvæg derpaa kan græsses, og fra hver By indsættes da en vis Deel af det saaledes ved Taxationen bestemte Antal, efter sin

p) L. 3. 13. 28. Chr. 3. Reces Art. 29.

sin Jords Vurdering o: i Forhold til dens Hartkorn eller efter anden angaaende det indbyrdes Forhold, i hvilket Byerne maae lade Kreature græsse paa eller, som det kaldes, paaslaae et saadant Overdrev eller fælles Græsningsjord, ved Forening, Dom eller anden lovlig Adkomst fastsat Bestemmelse q).

3) Naar Bonden ikke selv græsser et saa stort Antal Kreature, som han er berettiget til, saa er han berettiget til at tage Kreature ind paa Leie for sin Andeel, dog saaledes, at Byemændene, paa Grund af Medeiendomsretten, have Fortrinsret til saaledes (rimeligen imod at betale lige saa stor Leie, som en Fremmed vil give) at faae deres Kreature græssede fremfor Fremmede r).

4) Paa den forhen omtalte Indretning, at Jordbrugerne havde deres Jorder adspredte i alle Byens Market, og at altsaa en vis Orden i Henseende til Jordernes Brug til Sæd og Hvile o. s. v. imellem de i et Fællig lodtagne var fornødent at overholdes, grunder sig den Forskrift, som indeholdes i Lovens 3. 13. 31 s), at nemlig det mindre Antal af de Lodtagne i Fællig bør rette sig efter de Vedtægter, som Majoriteten i Henseende til saadan Jordens Brug m. v. vedtager, og at ved saadanne Vedtægter kan fastsættes Bøder for dem, som overtræde samme, hvilke af ved-

q) L. 3. 13. 29.
r) L. 3. 13. 30.
s) Jevnf. Christ. 3. Reces Art. 46. Reskr. af 12 Aug. 1735.

vedkommende Jordbrugere selv uden foregaaende Dom hos den Skyldige kan inddrives t. Samme Rettighed til at fastsætte visse Vedtægter om Jordernes Indhegning m. v. have vel Jordbrugerne endog i de Byelaug, som ere udskiftede af Fællig, dog maa ved saadanne Vedtægter ingen Hinder lægges i Veien for Jordernes Indhegning, ei heller maae ved samme fastsættes ringere, men vel høiere Bøder for de i Forordningen af 29 Oct. 1794 ommeldte Overtrædelser, end de, bemeldte Forordning fastsætter. Bøderne, som efter L. 3. 13. 32 u) skulde anvendes til Byens Gierder, Grøfter, eller anden Byens Nytte, skal og nu tilfalde Sognets Fattige v).

Anm. Til i Særdeleshed at overholde deslige Vedtægter og imodtage Bøderne vælges gemeenlig i de fleste Byer en Gaardmand af de øvrige Byemænd, som kaldes Oldermanden w). Denne skal tilligemed Sognefogden og Medhielperne staae til Ansvar for, at Pengene komme de Fattige tilgode, og ei anvendes til andet Brug.

Fremdeles flyde af ovenmeldte Indretning med Jordernes Brug og den lige Ret, som enhver i Fælliget Lodtagen efter Billighed tilkommer, følgende Lovens Bestemmelser:

5) At naar en fælles Mark anvendes til Kornsæd, og Gierde for samme altsaa er fornøden, paaligger det

t) Jf. 3. 13. 42 og 33. jf. Sk. L. IX. 19. A. S. IX 1.
u) Jf. Chr. 4. Reces 2. 27. 2.
v) Forordn. 29 Oct. 1794 §. 19.
w) L. 3. 13. 32. F. 29 Oct. 1794 §. 19 og 51.

det Brugerne af de tilstødende Jorder, skiønt de ingen Nytte have af saadant Gierde, at tage halvt Hegn x).

6) At derimod Enhver selv efter Lovens 3. 13. 40 og 47 y) skulde skaffe sig Fred for hans endeels Jord, som han brugte uden noget Fælledskab med andre.

7) At Ingen, skiønt han selv har indhøstet, maa paa en fælles Mark sætte sine Kreature paa Græs paa Stubben, uden de øvrige i Marken Lodtagnes Minde z), men at den, som af Vrangvillighed ikke vil indhøste sit Korn, naar det er færdigt at høste, kan af det øvrige Eierlaug forelægges en vis Tid til sammes Indhøstning, og at de øvrige Lodtagne, naar han endda ikke høster, ei ere pligtige til at holde deres Qvæg af Auret for hans Skyld æ).

8) At, ligesom Ingen maa opføre Bygning paa den Jord, som er i Eiendoms Fælledskab, lige saa lidet som paa anden Mands Grund ö), saa kan ei heller Nogen ansees berettiget til at opføre

x) L. 3. 13. 36. J. L. III. 58. Anderledes var det bestemt i Skaanske Lov A. S. IX. 2 Sk. L. IX. 16, jf. Ordforklaringen i Hadorphs Udgave.

y) Jf. Art. 34 og 35. J. L. III. 57, 58 , 60. nu forandret ved For. af 29 Oct. 1794.

z) L. 3. 13. 44, og 45. Jf. Sk L. IX. 18 som fastsatte en Mulct af 6 Øre for den, som optog sit Gierde, førend alle øvrige Byemænd havde hierget deres Sæd, foruden Skadens Erstatning jf. A. S. IX 4.

æ) L. 3. 13. 46. Siell. L. IV. 20, 21, 23.

ö) L. 5. 10. 49, 50.

føre Bygninger i en Mark, der paa den anførte Maade bruges i Fællig, da han derved formindsker de andre deri Deeltagnes Græsningsrettighed, naar Marken ikke bruges til Kornsæd. Lovens 5. 10. 55 maa saaledes uden Tvivl antages at forudsætte, at den, som opfører Bygningen i fælles Vang, giør det med øvrige Lodseieres Minde. Endda bør han naturligviis skaffe sig Fortog og Adgang til sin Bygning af sit Eget. I slige Tilfælde maae derfor undertiden svares saa kaldte Græsgieldspenge til Eierlauget, som Vederlag for saadanne Jorders Afgang fra Fælledet. Jf. Rescr. 18 Mart. 1740.

Anm. En Følge af det Fælledskab, som har fundet og tildeels endnu finder Sted imellem Beboerne i Landsbyerne, kan ogsaa Lovens Bestemmelse i 3. 13. 9. ansees at være, at nemlig naar nogen Bonde drager eller bortdøer fra sin Gaard, og den ikke af anden Bonde igien bliver besat, skal Bymændene, i hvem og deres Husbond er, i Aar og Dag (ↄ: Aar og 6 Uger) bevare Gaardens Bygninger, at de ei nedbrydes, og om de nedbrydes, og de ikke kunne angive hvo der har giort det, samtlige igien opføre Bygningen.

14. Kapitel.

Om Markeskiæls Sætning ved Sandemænd, og om Reebning.

§. 187.

Den nysomtalte Jordbrugets Indretning i vort Fædreland, at Jorderne vare for det meste fordeelte imellem forskiellige Byelaug, og at hver Mand især i Byerne var tildeelt sin i et vist Forhold bestemte Deel af Byens Jorder, giorde det til en vigtig Gienstand for Lovene, at bestemme, hvorledes i Tvistigheds Tilfælde Skiællene imellem de forskiellige Byers Jorder eller forskiellige Eiendomme skulde fastsættes, og hvorledes den enkelte Mand, som ved Frapløining af hans Naboer eller paa anden Maade troede sig at være brøstholden i den Lod, som ham efter hans Gaards Skyldsætning tilkom, kunde forhielpes til at nyde Jævnet med hans Byemænd.

De Forskrifter, som i disse Henseender indeholdes i Christ. den 5tes Danske Lov, ere tagne af de ældre Love og grundede i hine Tiders fra vore nu værende saa meget forskiellige Sæder, Indretninger og Kundskaber. Brugen af skriftlige Documenter ved Eiendoms- og andre Rettigheders Overdragelse, en nye og nøiagtigere Matrikulindretning, og endelig de mathematiske Videnskabers Anvendelse paa Jord-Opmaaling og Inddeling have, i Forening med de Kongelige Anordninger om Fælledskabs Ophævelse, medført, at Markeskiæls Sætning ved Sandemænd og Jorddeling ved Reeb ere blevne uhørte Ting i det daglige

Liv, og at altsaa alt, hvad Loven desangaaende fore-
skriver, er bleven hartad uden al Anvendelse in praxi.
Da imidlertid disse Lovens Forskrifter ikke, uden for
saavidt Anordningerne om Fælledskabets Ophævelse der-
udi have giort Forandring, ved nogen udtrykkelig Lov
ere ophævede, saa maae vi her kortelig berøre dem.

§. 188.

Naar Tvistighed er om Markeskiæl, vil Loven
at samme skal fastsættes af Sandemænd. Om disse
Sandemænd, hvilke desuden bruges i et andet os her
uvedkommende Tilfælde, og i de ældre Tider ere blev-
ne brugte i endnu endeel flere Tilfælde a), handler
L. 1. 16 og 5. 10. 6-10, tagne af J. L. II. 1-7 og
21, Chr. 3. Reces Art. 27, Frid. 2 Haandfæst-
ning Art. 42. Om dem og deres Forretninger an-
mærke vi:

1) Som Sandemænd udnævnes, paa de vedkommen-
de Lodseieres Forlangende, som forlange det
uvisse Markeskiæl fastsat, af Herreds eller Bir-
kefogden 8 lovfaste og bosatte Mænd b). Efter
J L. II. 1 og 4 skulde Sandemænd, hvortil in-
gen maatte udnævnes uden de, som havde Eien-
dom, beskikkes een Gang for alle til ved Eed at
afgiøre de Sager, som efter Loven henhørte un-
der deres Bedømmelse, og forud ved Udnævnel-
sen tages i Eed, men efter Christ. den 5tes Lov
udnævnes de for hvert enkelt Tilfælde.

2) Det tilkommer dem ikkun at fastsætte Markeskiæl-
let, hvor samme er uvist eller omtvistet. Naar
altsaa

a) J L. II. 2. b) L. 1. 16. 1. Efter Sk. L. I.
4 c. 7 A. S. I. 4 c. 8 skulde de være 12.

altsaa enten lovlige Skiæl findes, eller ved Documenter eller lovfaste Vidners Udsigende bevises, hvorledes Skiællet bør gaae, er Dommeren ikke beføiet til at udnævne Sandemænd c). Og som det ikkun er deres Sag at fastsætte, hvorledes Skiællet bør gaae imellem Byernes Jorder, saa vedkommer det dem ikke at bestemme, hvem Eiendommen til Jorderne paa denne eller hiin Side af Skiællet er tilhørende. Hvad Jord en Mand i den ene Bye før Skiælsætningen har havt eller beviser sig med Rette at tilhøre paa den anden Byes Marker, beholder han naturligviis, uagtet saadan Skiælsætning, uforkrænket d).

3) De uvisse Skiæl maae af Mændene fastsættes efter det, som de vide eller af gamle troværdige Folk maatte kunne udforske om, hvorledes Skiællet fra gammel Tid af har gaaet e). Til denne Forretning maae altsaa Mænd udmeldes, som ere nøie bekiendte med den Egn, hvor Skiælsætningen skal skee. Naar derfor Tvisten vedkommer Beboere i een og samme Bye, saa tages Mænd dertil af Byen; tvistes der om Skiællet imellem tvende Byer, tages den halve Deel af den ene og den anden halve Deel af den anden Bye. Det samme gielder og, naar der tvistes om Herreds- eller Birkeskiæl, saa at altid den halve Deel af Mændene tages fra hver

c) L. 5. 10. 8, 1. 16. 14 og 7. Chr. 3. Reces Art. 27.
d) 5. 10. 6, 7. 1. 16. 14. Christ. 3. Reces Art. 27. J. L. II. 21.
e) L. 1. 16. 13.

hver især af de Herreder, Birker eller Byer, som Skiællet vedkommer f).

4) Da imidlertid Forretningen ansees byrdefuld, saa maa Ingen, som eengang har været Sandemand, atter dertil udnævnes, saa længe der ere andre til Forretningen duelige Mænd af Herredet, Birket eller Byen, som endnu ikke have været det g); men undslaae sig for Forretningen uden lovligt Forfald, naar de dertil ere udmeldte, maa Ingen under Straf at bøde 30 Lod Sølv h).

5) Efter det, som Pluraliteten af de udmeldte Sandemænd anseer for at være det rette Skiæl, bør det omtvistede Markeskiæl paa den i Loven foreskrevne Maade afsættes eller betegnes i). Denne deres Forretning skal de, efter Loven, paa Stedet med Eed bekræfte at have udført efter deres bedste Skiønnende og siden lyse samme til Tinge.

6) Men blive de saaledes satte Skiæl igien optagne, saa skal Sandemænd sætte dem igien, dog uden at bekræfte saadan deres Forretning med Eed til Tinge k). Rimeligviis bør til saadan Skiællets Berigtigelse bruges, saavidt mueligt, de samme Mænd, som have været brugte til den første Forretning.

7) Anden lovlig Skiælsætning kiender Loven ikke; naar altsaa nogen paa egen Haand, uden at bru-

ge

f) L. 1. 16. 12. J. L. II. 21.

g) L. 1. 16. 2. Jf. For. 4. Mart. 1690 §. 5 Gr. Pr. §. 10 Friherrernes a. 9.

h) L. 1. 16. 3. i) L. 1. 16. 13 og 15.

k) L. 5. 10. 9.

ge den befalede Fremgangsmaade, sætter Skiæl, saa ansees saadan Forretning for uefterrettelig l).

8) Til Løn for deres Forretning faae Sandemændene af den, som har forlangt dem udmeldte, hver 1 Lod Sølv m).

9) Naar nogen Vedkommende finder sig misfornøiet med Sandemændenes Forretning, eller, som det og kaldes i Loven, deres Tog, saa maae de indstævne samme til Underkiendelse af Ridemænd, ɔ: tvende Mænd, som af Landstinget dertil udmeldes, og hvis Forretning atter kan indstævnes til Høieste Ret n).

Anm. Ridemænd vil uden Tvivl sige Riddermændsmænd, fordi til denne Forretning sædvanligen af Landstinget udnævntes Adelsmænd. Krigstienesten til Hest var, som vi forhen have seet, en af Hovedanledningerne til Adelstandens Opkomst. At møde til Hest ved deslige Forretninger er mueligen derfor bleven anseet for et af Standens Fortrin. Heraf vel ogsaa den Talemaade: at ride Markeskiæl J. L. II. 21. Frid. 2. Reces 1576 a. 2. Bedre er det dog, siger J. L. II. 21, at Markeskiæl sværes end rides, det er uden Tvivl: bedre at Markeskiæl fastsættes ved Sandemænd end ved Ridemænd, fordi, lægger Loven til, det er dem mest vitterligt, der næst sidde. Jf. Chr. 4 Rigens Ret og Dele a. 29 og 41.

l) L. 5. 10. 10. m) L. 1. 16. 18.
n) L. 1. 16. 15, 1. 24. 36, 1. 6. 7.

10) Sandemænd, som forsætligen sværge Ure have deres Boeslod forbrudt, og maae desud erstatte den Fornærmede Skaden o).

§. 189.

Om Reebning handler L. 1. 18 og 5. 10. 11 jevnf. J. L. I. 45, 46, 49 50, 55. Thr. 3. Rec Art. 28 og 29. Frid. 2. Handf. Art. 33.

Reebning er en Slags ufuldkommen Opmaali og Deling, hvorved man ved Hielp af et Reeb, i St det for de nu overalt brugelige nøiagtigere Opmaaling Instrumenter, har tilmaalt enhver Lodseier især de ham efter hans Gaards Skyld tilkommende Andeel de Marker, hvori han var lodtagen. Vel skal, eft Arnt Berntsens Vidnesbyrd p), denne Reebning o saa været brugt i Tilfælde, at nogen forlangte sin A deel i et fælles Fang særskilt udlagt; men saadant h ikke kunnet finde Sted, uden naar vedkommende Lod eiere derom vare enige, og Jorderne vare alle af li Godhed, eller og Lodseierne indbyrdes om deres Tax tion kunde forenes, da Lovene intet tale om Reebnin i dette Tilfælde. Ved den Reebning, som Lovene ta om, var alene Spørgsmaal om at tilmaale hver isæ paa de Steder, hvor han havde sine Jorder beliggen de, hvad ham manglede i Qvantiteten, saa at inge egentlig Jordvurdering i den Henseende var fornøden I ingen af foranførte Henseender er Reebning nu om stunder brugelig; thi da Forordningen om Fælledska bets Ophævelse af 23 Apr. 1781 deels foreskriver e mere nøiagtig Fremgangsmaade, som skal bruges saa vel hvor der findes beneficeret Gods, som og hvo samt

o) 1. 16. 17. p) 2 Deel p. 441 og 445.

samtlige Lodseiere ikke anderledes derom forenes, deels tillader en endog mindre lovformelig Fremgangsmaade, hvor intet beneficeret Gods findes, og samtlige Lodseiere derom forenes, saa er det, som Loven foreskriver om Reebning og Reebsmænd, om end denne eller en lignende Fremgangsmaade i de ældre Tider kan have været brugt ved Fælledskabs Ophævelse, nu ligesaa lidet anvendeligt som brugeligt ved Udskiftninger, ligesom Reebning ei heller i den Henseende i Loven omtales. Og hvad den egentlige i Loven omtalte Reebning angaaer, hvis Formaal skulde være at tildele en Jordbruger hvad ham, efter hans Skyldefang, i Forhold til hans øvrige Bymænd tilkommer, da grunder samme, som forhen pag. 33 er bemærket, sig paa den gamle Indretning at Byernes Marker vare inddeelte imellem Gaardene i lige Dele, saa at hver Gaard havde sit Boel. Tillige havde den vel ogsaa sin Grund i, at det i de ældre Tider, da skriftlige Documenter ikke synderligen vare i Brug, var vanskeligere at bevise sin Eiendomsret. Ved Matrikuls-Indretningen i Chr. den 5tes Tid bleve alle Bøndergaardes Agerjorder opmaalte, og samme saavelsom øvrige Gaardene tilliggende Eiendele nøie beskrevne, og Gaardene derefter ansatte i Skyld; megen Forandring er ved Kiøb og Salg, Mageskifter o. desl. skeet i Gaardenes Tillæg, og den Forudsætning, at Byernes Marker skulde være lige deelte imellem Gaardene, finder nu i Almindelighed ikke mere Sted. Lettere er det ogsaa nu ved skriftlige Documenter at bevise sin Adkomst til Eiendom, og overalt giver, efter Lovens 5. 1. 1, 20 Aars upaaankede Besiddelse Hævd, og altsaa lovlig Adkomst. At Lovens 5. 10. 12 og 13 herfra skulde indeholde no-

gen Undtagelse, er ingenlunde rimeligt. Uden Tvi forstaaes ved Ordet Hævd paa de anførte, som pa flere Steder i Loven, ikkun Besiddelse; og na sidstmeldte Lovsted fastsætter, at Ornum eller endee Jord, som ikke fra Alders Tid har været paa Ma ken, og er sær mærket med Steen eller Stabel, ell Grøft, gauger under Reeb, i hvor gammel Hær man paa den kan have, da vil dette Lovsted nok ik sige andet, end at den, som paastaaer et Stykke Jor som hans særskildte Eiendom, undtaget fra en almi delig Reebning, maa kunne paavise Grændserne ime lem samme og det fælles Fang, og maa i modsat Fal finde sig i at samme gaaer ind med under Reebninger men herved betages ham uden Tvivl lige saa lidet si Ret til at faae saadan hans særskildte Eiendomsjord naar der ikke er Tvist om hans Ret til Eiendom, me blot om Eiendommens Grændser, udlagt efter sam mes, i Mangel af lovlige Skiælmærker, ved Reeb ningen udfundne Størrelse, som Eieren af et fra e almindeligt Overdrev indtagen Jordstykke ved Forord ningen af 23 Apr. 1781 §. 17 betages Ret til fo samme ved Udskiftningen at erholde Vederlag, skiøn saadanne Jordstykker under visse Omstændigheder maa gaae ind under Delingen. (Jf. J. L. 1. 49). Reeb ning paa den i Loven foreskrevne Maade, med Hen syn til at forskaffe den Lodseier Ret, som formene ikke at have saa megen Jord, som ham tilkommer, vil altsaa ikke lettelig kunne finde Sted. Forordningen af 23 Apr. 1781 §. 4 henviser deslige Tvistigheder til Afgiørelse ved Lands Lov og Ret, men taler intet om Reebning; det samme er Tilfældet med de ældre Forordninger om Fælledskabets Ophævelse af 28 Jul.

769 og 13 Mai 1776; disse Forordninger kunne alt-
n maaskee ansees stiltiende at have afskaffet Reebnin-
m. Vedkommende vil uden Tvivl derfor med Føie
nne henskyde Sagen under almindelig Rettergang.
hvorvidt Reebning eller rettere Ligning kan finde Sted
mellem een Husbonds Fæstebønder, og at i saa Fald
ovens Forskrifter om Reebning ere uanvendelige,
ave vi forhen omhandlet (pag. 32, o. f.). Da imid-
rtid Lovens Forskrifter om Reebning ikke ved nogen
nere Anordning udtrykkeligen ere hævede, saa maae
mme kortelig igiennemgaaes.

A. Om Reebning, for saavidt den i Loven om-
les, anmærke vi:

) Det kan i Følge L. 5. 10, 11 ikke formenes nogen Lodseier i en Bye, som troer sig brøstholden derved, at han ikke har den Deel i Byens fælles Eiendomme, som ham efter hans Steds Skyld tilkommer, ved Reebning at faae sig det Manglende tildeelt q). Imidlertid kan dog, om end saadan Reebning lader sig iværksætte uden Eiendoms Tvistighed, for saavidt Nogen maatte paastaae at have Hævd eller anden lovlig Adkomst til den Jord, som den Klagende formener sig at mangle, hvilket da ved Lands Lov og Ret bliver at afgiøre, enhver anden Lodseier, ved at forlange sin Jord udskiftet, forekomme saadan Reebning; thi ved Udskiftningen skal efter Forordningen af 23 Apr. 1781, naar ikke samtlige vedkommende Lodseiere anderledes derom forenes, alene haves Hensyn til hvad enhver før samme har

q) Jevnf. J. L. I. 49. Chr. 3. Reces Art. 28. Sk. L. IV. 1. 9. gl. Siell. L. III. 4. A. S. IV. 2.

har havt i Brug, og det Spørgsmaal, om Nog[e]
er i Besiddelse af mere Jord, end ham med Ret
tilkommer, henvises til Afgiørelse ved Domstol[e]
ne, hvor, som meldt, Hartkornet alene ikke ka[n]
komme i Betragtning til at tilvinde nogen Eie[n]
dom imod andres lovlige Adkomster.

2) Da det ikkun er den Deel, som Lodseieren tilkom
mer i et fælles Fang, hvilken han kan paastaa
sig ved Reebning tilmaalt, saa følger heraf, a[t]
den Jord, som fra gammel Tid har været so[m]
endeels Eiendom særskilt fra det fælles Fang, o[g]
lovligen bevises saa at være, ikke ved Reebnin[g]
kan komme i Betragtning, men forbliver ude[n]
Forandring dens forrige Eier tilhørende r), lige
som og, at hvad Jord ved Kiøb eller paa ande[n]
lovlig Maade er frakommet det Boel, hvorunde[r]
samme i de ældre Tider har henhørt, bliver ve[d]
Reebningen at fraregne det Boel, hvorunde[r]
samme bevises at have henhørt, og den fremdeles
tilhørende, som derpaa har lovlig Adkomst
(Stuf eller Særkiøb J L. l. c. og K. Anchers
Ordforkl. A. S. IV. 8.).

Anm. Den Modsigelse, der synes at være imel-
lem L. 5. 10. 11, hvorefter Jngen maa
forbydes at kalde Eiendom, Mark eller
Skov til Reebs, i hvem og derudi Lod og
Deel haver, og den paafølgende 12te Art.,
hvorefter det kunde synes, at det kom an paa
Pluraliteten af Lodseierne, om der skulde
rebes eller ikke, da det hedder: tage alle
Eiere

r) L. 5. 10. 12, 13. J. L. I. 55. jf. a. 46. Saadan
Jord kaldes der Ornum hos A. S. l. 4. c. 8 Harnomme.

Eiere ved Reeb paa Tinge, da maa een Mand, eller to, det siden ei formene, troer jeg at kunne hæves saaledes: Vel sees af det førstmeldte Lovsteds Kilder, at dets Hensigt fornemmelig har været, at hævde den mindre mægtiges Ret imod den mægtigere; Ingen, hedder det i Chr. 3 Reces a. 28, skal forbydes, at kalde Eiendom til Reebs, endog Kronen eller Kirken haver der Lod og Deel udi, jf. Fr. 2 Haandf. a. 33; imidlertid er Lovens Bestemmelse almindelig. Det kan altsaa ikke formenes Nogen ved Retten at opkræve Reebsmænd; men disse Reebsmænd skal efter L. 1. 18. 1 først paa Stedet undersøge og derefter vidne paa næste Tingdag, om den, der klager, haver slig Brøst, at der bør gange Reeb eller ei, og, om de finde, at Reeb skal gaae, bør de dog først søge at forlige Parterne, inden de skride til Reebningen. Til disse Reebsmændenes Forretninger bør efter L. 1. 4. 1 alle Vedkommende indkaldes. Erklære da alle Beboerne til Tinge, at de vedtage Reebningen, saa staaer det ikke i een eller to Mænds Magt, som siden blive af anden Mening, at hindre den vedtagne Reebning. Maaskee man heraf turde slutte, at om Reebsmændene kunde formaae den største Deel af Lodseierne til at afgiere Sagen uden Reebning, det mindre Antal da ogsaa deri maatte finde sig.

3) Er

3) Er det Eieren af et Sted, som forhen har udgiort en Deel af en større Gaard, som troer sig brøstholden derved, at han ikke har i sin Lod, hvad ham efter en saadan Deling tilkommer, saa gaae naturligviis ikkun de Jorder, som forhen have hørt under bemeldte større Gaard, ind under Reebningen, hvilken i saa Fald ikke vedkommer de øvrige Byens Jorder; ligesom det og, da Hensigten med Reebningen ikkun er at tildele Enhver, hvad ham efter hans Gaards Skyld med Rette tilkommer, heraf er en naturlig Følge at Forholdet imellem Gaarde af forskiellig Størrelse eller Skyld bliver ved Reebningen uforandret s).

4) Har Nogen opført Bygning paa den Jord, som ved Reebningen findes at være en anden tilhørende, saa beholder han vel Grunden tilligemed Bygningen, men han maa derfor af sin ubebygte Jord give den Brøstholdne saadant Vederlag, som han kan være fornøiet med t).

5) Erstatning for Affavnet af Jorden synes dog den, som vinder ved Reebningen, ikke at kunne fordre af den, som ved samme befindes at have for meget u).

Anm. L. 5. 10. 18 synes at tale om det Tilfælde, naar en Skov allerede er deelt eengang imellem de forskiellige Lodseiere, men derefter opkommer Tvistighed om, hvor Skiel-lene

s) L. 5. 10. 14 og 15. J. L. I. 45. Jevnf. Sk. L. IV. 9. gl. Siell. L. III. 4.

t) L. 5. 10. 16.

u) L. 5. 10. 17. jevnf. 5. 5. 4.

lene bør gaae. Dette skulde da afgiøres ved Reebsmænd; nu, hvor orden sig Udskiftning efter Forordningen af 27 Sept. 1805 er foregaaet, ved Eftermaaling af en Landinspecteur eller Landmaaler; men den, som ved saadan Reebning eller Eftermaaling faaer sig et Skovskifte tillagt, som af dens forrige Besidder er forhugget, naar han selv har fredet sin Skov, kan da paastaae af den, som har forhugget Skoven, anden god Skov til Erstatning udlagt.

B. Omgangsmaaden ved Reebning er denne:

1) Den, som vil have rebet, maa først af Fogden forlange 8 uvillige og lovfaste Mænd af det Herred eller Birk, hvorunder Eiendommen er beliggende, udmeldte, hvis Pligt det er at undersøge, om den, der klager, kan ansees at være saa brøstholden, at Reebning bør at skee, og derom til næste Ting at afgive deres Vidnesbyrd for Fogden.

2) Finde disse Mænd, at Reebning bør skee, skal dog Fogden først tilligemed dem søge at tilfredsstille den, som er brøstholden, ved Udlæg af den, som har for meget; men kan saadant ikke, uden at enten hele Marken, eller naar det er Eieren af en Gaardspart, som formener ikke at have hvad ham for sin qvota Deel tilkommer, hele Bolet maa gaae under Reeb, saa bør saadan Reebning nu uden Tvivl skee i Forhold til enhver Lodseiers Hartkorn v). Slutningen af denne

v) L. 1. 18. 1.

denne Artikel har Hensyn til de ældre forskiellige Slags Skyldsætninger x).

Anm. Meningen af den anførte Artikels Slutning er uden Tvivl, at hvad enhver af Lodseierne i sær tilkom maatte udfindes ved at dividere Markens Størrelse med Antallet af de mindste Underafdelinger af Boelene som fandtes paa Marken. Bestod nemlig Byen af lutter hele Gaarde, saa var det nok at dividere Markens ved Reebning udfundne Størrelse med Antallet af Gaardene i Byen, for at udfinde hvad hver især af dem til tilkom; men var der f. Ex. Ottingsboel paa Marken, saa maatte dennes Størrelse divideres med Ottingsbolenes Antal, hver Gaard eller Boel beregnet til 8 Ottinger; o. s. fr. Var der et enkelt Stykke Jord, som ikke havde udgiort en Deel af et Boel, men som Nogen paa egen Haand havde indtaget, rimeligviis af forhen udyrket Jord (jf. Kof. Anchers Lovh. 1 D. p. 450) saa maatte saadan Jord ved Reebningen udlægges efter den Skyld, samme stod for, i Forhold til Gaardenes Skyld, Smørskyld regnet imod Kornskyld efter Landgildetaxterne. Alt dette forudsætter nu, at Boelene i en By vare lige store, og har Hensyn til den, da Loven udgaves, endnu gieldende gamle Skyldsætnings Indretning, som blev forandret ved Chr. den 5tes Matrikuls Indretning, efter hvilken Hartkornet

x) Jf. Chr. 3. Reces Art. 28.

net maatte blive den rigtigere Maalestok for Reebningen.

3) Forretningen skal skee af Mændene, paa den af Fogden fastsatte Dag, fra Solens Opgang til dens Nedgang, og saaledes dermed fortfares, indtil den er fuldført y).

4) Befindes Reebsmændene med Forsæt at have begaaet nogen Urigtighed ved deres Forretning, saa dømmes de i 30 Lod Sølvs Bøder.

Anm. Reebning kaldes og i de gamle Love Soelskifte z). Aarsagen til denne Benævnelse have nogle hidledet fra den nysanførte Lovens Bestemmelse, at Reebsmændene skulde begynde deres Forretning med Solens Opgang, og vedblive til dens Nedgang; men Kofod Ancher har anmærket i hans Ordforklaringer ved hans Udgave af den Jydske Lov, at denne Bestemmelse findes først i Christ. den 3dies Reces Art. 28, Benævnelsen Soelskifte derimod allerede i Jydske Lov; han mener derfor, at denne Benævnelse har havt Hensyn til, at Reebningen burde skee efter Jordernes Beliggenhed imod Solen, saa at dem, som boede imod Sønden, skulde tildeles de sydlige Marker, dem, hvis Bygninger vendte imod Norden, de nordlige, o. s. fr. Efter Arnt Berntsen 2 D. p. 460 kastede Lodseierne ved Reebning sædvanligen Lod om, hvo af dem skulde ligge til Soelfald.

y) L. 1. 18. 2 og 3. z) J. L. 1. 55.

15. Kapitel.

Om Udskiftning af Fællig.

§. 190.

Den i 13de Kapitel beskrevne Jordbrug i Fælli var, som vi forhen have anmærket, hævdet ved Loven De Lovens Artikle, som i Særdeleshed vare dem ti Hinder, der attraaede en friere Raadighed over dere Eiendom, og en bedre Dyrkningsmaade end den hidti sædvanlige, vare 3. 13. 13 og 40. Ved den førs forbydes en Fæstebonde at indhegne noget Jordstykk uden ei alene hans Husbonds Minde, (dette var e naturlig Følge af hans Stilling som Fæster) men o uden alle Lodseieres Samtykke. En Anordning, som var en naturlig Følge af den forhen omtalte Vedtægt som fandt Sted imellem Lodseierne i Henseende til e vis Orden ved Jordernes Inddeling til Kornavl o Hvile. Den anden fastsætter, at, om nogen vild indhegne et Stykke Jord, som ikke var lagt i Fællig og som det altsaa ikke kunde formenes ham at indheg ne, skulde han selv skaffe sig Fred. Samme Grund sætning fulgte Forordningen af 22 Dec. 1720, som forbød, uden sær Kongelig Bevilling, at indhegne no gen Jord paa de Steder, hvor Kongen var lodtagen. De, som herimod forsaae sig, skulde tiltales som Kon gens Mandaters Overtrædere, og de Bygninger, som paa saadanne indhegnede Jorder maatte være opførte, skulde være forbrudte. (See og L. 5. 10. 52 og 54, som ei heller ere Udskiftning og Udflytning af Byerne gunstige).

Forst

Først i Frid. den 5tes Tid begyndte man at indsee denne Indretnings Skadelighed; men til dens Ophævelse gik man dog endnu ikkun frem med langsomme Skridt. Strax ved hans Regierings Tiltrædelse blev det Amtmændene paalagt, i Forening med tvende kyndige Landmænd, som de selv udvalgte, at indkomme med Forslag om hvad de ansaae tienligt til Landets Opkomst. Iblant de i Følge heraf indkomne for det meste umodne Forslag vare nogle faa gode, og deriblant fra eet eneste Amt et til Fælledskabets Ophævelse, som dog paa den Tid ingen Følge havde; men nogen Tid derefter blev en Commission for Landvæsenet af Kongen anordnet (Rescr. 26 Nov. 1757) og paa dennes Forslag udkom igiennem Cancelliet de trende Forordninger af 29 Decemb. 1758, 28 Dec. 1759 og 8 Mart. 1760, de første om Fælledskabets Ophævelse i Danmark. Den første af disse Forordninger gialdt alene for Siælland, Møen og Amager, hvor man, som Hovedstaden nærmest, troede at finde den største Oplysning, maaskee ogsaa beqvemmere at kunne oversee Foranstaltningens Virkninger og rydde dens Hindringer af Veien. Den anden blev givet for Fyen, Lolland og Falster samt underliggende Øer, og den tredie, som indeholdt nogle Tillæg til de tvende foregaaende, hvilke ogsaa blev givet Lovs Kraft i de nysnævnte Provintser, blev nærmest udgivet for Jylland. Alle tre fulgte i øvrigt i det Væsentlige samme Grundsætninger. Ved dem bleve saaledes de foranførte Lovens Artikler 3. 13. 13 og 40, samt Forordningen af 22 Dec. 1720, for saavidt de lagde Hindringer i Veien for Fælledskabets Hævelse, forandrede. Det blev derimod

1) Enhver tilladt, at indhegne sin paa eet Sted samlede og for sig selv liggende Jord, som ingen anden havde Rettighed til eller Deel i, imod at miste den Græsning i Fælledskabet, som det indhegnede Stykke var ansat eller burde taxeres for, og at han selv alene bekostede og vedligeholdt sin Indhegning. Dog, om det indtraf, at saadan Indhegning tillige kom de Paagrændsende til Hielp i det, de ellers havde at hegne, burde de og for saavidt tage Deel i hans Hegn. Videre blev det, for saavidt de saa kaldte Overdreve eller Heder angik, hvori flere Byer vare lodtagne,

2) fastsat, at, naar en Bye, eller Eierne af det meste af Byens Hartkorn, fandt for godt at faae deres Andeel af sligt et Overdrev først Bye- og siden Lodseierviis tildeelt og for sig selv indhegnet, skulde dette ikke alene være dem tilladt, men og de øvrige Byer og Lodseiere være forpligtede til at tage Deel i Hegnets Opførelse og Vedligeholdelse, i Forhold til deres Hartkorn og Hoveders lovlige Paaslag, dog ikkun for saavidt dette Hegn kom dem selv til Nytte, nemlig: naar samme lukkede saavel for den ene som den anden Byes Mark eller Lodseiers for hans afdeelte Grund.

3) Ved de Marker, som vare tilfælles for flere Byer, saaledes, at Markeskiællet vel kunde være deelt, men ikke ved Hegn fraskilt, maatte ligeledes saadan Indhegning foretages, naar en Bye, eller Eierne af Byens meste Hartkorn, fandt det for godt. Med Hegnet imellem de forskiellige Byers

Andeel

Andeel skulde da forholdes efter Lovens 3. 13. 36, saa at hver Bye tog halv Hegn, men hver Byes Andeel især skulde fordeles paa Jordbrugerne i Forhold til deres Hartkorn.

I øvrigt bleve ved disse Forordninger Landmændene opmuntrede til at see de Vanskeligheder, som mødte ved Fælledskabets Ophævelse, ved mindelige Foreninger og Magelæg hævede, saavelsom og til Landbrugets Forbedring ved skadeligt Vands Afledning, Aaers Oprensning, m. m. Jagten paa Fællig blev ogsaa ved samme indskrænket, og den sidste af disse Forordninger lagde til, at paa de under 1ste Post omtalte een Lodseier tilhørende og af ham for sig selv indhegnede Jorder ingen fælles Jagt maatte finde Sted, og at det i intet af de ved denne Forordning anordnede Tilfælde maatte være nogen tilladt at henskyde sig til Rettergang, men, naar Tvistighed indtraf imellem Lodseierne, skulde Sagen af Amtmanden foredrages Kongen til nærmere Foranstaltning.

Ved Forordningen af 15 Mai 1761 søgte man end videre at fremme Fælledskabets Ophævelse imellem flere Lodseiere i Byerne, iblant andet endog ved at paalægge dem, som eiede een eller faa Gaarde i en Bye, at afstaae samme til største Lodseier ved Mageskifte, eller hvor saadant ikke var giørligt, imod andet fuldkomment Vederlag. Ved denne Forordning bleve ogsaa først Landvæsens-Commissarier beskikkede, to i hvert Amt, som det blev paalagt paa Aastederne at undersøge, hvorledes Fælledskabet paa beste Maade kunde ophæves, og derom at giøre Forslag, som Amtmanden med sin Betænkning skulde indsende til den angaaende Landvæsenet anordnede Commission, af hvem

Sagen derefter skulde Kongen selv foredrages. Med Hensyn til at lette Fælledskabets Ophævelse troede man det ogsaa fornødent, ved samme Forordning at forbyde at skille Bondergodset fra Hovedgaardene. Af samme Aarsag blev Jagten paa Fællig ogsaa end mere indskrænket.

Disse Forordninger synes imidlertid ikkun at have havt liden, eller rettere ingen Virkning. At bringe denne vigtige Forbedring i vort Landbrug i Stand, blev vor nu værende Konge forbeholden.

§. 191.

Af vor sidst afdøde Konge Chr. 7 blev, som vi forhen have anmærket, ikke længe efter hans Regierings Tiltrædelse, efterat den i Aaret 1757 oprettede Landvæsens-Commission i Aaret 1767 (Cancelliesk. 7 Nov. 1767) var bleven ophævet, en anden Commission til Landvæsenets Forbedring samme Aar igien anordnet (Cancelliesk. 7 Nov. Rescr. 21 og 25 Dec. 1767). Denne Commission blev siden forandret til et General-Landvæsens-Collegium, og paa sammes Forestilling udkom Forordningen af 28 Julii 1769, den første, som egentlig i Almindelighed tillod og paa virksom Maade fremmede Fælledskabets fuldkomne Ophævelse; thi, som det ved de foregaaende Forordninger ikkun var bleven enhver tilladt, at indhegne sin paa eet Sted samlede og for sig selv beliggende Jordlod, saa gav derimod denne Forordning enhver Lodseier, som havde Jord i Fællig med andre, Ret til, paa egen Bekostning, at lade sin Andeel derudi udfinde og udgiøre, og derefter at lade samme indhegne. I Henseende til Indhegningen foreskriver denne Forordning

ning, ligesom de foregaaende, at de Paagrændsende ikke skulde være pligtige til at tage Deel i samme, uden for saavidt den kom dem til Hielp i det, de ellers havde at hegne. Dog, dersom nogen af de Paagrændsende siden fandt for godt at lade sin Andeel indhegne, skulde han tage halv Hegn med den først Udskiftede, for saavidt deres Grunde sammenstødte.

I Henseende til Udskiftningen af Overdreve og de fælles Marker, hvori flere Byer vare lodtagne, lagde denne Forordning til de foregaaende, at, naar en Bye, eller Eierne af det meste af Byens Hartkorn, forlangte deres Andeel i Overdrevet eller Fællesmarken fraskilt og indhegnet, skulde de øvrige Lodseiere være forbundne at bidrage til de paa Inddelingen medgaaende Omkostninger, i Forhold til de Høveders lovlige Paaslag, som enhver tilkom paa Overdrevet, og, i Mangel deraf, efter enhvers Hartkorn. Overdrevenes Udskiftning blev endog Vedkommende paalagt, og en Tid af 4 Aar fastsat, inden hvilken samtlige Overdreve skulde være deelte og fraluckede. Ligeledes foreskrev denne Forordning, at, naar de fleste Lodseiere i en Bye, eller Eierne af det meste Hartkorn i samme, forlangte deres Andeel i Byens fælles Jorder udskiftet, skulde de øvrige Lodseiere tage Deel i Bekostningerne; men naar ikkun een eller nogle faa af Lodseierne forlangte Udskiftning, skulde samme, som før er meldt, skee paa deres egen Bekostning; dog blev dem lovet, at een af de Kongelige beskikkede Landinspecteurer skulde, uden nogen Betaling, gaae dem tilhaande ved Delingen. I øvrigt fastsatte denne Forordning, at de Tvistigheder, som maatte opkomme om, hvorvidt nogen formeentes at være i Besiddelse af mere Jord, end han

havde lovlig Adkomst til, skulde, som Udskiftningen uvedkommende, afgiøres ved Lands Lov og Ret, og at, naar nogen ved Udskiftningen ikke kunde faae saa god Jord igien, som den, han afgav, skulde ham tildeles et saa meget desstørre Stykke; men, dersom den Jord, som tildeeltes ham, vel ikke nu for Tiden var saa god, som den, han mistede, men dog af den Beskaffenhed, at den ved god Behandling, efter nogle Aars Forløb, kunde blive ligesaa god, skulde ham paa visse bestemte Aar tilstaaes noget aarligen i Vederlag for den større Bekostning og det mere Arbeide, som han maatte anvende paa at forbedre den nye Jord.

§. 192.

Ved Forordningen af 13 Mai 1776 søgte man end videre at fremme Fælledskabets Ophævelse. Denne Forordning fastsatte, at, naar endog ikkun een Lodseier i en Bye, enten han eiede meget eller lidet Hartkorn, forlangte Byens Marker fraskilte, og derefter sin Andeel i samme paa 1, 2 à 3 Steder sig tildeelt, skulde de øvrige Lodseiere tage Deel saavel i Omkostningerne paa Opmaalingen og Inddelingen, som Indhegningen, i Forhold til enhvers Hartkorn. Videre blev ved denne Forordning den forud ved en Plakat af 16 Julii 1772 bestemte Taxt for Opmaalings- og Udskiftnings-Arbeide forandret og tildeels nedsat. Flere lønnede Landinspecteurer bleve og til samme Tid beskikkede; men i Stedet for at de hidtil beskikkede twende lønnede Landinspecteurer maatte forrette det dem af Kammeret overdragne Arbeide uden Betaling, skulde de nye beskikkede nyde Betaling af Vedkommende, dog ikkun det Halve af den ved Forordningen

for

for andre Landinspecteurer bestemte Betaling. Dem, som for at lette Fælledskabets Ophævelse vilde udflytte deres Gaarde paa Byernes Udmarker, og der modtage deres Lodder, blev lovet Bygningshielp af den Kongelige Kasse. Endelig fastsatte og denne Forordning, at de Tvistigheder, som opkom angaaende Delingen, skulde i første Instants paakiendes af Amtmanden og Landvæsens-Commissarierne, og, i Tilfælde af Paaanke, i sidste Instants af Rentekammeret endeligen afgiøres. Amtmanden og Landvæsens-Commissarierne skulde ogsaa, naar Tvistighed opstod om Adkomst til den Jord, nogen var i Besiddelse af, ved Eragtning bestemme, om Delingen skulde gaae for sig, eller Sagen til Lands Lov og Ret afvises, i hvilket Tilfælde med Delingen skulde beroe, indtil Eiendoms-Sagen ved Rettergang var afgiort.

§. 193.

Imidlertid lærte Erfaring, at de udkomne Forordninger om Fælledskabets Ophævelse deels i adskillige Poster behøvede Forandring, deels ikke indeholdt alle de Bestemmelser, som til Udskiftningernes Sikkerhed og Fuldkommenhed fandtes fornødne, eller i det mindste tienlige. Dette gav Rentekammeret Anledning til at forelægge Kongen Forslaget til Forordningen af 23 April 1781. Efter denne Forordning er ikke alene enhver Lodseier i et Fællig berettiget til at faae sin Andeel i Fælliget særskildt udlagt, men de øvrige Lodseiere ere endog forbundne til, i Forhold til deres Hartkorn, at deeltage i alle de herpaa medgaaende Omkostninger, om de endog selv forblive i Fællig (§. 1 og 2). Hvorvidt de Selveierbønder, som ikke selv eie Herligheden

til

til deres Gaarde, i denne Henseende kunne ansees som Lodseiere, og om saadanne Selveierbønder altsaa kunne fordre Udskiftning imod Herlighedseierens Minde, eller Herlighedseieren paanøde dem samme imod deres Villie, har været omtvistet. Rentekammeret har, efter Overlæg med Cancelliet, henviist en saadan Tvist, som en Eiendoms Trette, til Afgjørelse ved Rettergang. (Rentek. Skr. 15 Mart. 1800). Hvor Forordningen af 23 Ap. 1781 handler om Selveierbønder, deres Samtykke til Taxationen, Gyldigheden af deres Foreninger om en fra den i Forordningen foreskrevne afvigende Udskiftningsmaade m. m. (bem. F. §. 7 og 25) føier den bestandig til: som eie selv Herligheden til deres Gaarde. Som det nu heraf er klart, at Forordningen anseer hine Selveierbønders Stemme, som ikke selv eie Herligheden, i forannførte Henseender utilstrækkelig, saa har den dog lige saa lidet tillagt Herlighedseieren nogen Ret til enten at nægte Selveierbønder Udskiftning, naar de selv vil bekoste den, eller til at paanøde dem samme imod deres Villie, naar ingen anden Lodseier forlanger Udskiftning. Naar Selveierbønderne ere af den Slags Loven omtaler, altsaa virkelig have Deel i Eiendommen, og Herlighedseieren ikkun har af dem en maadelig bestemt Afgift, saa vil denne ikke lettelig finde sin Regning ved at lade dem imod deres Villie udskifte, hvilket da i al Fald maatte skee paa hans Bekostning, og saadanne Selveierbønder vilde vel neppe heller ved Domstolene blive frakiendt Rettighed til at faae deres Jorder, paa egen Bekostning, udskiftede. Da ved ovenmeldte Forordning alle foregaaende Forordninger Udskiftningsvæsenet angaaende ere ophævede

vede (see dens Indledning), saa vil jeg efter samme kortelig foredrage det Væsentlige af hvad angaaende Udskiftninger ved Lov er fastsat, med Tilføielse af de ved senere Anordninger i enkelte Poster giorte Forandringer eller trufne nøiere Bestemmelser.

§. 194.

Udskiftningens Formaal er, som allerede før er bleven anmærket, at forskaffe enhver Lodseier i et fælles Fang hans paa adskillige Steder adspredte Andeel i samme paa eet eller paa saa faa Steder, som mueligt, særskilt udlagt, og til egen fri Raadighed, hvad Dyrkningsmaaden angaaer, overladt. Heraf følger:

1) At den Jord, som ikke ligger i Fællig, ikke kan undergaae Udskiftning, eller at ingen forpligtes til at magelægge den samlede Jordlod, han som en særskilt Eiendom er i Besiddelse af. Saadan særskilt Lod maa derfor Eieren efter Forordningens 1ste § indhegne, og naar saa skeer, ophører al fælles Jagt paa samme. Naar derimod Forordningens §. 5 befaler, at Byens og enkelte Mænds Tofter skulle opmaales, og i fornøden Tilfælde komme ind under Udskiftningen, og Forordningens §. 17 fastsætter det samme i Henseende til de fra et fælles Overdrev indtagne Stykker Jord, saa er dette at ansee som en i Omhu for at giøre Udskiftningen saa fordeelagtig for alle Vedkommende, som mueligt, grundet Undtagelse fra hiin almindelig Grundsætning, da Forordningen udtrykkelig fastsætter, at enhver Eier eller Bruger af saadanne Tofter eller Overdrevsstykker, saavidt Omstændighederne

Anm. 3. Saa flyder det og af Tingens Natur, at, naar Ingen kan sige, at nogen vis bestemt Deel af den fælles Jord, som skal udskiftes, er ham tilhørende, Udskiftningen ikke da kan skee efter Brug, men bør grundes paa enhvers Rettighed i fælles Fanget. Derfor befaler Forordningens §. 15, at, naar Overdrevet skal udskiftes, bør de lovlige Adkomster, som de enkelte Lodseiere maatte have til visse bestemte Dele af Overdrevet, lægges til Grund for Udskiftningen, men, at hvor ingen saadanne lovlige Adkomster haves, bør Enhver tildeles den Andeel som ham, efter den ved Landmaalingsforretningerne for enhver Gaard eller enhver Lodseier bestemte Græsningsret, eller, som den og kaldes, Rettighed til visse Høveders Paaslag, paa Overdrevet tilkommer.

3) For ved Udskiftning at tildele Enhver fuldkommen Vederlag for det, han er i Besiddelse af, er det ei nok, bestemt at vide, hvor stor Strækning af Jord han er i Besiddelse af, og paa et andet Sted udlægge ham en lige saa stor Strækning; thi da lige store Jordstykkers indvortes Værd kan være meget forskiellig, saa kan Udskiftningen ikke skee anderledes, end at Jordernes Mængde og indvortes Værd, Qvantitet og Qvalitet, indbyrdes maa bøde paa hinanden, saa at den, som ved Udskiftning ikke kan faae saa god Jord, som han mistede, deraf maa tildeles saa meget desstørre Mængde, og derimod den, som faaer bedre Jord, end han før havde, tillægges saa meget mindre

mindre deraf (§. 4). De enkelte ved Maal bestemte Jordstykkers indbyrdes Forhold til hinanden, i Henseende til deres Godhed eller indvortes Værd, maa derfor nøie kiendes, forinden det ved Udregning kan udfindes, hvor meget og af hvad Slags Jord enhver især tilkommer i Vederlag for den Jord, han opgiver til Delingen. Udskiftningen deler sig altsaa i trende Hovedoperationer: Opmaalingen, de enkelte Jordstykkers Vurdering, og Delingen. Om hver især skal handles lidt udførligere.

§. 195.

Først og fornemmelig maa det altsaa med geometrisk Vished vides, hvad det er, som skal udskiftes. Naar da en enkelt Lodseiers qvota Part i Fælliget skal udfindes, eller hele Fælliget skal deles imellem de deri Deeltagne, er det fornødent, at samtlige til Fælliget henhørende Jorder opmaales. Var derimod kun Spørgsmaal om at tildele enkelt Lodseier samlet Vederlag for hans hist og her adspredte bestemte Jordstykker, saa var just ingen absolut Fornødenhed i at opmaale videre end de Jordstykker, han afgiver, og den eller de Lodder, som igien gives ham i Vederlag; men heri byder Forordningen af 23 Apr. 1781 anderledes. Da nemlig denne Forordning udkom, havde Udskiftningen begyndt at faae Yndest hos Jordbrugerne, i det mindste de oplyste og formuende iblant dem. Lovgiveren antog derfor, og kunde med Grund antage, at Uformuenhed mere end Ulyst til Sagen paa mange Steder hindrede Udskiftninger, og at de gavnlige Følger af en Mængde allerede skete og alt mere og mere

hyppigen forefaldende Udskiftninger, endog inden kort Tid vilde falde de Jordbrugere i Øinene, som endnu i denne Henseende beherskedes af Fordømme. Derfor byder Forordningen, at, om endog ikkun en enkelt Lodseier forlanger at udskiftes, skal dog samtlige øvrige Lodseiere i Byen eller Fælliget deeltage i Omkostningen, og Planen strax lægges til hele Byens Udskiftning i Tiden, til den Ende altsaa samtlige Byens Jorder opmaales, for at skaane Lodseierne de meer end dobbelte Omkostninger, som det vilde medføre, naar enkelte Lodseiere efterhaanden fik i Sinde at uddrage sig af Fælledskabet, hvorved det ikke var at undgaae, at jo de samme Jorder oftere kom under Opmaaling og Beregning til Udskiftning. Efter Forordningen er saaledes Fremgangsmaaden med Jorders Opmaaling til paafølgende Udskiftning denne:

1) Førend en Bye kan udskiftes, maa Markeskiellet være bestemt imellem den og paagrændsende Byer, paa det at med Vished kan vides, hvad der som Byen tilhørende bør komme under Opmaaling og Udskiftning, og, naar da en Bye eier smaae Jordstykker inde paa den anden Byes Mark, skal disse søges magelagte, paa det at Skiællet eller Diget imellem Byerne kan faae en regelmæssig Gang b). Omkostningerne paa deslige Magelæg og Skiæls Bestemmelser udredes af de deri deeltagne Byer, i Forhold til enhvers Hartkorn.

2) Naar saaledes det udvendige Markeskiel er bestemt, skrides til den generelle Opmaaling af samtlige Byens Jorder; derefter bør de enkelte, hver Lodseier

b) Forordn. §. 2.

Lodseier især tilhørende Jordstykker, til Brug ved Tarations- og Udskiftnings-Beregningerne, ved Maal bestemmes. Dette kaldes den specielle Opmaaling. Over det Hele optages et Kort c).

3) Opmaalingen skeer i Regelen ved en af de af Kongen beskikkede Landmaalere. Vel kan, naar samtlige Lodseiere besidde deres Jorder med fuldkommen Eiendomsret, disse, naar de derom ere enige, lade Opmaalingen foretage ved hvem de finde for godt d); men ved den Mængde, som nu haves af duelige Landmaalere, og som staae til Ansvar for deres Forretninger, ville nok ikke letteligt Lodseiere blive enige om, at betroe et saa vigtigt Arbeide i Ukyndiges Hænder. See og nu For. 25 Jun. 1810 §. 11. At Selveierbønder, som ikke selv eie Herligheden til deres Gaarde, maae ansees at være berettigede til at paastaae, at Opmaalingen bør skee ved en Landmaaler, som overhovedet, at Udskiftningen i eet og alt bør skee efter Forordningens Forskrift, om det Modsatte af Herlighedseieren skulde de paanødes dem, synes mig at være en naturlig Følge af deres endskiønt ufuldkomne Eiendomsret, skiønt det ikke udtrykkeligen er sagt i Forordningen.

Om Landmaalerne og deres Forretning anmærkes Særdeleshed:

a. De beskikkes og erholde Bestalling af Kongen paa Rentekammerets Forslag, efter foregaaende Examen i de til deres Forretning henhørende Vi-

c) §. 3. d) §. 25.

Videnskaber og praktiske Færdigheder af en der til andordnet Commission e).

Anm. I Følge en Kongelig Resol. af 26 Febr. 1800 maae Ingen herefter vente at erholde Bestalling som Landmaaler, uden Officerer af begge militaire Etater, Studentere, som til philosophisk og Embedsexamen have bedste Charakter, og saadanne, som have anden bestemt Næringsvei. Dog er Rentekammeret ved senere Kongelig Resolution af 11 Febr. 1809 bleven bemyndiget til ogsaa at tilstæde saadanne Personer, som ikke have de anførte Egenskaber, Adgang til at lade dem examinere i de til Landmaalingen henhørende Videnskaber; men disse kunne dog ikke giøre sig Haab om at erholde Bestalling som Landmaaler, førend de ved Arbeide til Matrikuleringen eller paa anden Maade godtgiøre at de i Landmaalingsfaget besidde fortrinlig Duelighed.

b. Enhver Lodseier, enten han eier lidet eller meget, kan antage hvilken Landmaaler han vil til hele Fælligets Opmaaling; dog bør han strax tilkiendegive øvrige vedkommende Lodseiere, eller Amtmanden, for af ham at tilkiendegives Lodseierne, hvo der har lovet at paatage sig Forretningen, og til hvilken Tid. (Rentek. Skr. 28 Mart. 15 Sept. og 10 Oct. 1795). Undertiden forlanges vel af Rentekammeret enten en navngiven Landmaaler, eller og hvem Kam- me-

e) See Kongel. Resol. af 23 Apr. 1781 og 18 Febr. 1782.

meret finder for godt, beordret til Forretningen; men saadan Ordre, som Kammeret desuden i den senere Tid sielden har indladt sig paa at meddele, betager ingen Landmaaler, som maatte kunne godtgiøre, forud af en vedkommende Lodseier at være antaget til Forretningen, sin Ret til samme, ligesom den ei heller kan ansees at paalægge nogen ulønnet Landmaaler nogen fuldkommen Forbindtlighed til at paatage sig en Forretning, som han ellers maatte have grundet Aarsag til at undslaae sig for.

c. Naar Landmaaleren melder Lodseierne sin Komme, maa han tillige tilkiendegive dem, naar og hvor han af dem forlanger at afhentes, eller og forsyne sig med deres samtliges Tilstaaelse om, at han for deres Regning selv maa besørge sin Befordring, og erholde samme betalt efter Vognmandstaxt, da det ellers efter den strænge Ret ikke kan paalægges de Lodseiere at betale Befordringen, som paastaae at ville, om den af dem var bleven forlangt, selv have besørget den f).

d. Landmaaleren maa af Vedkommende forlange paaviist saavel Markeskiællet imellem den Bye, som skal opmaales, og de tilgrændsende Byer, som og de enkelte Jordstykker, som ere hver Mand især tilhørende. Ham kan ei heller til Opmaalingen selv og Maaleredskabernes Flytning nægtes den fornødne Hielp af Byemændene.

f) §.27.

e. Landmaaleren maa vel holde en Medhielper eller Assistent til at gaae ham tilhaande i hans Forretninger, men ikke mere end een, og denne maa ingenlunde i Landmaalernes Navn foretage sig nogen Opmaaling. Forseer Landmaaleren sig herimod, og laaner sit Navn til en Forretning, som han ei selv har udført, kan han vorde underkastet Mulkt efter Rentekammerets Bestemmelse, ja endog efter Omstændighederne miste sin Bestalling g).

f. For sin Forretning erholder Landmaaleren af Lodseierne den Betaling, som han med dem er bleven forenet om, men som ikke maa overstige den fastsatte Taxt h).

g. Over de opmaalte Jorder bør Landmaaleren til vedkommende Lodseieres desstørre Sikkerhed forfatte tvende Kort, nemlig, foruden det originale, et Copiekort, hvorpaa, naar Udskiftningen er fuldført, Delingslinierne samt Loddernes Størrelse og Nummer og Jordbrugernes Navne efter de af Udskifteren paa Originalkortet betegnede Delingslinier &c. skal afsættes, og som han derefter bør tilstille Amtmanden, der besørger det indsendt til Kammeret. Førend dette er skeet, ansees Landmaalerens Forretning ikke at være fuldført. Lodseierne ere derfor ei alene berettigede til, men det paalægges dem endog, at indeholde og i Amtmandens Forvaring at overgive det Halve af den Opmaaleren tilkommende Betaling, indtil Copiekortet saaledes er

afle-

g) §. 29. h) For. §. 27. Pl. 20 Sept. 1806 og 7 Jul. 1810.

afleveret. Den anden halve Deel udbetales ham derimod, saasnart Udskifteren bevidner Korets Rigtighed i). Lade Lodseierne selv Udskiftningen beroe, er Landmaaleren berettiget til strax at fordre den fulde ham tilkommende Betaling, imod at aflevere Copiekortet, med Forpligtelse til paa samme i Tiden, naar Udskiftningen er fuldført, at afcopiere Delingslinierne m. v. (§. 29) Copiekort over enkelte Lodder bør Landmaalerne ligeledes levere imod den Betaling, som i §. 33 er fastsat.

h. Ligesom Landmaaleren af Lodseierne erholder fri Befordring til Forretningen, saa nyder han og saadan fri Befordring, naar han, efterat Forretningen er fuldført, eller naar samme efter Lodseiernes Ønske eller af Nødvendighed maa udsættes, forlader Stedet; dog synes han ikke at kunne paastaae fri Befordring længere, end til sit sædvanlige Hiem. Til at fortsætte en uden Landmaalerens egen Skyld afbrudt Forretning tilstaaes ham paa samme Maade fri Befordring frem og tilbage. Det samme tilstaaes ham, naar han uden for sin egentlige Forretning foraarsages forgieves Møder, og i dette Tilfælde tillige 3 Rdr. daglig i Diætpenge k).

i. Dersom Landmaaleren forseer sig i sine Forretninger, kan Rentekammeret paalægge ham Mulkt efter Forseelsens Beskaffenhed, ligesom han og maa erstatte alle af den paaklagede Feils Undersøgelse og Rettelse, eller, om det maatte være

N 4 forna-

i) §. 29 og 33. Rentek. Circul. 30 Jan. 1802.

k) §. 27. Pl. 7 Jul. 1810 §. 2.

fornødent, Forretningens Omgiørelse flydende Omkostninger l).

k. Naar sligt paaklages, foranstalter Rentekammeret, naar det behøves, Sagen undersøgt ved en anden Landmaaler eller Landinspecteur, og, efter over saadan Undersøgelsesforretning at have indhentet den paagieldende Landmaalers Erklæring, afgiør Sagen ved Resolution. Ligeledes bestemmer Kammeret, i Tilfælde at Landmaalernes Regninger paaklages, efterat samme i Landmaalings-Contoret ere blevne igiennemseete og sammenlignede med Kortet, hvad Betaling dem i Overeensstemmelse med Forordningen tilkommer. Denne besørges derefter af Amtmanden, naar den ikke godvillig udredes af Lodseierne, uden videre Lovmaal inddreven ved Execution eller Udpantning m).

Anm. Landmaalerne er det af Rentekammeret paalagt, aarligen til samme at indberette saavel deres sædvanlige Opholdssted, som og hvilke Forretninger de i det forgangne Aar have paataget dem, og hvilke de have fuldført; ligesom det og er dem paalagt at indberette til den Amtmand, i hvis Amt de have deres faste Opholdssted, naar de forlade Amtet, enten for bestandig eller for nogen ikke gandske kort Tid, og underrette ham om, hvorhen de reise, for at sætte Amtmanden i Stand til at kunne indhente fra dem de fornød-

l) §. 29. m) §. 29. Jevnf. Kongelig Resol. af 5 Apr. 1793 i Circulaire af 20de s. M. og Forordn. af 30 Jan. 1793 §. 7 seqv.

fornødne Oplysninger angaaende de af dem foretagne Forretninger. Lige Efterretninger om foretagne Opmaalinger, Udskiftninger og andre Forbedringer i Landvæsenet skulle ligeledes Amtmændene, enhver for sit Amtmandskab, aarligen til Rentekammeret indsende n).

§. 196.

Naar saaledes den almindelige og særdeles Opmaaling af Byens eller Fælligets Jorder er foretaget, skal, efter Forordningens Bydende i §. 6, førend der skrides til de enkelte Jordstykkers Vurdering, lægges en almindelig Plan til hele Byens Udskiftning. Fra denne Forordningens Forskrift afviges ofte in praxi, men kan dog ikke med Sikkerhed afviges, uden med samtlige Lodseieres udtrykkeligen dertil givne Minde, og, hvor der findes beneficeret Gods, end ikke uden med Cancelliets eller Stiftsøvrighedens Samtykke. (jf. Rentek. Skr. 22 Oct. 1791, 21 Jan. 1792 og 1 Nov. 1794, Cancellieskr. 11 og 25 Aug. 1792). En stor Deel Landinspecteurer have nemlig været af den Formening, at dette Forordningens Bydende ikkun angaaer det Tilfælde, naar ingen almindelig Udskiftning skeer af Byens Jorder, men ikkun enkelte Lodseiere attraae at udgaae af Fælledskab; men Forordningens almindelige Udtryk tillade ikke denne Undtagelse. De holde fremdeles for, og en stor Deel Landmænd med dem, at Taxationen rettere foregaaer Delingsplanens Bestemmelse, naar Udskiftningen er almindelig, deels

n) Circul. af 5 Mai 1787, jf. Circul. af 12 Febr. 1785. 30 Jan. og 31 D. 1802.

fordi, førend Taxationen er foretaget, dog ingen nøiag tig Plan kan lægges til Jordernes Udskiftning, altsaa naar denne skal lægges før Taxationen, tvende Aasteds møder af Landvæsens-Commissionen ere fornødne til det, som ellers kunde afgiøres med eet, deels formen de, at Taxationen vil udfalde saa meget mere upartisk, naar ingen af Jordbrugerne forud veed, hvor de vil faae deres Lodder; men herimod indvende andre, og dette har maaskee ogsaa været Grunden til Forordnin gens Bestemmelse, at, om end ikke Mængden af de smaae og ukyndige Lodseiere eller Jordbrugere, saa kunne dog de større og mere kyndige Lodseiere letteligt forudsee, hvor omtrent deres Lodder vil falde, om end Taxationen foregaaer Delingsplanens Bestemmelse, og den befrygtede skadelige Indflydelse paa Taxationsmæn dene altsaa blive saa meget farligere. Desuden var paa den Tid, da Forordningen udkom, almindelig Ud skiftning imellem alle Lodseiere eller Jordbrugere ikke saa sædvanlig, som nu. Den Plan, som Forordnin gens 6te § taler om, skulde derfor ei heller være nogen ganske bestemt Plan, men næsten at betragte som et blot Udkast, der i Tiden, naar virkelig Udskiftning skete imellem de endnu i Fælledskab forblivende Lods eiere, blev at modificeere efter Omstændighederne. Der for skal ogsaa efter Forordningens 7de § Taxationen ikke foretages over alle Byens Jorder, men alene over dem, som komme i Betragtning ved den virkelig fore havende Udskiftning.

Denne almindelige Delingsplan skal efter Forord ningens Forskrift udkastes af Amtmanden, Landvæsens Commissarierne og den Landinspecteur eller Landmaaler, som er antaget til Delingen, udi samtlige Lodseieres

Over-

Overværelse og ved fælles Overlæg med dem. Heraf vil jeg tage Anledning paa dette, som det mest passende Sted, at afhandle det Almindelige om Landvæsens-Commissariers og Landinspecteurers Forretninger.

Landvæsens-Commissariers Beskikkelse bør uden Tvivl regnes fra Forordningen af 15 Mai 1761. Efter denne Forordning skulde i hvert Amt beskikkes tvende landkyndige Mænd, som ved forehavende Udskiftninger skulde undersøge og give deres Betænkning om, hvorledes Fælledskabet imellem Lodseierne bedst kunde ophæves, hvilken deres Betænkning Amtmanden skulde indsende til den for Landvæsenet anordnede almindelige Commission til nærmere Undersøgelse m. v. Imidlertid synes denne Indretning ikke overalt at være kommen i Stand; thi efter en Instrux for Landvæsens-Commissarier af General-Landvæsens-Collegiet, udgivet i Mai 1768, som findes i Fogtmans Reskriptsamling, havde bemeldte Collegium fundet tienligt at udnævne omtrent i hvert Amt to Landvæsens-Commissarier, hvilke det i forommeldte Instrux paalægges som Pligt, paa Collegiets Forlangende at afgive deres Betænkning angaaende alt Landvæsenets Forbedring vedkommende i deres Distrikter, hvor det behøvedes, i Forening med Amtmanden at foretage de fornødne Undersøgelser paa Aastedet, og ligeledes i Forening med ham at søge at forlige de i Anledning af saadanne Landvæsensforbedringer opkommende Tvistigheder imellem Lodseiere, m. v. Af disse Commissarier maatte, i Følge en senere Skrivelse fra samme Collegium af 13 Sept. 1768, ikkun Halvdelen være Jordegodseiere. Men hverken denne eller en senere under 9 Aug. 1777 dem af Rentekammeret meddeelt Instruction ansees længere

som gieldende, og Landvæsens-Commissarierne have nu ingen anden Regel for deres Forhold i deres Forretninger, end hvad som dem angaaende indeholdes i de almindelige Kongelige Forordninger af 23 Apr. 1781, 8 Jun. 1787, 25 Jun. 1790 og 15 Aug. 1792. (jf. Pl. 25 N. 1801 §. 3 og 6 Jan. 1802). Af disse vil jeg her uddrage det Væsentligste hidhenhørende.

1) De beskikkes af Kammeret efter vedkommende Amtmænds Forslag, i Regelen to i hvert Amt, undertiden flere, naar Forretningernes Mængde, de allerede værende Commissariers Svagelighed eller andre Omstændigheder ansees at giøre det nødvendigt.

2) Deres Forretning bestaaer i: saavel i Forening med Amtmanden og den til Forretningen antagne Landinspecteur eller Landmaaler at lægge Plan til Udskiftninger, og foretage Undersøgelser om Maaden, paa hvilken skadeligt Vand bedst kan afledes, i Forening med Amtmanden at bestemme den Godtgiørelse, som Fæstebønder for Jords Fratagelse i de ved Forordningen af 8 Jun. 1787 bestemte Tilfælde kan tilkomme, med ham og Provsten at undersøge og efter Omstændighederne at nedsætte geistlige Embedsmænds Regninger for de Forbedringer, som de af deres Eftermænd i Embedet vil vente godtgiorte, og andre deslige af forommeldte Forordningers Formaale flydende Undersøgelser og Betænkningers Afgivelse, som og i Forening med Amtmanden i første Instants at paakiende de i Anledning heraf imellem Vedkommende opstaaende Tvistigheder. I hvert af disse Tilfælde har Landvæsens-

Com-

Commissairen saavelsom Amtmanden afgiørende Stemme, og bør, naar hans Mening afviger fra Pluraliteten, afgive sin særskilte Betænkning.

3) For deres Forretning nyde de ingen videre Betaling, end, naar de maae møde personligen paa Aastederne, ligesom Amtmanden, 3 Rdr. hver daglig i Diætpenge, og fri Befordring af vedkommende Lodseiere, eller, om disse ikke selv vil befordre dem, Betaling for samme efter Vognmandstaxt o). Høiere Betaling maae de end ikke, om den bydes dem, imodtage.

4) Derimod er dem, som Landvæsens-Commissarier, tilstaaet en vis Rang. For at opmuntre formuende og kyndige Mænd til at paatage sig denne Forretning, blev nemlig ved Kongel. Resolution af 12 Octob. 1776 Landvæsens-Commissarierne givet Løvte paa, at, naar de i 6 Aar derved havde giort troe og flittig Tieneste, skulde de benaades med Kammerraads Rang efter Rangforordningens 7de Klasse, og, om de allerede havde høiere Rang, da efter Omstændighederne med større Rang. Dette er ved en senere Kongelig Resolution af 15 Oct. 1786 saaledes forandret, at dem, som ingen Rang have, nu strax, saasnart de antages til Landvæsens-Commissarier, tilbydes Kammerraads Rang, og at om Nogen allerede forud har saadan Rang, kan han vente paa lige Maade at vorde forundt en høiere Rang, dog ikke høiere end med virkelige Justitsraader. For imidlertid at forebygge, at ikke

o) §. 33. Pl. 13 Sept. 1806 jf. Rentek. Skr. 4 Jun. 1785.

ikke Nogen, blot for at faae Rangen, skulde paatage sig og siden efter kort Tids Forløb fraſige sig Forretningen, er dette indskrænket saaledes, at Rangen ikkun tilstaaes dem, saa længe de ere Landvæsens-Commissarier, med mindre de i 6 Aar vedblive Forretningen, da de fremdeles beholde den; under hvilken Betingelse saaledes enhver Landvæsens-Commissair, som attraaer det, ved et aabent Brev tilstaaes bemeldte Rang. ſ. Rkſkr. 14 Jul. 1798.

Landinspecteurer omtales først i Forordningen af 28 Jul. 1769. De da beskikkede nøde Løn af Kongens Kasse, og vare, efter bemeldte Forordning, pligtige uden nogen Betaling at gaae Vedkommende tilhaande ved Fællesskabets Ophævelse. I Aaret 1769 vare to lønnede Landinspecteurer, og i samme Aar blev, paa General-Landvæsens-Collegiets Forslag, tvende Landmaalere ligeledes tilstaaet Løn. Disse bleve nok siden beskikkede til Landinspecteurer, ligesom og Tid efter anden adskillige andre Landmaalere bleve beskikkede til Landinspecteurer, men uden Løn. Da Forordningen af 13 Mai 1776 udkom, vare fire lønnede Landinspecteurer; disses Antal blev til samme Tid forøget til syv, een for hvert Stift; heraf Benævnelsen Stifts-Landinspecteurer. Disse skulde, paa Forlangende, gaae Vedkommende tilhaande ved Fællesskabets Ophævelse, imod at nyde Halvdelen af den Betaling, som i samme Forordning for de ulønnede blev fastsat. Tid efter anden forøgedes de ulønnede Landinspecteurers Antal, og adskillige Landmaalere bleve, efter i en Tid af 5 Aar at have tient som Landmaalere, dertil beskikkede. Da saaledes ingen Mangel havdes paa duelige Landinspecteurer,

teurer, og man fandt det billigt, at Bekostningen blev eens for alle, som behøvede deres Tieneste, saa blev ved Forordningen af 23 Apr. 1781 §. 28 Stifts-Landinspecteurerne tilstaaet Betaling for deres Arbeide lige med de ulønnede. Forskiellen imellem Stifts-Landinspecteurerne og de øvrige Landinspecteurer bestaaer altsaa nu alene i, at hine, som lønnede, ikke kunne undslaae dem for de Opmaalings og Udskiftningsforretninger, hvortil de af nogen Lodseier i det District, hvor de ere ansatte, reqvireres, forsaavidt de ikke ved andre forud der paatagne Opmaalings eller Udskiftnings-forretninger derfra forhindres, endnu mindre for de Forretninger, som dem af Kammeret overdrages, og at Fælledskabs Ophævelse eller Mageleæg imellem Hovedgaardstaxt og Bondergods er dem, ventelig som de, der in dubio ansees for de paalideligste og erfarneste iblant deres Colleger, efter samme For. §. 25 alene forbeholden; dog er Rentekammeret i Følge Kongelig Resolution af 18 Febr. 1782 bemyndiget til at authorisere en og anden kyndig og paalidelig Landinspecteur til at forrette saadanne Udskiftninger og Magelæg. I den senere Tid er, foruden Stifts-Landinspeceurerne, nogle af de ældre Landinspecteurer tilstaaet en liden aarlig Løn, ligesom og særdeles lønnede Landinspecteurer ere blevne beskikkede for de Kongelige Godser. En Over-Landinspecteur blev udnævnt i Aaret 1777, hvis Forretning skulde være, naar behøvedes, at undersøge de andre Landinspecteurers Forretninger, hvortil Kammeret forhen havde brugt den da ved Kiøbenhavns Universitet som Professor ansatte Over-Landmaaler, Etatsraad Bugge; men ligesom deslige Undersøgelser, formedelst deres

Mængde

Mængde og Mandens Alder og Svagelighed, endog i hans Levetid som oftest, i det mindste i den senere Tid, bleve andre Landinspecteurer overdragne, saa ophørte og ved hans Død dette Embede, for hvilket e heller nogen særdeles Løn var fastsat. Den senere be skikkede Over-Landinspecteur, Hr. Justitsraad Ehlers, er, som saadan, ingen bestemt Forretning paalagt.

Om Landinspecteurer anmærkes i Almindelighed:

1) De beskikkes af Kongen, paa Kammerets Fore stilling, efter forhen i nogen Tid at have været Landmaalere, og efter til dette Embede at være befundne dygtige ved Examen i de hidhenhørende theoretiske og praktiske mathematiske saavel som oekonomiske og juridiske Kundskaber af en dertil anordnet Commission p).

2) Den dem for Udskiftningsforretninger tilkommende Betaling er bestemt ved For. af 23 Apr. 1781 §. 27, Pl. 20 Sep. 1806 og 7 Jul. 1810. Den er mindre, naar de selv have forrettet Opmaalingen, end naar de udskifte efter en andens Kort. Høiere Betaling maa ikke tages. Om deres Betaling for Nivelleringsforretninger see Pl. af 10 Nov. 1791.

3) Angaaende deres Adkomst til Forretninger, eller Maaden, de antages paa, deres Befordring til og fra samme, de Diætpenge, som dem for forgieves Møder tilkomme, deres Pligt selv, i det høieste med een Assistents Hielp, at besørge deres Forretninger, deres Ansvarlighed for samme,

Maa-

p) Kongel. Resol. af 18 Febr. 1782 og 24 Mart. 1783. See Justitsraad Mervilles Jordskiftningslære, hvori mere om disse Embedsmænds Forretninger.

Maaden, de af dem formeentligen begangne og paaklagede Feil undersøges og afgiøres paa, deres Regningers Revision og deres Betalings Inddrivelse, deres Pligt, aarligen til Rentekammeret at indberette de Forretninger, som de i det forgangne Aar have paataget dem eller fuldført, gielder i øvrigt, naar undtages, at, som naturligt, Undersøgelsen skeer ved een eller to andre Landinspecteurer, ikke ved Landmaalere, det samme, som forhen om disse er bleven anmærket.

Om deres egentlige Forretninger ved Udskiftninger m. m. faaer jeg siden Leilighed til at handle udførligere. Som de, der iblant alle Embedsmænd ansees at have særdeles Leilighed og Anledning til at erhverve sig oekonomiske Kundskaber, bruges de ogsaa undertiden af Collegierne i andre oekonomiske Anliggender, saasom til at erkyndige sig om et Godses Tilstand, i Tilfælde af Kiøb for Kongelig Regning, Laan paa samme, m. v., ligesom endeel af dem saavelsom af Landmaalerne bruges ved det nu forehavende Matrikuleringsarbeide, til at undersøge Rigtigheden af de Kort, som haves over de Jorder, der skal matrikuleres, naar fornødent giøres, at optage nye Kort, taxere Jorderne m. m.

I øvrigt kunne nu Vedkommende i de Egne, hvor Matrikuleringsarbeidet er foretaget, paa Forlangende og imod en fastsat Betaling, fra Rentekammeret erholde Gienparter af de til Brug ved Matrikuleringen optagne eller rettede Kort.

Anm. Da Udskiftninger begyndte at komme Gang, tilstodes adskillige Selveiere, so derom ansøgte, Hielp til samme, ved e ten gandske eller tildeels at faae fri Opma ling og Udskiftning, hvis Bekostning d forsaavidt de lønnede Landinspecteurer il vare pligtige at forrette samme uden Be ling, afholdtes af den Kongelige Kass men dette er i den senere Tid ophørt (Re tek. Skr. 11 Oct. og 12 Dec. 1794).

§. 197.

Af alle de til Udskiftningen henhørende Operati ner er Taxationen uden Tvivl i og for sig selv den vi tigste. Denne, naar den skulde være nøiagtig, he naar, som ved Taxationen paa de Kongelige Gods er brugeligt, ikke blot skal haves Hensyn til hvad Jo den er, men hvad den ved god Cultur, ved Vands A ledning, Stenes Opbrydning og andre deslige Forb dringer kan blive, forudsætter gode chemiske, mine logiske og botaniske Kundskaber. Disse Videnskab ere endog, eller vare i det mindste indtil for faa A siden, alt for lidet gængse og alt for lidet paaagte i vort Fædreland, til at man skulde vente dem hos t Mænd, som beredede sig til at blive Landinspecteure Man har derfor troet, at praktiske Landmænd af sa me Egn bedre, i det mindste mere indlysende fo vedkommende Jordbrugere, kunde bedømme og fas sætte de forskiellige Jordlodders indbyrdes Forhold Henseende til deres Frugtbarhed, end videnskabelige oplærte, men i praktisk Agerdyrkning uerfarne og me det Locale ubekiendte Mænd, helst Dyrkningsmaade

so

for det meste bliver den samme efter, som før Udskiftningen. Og, skiønt den Kongelige Resolution af 18 Febr. 1782 befaler, at ved Landinspecteurernes Embedsexamen skal undersøges, om Candidaten forstaaer at bedømme Jordarternes forskiellige Beskaffenhed, indvortes Værd ꝛc., saa er herved dog neppe meent, og bliver ei heller fordret nogen egentlig Indsigt i forommeldte Videnskaber. Denne er ei heller Landinspecteuren til hans Forretning i Tingenes nærværende Forfatning nødvendig; thi ved Taxationen har han i det høieste ikkun votum consultativum. Mænd af Bondestanden er det, som skal udmeldes til Forretningen, som skal være ansvarlige for den og beedige den, og den Landinspecteuren overdragne Bestyrelse af Taxationsforretningen bestaaer egentlig ikkun i at paasee, at intet ved Maal bestemt Jordstykke bliver ved Taxationen overgaaet, men at hver Plet Jord bliver paasat den Taxt, som den efter Mændenes Skiønnende i Forhold til den øvrige under Udskiftning kommende Jord tilkommer, samt at føre Forretningen i Pennen, besørge Mænd udmeldte til Forretningen, Lodseiernes Erklæring derover indhentet, Taxationens Afviemling, med mere denne Forretnings udvortes Form vedkommende. Paa de Kongel. Godser, hvor, som ovenmeldt, ved Taxationen tillige skal haves Hensyn til hvad Jorden ved Forbedring kan blive, haves bestandige eller saa kaldte faste Taxationsmænd, som hertil ere oplærte af Districts-Landinspecteurerne.

Om Taxationen anmærkes i øvrigt i Almindelighed:

1) Til denne Forretning skal af Stedets Dommer, paa den til Delingen antagne Landinspecteurs

 eller

eller Landmaalers eller og paa den Udskiftning æskende Lodseiers Forlangende, udmeldes ur lige Mænd, gemeenlig 2 eller 4. Dommer bestemmer da, naar sligt Forlangende kommer Rette, en Dag, paa hvilken han vil udmel Mændene, gemeenlig næste Tægtedag, og lad samtlige vedkommende Lodseiere indvarsle til paahøre Mændenes Udmeldelse, paa det at d i Tilfælde at iblant de udmeldte Mænd skulde fi des nogle, der enten som villige, det er: forn delst Slægtskab, Svogerskab, aabenbare Uve skab med nogen af Parterne o. s. v. befrygt lig partiske, eller af anden Aarsag ansees usk kede til Forretningen, de da imod dem kun nedlægge deres Exceptioner, og, naar disse fi des grundede, andre i deres Sted udmelde (jf. Cancelliefkr. 18 Oct. 1800 og For. 12 Feb 1790). Denne Indvarsling besørger gemeen ligen Landinspecteuren eller een af Lodseiern selv forkyndt for øvrige Vedkommende. Ve Udmeldelsen fastsættes tillige den Dag, naa Landinspecteuren vil have Forretningen foret get, eller og at Mændene skulle møde efter han nærmere Tilsigelse; men han maa da betimel gen underrette samtlige vedkommende Lodseie og Jordbrugere om den til Forretningen bestem Dag, paa det at de kunne være tilstede og iag tage deres Tarv ved Forretningen. De ud meldte Taxationsmænd skulle møde efter Aften varsel q).

2) Tax

q) §. 7.

2) Taxationen skeer, som meldt, under den til Delingen antagne Landinspecteurs eller Landmaalers Bestyrelse r). Ved Taxationen selv bruger man to forskiellige Maader. Den ene, og uden for de Kongelige Godser meest brugelige, er, at 1 Tønde Land af den bedste Jord, som findes til Byen, ansættes = 1 eller 8 Skiepper, og de øvrige slettere Jordstykker ansættes i Forhold = 9, 10 Skiepper, og saa videre op ad, saa at til at magelægge 1 Tønde bedste Klasses Jord udfordres 2 Tønder af den Jord, som er ansat til 2 Tønder eller 16 Skiepper, og saa fremdeles. Den anden Maade, som bruges paa de Kongelige Godser, er denne: man har opsøgt den Jord, som er anseet for den bedste i hele Distriktet; denne er ansat = 24. Naar nu en enkelt Byes Jorder skal taxeres, ansættes først den bedste Jord i Byen i Forhold til hiin for den allerbedste i hele Districtet antagne Jord, og siden de øvrige slettere Jorder ned ad. Denne Taxationsmaade har den Fordeel, at ved den kan gaaes meget mere i Detail, altsaa nøiagtigere taxeres, end ved den førstmeldte. Denne sidstmeldte Taxationsmaade bruges ogsaa ved de Taxeringer, som til den forehavende ny Matrikulering ved dertil udnævnte Landinspecteurer foretages; og man har til Normal-Jord udsøgt den bedste Jord men kunde finde i Danmark og ansat samme til 24.

3) Naar Taxationen er fuldført, indhenter den delende Landinspecteur eller Landmaaler vedkommende

r) samme §.

Lodseieres Erklæringer, om de med samme e
fornøiede. Dog indeholder Forordningens 7de
i Henseende til Selveiere den Indskrænkning,
den ikkun nævner dem, som selv eie Herlighede
til deres Gaarde. For saavidt de Selveierbø
der vedkommer, der ikke selv eie Herlighede
synes altsaa deres saa kaldte Husbondes elle
Herlighedseierens Tilstaaelse at skulle være til
strækkelig. Da imidlertid disse Selveierbønde
ikke kan nægtes en, skiønt ufuldkommen, Eie
domsret, som Forordningens Mening ikke ka
være at ville betage dem, saa synes det sikkers
at forsyne sig saavel med deres som Herlighed
eierens Erklæring. Denne Tilstaaelse eller Er
klæring afgive Lodseierne, saa mange som kunn
og ville det, skriftlig, men de Selveiere, som
ikke kunne eller ikke ville give skriftlig Erklæring
mundtlig, naar Forretningen kommer i Rette til
Afhiemling eller Beedigelse. Naar Udskift
ning eller Mageleg foretages imellem Hoved
gaardstaxt og Bøndergods skal paa samme
Maade Fæstebøndernes Erklæring tages, om
de finde dem tilfreds med Taxationen, og om
det Bøndergods, som derved kommer i Be
tragtning, eller noget deraf, er fæsteledigt, skal
Amtmanden beskikke en upartisk og sagkyndig
Mand til at overvære Taxationen, at erklære
sig over samme, førend den afhiemles, og, om
han finder det fornødent, paastaae Overtaxa-
tion s).

4) Saa-

s) §. 7. Rentek. Circul. 11 Jan. 1806.

h) Saavel de Mænd, som have forrettet Taxationen, som alle vedkommende Lodseiere, indstævnes derefter at møde for Retten en vis bestemt Dag, de første for, i Tilfælde, at ingen Indsigelse giøres imod deres Forretning, at beedige samme, de sidste for, saavidt de ikke allerede have erklæret sig over Taxationen, mundtligen for Retten at afgive deres Erklæring, i Tilfælde at ingen Indsigelse skeer imod Taxationen, at høre samme afhiemlet, og i modsat Fald at høre Mænd udmeldte til Overssyn.

i) Saasnart nemlig nogen af Lodseierne forlanger det, bliver, med Tilsidesættelse af den allerede foretagne Taxation, der altsaa ikke beediges, et dobbelt Antal Mænd imod det, som er bleven brugt til den første Forretning, af Retten udmeldt til at foretage en ny Vurdering. Denne Forretning foretages under vedkommende Landinspecteurs eller Landmaalers Bestyrelse paa samme Maade, som oven er meldt; men disse Mænds Forretning er endelig afgiørende. Over den skal altsaa ikke Lodseiernes Tilstaaelse indhentes, men den skal af dem uden saadan indhentet Tilstaaelse for Retten beediges.

Anm. Er derimod ikke Spørgsmaal om Taxationens Rigtighed eller Urigtighed, men Forretningen selv formedelst nogen væsentlig Mangel bliver af Retten eller Rentekammeret eragtet nul og ugyldig, da behøves ikke et dobbelt Antal Mænd udmeldt, og Overssyn kan da atter finde Sted, med mindre det allerede var en Overssynsforretning, der

saaledes for nogen væsentlig Mangels Sk[illegible]
blev tilintetgiort.

6) For deres Forretning nyde disse Mænd hver Da[illegible] de møde enten paa Marken eller for Tinget, h[illegible] 48 Skill. , See dog nu Sportel-Reglement 1[illegible] Dec. 1800 §. 134 n. 3. samt For. 7 Apr. 181[illegible] med vedføiede Tabel.

7) Ikkun Gaardmænd og Avlsbrugere, hvorved uden Tvivl maae forstaaes Boelsmænd, men ikk[illegible] Huusmænd eller Inderster, hvilke hverken an[illegible] sees at have den Kyndighed i Agerbruget, elle[illegible] den Vederhæftighed, som til en saa vigtig For[illegible] retning er fornøden; maae som Taxationsmænd udmeldes t).

Hvor i øvrigt samtlige vedkommende Lodseiere be[illegible] sidde deres Jorder med fuldkommen Eiendomsret, der kan efter indbyrdes Forening ei alene de før ommeldte Formaliteter for størstedelen bortfalde, men de kan endog imellem dem selv taxere Jorderne u).

§. 198.

Den tredie Udskiftningens Hovedoperation er De[illegible] lingen selv. Til dennes Udførelse befaler Forordnin[illegible] gens §. 8, at, naar vedkommende Landinspecteur eller Landmaaler, som forretter Delingen, befinder, at Tax[illegible] tionen og det virkelige Maal, som efter samme bestem[illegible] mes, giør den før Taxationen udkastede Delingsplan enten umuelig eller ubeqvem, det er at sige: naar han ved at udregne og tilmaale enhver, hvad ham i Veder[illegible] lag for hans [illegible] Jorder efter Taxationen tilkommer i virkeligt Maal eller [illegible]stemt Qvantitet, finder, at den udka[illegible]

t) §. 6. u) §. 25.

udkastede Plan, naar Delingen skal være beqvem for Vedkommende, maa forandres, skal han anmelde det for Amtmanden, som tilligemed Landvæsens-Commissarierne møder paa Aastedet, for i samtlige Vedkommendes Overværelse med ham at overlægge, hvad Forandring i Planen kan foretages. Et saadant nyt Aastedsmøde til Delingsplanens nøiere Bestemmelse, skient Udkast til samme er giort, førend Taxationen foretages, vil nok i de allerfleste Tilfælde være fornødent, om ikke for andet, saa dog for at bestemme Veienes Gang, Hegnets Deling og andet sligt Udskiftningens Detail vedkommende, som, førend man med bestemt Vished veed Loddernes Størrelse og deres Beliggenhed, umueligen med Sikkerhed kan fastsættes; jeg har derfor til dette Sted giemt, hvad der er at anmærke saavel om Delingsplanens Fastsættelse, som angaaende Delingen selv eller den egentlige Udskiftning.

1) Udskiftning er Landinspecteurernes egentlige Forretning. Hvor der altsaa findes beneficeret Gods, og ellers saasnart nogen Lodseier paastaaer det, kan til denne Forretning ingen anden bruges, end en beskikket Landinspecteur. (For. 23 Apr. 1781 §. 25 jf. Cancelliesk. 12 Aug. 1786). Undertiden beordres dog af Rentekammeret, paa vedkommende beneficerede og øvrige Lodseieres Forlangende, en Landmaaler til at forrette Udskiftning endog af beneficeret Gods; men dette skeer dog aldrig, uden, som meldt, efter Vedkommendes eget Forlangende, helst naar Mangel paa duelige Landinspecteurer haves i Egnen, og med det Danske Cancellies dertil givne Minde

de. Heller ikke betroes letteligt deslige Forretninger andre Landmaalere, end dem, som forud med Held have udført Udskiftninger.

Hvor derimod alle vedkommende Lodseiere eie deres Jorder med fuldkommen Eiendomsret, der kan disse, naar de alle derom ere enige, til Forretningen bruge ei alene en Landmaaler, men og hvem de selv finde for godt, ligesom de overhovedet angaaende Udskiftningsmaaden kunne forene sig, hvorledes de selv vil, uden at være bundne til de i Forordningen foreskrevne Formaliteter. Dog skal, naar Lodseierne enten alle eller nogle af dem ere Selveierbønder, Foreningen herom, naar den for disse skal ansees at have nogen Gyldighed, ved et lovligt Tingsvidne af dem vedgaaes og stadfæstes. Den hos disse Mænd forudsatte Uvidenhed og Mangel af Oplysning, og den heraf, saavelsom af deres ringere Kaar i Forhold til andre større Jordegodseiere, mueligen flydende Undertrykkelse, maae ansees som Grund til denne Bestemmelse. Det er derfor ei heller nok, at Foreningens virkelige Tilværelse ved Tingsvidne oplyses, de maae endog for Retten vedgaae ɔ: erklære, at de vedblive samme v). Naar der er Skole i Byen vil det dog være fornødent, at et Aastedsmøde af Landvæsens-Commissionen og Provsten foretages, for at paasee at til Skolen udlægges Jord i Overeensstemmelse med Anordningerne. Ja endog naar der blot ere Huusmænd i Byen, som Lodseierne ikke have tillagt Jord, synes

v) §. 25. Jf. Rentek. Skr. af 26 Sept. 1789.

synes et Aastedsmøde af Landvæsens-Commissionen, for, om mueligt, at formaae Lodseierne til at udlægge dem Jord, at være fornøden. F. 23 Apr. 1781 §. 19 og 25 Pl. 25 Nov. 1801. At en Jordegodseier, som foretager Udskiftning imellem sine Fæstebønder indbyrdes, heller ikke er bunden til i saa Henseende nøie i et og alt at følge Forordningens Forskrifter, men at det samme gielder for ham som For. §. 25 fastsætter, naar flere Lodseiere eie deres Jorder med fuldkommen Eiendomsret, kan neppe omtvivles. Kun hvor der i en Bye befindes Præste, Degn eller anden Beneficiarius, befaler bemeldte §. 25, at Forordningen nøie i et og alt skal tiene til Regel (jf. §. 20). Vil han imidlertid efter For. af 15 Jun. 1792 ansees berettiget til at fordre Godtgiørelse af Fæsterne for de paa Udskiftningen anvendte Omkostninger, saa giør han i det mindste sikkerst i nøie ved samme at følge Forordningens Forskrifter, da han ellers vanskelig, i det mindste ikke uden ordentlig Korts Optagelse, vil kunne godtgiøre sin Rettighed til den forøgede Indtægt, og hvor Jordtaxeringen til den ny Matrikuls Forfattelse er fuldført, er enhver Eier af Fæstegods, som vil foretage Udskiftning eller anden Forandring i sit Fæstegodses Inddeling, pligtig at lade samme udføre paa anordningsmæssig Maade af en Landinspecteur eller Landmaaler, og lade sig af ham forsyne med fuldstændige Kort og Beregninger. For. 25 Jun. 1810 §. 11.

2) Endskiønt Fordrdningen befaler, at Amtmanden og Landvæsens-Commissarierne tilligemed Landinspecteuren, efter Overlæg med Lodseierne, skulle udkaste Delingsplanen, saa er det dog den til Delingen antagne Landinspecteurs Pligt, som den, paa hvem Udskiftningens Udførelse egentlig beroer, at forelægge Landvæsens-Commissionen et Udkast til Planen, som da, efter fælles Overlæg imellem dem indbyrdes og med Lodseierne, nærmere modificeres, antages eller forkastes. Hans Pligt er det ogsaa, skriftligen at opsætte hvad herom bliver afhandlet, og at betegne saadant paa Kortet x).

3) Kunne Lodseierne ikke forenes om Delingsplanen, saa bestemme Amtmanden og Landvæsens-Commissarierne, hvorledes den skal være, for saavidt den er omtvistet. Ere Lodseierne eller nogen af dem ikke tilfreds med Eragtningen, kan de paaanke samme for Rentekammeret, som, efter derom indhentet nøiere Oplysning, naar fornødent giøres, og efterat paa Kortet af Landinspecteuren er bemærket, saavel hvorledes Delingsplanen af Landvæsens-Commissionen er fastsat, som hvorledes samme af den eller de Paaankende paastaaes at skulle være, ved dets Resolution endeligen afgiør Sagen y).

4) Udskiftningens egentlige Formaal er: at tildele enhver samlet, hvad han før har adspredt. Forordnin-

x) Kongel. Resolution af 23 Dec. 1789, bekiendtgiort ved Rentekammer-Circulaire af 16 Jan. 1790. jf. Rentek. Skr. 9 Jan. 1790.

y) §. 8. jf. Rkskr. 28 Jan. 1792.

ordningens 2den § taler derfor om 1, 2 eller høit 3 Steder, hvor Jord ved Udskiftning maa udlægges. Udlægges Jord paa flere Steder, er det altsaa ingen egentlig Udskiftning. Imidlertid forstaaes dette in praxi som oftest ikkun om Agerjord, og man tildeler herforuden, er vel og undertiden nødt dertil, enhver sine visse Eng- og Græsningslodder, ei at tale om Tørvelodder, som egentlig uden før Udskiftningen, endog paa flere Steder. Adskillige Steder, især i Jylland, have Lodseiere været tilfreds med ved saa kaldet Udskiftning at faae deres Jord paa 20 Steder og derover udlagt; men det er ei heller uden Exempel, at en Lodseier i en saadan Bye siden har forlangt, og at Rentekammeret har tilstaaet ham nye Udskiftning.

5) Ved Delingsplanens Bestemmelse skal og tillige Veienes Gang fastsættes. I den Henseende byder Forordningens 9de §, at de almindelige Landeveie ikke formedelst Udskiftning maae forandres (hverken Hoved- eller mindre Landeveie) z); men at derimod de mindre Veie imellem Bye og Bye eller til Kirke og Mølle, som ere fornødne, saavelsom og Fodstier, skal anlægges uden om og imellem Lodderne, saavidt det, uden at Veien derved alt for meget forlænges, er mueligt. For at bestemme dette, er det, naar Spørgsmaal er om Veies Forlæggelse, som omliggende Byers Beboere eller Jordbrugere have Rettighed til at bruge, fornødent, at disse indvars-

z) Jf. Veiforordningen af 13 Dec. 1793 §. 12. og F. 23 Apr. 1781 §. 17.

varsles til Aastedsmødet, og deres Erklæringer tages, om de have noget at indvende imod Veiens Forlæggelse, hvis Grund eller Ugrund da Landvæsens-Commissionen, og, naar saadan dens Eragtning paaankes, i sidste Instants Kammeret, bedømmer. I øvrigt maae de gamle Veie ikke aflægges, førend de nye ere satte i forsvarlig Stand, og Amtmandens Pligt er det i Særdeleshed, at forelægge Byemændene en vis Tid, inden hvilken de nye Veie bør være istandsatte, hvortil Byemændene bør være hinanden behielpelige a). Hvorvidt en Vei saaledes er sat i tilbørlig Stand eller ikke, skiønnes, i Tilfælde af Tvistighed, ved lovlig Synsforretning af dertil fra Retten udmeldte uvillige Mænd.

6) Angaaende Loddernes Indhegning faaer jeg Anledning til at handle udførligere i det følgende Kapitel. Her anmærkes ikkun, at det er Amtmandens og Landvæsens-Commissariernes Pligt, at søge at forene Lodseierne i de endnu i Fælledskab blivende Byer om det Hegns Inddeling imellem dem indbyrdes, som Byen formedelst en tilstødende Byes Udskiftning bliver tildeelt at vedligeholde; at det ligeledes er deres Pligt, at bestemme det Vederlag, som den Jordbruger, der formedelst Hegnets Deling maatte miste betydelige Steengierder, for samme tilkommer; og at det endeligen paaligger dem, at forelægge de udskiftede Lodseiere en vis Tid, inden hvilken Loddernes Indhegning skal være fuldført b). Hvorledes

a) §. 9. b) §. 10, 11 og 12. jf. For. 29. Oct. 1794 §. 13 til 15.

ledes Hegn, som efter Forordningen af 13 Mai 1776 er inddeelt til Hartkorn, kan forandres til halvt Hegn, derom har Forordningen af 29 Oct. 1794 foreskrevet en ny Fremgangsmaade, der synes at giøre den Landvæsens-Commissionen ogsaa desangaaende paalagte Mægling overflødig.

7) Naar Udskiftningen skal være til sand Fordeel for alle Vedkommende, er det ikke nok, at de faae deres Jorder samlede; men der maa tillige sørges for, at de faae beqvemme og veldannede Lodder. Dette kan ikke skee, helst i store Byer, med mindre enten hver Gaard tildeles en Udlod foruden Indlodden, det er: en Lod i de længstfraliggende, og en i de nær Byen liggende Marker, eller og nogle, ja undertiden mange Gaarde, maa udlægges al deres Jord i Udmarken, og disse altsaa derpaa udflyttes. I første Tilfælde faae Jordbrugerne deres Jorder ikke saa samlede, som det ellers var ønskeligt og muligt, de faae ogsaa en Deel deraf i betydelig Frastand fra Gaardene; og vil man uden Udflytning tildele enhver Gaard dens Jord samlet i een Lod, saa maae Lodderne nødvendigen alle gaae til Markeskiæl, faae altsaa, især for de smaae Jordbrugere, en uforholdsmæssig liden Brede imod deres Længde, kan tildeels ei heller alle blive Gaardene paastødende, eller og Udskiftningen maa skee i den saa kaldte Stiernefigur, saa at Lodderne hartad ingen Brede faae ved Byen, men fremgaae med skraae Linier til Skiællet. Begge disse Maader have deres store Ubeqvemmeligheder, i mine Tanker endog større end den,

at

at tildele enhver Gaard en Udlod, som i det mindste har den Fordeel, at en maadelig Udskiftning kan, naar der er overflødig Jord til Gaarden, rettes, ved at afhænde Udlodderne til særskilt Bebyggelse. Men Udflytningen, saa gavnlig den end er for det hele Fællig, medfører store Bekostninger og Besværligheder for den, som skal flytte, uden nødvendigen at tilbringe ham især nogen virkelig Fordeel. Tvertimod, han faaer sædvanligen hidtil udyrkede eller slet behandlede Jorder, og faaer han end efter Taxationen saa meget mere deraf, saa skal der dog Kræfter, som alle ikke have, til at opdrive den mere Jord; han mister fremdeles Beqvemmeligheden af Samlivet i Byen m. m. Det kan derfor ikke med Billighed paalægges nogen Lodseier for de øvriges Beqvemmeligheds Skyld at udflytte. Kongen har derfor søgt at opmuntre denne nyttige Sag ved Præmier. Den første Begyndelse hermed skede 1771, da ved en Placat fra General-Landvæsens-Commissionen 30 Præmier paa 100 til 200 Rigsdr. bleve udsatte for Udflytning af Selveierbøndergaarde, og af Gaarde paa de Kongelige Godser. Ved Forordningen af 13 Mai 1776 blev Bygningshielp ogsaa lovet Eiere af samlede Jordegodser, saavelsom Selveiere, 50 til 100 Rdr. for hver Gaard, hvortil et Fond af 1000 Rdr. aarlig blev udsat. Dette Fond blev siden forøget indtil 12000 Rdr., og Forordningen af 23 Nov. 1781 tilsiger, ligesom den af 1776, en Bygningshielp af 50 til 100 Rdr. for hver Gaard, og om Udflytningen skeer

paa

paa Overdrev, endnu større Hielp a). Da imidlertid Lyst til Udskiftning i den senere Tid særdeles tiltog, saa befandtes dette Fond, endskiønt ved Laan af Creditkassen anseeligen forøget, aldeles utilstrækkeligt til at fyldestgiøre de om Bygningshielp indkommende Reqvisitioner, saa at tilsidst Adskillige i nogle Aar maatte bie efter samme, og da Landmanden nu selv indsaae Fordelene af en hensigtsmæssig Udskiftning, blev det ogsaa mindre nødvendigt, at bebyrde den Kongelige Kasse med denne Udgift. Ved Kongelig Resol. af 19 Aug., bekiendtgiort ved Rentekammer-Placat af 20 Aug. 1801, fastsattes derfor, at ingen Bygningshielp tilstodes for de efter 31 Dec. 1801 udflyttede og opførte Bygninger, naar disses Udflytning ikke var en Følge af Delingsplaner for Udskiftninger, der inden denne Placats Datum var foretagne. For dem derimod, som i Overensstemmelse hermed og i Henhold til det i Forordningen af 23 Apr. 1781 givne Løfte endnu kunde have Adgang til at erholde Bygningshielp, tillod Kongen at de dertil fornødne Summer i sex paa hinanden følgende Aar af hans Kasse maatte anvises.

Anm. Om Fæstebønders Pligt at udflytte deres Gaarde, naar Husbonden vil have det, er forhen talt i Kapitlet om Fæstebønder.

8) Til Udflytningen bør samtlige Lodseiere i Byen, i Forhold til enhvers Hartkorn, komme den eller de

a) Forordn. af 23 Apr. 1781 §. 21.

de Udflyttende til Hielp med Kiørsler og Arbeide som, i Mangel af mindelig Forening, af Amtmanden og Landvæsens-Commissarierne skal fastsættes. Eiere af samlede Godser er det tilladt at fordele den deres Bønder tilkommende Andeel heraf paa samtlige Fæstebønder under samme Gods. I Tilfælde, at nogen Lodseier vægrer sig ved eller efterlader det Arbeide, som falder paa hans Lod, bør Amtmanden besørge Arbeidet giort for hans Regning, og lade Bekostningen ved Udpantning hos ham inddrive b).

9) Forordningens 19de § om Jords Udlæg ved Udskiftningen til Huusmændene er, for saavidt disse ikke før Udskiftningen til Græsning have været berettigede, ikkun at ansee som et Ønske; men som Rettighed kan det ei ansees, om Huusmændene hidtil have havt Græsning i Fælledskabet for en fastsat, endskiønt ringe, Betaling. Huusmændenes nu indseete Nytte, endnu mere den større Fordeel, Jordegodseierne nu kunne giøre sig af Huuslodder fremfor af Gaardlodderne, er Aarsag i, at Huusmændene nu sielden ved Udskiftning paa samlede Godser nægtes Jord.

10) Skoleholderne derimod, og Degne der tillige holde Skole, skal ved enhver Udskiftning udlægges fornøden Jord, saa nær Skolen som muligt, til 2 Køers og 6 Faars Græsning, saavidt de ikke allerede ere forsynede med saa megen Jord (Pl. 25 Nov. 1801 §. 1 jf. For

2

b) §. 23. For. 8 Jun. 1787 §. 2 Pl. 29 Jan. 179 og 8 Oct. s. A. jf. Rkskr. 26 Sept. 1795 og 8 Apr 1797.

23 Apr. 1781 §. 19 og Pl. 7 Oct. 1784). Provsten skal til den Ende møde ved enhver Udskiftning, hvor saadan Jords Udlæg bør skee til Skolen, for hermed at have Indseende *), og de Tvistigheder, som desangaaende maatte opkomme, henhøre under Rentekammerets endelige Paakiendelse (Pl. 25 Nov. 1801 §. 1 og 3). Hvorledes skal forholdes med Udlæg af Jord eller Græsning til Skoleholderne i allerede udskiftede Byer, er forhen omtalt i Capitlet om Skolevæsenet. I øvrigt byder Plac. af 7 Oct. 1784, at Qvantiteten af den Jord, som Skoleholderne skal udlægges, skal under Taxationen ved de dertil udmeldte Mænd bestemmes, og at disse Mænd tillige skulle bestemme det Vederlag enten in natura eller i Penge, som det hele Skoledistrikt, der forhen har udredet Græsningen, bør give de Lodseiere, som nu udlægge Jorden, og siden blive pligtige at opføre og vedligeholde Hegnet om samme. Dette er uden Tvivl at forstaae og er af Rentekammeret i nogle Tilfælde bleven forklaret saaledes, at hele Skoledistriktet i ethvert Tilfælde er pligtigt at give de Lodseiere, som udlægge Jorden, saadant Vederlag, naar og for saavidt det ikke ved udtrykkelige Fundatser eller Foreninger maatte være bestemt, at een Bye alene skal afgive Græsning til Skoleholderne, uden derfor at maatte vente Godtgiørelse af det øvrige Skoledistrikt.

 11) En

*) Til og fra saadanne Forretninger tilkommer Provsterne fri Befordring. Cancelliskr. 10 Apr. 1802.

11) En naturlig Følge af den oftere forhen anmærkede almindelige Grundsætning ved Udskiftningsvæsenet, at Enhver bør ved samme gives Vederlag for hvad han uden Nogens lovlige Paatale er i Besiddelse af, er Forordningens Bydende i dens 17de §: at, naar Nogen lovligen har indtaget et Stykke Overdrevsjord til Dyrkning, uden derfor at opgive sin øvrige Deel i Overdrevet, skal ved Overdrevets Udskiftning saadant indtaget Stykke ikke komme i Betragtning efter dets nu værende virkelige Værdi, men alene betragtes som Overdrevsjord, naar nemlig dets hidtil værende Besidder beholder samme. Kan han derimod ikke beholde det, men opgiver saadant Jordstykke til Deling, skal det taxeres efter dets nu værende virkelige Værdi, og ham derfor gives forholdsmæssigt Vederlag. Og da det undertiden er vanskeligt at faae Vand paa saadanne Overdrevsjorder, saa befaler samme §, at intet almindeligt Vandsted maa ved Overdrevs Deling fralukkes, med mindre de fornødne Vandsteder ved Gravning, hvori vedkommende Lodseiere skal være hinanden behielpelige, eller ved anden ny Indretning kunne tilveiebringes, og naar i en eller anden Lod intet Vandsted kan erholdes, skal det fastsættes hvor fælles Vandsted skal haves.

12) Angaaende Skov-Udskiftninger vil jeg her ikkun anmærke, at det Fælledskab, som paa mange Steder finder Sted i Skovene, at Een eier Skoven, og en anden er berettiget til Græsningen i samme, og til hvis Ophævelse Forordningen

ningen af 23 Apr. 1781 §. 16 søgte at opmuntre, ved Forordningen af 27 Sept. 1805 endog er befalet at skulle ophæves. Udskiftning af Græsningen imellem de Græsningsberettigede indbyrdes uden foregaaende eller med det samme foretagen Udskiftning imellem Skoveieren og de Græsningsberettigede kan efter denne Forordnings Forskrifter ikke længere finde Sted. Udførligere herom forbeholder jeg mig at handle ved Materien om Skovbruget.

13) Tørvejord angaaende foreskriver Forordningen af 23 Apr. 1781 intet videre, end at hvor i fælles Heder eller Overdreve findes Tørvemoser, maa Ingen betages den Rettighed, han haver til Tørveskiær og Sætterum til Tørvene; men Delingen og Indhegningen bør derefter indrettes saaledes, som det efter Stedets Leilighed beqvemmeligst skee kan; og til skadeligt Vands Afledning, har Forordningen af 23 Apr. 1781 vel søgt at opmuntre d), men intet desangaaende befalet. Om det sidste, som Gienstanden for den senere Forordning af 25 Jun. 1790, faaer jeg siden Anledning til at handle i et særskilt Kapitel.

14) Iøvrigt beroer Udskiftningsmaaden i sig selv, saasom om de Udskiftende skal have deres Jord i 1, 2 eller 3 Lodder, disses Dannelse, om Gaarde skal udflyttes m. m., i Almindelighed paa Lodseiernes Godtbefindende. Kun i Tilfælde at No-

d) §. 17 og 24.

gen paastaaer, at han ikke har faaet sin Jord saa bequemt udslagt, som det uden andres Fornærmelse var mueligt, eller at en andens Lod er udlagt paa en Maade, som er ham til Skade; bliver saadant en Gienstand for Landvæsens-Commissionens Eragtning, og, i Tilfælde af Paaanke, for Rentekammerets Kiendelse. En anden Sag er det, naar en Jordegodseier efter Forordningen af 15 Jun. 1792 vil have Godtgiørelse for de paa Udskiftningen anvendte Omkostninger.

15) I Almindelighed nemlig paaligger det Lodseierne at udrede alle af Udskiftningen flydende Omkostninger, enhver efter sit Hartkorn e), og det enten de selv forblive i Fælledskab, eller tillige gaae ud af samme, Fæstebønderne derimod ere efter bemeldte Forordning ikkun pligtige at bidrage med Kiørsler og Arbeide; men en senere Forordning af 15 Jun. 1792 har tilladt Jordegodseiere i Almindelighed under visse Betingelser at fordele Renten, 4 pro Cento, af de paa Udskiftning og Udflytning anvendte Bekostninger paa deres Fæstebønder i den Bye, hvor saadan Udskiftning og Udflytning er skeet, ligesom saadant allerede forud ved Forordningen af 23 Apr. 1781 §. 26 var tilladt beneficerede Embedsmænd. Hovedbetingelserne, uden hvilke Jordegodseiere ikke maae vente saadan Godtgiørelse af deres Fæstebønder, ere foruden den væsentligste af alle, nemlig, at Udskiftningen maa være skeet imellem Mand og Mand ɔ: hver Mand

e) §. 3. jf. Rkskr. 9 Jan. 1779.

Mand maa have faaet sin Jord for sig selv f), følgende:

a. At Jordlodderne ved Udskiftningen gives beqvemme Skikkelser, og ingen fornøden Udflytning efterlades. I Almindelighed maa derfor ingen Hovedlod være mere end fire Gange saa lang, som den er bred, og ingen fade mere end omtrent 1500 Alen fra sin Gaards Bygning til Hovedloddens yderste Grændse.

b. At Bønderne er til Udskiftningen, Udflytning, Loddernes Indhegning og Grundforbedringer givet saadan Hielp, at de ikke kunne ansees bebyrdede over deres Kræfter.

c. At der for Bønderne ved Udskiftningen tilveiebringes ikke mindre aarlig Fordeel end Renternes Beløb g).

Under disse Betingelser kan Enhver, som eier eller for Embedstid er forlehnet med Fæstebøndergods, paastaae den aarlige Rente, 4 pro Cento, af de Udgifter, han har havt paa Bøndergodsets Udskiftning, Gaardes Udflytning, disse sidste dog ikkun i Overeensstemmelse med en i Forordningens §. 3 efter Bygningens Beskaffenhed fastsat Taxt, saavelsom af den Hielp, han har givet Bønderne til Indhegning, Grundforbedring m. v., og af de Eftergivelser af Skatter og Afgifter, han maatte have tilstaaet dem h); han kan endog, saavel før som efter Udskiftningen, med Fæsterne forene sig om en forhøiet aarlig Afgifts Svarelse, som er større end forommeldte Rente; men alle slige Foreninger

f) §. 1. g) §. 6. h) §. 1 og 4.

maae, om de skal være gyldige, af Fæstebønderne for Amtmanden vedgaaes i). I Mangel af saadan Forening bestemmes den forhøiede aarlige Afgift, som Husbonden i Overeensstemmelse med denne Forordning kan tilkomme, og som af Fæstebønderne bliver at udrede i Forhold til enhvers Hartkorn, ved Eragtning af Amtmanden og Landvæsens-Commissarierne, efter foregaaende Undersøgelse paa Stedet, og om nogen af Parterne ikke er tilfreds med Landvæsens-Commissionens Eragtning, afgiøres Sagen endeligen ved Rentekammerets Resolution k). I øvrigt er at anmærke, at denne forhøiede Afgift ikke strax efter Udskiftningen kan fordres af Bønderne, men først efter et Aars Forløb, at regne fra 1 Januar, efterat enhver af dem har tiltraadt sin Lod, af dem, som forblive i Byerne, og af Udflytterne paa samme Maade, først efter 3 Aars Forløb; endda svare de, som forblive i Byen, det paafølgende andet Aar ikkun den halve Afgift, og Udflytterne det paafølgende fierde Aar ikkun en Trediedeel, og det femte Aar to Trediedele af den forhøiede Afgift l).

16) Naar Landinspecteuren har fuldført sin Forretning, som egentlig bestaaer i: at reducere alle de forskielligen taxerede Jordstykker til een vis Taxt, (gemeenligen, skiønt ikke altid og nødvendigen, skeer det til den første Klasse), at udregne, hvor meget hver Jordbruger især i det saaledes reducerte Maal tilkommer, og derefter affætte saadan

i) §. 8. k) §. 9. l) §. 2.

dant i virkeligt Maal paa Marken, og nøiagtigen med Pæle paa Marken og paa Kortet med optrukne Linier samt Paategning af Loddernes Nummere og Besidderneo Navne, samt Loddernes Indhold i virkeligt og reduceret Maal, at betegne hver Mands Lod; bør han forlange samtlige vedkommende Lodseieres Tilstaaelse, om de med Lodderne, saaledes som de paa Marken og Kortet ere afsatte, ere fornøiede, eller ikke. Førend han erholder saadan Tilstaaelse, ansees Forretningen ikke fuldført. Landinspecteuren maa derfor, forinden han har den, og har afleveret Kortet med paategnede Linier ꝛc. til den Landmaaler, som har forrettet Opmaalingen, eller, om han selv har forrettet den, førend han afgiver det rentegnede Copiekort til Amtmanden, og Originalkortet med tilhørende Beregninger til største Lodseier, ikke vente Betaling for sin Forretning, og ikke forlade samme. Førend denne Tilstaaelse meddeles, maa ei heller Loddernes Indgrøftning af Jordbrugerne foretages, eller de nye Lodder af dem tages i Besiddelse. Nægtes da Landinspecteuren Tilstaaelsen, saa æsker han et Aastedsmøde af Landvæsens-Commissionen til Sagens Bilæggelse eller Paakiendelse, forsaavidt den kan komme under sammes Bedømmelse; thi er den formeentlige Feil af den Beskaffenhed, at den kræver Undersøgelse af Mænd, som ere kyndige i Opmaaling og Udskiftning, saasom naar der klages over, at Nogen ikke har faaet i sin Lod, hvad ham efter Maal og Taxt tilkommer, og at andre altsaa have faaet mere, end dem til-

 kom-

kommer, eller at den fastsatte Delingsplan ikke nøiagtigen er fulgt ved Delingen selv, saa bevilger Rentekammeret, paa Ansøgning herom, Sagen undersøgt ved en anden Landinspecteur, paa den delende Landinspecteurs Bekostning, i Fald Klagen befindes grundet, men paa vedkommende Klageres egen, i Fald samme findes ugrundet m).

§. 199.

Om Udskiftningsvæsenet i Almindelighed have vi endelig endnu at anmærke:

1) Over alt, som ved Aastedsmøder af Landvæsens-Commissionen en Udskiftning angaaende er foretaget, forfattes en beskreven Forretning under Amtmandens og Landvæsens-Commissariernes Hænder. Af saadanne Forretninger udfærdiges paa ustemplet Papiir to Exemplarer, hvoraf Lodseierne maae betale den ene med 24 Skilling for Arket, og den anden indsendes til Rentekammeret. Afskrift af Forretningen kan desuden ikke nægtes nogen Lodseier, som forlanger det, imod 16 Skillings Betaling for Arket n). Disse Forretninger skulle ogsaa alle af Amtmanden besørges indførte i en egen dertil indrettet Protokol, og i samme af ham og Landvæsens-Commissarierne underskrives o).

Anm. 1.

m) §. 29. Rskr. 23 Jul. 1791 og 8 Jul. 1797 samt Circul. 28 Dec. 1784.

n) §. 33. Rentek. C. 30 Jan. 1802.

o) Kongel. Resolution af 23 Dec. 1789, bekiendtgiort ved Circulaire af 16 Jan. 1790.

Anm. 1. Den ommeldte Betaling for Aastedsforretningers Beskrivelse, som nu ikke er almindelig Afskriverløn, synes efter Billighed at tilkomme den af Landvæsens-Commissionens Medlemmer, som besørger Beskrivelsen, og er derfor, saavidt vides, sædvanligen en Sportel for Amtscontoiret. Imidlertid er dog Tvistighed imellem Amtmanden og Landvæsens-Commissarier om Deeltagelse i Betalingen ikke uden Exempel. Denne kan da efter Forordningens Bogstav ikke nægtes dem til lige Deling; men de maa da ogsaa samtlige forenes om at besørge Beskrivelsen p).

Anm. 2. Om Amtmændenes Pligt, personligen at bivaane Aastedsmøder til Fælledskabets Ophævelse, see Rentekammer-Circulaire af 27 Mart. 1784. Angaaende de Amtmænd, som tillige er Stiftamtmænd, see i den Henseende Rentek. Skr. 9 Jan. 1790.

2) De Lodseiere, som af Trættekiærhed eller utilladelig Egennytte, for at hindre Fælledskabets Ophævelse eller anden nyttig Forbedring, paaanke Landvæsens Commissionens Eragtninger, kan, efter Forordningens §. 32, vente ved Kongelig Resolution paa Kammerets Forestilling med Mulkt at vorde anseete. Derimod bevidner Kongen dem sit særdeles Velbehag, som udmærke sig ved at bidrage til Fælledskabets Ophævelse og andre Forbedringer i Landvæsenet, og vil, at derom, i Anledning af de Forklaringer, som aarligen desangaaende af Amtmændene efter et dem

p) §. 33.

dem meddeelt Schema skal indsendes, skal a Rentekammeret giøres Forestilling q). Fælledskabets Indførelse, hvor det eengang er ophævet, eller ikke tilforn har været til, forbydes i Forordningens §. 34 under Kongens Unaade og vilkaarlig Mulkt.

3) Alle de af Udskiftningen flydende og samme vedkommende Tvistigheder skal, som allerede i enkelte Tilfælde har været Anledning til at anmærke, afgiøres i første Instants ved Landvæsens-Commissionens Eragtning, i anden og sidste Instants ved Rentekammerets Kiendelse, naar ei Kammeret selv finder Sagen af den Beskaffenhed, at den behøver Kongen at foredrages, saasom naar det fandt, at nogen af Lodseierne fortiente at mulkteres, o. s. v. Derfor maa ikke ved nogen Ret tilstædes Stævnings Udtagelse enten til Tingsvidnes Førelse eller Rettergangstrette i nogen Udskiftningen vedkommende Sag, Taxationsmænds Udmeldelse og deres Forretnings Afhiemling, samt de af Selveierbønder angaaende Udskiftninger indgangne Foreninger, saavelsom Fæstebønders Tilstaaelse, at de med de imellem dem og Hovedgaardseieren foretagne Mageløq ere forneiede, alene undtagne, med mindre Amtmandens eller Rentekammerets Resolution forevises for, at Sagen til Rettergangen er henviist r).

4) Til Aastedsmøder af Landvæsens-Commissionen skal alle vedkommende Lodseiere 3 til 4 Dag

foru

q) Jf. Rentekammer-Circul. af 12 Febr. 1785.

r) §. 31 og 32.

forud tilsiges at møde. Saadan Tilsigelse besørges gemeenligen ved Circulairer af den Lodseier, som har forlangt Udskiftningen. Naar samme beviisligen er skeet, fremmes Forretningen, om end een eller anden Lodseier udebliver s).

5) Endskiønt i Almindelighed Eierne alene, og ikke Fæsterne, have Stemme ved Udskiftningen, saa gives dog et Tilfælde, hvor Fæstebønder i den Henseende betragtes som Lodseiere, nemlig naar Mageleg foretages af Hovedgaardsjord imod Bønderjord. Saadant Mageskifte maa ikke finde Sted uden Rentekammerets Forevidende og Tilladelse, og skal, som forhen er bleven anmærket, i Regelen udføres ved den for Stiftet beskikkede Landinspecteur, er ei heller af Gyldighed, forinden det af Rentekammeret vorder approberet. Men saadan Approbation meddeles ei, med mindre af vedkommende Fæstebønders Tilstaaelse i Tingsvidneform, at de med Taxationen og Mageleægget ere fornøiede, af Landinspecteurens Forretning selv, samt Landvæsens-Commissionens Betænkning over samme, efter foregaaende Undersøgelse paa Aastedet, erfares, at Magelægget i det mindste uden Bøndernes Skade kan iværksættes. Det Fornødne til Oplysning herom, altsaa og Kortet med tilhørende Beregninger, samt en Copie af Kortet, for saavidt Magelægget betreffer, maa derfor til Rentekammeret indsendes t). Naar saaledes ved Udskiftning Bøn-

s) §. 30. t) §. 25. R. 18 F. 1782 Rk. Circ. 11 Jan. 1806.

jeg vil allene anmærke, at, saavidt disse Jordær kunne ansees som fuldkommen privat Eiendom, forholdes med sammes Udskiftning ligesom med Landsbyejorderne. Hvor de derimod paa nogen Maade kunne ansees at være Kiøbstæden som en Commune tilhørende, der har Rentekammeret altid fraraadt saadanne Jorders Udskiftning, som skadelig for den menige Mand i Byen og for dens tilkommende nye Indvaanere, som derved betages den Leilighed til en Koes Græsning, der egentlig synes at være Hensigten af Jorders Henlæggelse til Kiøbstæderne; hvorimod Kammeret har tilraadet Jordernes Inddeling i ordentlige Vange, til afvexlende Kornsæd og Græsning. See saaledes Rentek. Skr. 23 Oct. 1802 hos Fogtman.

16. Kapitel.

Om Hegn og Fred.

§. 200.

Kun lidet gavner det Landmanden, at faae sin Jord for sig, og fri Raadighed i dens Dyrkning, naar han ikke med Sikkerhed kan vente selv at høste Frugten af sit Arbeide, men maa see sit Korn opædt og nedtraadt af Naboernes Kreature. Det blev derfor Øiemedet af Forordningen af 29 Oct. 1794, at forbedre vor i den Henseende indtil den Tid ufuldkomne

ne Lovgivelse. Christian den 5tes Lov havde nemlig 3 B. 13 Kap. Art. 31 indtil Enden, hvor denne Materie omhandles, ligesom Jydske Lovs III. 57-60, disse Lovsteders Kilde, antaget det Princip, som naturligen flydende af det ved disse Love yndede Fælledskab i Jordernes Drift, at Enhver, som vilde have Fred paa sin særskilte Eiendoms Jord, maatte selv besørge den indhegnet x); men af Jord, som var lagt i Fællig, maatte ei engang Nogen, uden samtlige Lodseieres Samtykke, indhegne sin bestemte Andeel y). Ikke kan det ansees som Undtagelse fra denne Lovens almindelige Grundsætning, naar den 36te Art. befaler, at, naar een Byes Kornmark støder til en andens Udlægsmark, skal Beboerne i den Bye, som Udlægsmarken tilhører, tage halv Hegn med dem, som Kornmarken tilhører; thi Aarsagen lægges udtrykkeligen til, fordi nemlig Udlægsmarken et andet Aar indtages til Kornsæd, naar derimod Naboebyen udlægger sin Mark til Hvile og Græsning. De, som nu hegne til Naboernes Fordeel, faae altsaa et andet Aar Hielp af dem igien til deres egen Kornsæds Fredning, og de have tilsammen, efter Lovens Udtryk, slig Jevnet behov; det Arbeide nemlig, som nu fordeelt paa flere er let, vilde blive een Bye alene overlegent. Denne Lovens Bestemmelse flyder altsaa virkeligen af den samme Grundsætning, som de nysmeldte. Efter Sk. L. IX. 16 A. S. IX. 2 maatte den Bye, hvis Kornmark eller Eng stødte til en anden Byes Græsningsmark, selv hegne, om den vilde have Fred.

For

x) D. L. 3. 13. 34, 40, 41 og 47. sevnf. J. L. III. 57, 58 og 60. y) L. 3. 13. 43.

For det imellem Byemændene indbyrdes vedtagne eller efter nysmeldte Art. 36 nødvendige Hegns Fordeling paa de enkelte Mænd i Byen skulde uden Tvivl, forsaavidt ingen anden Forening imellem Vedkommende fandt Sted desangaaende, efter Art. 34, jevnfør Art. 38. og J. L. III. 57 og 58, Hartkornet være Regelen; men ved saadan Hegnets Fordeling kunde det hænde, at en Mand fik Hegn at vedligeholde for en andens særskilte Eiendom, som denne ellers, naar han vilde have Fred derpaa, efter Lovens almindelige Grundsætning, selv, og ingen anden, var pligtig at indhegne. Dette var nemlig Tilfældet, naar saadan særskilt Eiendom stødte paa en almindelig Vei eller Gade igiennem Byen, som efter Vedtægt eller Lov skulde indhegnes z). Saaledes forstaaer jeg i det mindste Lovens Udtryk, naar det i den 34 Art. hedder: "end for Stuf gierder man ei, med mindre det er Fortog Fællet i Bye, da gierdes derfor (saa bør uden Tvivl læses, ikke der for) æ) Hovedgierdet," og i Art. 35: "at for ubygte Tofte i Byen gierder den, som eier Hovedgierdet, og alle Naboer gierde siden, som dem tilfalder, og Behov giøres."

Hvo, som forsømte at lukke den Gierdestrækning, som ham tilkom, han skulde efter Lovens 37te og 39te Artikler erstatte Naboerne den Skade, som ved Ufred paa deres Marker formedelst hans Forsømmelse maatte være foraarsaget, erlægge den Mulkt, som imellem Vedkommende maatte være vedtaget, og, om han lod Dom gaae over sig, desuden bøde efter sidstmeldte 39te Artikel, samt betale Omkostningerne paa det Hegn,

som

z) Art. 34 og 35.

æ) Jevnf. J. L. III. 57. Kofod Anchers Udgave.

som de andre Vedkommende for ham havde maattet opføre. I øvrigt overlod Loven til Vedkommende selv ved indbyrdes Vedtægter at bestemme, hvad de fandt tienligt Hegnet angaaende, saasom, hvorledes samme skulde være beskaffent, hvilke Boder skulde finde Sted for Ufred, forvoldet ved Hegns Forsømmelse m. m. ö). Kun vil den, at Gierderne skal være saaledes beskafne, at ikke Mennesker eller Qvæg ved at falde derpaa kan komme til Skade a). De i Art. 42 til 46 indeholdte Bestemmelser, angaaende naar Gierdet skal være lukket for de Marker, som indtages til Vinter- eller Vaarsæd, have mere og nærmere Hensyn til det Fælledskab, som finder Sted imellem Markeierne selv, og til at forekomme, at ikke den ene Fælligsbroder skal fornærme den anden, end til Ufreds Afværgelse fra Naboernes Side. Og naar undtages det nysmeldte Tilfælde, naar Nogen ikke godvilligen vil betale de ved indbyrdes Vedtægter fastsatte Boder, men lader gaae Dom over sig, har Loven i øvrigt ingen Straf fastsat for Ufred paa anden Mands Mark, med mindre denne tilføies paa en saadan Maade med aabenbare bevislig Forsæt, at Handlingen kan ansees som Vold, eller, som den kaldes, naar Nogen driver en vis betydelig

ö) Art. 31, 32, 33 og 39. (jf. Sk. L. IX. 19. A. S. IX. 1. Efter Skaanske Lov skulde den, som ikke havde sit Hegn i Stand til den af Bymændene vedtagne Tid, bøde 1 Øre, og gives Lavdag. Havde han ikke Hegnet i Stand til den ham saaledes forelagte Tid, skulde han bøde 2 Øre, og naar han endda ikke satte Hegnet i Stand inden den ham paa ny forelagte Tid, skulde han bøde en halv Mark).

a) Art. 48.

lig Mængde Qvæg ind paa en andens Lod, Hervark b). I modsat Tilfælde tilkiendte den ikkun Skades Erstatning c). Vilde Nogen indtage anden Mands Fæ, som var kommet ind paa hans besaaede Ager, skulde han endog, om Fæet ved at jages kom til Skade eller døde, naar Fæet havde Hyrde, erstatte dets Eiermand sin Skade, eller, som Loven udtrykker sig, gielde andet saa godt igien uden Bod, hvorimod Fæets Eier igien skulde erstatte ham, hvad Skade det havde giort paa hans Korn; men havde Fæet ingen Hyrde, var den, som giente det af sin Ager, angerløs (L. 6. 20. 4 og 5) jf. J. L. III. 52. Dog om Nogen holdt Stodhors, det er uden Tvivl Mængde af Heste, og han af Naboerne til Tinge var bleven advaret om at vogte dem, saa at de ei giorde Skade paa anden Mands Jorder, erholdt han, naar de indkom paa anden Mands Mark, og derved kom til Skade, ingen Erstatning derfor, men skulde efter L. 5. 12. 4 og 5, vide sig det selv eller tage Skaden for Hiemgield. I øvrigt tillader Loven ei engang Nogen at indtage anden Mands Qvæg, som indkommer paa hans særskilte indhegnede Eiendom, med mindre han forud til Tinge har advaret sine Naboer, at de skal holde

b) L. 6. 14. 11, 13, 14 og 16. (jf. Sk. L. IX. 2 og 3. A. S. IX. 7. J. L. III. 48 og 49. Efter Sk. L. IX. 17 og 18 skulde den, som foraarsagede Ufred paa anden Mands besaaede Agre eller Eng, enten ved at nedbryde Gierde eller ved at age eller ride igiennem anden Mands Sæd, eller over hans Eng, foruden Skadens Erstatning, bøde 2 Ørk, og den, som nedbrød Gierde om en anden Mands Toft, skulde bøde 3 Mark, jf. A. S. IX. 4).

c) 6. 14. 12 og 15.

holde deres Qvæg derfra d), Geder alene undtagne, hvilke det og efter Lovens 5. 12. 1 er forbudet at holde uden paa sit Eget, og for saavidt det kan skee uden anden Mands Skade.

Anm. Efter Skaanske Lov skulde Enhver vogte sit Qvæg fra Paaske til Michelsdag, at det ei skulde giøre Skade paa anden Mands besaaede Agre eller Eng. Disses Eiere vare berettigede til Qvægets Optagelse, og til ikke at lade samme løs førend de erholdt Skaden erstattet af Qvægets Eier. Tog denne sit Qvæg med Magt fra Optageren, skulde han bøde 3 Mark. Sk. L. IX. 3, 4 11 og 13 A. S. IX. C. 9, 11 og 12. Drev Nogen med frit Forsæt sine Heste, Qvæg eller Sviin, ikke mindre end 12 i Tallet, ind paa anden Mands besaaede Mark eller Eng, skulde han, foruden Skadens Erstatning, bøde 3 Mark. Sk. L. IX. 2 og 3. A. S. IX. 7. Vilde den, som havde indtaget Kreaturene, ikke lade dem løs igien imod Skadens Erstatning, kunde han dømmes til at bøde 3 Mark. Døde Qvæget imidlertid i hans Værge, skulde han desuden erstatte dets Værd. Sk. L. IX. 13. A. S. IX. 10. Uden for den ovenfor bestemte Tid, maatte Eierne vel bortjage fremmed Qvæg af deres Marker, men ikke optage samme, og dersom de jog det i Dynd eller Kiær, saa at det døde deraf, skulde

d) L. 3. 13. Art. 47. jevnf. 5. 12. 4 og 5; see dog tillige 6. 14. 19.

de erstatte Eieren Qvægets Værd, og betale Bøder. Sk. L. IX. 11 og 12. A. S. IX. 12. Vilde Qvægets Eier, efter 3de Gange igientagen Advarsel, ikke indløse sit optagne Qvæg, stod Optageren ikke til videre Ansvar for samme. Sk. L. IX. 4. A. S. IX. 11.

Men, endskiønt Optagelses- eller Løsningspenge saaledes ikke udtrykkeligen vare hævdede ved Loven, uden for saavidt de grundede sig paa indbyrdes Vedtægter, saa sees dog af Forordningen af 14 Apr. 1694, at de have været hævdede ved Brug, ja at man endog hist og her havde søgt derved at tilvende sig ubillig Fordeel paa andres Bekostning. Denne Forordning bestemte derfor, hvad der foruden Skadens Erstatning maatte tages i Løsningspenge. Dog skulde den, som modtog Løsningspenge, giøre Eed paa, at Qvæget ei med hans Villie var indkommen, og, naar Skaden engang var godtgiort, skulde intet videre betales, om det hændte sig, at Qvæget siden paa samme Sted indkom. I øvrigt blev ved samme Forordning Straffen for forsætlig Ufred ved Kreatures Indførelse paa anden Mands Mark eller Eng nøiere bestemt og nedsat, saa at først for tredie Gang igientagen Forbrydelse herudi, men da og, som det synes, uden Hensyn til det indførte Qvægs Antal, skulde bødes Voldsbøder. Samme Straf af Voldsbøder fastsattes for den Forbrydelse, naar Nogen forsætligen optog Gierder, for at give Qvæget Leilighed til at indkomme.

§. 201.

Den samme Grundsætning, at Enhver, som vilde have Fred paa sin Jord, selv maatte forskaffe sig den,

fulgte

fulgte de første Forordninger om Fælledskabets Ophævelse af 29 Dec. 1758, 28 Dec. 1759 og 8 Mart. 1760, i det de befalede, at Enhver, som vilde have sin særskilte Lod paa et fælles Fang indhegnet, selv maatte besørge Indhegningen, med mindre saadant Hegn kom de Paagrændsende til Hielp i det, de ellers havde at hegne, da de for saavidt skulde tage Deel i Hegnet. For saavidt Overdreve og de Marker angik, hvori flere Byer vare lodtagne, blev imidlertid Grundsætningen saaledes modificeret, at, naar Nogen forlangte sin Andeel af et Overdrev udskiftet og indhegnet, skulde de øvrige i Overdrevet Lodtagne være pligtige, enhver efter sit Hartkorn og Hoveders lovlige Paaslag, at tage Deel i Hegnets Opførelse og Vedligeholdelse, for saavidt Hegnet kom dem selv til Nytte, hvilket i de tvende sidste Forordninger forklares saaledes: naar Hegnet lukkede saavel for den ene som anden Byes Mark og Lodseiers til ham afdeelte Grund; og naar fælles Marker bleve deelte imellem flere Byer, skulde den ene Bye tage halvt Hegn med den anden, saa langt deres Grunde sammenstøde, og hver Byes Andeel især igien fordeles paa Jordbrugerne efter deres Hartkorn e).

Forordningen af 28 Jul. 1769 vedblev endnu den samme Grundsætning, at den, som vilde have sin særskilte Lod paa et fælles Fang indhegnet, selv skulde besørge Indhegningen, for saavidt samme ikke kom de Paastødende til Hielp i det, de ellers havde at indhegne, men tilføiede derhos, som en nøiere Bestemmelse og naturlig Følge af hiin, saaledes som nys meldt, modificerede Grundsætning, at, naar nogen af de Paa-

e) Forordn. 8 Mart. 1760 Art. 3.

grændsende siden vilde have deres Andeel ligeledes indhegnet, skulde de tage halv Gierde med den først Fradeelte, for saavidt deres Grunde sammenstødte f); og hvad Overdrevets Udskiftning angik, bød denne Forordnings 2den § uden Indskrænkning, at de paagrændsende Byer og Steder skulde tage halv Hegn med de Udskiftede, saavidt deres Grunde sammenstødte.

Forordningen af 13 Mai 1776 afveeg fra Lovens og de nysmeldte Forordningers Princip for Hegns Lægelse, og bød, at Hegn, være sig imellem Naboebyers Marker eller om de udskiftede Lodder, skulde fordeles paa vedkommende Byer og enkelte Jordbrugere i hver Bye især, i Forhold til enhvert Hartkorn g). Denne Hegnets Inddeling efter Hartkornet befandtes i Udøvelsen at medføre mange Besværligheder og Tvistigheder; den blev derfor ophævet ved Forordningen af 23 Apr. 1781, efter hvis 10de § ingen, som, efterat denne Forordning udkom, blev udskiftet, kunde paalægges mere end halv Hegn om sin Lod. Det Hegn derimod, som de i Fælledskab forblivende Jordbrugere fik at vedligeholde, være sig om udskiftede Lodder, eller gammelt ved Udskiftningen uforandret Hegn, der, som Forordningen i §. 11 udtrykker sig, ikke vedkom Udskiftningen eller dem, som udskiftes (dette er uden Tvivl at forstaae saaledes: som ei paastødte udskiftede Lodder), skulde, saavelsom det Hegn, som var oprettet efter Forordningen af 13 Mai 1776, fremdeles lignes og vedligeholdes efter Hartkornet, for saavidt ikke frivillige Foreninger om en anden Inddelingsmaade maatte være at tilveiebringe, hvilke Landvæsens-Commissionen blev giort til Pligt at mægle, og Kongen endog ved Løfte af

f) §. 1. g) §. 1 og 4.

af Yngeunderstøttelser, for saavidt nemlig Forandring af de Hegnsdelinger efter Hartkornet angik, som vare skete i følge Forordningen af 13 Mai 1776, søgte at opmuntre. Imidlertid kunde endnu gives Tilfælde, hvor udskiftede Jordbrugere kunde faae mere end halv Hegn at reise og vedligeholde om deres Lodder, saasom Hegn for Veie, som løbe igiennem eller imellem Lodderne, eller naar en Bye, paa Grund af gamle Adkomster, havde mere end halvt Udhegn at holde vedlige imod paagrændsende Byers Marker. I adskillige Tilfælde, hvor Tvistigheder om saadant Hegns Deling opkom, har Rentekammeret, i Overeensstemmelse med ovenanførte Forordningens Grundsætninger, resolveret, at alt sligt Hegn skulde opmaales, og hvad der blev tilovers, efterat Enhver havde taget halv Hegn om sin Lod, fordeles paa samtlige Byens Jordbrugere efter Enhvers Hartkorn, dog at Enhver skulde tildeles sin Anpart af Hegnet, saavidt mueligt, om eller i Nærheden af sin Lod. Hvor derimod det modsatte Tilfælde fandt Sted, at en Bye, formedelst gamle Adkomster, havde mindre end halvt Udhegn at vedligeholde, der skulde det mindre Hegn komme samtlige Jordbrugere, og ikke blot dem, som paastødte Udhegnet, tilgode, saa at Enhver, i Forhold til hans Hartkorn, fik lige Afkortning i det halve Hegn, som ellers tilkom ham.

§. 202.

Hvad hidtil er bleven anmærket, Hegn og Fred angaaende, henhører ikkun til Lovhistorien; thi alt, hvad Loven og senere Anordninger herom foreskrive, er ved Forordningen af 29 Oct. 1794, for saavidt det ei i samme udtrykkeligen igientages, ophævet (see bemeldte

Forordnings Indledning), hvorved dog efter sene Rentekammer-Skrivelser, samt Cancellie-Skrivelse 30 Jun. 1798, ikke skal være at forstaae Placat af 18 Nov. 1778, angaaende Sviin, som gaae lø paa Kiøbstædsgader, der, som Kiøbstædernes Politi væsen vedkommende, endnu ansees at være i Kraf Denne Forordnings almindelige Grundsætninger maa derfor her foredrages. Dens mange og adskillige i de Smaae gaaende Bestemmelser overlades derimod En hver, som behøver at vide mere deraf, at eftersee Forordningen selv.

§. 203.

A. Denne Forordnings Hovedgrundsætning er at alle Jordbrugere, enten strax eller i det mindste Tiden, skulle tage halv Hegn med hinanden, for saa vidt deres Jorder sammenstøde, og for saavidt local Omstændigheder ikke giøre Hegns Opførelse aldeles umuelig. Saaledes byder den ei alene,

1) at ved nyt Hegns Reisning skal i intet Tilfæld tages andet end halv Hegn h), og
2) foreskriver i §. 1 adskillige forskiellige Slags Heg ningsmaader, der alene skulde ansees som lov lige, og af hvilke forskiellige Slags Hegn En hver, som det ellers paaligger at hegne, er plig tig, naar den paastødende Naboe forlanger det med ham at sætte og vedligeholde et, som de en ten selv kunne komme overeens om, eller som i Mangel heraf, paa den Maade, som nærmer herefter forklares, bliver at bestemme. Fra den ne Forpligtelse kan intet fritage, uden bevisli Umue

h) §. 14.

Umulighed i at opføre saadant Hegn, enten formedelst Jordens Beskaffenhed eller andre uovervindelige Hindringer. Og den, der saaledes beviisligen ikke kan hegne, bør da i dets Sted tøire og vogte i). Fremdeles

3) viser Forordningen ei alene Veien, hvorledes de, som enten paa Grund af de paa den Tid, da Hegnet opførtes, gieldende Anordninger, eller endog i Følge særdeles Foreeninger eller andre lovlige Adkomster ere pligtige enten ene at hegne om deres Jorder, eller dog at tage mere end halv Hegn, kunne paadrage deres paastødende Naboer Forpligtelse til halv Hegns Tagelse. Iblant de forskiellige Indhegningsmaader, som Forordningen erklærer for lovlige, anseer den nemlig Steengierder, saavelsom og dobbelt Grøft med Jordvold, beplantet med levende Gierde eller Pile, paa den Maade, som §. 1 og 3 nærmere foreskrive, at være af den Beskaffenhed, at Deeltagelse i sammes Vedligeholdelse for den halve Deel, naar det først eengang er forsvarligen opført, uden grundet Aarsag at klage, kan paalægges Naboerne, da, som det hedder i Forordningens 11te §, et saaledes med levende Gierde eller Pile beplantet og i fuld Grøde staaende Hegn, ved den Gierdsel, det affaster, er mere til Fordeel end til Byrde for den, som skal vedligeholde det, og Steengierde giver det sikkerste og varigste Hegn, som næsten ingen Umage koster at vedligeholde. Saasnart altsaa Nogen, som hidtil har været pligtig til mere

end

i) §. 2.

end halv Hegn, ved lovligt Syn godtgiør, for-
svarligen at have opført saadant efter dets Natu-
og Forordningens Udtryk varigt Hegn, bliv-
Naboen pligtig at paatage sig den halve De-
deraf, for saavidt hans Grund tilstøder, til Ved-
ligeholdelse; dog at det mere Hegn, denne faaer,
tildeles ham paa saadanne Steder, hvor det kom-
mer til at støde til det Hegn, som han hidtil har
havt at vedligeholde, og, saavidt mueligt, i en
sammenhængende Strækning. Har imidlerti-
den Forpligtelse, at tage mere end halv Hegn
grundet sig ikke blot paa de Kongelige Anordnin-
ger, men paa særdeles Adkomster, saa maa den,
som paa den anførte Maade vil see sig fritage
for denne Byrde, desuden for Befrielsen fra
samme betale noget vist aarligen til den eller dem,
som nu maae deeltage i Hegnet, efter uvillige
Mænds Skiønnende k). Men

4) Forordningens Hensigt er endog, efterhaanden at
indføre saadant varigt Hegn overalt i Riget.
Den paalægger derfor enhver Jordbruger den
Forbindtlighed, aarligen, saavidt locale Om-
stændigheder nogenledes tillade det, at opføre en
vis efter Hartkornet bestemt Strækning af saa-
dant varigt Hegn, hvilket han derefter ikke uden
sin Naboes Minde er berettiget til at borttage
eller forandre til mindre varigt Hegn l). Til
saadant varigt Hegns Opførelse forpligtes Jord-
drotterne at komme deres Fæstebønder til Hielp
med den fornødne Plantnings Anskaffelse, saa-
fremt samme paa 4 Mile nær kan erholdes; og
til

k) §. 11 og 12. l) §. 3 og 16.

til at lette saadant Hegns Opførelse paalægger Forordningens 4de § Naboerne den Forbindtlighed, naar behøves, at afgive den fornødne Jord til Grøfterne, imod billigt Vederlag, enten af anden Jord, eller i Penge, efter uvillige Mænds Skiønnende.

5) Videre henstiller vel Forordningen til Jordbrugerne selv, om de vil forenes om, paa nogen Tid intet Hegn at vedligeholde imellem sig; men den tillader derhos enhver af de herom forenede Parter, saasnart den finder det nyttigere at opføre Hegn, et halvt Aar forud at opsige saadan Forening, saaledes nemlig, at Opsigelsen maa skee i det seneste 8 Dage før Mikkelsdag, naar Hegnet skal være opført i April Maaned næste Aar, og inden den 1ste April, om det til Mikkelsdag samme Aar skal være opført m).

Anm. En Undtagelse fra den almindelige Forpligtelse, som under foranførte Betingelser paaligger Jordbrugere at tage halv Hegn med deres Naboer, finder imidlertid efter Forordningens 7de § Sted, naar en Aae løber i Skiællet, som, skiønt opgravet og renset, saaledes som Forordningen af 25 Jun. 1790 befaler, dog ikke freder hele Aaret, og naar derfor til fuldkommen Fred udfordres dobbelt Hegn, et paa hver Side af Aaen; thi i dette Tilfælde ere Vedkommende ikke pligtige til at opføre noget Hegn, men Enhver bør paa de Tider, naar Aaen ikke freder, ved Tøiring eller Vogtning sikkre Naboen mod

m) Forordn. §. 6.

mod Ufred. Er derimod enkelt Hegn tilstrækkeligt, skal det langs med Aaen, ligesom andensteds, opføres og vedligeholdes, og, hvor det halve Hegn slipper, sættes Stænger tvers igiennem Aaen.

§. 204.

B. Om Forordningens Bestemmelser, angaaende hvorledes nyt Hegn skal reises, inden hvilken Tid samme skal være opført, hvorledes Veihegn saavelsom det advendige Hegn mod paagrændsende Byers Marker skal fordeles paa Vedkommende, og hvad den i øvrigt til Ufreds Afværgelse har foreskrevet, anmærkes i Almindelighed:

1) Om Maaden, paa hvilken Grøfterne skulle graves, hvorledes Jord dertil skal tages, i hvilket Tilfælde Mageløg af Hegn til Fordeel for den, som sammes Vedligeholdelse nærmest paaligger, kan paastaaes, med mere nye Hegns Reisning og sammes Beskaffenhed angaaende, kan, foruden de forhen anførte §§, som foreskrive, hvad der skal ansees som lovligt og som varigt Hegn, nærmere efterfees Forordningens §. 4, 5 og 10.

2) Hvorledes og under hvilke Betingelser Gierder, saavelsom til Indhegninger tienlige Pile og andre Træer, bør ved Udskiftning følge Grunden, som de staae paa, eller, dog kun paa visse Aar, forbeholdes den forrige Eier til Benyttelse, samt om den Godtgiørelse, som Fæstere af deres Husbonder tilkommer for anvendte Omkostninger paa Hegns

Hegns Anskaffelse og Gierders Sætning, derom kan §. 28 og 29 eftersees.

) Det er, som forhen er bleven anmærket, en Hovedgrundsætning i Forordningen, at Enhver ikkun skulde selv have halv Hegn at vedligeholde for sin Lod, og at den anden halve Deel af Hegnet skulde besørges af Naboerne; men nu hænder det sig, at en Lod paastøder en almindelig Vei, hvor Byrden at tage halv Hegn med den, som Lodden tilhører, ikke kan være nogen enkelt Mand, men maa være dem, som nærmest betiene sig af Veien, og for hvis Skyld Veien egentlig er, in dubio altsaa det hele Byelaug, tilhørende. Det kan og hænde, at en Lod paastøder en Strækning Markeskiæls Hegn, som Naboebyen efter foregaaende Forninger ene er pligtig at vedligeholde; ligesom og det modsatte Tilfælde kan indtræffe, at en Lod paagrændser et Markeskiæl, hvor den Bye, som Loddens Besidder hører til, ene er pligtig at hegne, uden at kunne vente Hielp af Naboebyen. I disse Tilfælde bør, efter Forordningens Grundsætning i §. 13, ved Udskiftningen de forhen i Fælledskabet havte fælles Byrder og Fordele i lige Forhold lignes paa samtlige af Fælledskabet udgaaende Jordbrugere, saa at naar, efter foregaaende Opmaaling af alt saadant udvendigt Hegn, og Overslag over, hvad Byrden af Ledes, Broers og Vandbækkers Vedligeholdelse kan anslaaes til i Forhold imod visse Favne Hegns Vedligeholdelse, Beløbet af det udvendige Hegn, hvad Ledes &c. Vedligeholdelse er anslaaet for iberegnet, udgiør mere

end

end halvt Hegn, dette Mere skal fordeles paa samtlige Jordbrugere, i Forhold til enhvers Hartkorn, og i modsat Fald, om det udgiør mindre end halvt Hegn, det Mindre i samme Forhold skal komme dem samtlige tilgode n). Hvor ingen saadan Hegnsdeling er skeet ved Udskiftning, der maa den, hvis Lod paastøder eller gaaer over en almindelig Vei, selv hegne samme fra Veien. (Rentek. Skr. 10 Oct. 1795).

4) Hvorledes Lede paa alfare Veie, saavidt de paa samme efter Veiforordningen maae finde Sted, bør være beskafne, og, naar Vei gaaer igiennem nogen Mands Lod, Loddens Eier af det hele Bylaug skal godtgiøres Jord til Ledevogter-Huse, derom see §. 8 og 9.

5) Angaaende Tiden, inden hvilken nyt Hegn, som i Anledning af Udskiftning opføres, skal være reist, foreskriver Forordningens §. 15, at nødvendigt Hegn imellem Bye og Bye skal være opført inden Aar og Dag (1 Aar og 6 Uger) efter at Udskiftningen er fuldført. Om Tiden, inden hvilken Hegnet imellem Lodderne skal være fuldført, overlader den til Lodseierne selv indbyrdes at forene sig; men, i Mangel af saadan mindelig Forening, skal Tiden bestemmes af Amtmanden og Landvæsens-Commissarierne. Det samme skal ogsaa skee, om end Forening er indgaaet, naar Tiden ved samme er udsat længere end 3 Aar efterat Enhver har tiltraadt sin Lod, saasnart nogen vedkommende Lodseier ikke længer finder sig fornøiet med saadan Forening, men forlanget

Land-

n) §. 13.

Landvæsens-Commissionens Bestemmelse. Til Hegns Opførelse kan en Eier af samlet Jordegods paalægge samtlige det Godses Fæstebønder, hvorunder de Udskiftede henhøre, at komme disse til Hielp, skiønt de henhøre under andre Byelaug.

5) For at skiønne, hvorvidt nyt Hegn i Overeensstemmelse med Forordningens Forskrift forsvarligen er reist, og gammelt Hegn vedligeholdt, samt ligeledes at skiønne den Skade, som ved Ufred forvoldes, befaler Forordningens §. 17, at i ethvert Sogn skal af vedkommende Dommer udnævnes 4 Gaardmænd, og i store Sogne 6 til 8, hvoraf 2 aarligen udgaae og 2 andre i deres Sted udnævnes. Disse Synsmænd, som ved Udnævnelsen tages i Eed, ere pligtige tvende Gange om Aaret, nemlig Foraar og Efteraar, at eftersee alt Sognets Hegn, og ellers, naar Klage over Brøst paa Hegn indløbet, at syne samme o). Dog bruges ikkun 2 Mænd til hvert Syn. De skulle, naar Mangel paa Hegnet befindes, forelægge den, som er pligtig at vedligeholde samme, en Tid af 8 Dage, inden hvilken Hegnet bør være istandsat, og anmelde saadant for Sognefogden. For denne deres Forretning nyde de 1 Skill. af Tønde Hartkorn i Sognet, og desuden, naar de befundne Mangler ikke til den fastsatte Tid istandsættes, og et nyt Syn derfor giøres fornøden, 16 Skill. af den Skyldige. Hvo, som ikke er fornøiet med deres

o) §. 21.

deres Forretning, kan forlange Oversyn af fire Mænd, hvilke den Dommer, som i nærmeste Sogn udnævner Synsmænd, af det Sogns Synsmænd dertil skal udmelde; men hvo, som for sin hele Hegns Strækning har opført varigt Hegn, er derved befriet for det aarlige Syn og Deeltagelse i sammes Bekostning. Kun i Tilfælde af Klage over saadant Hegns mislige Vedligeholdelse, bliver Syn at tage over samme paa den Hegnendes eller Klagendes Bekostning, eftersom Klagen befindes grundet eller ugrundet p). Synsmændene skulle, inden 8 Dage efter, at ethvert Hegnssyn er holdt, møde for Politiemesteren, paa den Dag han for dem bestemmer, for at give nøiagtig Forklaring om deres Forretnings Udfald og alle befundne Hegns-Mangler. Dersom de afgive Forklaringen mundtlig, skal Politiemesteren forfatte den skriftligen for dem, imod at de betale ham 12 Skill. for Arket, ligesom han og er pligtig, for samme Betaling, at meddele vedkommende Jorddrotter eller Jordbrugere, som forlange det, Udskrift af Forretningen. Finder Politiemesteren Synsmændenes Forklaring ikke tydelig nok, kan han paalægge dem igien at eftersee Tingene paa Stedet og inden 8 Dage derom at afgive ny Forklaring. Forsømmelse i Gierdesynsmændenes Bestilling paatales ved Politieretten, og Politiemesteren er bemyndiget til for saadan Forsømmelse at mulctere dem paa 64 Skill. til 2 Rdlr. (Pl. 13 Sept. 1806).

7) Hegn

p) §. 17.

7) Hegn maa ikke optages om Efteraaret for igien at sættes om Foraaret, med mindre vedkommende Naboer derom ere enige q).

8) Naar Nogen, som er pligtig at hegne med sin Naboe, forsømmer det, kan Naboen lade hegne paa hans Bekostning. Regning herfor kan han indsende til Amtmanden, som, efterat han, om det behøves, har nedsat Regningen efter Billighed, ved Paategning paa samme beordrer Sognefogden at udpante dens Beløb hos den Skyldige, uden videre Lovmaal r). Er denne en Fæstebonde, skal Regningen med Amtmandens Paategning tilstilles Jorddrotten, som enten skal besørge den inddreven hos den Skyldige, eller selv betale samme.

9) Naar forsætlig Skade skeer paa nogen Mands Hegn, og Gierningsmanden ikke opdages, skal hele Sognet til sammes Erstatning komme den Skadelidende til Hielp, saaledes at de to Trediedele af det, Skaden af Synsmændene er taxeret for, udredes af Sognet. De til saadan Skades Erstatning medgaaende Udgifter lignes paa Sognets Hartkorn tvende Gange om Aaret, efterat Beregningen og Repartitionen først af vedkommende Dommer er igiennemseet s).

10) Endskiønt Forordningens Hensigt er, saavidt mueligt, at bringe det dertil, at alle særskilte Jordlodder vorde indhegnede, saa vil den dog ikke, at Nogen deraf, at hans Naboe enten aldeles ikke har hegnet, eller ikke har hegnet forsvarligen om sin Lod, skal tage Anledning til at

 lade

q) §. 18. r) §. 20. s) §. 23.

lade sine Kreature gaae ind paa hans Jord
Den befaler derfor Enhver i dette Tilfælde at t
re eller vogte, og tillader den, som finder a
den Mands Kreature paa sin Grund, at opta
samme, og af disses Eier at fordre ei alene Sk
des Erstatning, men endog, naar han ei sel
ved Forsømmelse fra sin Side har givet Anled
ning til den skete Ufred, Optagelsespenge, hvor
om nære i næste § t).

11) Endelig anmærkes, at efter Forordningens 46de
skal Sviin, som gaae løse paa fælles Græsning
jorder, i den Tid af Aaret, i hvilken Jorden ka
oprodes, af Eierne holdes ringede.

§. 205.

C. Om Forbrydelser imod denne Forordning
Forskrifter og sammes Straffe anmærkes i Alminde
lighed: at de kan inddeles i tvende Hovedklasser, nem
lig 1) Undladelse af de Foranstaltninger, som ved For
ordningen ere føiede til Ufreds Afværgelse, af dem, som
disse Foranstaltninger ere paalagte, enten saadant skeer
af Forsæt eller af Skiødesløshed, og 2) Ufred, som
paa anden Maade end den nysommeldte forvoldes anden
Mand, være sig middelbar eller umiddelbar, som da at
ter kan skee enten med Forsæt eller af Skiødesløshed.

I. Til det første Slags henføres:

1) Naar de, hvis Pligt det er at hegne, ved de for
ommeldte befalede aarlige Syn befindes ikke for
svarligen at have opført eller vedligeholdt det dem
paaliggende Hegn efter Forordningens Forskrif
og ikke, inden 8 Dage efterat de derom af Syn
ma

t) See §. 30, 31, 32, samt 47 og 48.

mændene ere advarede, besørge samme istandsat, eller og Nogen lader istandsat Hegn forfalde, og Klage derover indkommer, saa at nyt Syn maa tages over Hegnet, i hvilke Tilfælde Vedkommende skal bøde 2 Sk. for hver Favn Hegn, som de staae tilbage med, om der findes over 16 Favne brøstfældige, og betale hver af Synsmændene 16 Sk. u).

i) De Fæstebønder, som lade levende Hegn eller Pile, som Jorddrotten for dem har anskaffet, ved deres Forsømmelse udgaae, skal ei alene strax sætte det Beskadigede i Stand, og dertil selv bekoste Planter eller Sæd, men og bøde for hver ved saadan Forsømmelse udgaaet Favn levende Gierde 2 Sk., og for hver hvistammet Piil ligeledes 2 Sk. v).

k) Den, hvis Pligt det er at holde et Leed vedlige, skal, naar samme ikke er forsvarligt, og han ikke, inden 8 Dage efterat han om Manglerne er bleven advaret, besørger samme istandsat, bøde 1 Rdr., og desuden betale Ledets Istandsættelse, som af Sognefogden for hans Regning besørges, saa er han og pligtig til at holde Vagt ved Ledet indtil samme er istandsat og at erstatte den Skade, som beviisligen forvoldes ved Ledets uforsvarlige Beskaffenhed x).

l) Ligeledes skal og den, som bør holde Vandhækker vedlige, men forsømmer saadant, naar han ikke, inden 24 Timer efterat han derom af Vedkommende er bleven advaret, istandsætter samme, bøde 1 Rdr. til de Fattige for hver manglende

 eller

u) §. 17 og 21. v) §. 3. x) §. 9.

eller ikke i tilbørlig Stand værende Vandbækk[...] samt erstatte de Bekostninger, som de andre Ve[...] kommende maatte have havt for at sætte samm[...] i Stand y).

II. Foruden ved Forsømmelse af pligtig Indhe[...] ning kan Ufred fremdeles forvoldes umiddelbar ell[...] middelbar, forsætligen eller uforsætligen:

1) Forsætligen og umiddelbar giøres Ufred, naar No[...] gen inddriver løse Kreature eller tøirer dem pa[...] en andens i Grøde staaende Korn- eller Kløve[...] Mark eller Slaae-Eng, eller og beviisligen i de[...] Hensigt, at Kreaturene skulle gaae derind, gi[...] Aabning paa anden Mands Hegn. Straffe[...] herfor er efter Forordningens 22de og 45de §[...] første Gang en Mulkt af 10 Rdr., anden Gan[...] dobbelt, tredie Gang Hensættelse i Forbedrings[...] huset i 3 Maaneder, og siden, hver Gang For[...] seelsen igientages, dobbelt saa længe, foruden[...] Skadens Erstatning. Lige Straf er og for den[...] som driver eller fører anden Mands Kreatur[...] ind paa sin Lod for der at optage dem; men[...] for Tøiring paa anden Mands Græsmark bøde[...] ikkun første Gang 1 Rdr., anden Gang 2 Rdr. og saa fremdeles dobbelt til Sognets Fattige; dog skal den Skyldige desforuden erstatte Ska[...] den, og betale firedobbelte Optagelsespenge.

2) Naar Ufred tilføies umiddelbar, skiønt uforsætligen, saasom ved at giøre Hul i anden Mands Hegn for at giøre sig Vei, uden for de i §. 24 ommeldte Tilfælde; og uden beviislig Hensigt til at skade, skal den, som heri har giort sig skyldig, foruden at

y) Forordn. af 29 Octob. 1794 §. 10.

at erstatte Skaden, bøde første Gang 1 Rdr., anden Gang 2 Rdr., ogskeer det tiere, straffes som for forsætlig Ufred z. Hvo, som uden Nødvendighed springer over anden Mands Hegn, hvor ingen Stente eller lovlig Fodstie er, skal, foruden Skadens Erstatning, bøde 8 Skill., som paa Stedet af Anholderen kan udpantes.

3) Middelbar forvoldes Ufred, naar Nogen bortstieler eller forsætligen beskadiger Hegn eller med Villie beskadiger et Led. Straffen herfor er den samme, som for umiddelbar tilføiet forsætlig Ufred; men hvo, som bortstieler noget af Ledene, straffes som for andet Tyveri. a).

4) Middelbar voldes fremdeles Ufred, naar de, hvis Pligt det er at holde en Vei vedlige, lade samme saaledes forfalde, at Veifarende, for at skaffe sig Vei, nødes til at giøre Aabning i Hegnet. De, som heri giøre sig skyldige, maae, foruden Skadens Erstatning, bøde 1 til 6 Rdr. efter Forseelsens Beskaffenhed. Samme Straf ere de ogsaa undergivne, naar de, efterat de af Synsmændene, hvis Pligt det er ved de aarlige Syn om Foraaret ogsaa at eftersee Veiene, og Sognefogden ere blevne advarede om, inden St. Hans Dag at sætte Veiene i forsvarlig Stand, dog forsømme saadant, og Veien besørges da af Sognefogden for deres Regning istandsat. Derimod ere de Veifarende, som formedelst en Veis slette Beskaffenhed see sig nødte til at giøre Hul i eller springe over Hegn, ei alene frie for Tiltale, men Forordningen befaler endog, at dem

z) §. 22. a) samme §. og §. 9.

af Dommeren skal tilkiendes Erstatning for d-
res Ophold af dem, hvis Pligt det var at hold
Veien vedlige b).

5) Middelbar forvoldes endeligen ogsaa Ufred, naa
Nogen opbryder et Leed eller løfter det af Stable-
ne, saavelsom og, naar Nogen lader et Leed staa
aabent efter sig, naar derved kan forvolde
Ufred, og Ledet kan lukkes. Straffen er
førstmeldte Tilfælde en Mulkt af 1 Rdr., i de
andet af 1 Mk, foruden at erstatte Skaden.
Ogsaa denne sidstnævnte Mulkt kan strax udpan
tes; dog staaer det den Anholdte frit for, at for
lange Dommerens Kiendelse c).

III. Fordi det ellers vilde blive yderst vanskeligt
og i mange Tilfælde umueligt, at bevise, af hvis Krea-
ture den tilføiede Ufred var foraarsaget, tillader For-
ordningen Enhver at optage de Kreaturer, som findes
paa hans Marker, og at beholde dem saalænge, indtil
sammes Eiermand, foruden at erstatte Skaden, med
de i Forordningens 32te § fastsatte Optagelsespenge
indløser dem, samt, om de ikke inden 24 Timer ind-
løses, desuden betaler den i Forordningens 33te §
fastsatte Foderløn, og andre havte Omkostninger d).
Dog maa, i Tilfælde at Eiermanden, efterat Opta-
gelsen er ham bekiendtgiort, ikke strax indløser Krea-
turene, ei flere af dem holdes tilbage, end efter Syns-
mændenes Skiønnende til Skadens Erstatning, samt
Optagelsespengenes og Auctionsomkostningers Udredel-
se, ansees fornødne. De øvrige skulle inden 24 Timer
i tvende Synsmænds Overværelse tilsendes Eieren e).
Om

b) §. 24. c) §. 9. d) §. 40. jf. Canc.
Circ. 30 Jun. 1798. e) §. 39.

Om disse Optagelsespenge, saavelsom om Kreatures Optagelse i Almindelighed, anmærkes:

1) De ere forskiellige, større eller mindre, a. eftersom de optagne Kreature i Følge deres Natur kan ansees at giøre større eller mindre Skade, og derfor ogsaa saa meget desmere af vedkommende Eiere burde eller og lettere af dem kunde forhindres fra at giøre den; b. eftersom de Vexter, som findes paa den Jordlod, paa hvilken Kreaturene ere indkomne, ere af større eller mindre Værdie, altsaa den tilføiede Skade i Almindelighed bør ansees større eller mindre; c. eftersom den, som optager Kreaturene, selv har føiet de i Forordningen befalede Foranstaltninger til Ufreds Afværgelse eller ikke. Saaledes maa

a. i ethvert Tilfælde, hvor Optagelsespenge kan fordres, mere betales for en Hest, et Qvægshoved, et uringet Sviin, en Soe med sine Grise tilsammen, eller en Geed, end der bør betales for et Faar eller Lam, et ringet Sviin eller en Griis, en Kalv eller et Føl; mere igien for ethvert af disse, end for en Gaas, en And eller en Høne, som er fløiet over.

b. For Kreature, som optages i en efter Forordningens Forskrift indhegnet Frugt-, Kaal-, Humle- eller Urtehauge, betales mere, end for dem, som optages paa ligeledes indhegnede Marker. Atter betales mere for dem, som optages i en uhøstet Hvede-, Rug-, Byg-, Ærte- eller Kløvermark, eller hvor Hør, Hamp eller Foderurter ere saaede, eller Kartoffler plantede, end for dem, som optages i en ligeledes uhøstet Boghvede-

 eller

eller Havremark, Slaae-Eng eller Skov, som er under Fred. Her atter mere, end naar de optages paa Jord, som alene benyttes til Græsning, eller paa Overdrev og Hede.

c. For Kreature, som optages paa uudskiftede, men med lovligt Hegn forsynede Jorder, kan ikkun fordres halvt saa meget i Optagelsespenge, som for dem, der optages paa ligeledes indhegnede udskiftede Jordlodder.

Videre kan, naar Jorder, være sig udskiftede eller uudskiftede, uden Eiernes Brøde, enten aldeles ikke eller ikke med lovligt Hegn ere forsynede, ikkun fordres halvt saa meget i Optagelsespenge, imod om Jorderne lovligen vare indhegnede. Er derimod Forsømmelse paa deres Side, som bruge Jorderne, saasom at det Hegn, som efter Forordningens Forskrift skulde være istandsat, ved de befalede Synsforretninger ei befindes i forsvarlig Stand, eller de ikke have opført den Strækning af nyt Hegn, som det paaligger dem at reise, eller en Hauge, som vender mod Gaden eller anden Mands Lod, ei med forordningsmæssigt Hegn er forsynet, kan aldeles ingen Optagelsespenge fordres.

2) Hvorledes bør forholdes med uvane Kreature, paa hvad Maade og i hvilke Tilfælde disse bør mærkes, samt af Eierne holdes tøirede og vogtede, og hvorledes dette sidste ligeledes bør finde Sted, naar flere Kreature paa eengang fra en uudskiftet Bye eller en Hovedgaardsmark bryde ind i en udskiftet Kornmark saavelsom og hvorledes Sviin, Faar og Giæs, naar de ikke kunne vorde optagne,

maae

maae dræbes, derom kan efterlæses Forordningens §. 34, 35, 36 og 47. jf. Pl. 31 Oct. 1800.

3) Optagne Kreature, hvortil ingen Eiermand vides, skulle foranstaltes ved offentlig Auction bortsolgte. Hvorledes dermed bør forholdes, lærer Forordningens §. 37. Auctionen holdes af Sognefogden, som derover bør holde en ordentlig Forretning, hvilken han selv skal bevare, og deraf indsende Gienpart til Bevaring ved Amtsarchivet. (Rentek. Skr. 7 Nov. 1795). Bliver imidlertid det optagne Kreatur af Sognefogden taxeret til Værdie ei høiere end 2 Rdr., saa foretages ingen Auction, men Optageren beholder det, saafremt Eiermanden ikke vides, eller ikke inden 24 Timer melder sig, imod at godtgiøre Eieren, naar han melder sig, hvad det optagne Kreatur ved Taxation ansættes at være mere værd end Skadens Erstatning og Optagelsespengene f).

4) Den, som holder et optaget Kreatur tilbage, uagtet Skadeserstatningen, Optagelsespengene og de beviisligen havte Omkostninger af dets Eier tilbydes ham, skal betale denne dagligen, indtil han bekommer det, for et stort Hoved 48 Sk., for et lidet 16 Sk., og for en Gaas, Høne eller And 4 Sk. g).

5) Den, som paa Marken tager Kreaturet fra den, som paa sin egen eller Husbonds Mark har optaget det, imod dennes Villie, skal dømmes til at bøde 30 Rdr., og om han tager det ud af Huus,

f) §. 41. g) §. 40.

Huus, Fold eller andet indelukket Sted, skal han bøde 60 Rdr. h).

6) Endelig anmærkes, at det vel er Bønderne tilladt, ved indbyrdes Vedtægter at skiærpe de i Forordningen for Mangel af Hegn, Lede o. d. fastsatte Mulkter, vel ogsaa de i samme fastsatte Optagelsespenge, men det er dem ingenlunde tilladt, ved deslige Vedtægter enten at nedsætte de i Forordningen fastsatte Bøder, eller paa anden Maade at sætte nogen af Forordningens Bestemmelser ud af Kraft. Ogsaa skulle de efter saadanne Vedtægter faldende Bøder tilfalde Sognets Fattige i). Af de i Forordningen selv bestemte Bøder tilfalde de tre Fierdedele Sognets Fattige, og en Fierdedeel Sognefogden, som Løn for hans Umage ved Udpantningen. (§. 50).

§. 206.

D. Angaaende Maaden, paa hvilken Forordningen vil, at de i Anledning af Mangel af Hegn eller af Ufred opkommende Tvistigheder bør afgiøres, synes at være nogen Collision imellem dens 27de og 50de §§, da i den første af disse de imellem Bønder angaaende Hegnet opkommende Tvistigheder, for saavidt de ikke ved Husbondens eller Husbondernes Mægling, om de Tvistende ere Fæstebønder, og ved Sognefogdens Mægling, om nogen af dem er Selveier, i Mindelighed kunne bilægges, overlades Amtmændene endeligen i første og sidste Instants at afgiøre; efter den sidste derimod Rettergangsmaaden i alt det, som angaaer Hegn og Fred, skal være den samme, som ved Forordningen

h) §. 42. jf. D. L. 6. 14. 19. i) §. 19.

gen af 25 Mart. 1791 om Politievæsenet paa Landet er bestemt; ligesom og derimod gives visse forhen bestorte Tilfælde, i hvilke Forordningen udtrykkeligen paalægger Amtmanden i Forening med Landvæsens-Commissarierne at kiende i Sagen. Det kunde efter Forordningens Ord synes, at sammes §. 50 ikkun, visse bestemte Tilfælde undtagne, hvor udtrykkeligen fordres Dom eller Politie-Kiendelse, saasom §. 9 og §. 42, var at anvende, naar nogen af de Tvistende var uden for Bondestanden. Imidlertid forekommer det mig rimeligst og meest overeensstemmende med Forordningens Aand at antage, at det tilkommer Amtmanden enten ene, eller, hvor det udtrykkeligen er bestemt, i Forening med Landvæsens-Commissarierne, at afgiøre Sagen, naar Spørgsmaalet er blot oekonomisk, saasom om Vedkommende ikke om Hegningsmaaden kunne forenes. Er derimod Spørgsmaalet paa nogen Maade juridisk, saa at der handles om Straf for Forordningens Overtrædelse, synes Sagen at burde behandles efter §. 50, som enhver anden Politiesag. Udtrykkene i §. 27: "Tvistighed angaaende Hegnet," og i §. 50: "Rettergangsmaaden om alt det, som vedkommer Hegn og Fred," synes mig at lede til denne Fortolkning.

17. Kapitel.

Om Jords Forbedring ved Vands Afledning, Oprensning eller Udgravning.

§. 207.

Allerede ved de første Forordninger om Fælledskabets Ophævelse blev det Stiftamtmændene og Amtmændene

dene paalagt, at foranstalte Aaerne i deres Amter oprensede, og til den Ende at besørge de samme tilstødende Lodseiere tildeelt hver sin Strækning til Udgravning og Oprensning. Det blev tillige befalet, at naar een eller flere af de største Lodseiere i Moser eller andre sumpige Steder fandt det tienligt, at lade samme udgrave, skulde ei alene alle de øvrige Lodseiere, som kunde have Fordeel af Vandets Afledning, tage Deel i Arbeidet, men anden Mand endog tillade, at Vandet, om det var nødvendigt, fik sit Afløb over hans Jord, imod derfor at nyde billig Erstatning af Vedkommende k). Imidlertid synes disse Forordninger i denne som flere Henseender at have havt liden eller ingen Virkning. Ved Forordningen af 23 Apr. 1781, som ophævede alle foregaaende Forordninger, Fælledskabets Ophævelse angaaende, §. 24, blev hiin ovenmeldte Forordningers Befaling forandret til Ønske og Haab om, at Lodseierne selv til deres egen Fordeel vilde forene sig om skadeligt Vands Afledning, og vel blev det Vedkommende tilladt, naar saadan mindelig Forening ei kunde træffes, at henvende sig til Rentekammeret, og samme paalagt, at forskaffe Lodseierne al fornøden Hielp til Foranstaltningens Iværksættelse paa tienligste Maade for samtlige derudi Deeltagende; men videre om Udførelsens Maade indlod Forordningen sig ikke, og bestemt blev altsaa Rentekammeret ikke bemyndiget til, i den Henseende at paalægge nogen Mand Byrde eller Penges Udgift, som han ei selv fandt til sin Fordeel at paatage sig.

Denne

k) Forordn. 8 Mart. 1760 §. 6. Til Vandløbenes Oprensning i Lolland var allerede forud søgt Foranstaltning. See Rescr. 22 Mart. 1737.

Denne Mangel søgte man ved Forordningen af 25 Jun. 1790 at afhielpe. Samme har egentlig trende Hovedformaale: I. Aaers og ferske Søers Oprensning, at de ikke ved Oversvømmelse skulle forvolde Skade paa tilstødende Jorder; II. Vands Afledning fra den Jord, som lider Skade af samme, over anden Mands Jorder; III. Vandets Udledning af ferske Søer, for enten bedre at benytte samme til Fiskeri, eller forandre dem til frugtbar Ager- eller Engjord.

§. 208.

I. Angaaende Aaers og ferske Søers Oprensning befales i Forordningens 1ste §, at Enhver, hvis Jord grændser til samme, skal udvises en bestemt Deel at grave og oprense, og det fra Aabredde til Aabredde og ei til Midtstrøms alene, hvilken Oprensning saakedes aarligen bør holdes vedlige. Herom skulde vel Lodseierne selv see at forene sig; men, for at forvisses om, at det Befalede ogsaa virkeligen og uden Ophold blev iværksat, blev det tillige Amtmændene, og, for saavidt saadan Oprensning ogsaa kunde vedkomme Kiøbstæderne, Stiftamtmændene, som da endnu disses Øvrighed, paalagt, strax i Forening med Landvæsens-Commissarierne, en Landinspecteur og vedkommende Lodseiere at tage Aaernes Løb i Øiesyn, og overlægge, hvilke af dem der behøvede at oprenses, samt Maaden, paa hvilken dette burde skee, og Arbeidet siden vedligeholdes. Om alt dette skulde de see at forene Lodseierne, og i andet Fald de tilligemed Landvæsens-Commissarierne ved Eragtning bestemme det Fornødne, og indsende den holdte Forretning til Rentekammeret. Fremdeles blev det Amtmændene,

og,

og, saavidt det vedkom Kiøbstæderne, ogsaa Stiftamtmændene, paalagt, aarligen ved dertil udmeldte Synsmænd at lade eftersee, om Oprensningen blev forsvarligen fortsat og vedligeholdt, og i Mangel heraf, og naar de Forsømmelige ikke inden en vis dem forelagt Tid besørgede Arbeidet fuldført, at foranstalte Arbeidet giort ved leiede Folk for de Skyldiges Regning, hos hvem Bekostningen uden videre Lovmaal ved Udpantning skulde inddrives; og dersom ingen for Penge var at formaae til at paatage sig Arbeidet, bleve Amtmændene bemyndigede til ved militair Execution at tvinge Vedkommende til selv at besørge det fuldført, saaledes som for Uvillighed til Hegns Opførelse ved Forordningen af 23 Apr. 1781 §. 14 var foreskrevet *). Paa samme Maade kan og efter Forordningens 6te § Enhver, som finder sig fornærmet ved at et gammelt Vandløb ei tilbørligen vedligeholdes, forlange Synsmænd af Retten udmeldte til at skiønne dette Paaklagede, og indsende deres Forretning til Amtmanden, som da, saaledes som nys er anført, skal foranstalte det Fornødne til Oprensningen.

§. 209.

II. Angaaende Vands Afledning eller Udgravning igiennem anden Mands Jorder eller et fælles Fang befaler Forordningens 2den §, at, naar Nogen troer, at hans Jord ved saadan Vands Afledning kan forbedres, og han ikke desangaaende i Mindelighed kan vorde forenet med dem, over hvis Grund Afledningen skulde skee, skal det i første Instants af Landvæsens-

Comm-

*) See nu Kongel. Resol. af 3 Apr. 1793 i Rentek. Circ. af 20 Apr. s. A. og Forordn. af 30 Jan. 1793 §. 7 seqq.

Commissionen, og, om nogen Vedkommende ei med dennes Eragtning er fornøiet, i sidste Instants af Rente-kammeret paakiendes, hvor Grøfterne skulle løbe, hvor brede og dybe de skulle være, hvorledes skal forholdes med den opkastede Jord, og hvilke der foruden Reqvirenten kunne ansees at nyde godt af Vandets Afledning, og derfor, med Hensyn til den Fordeel, samme rimeligviis vil forskaffe dem, bør ansættes til at tage forholdsmæssig Deel i Arbeidet og de medgaaende Omkostninger. Hvad aarlig Pengegodtgiørelse dem med Billighed kan tilkomme, over hvis Grund Grøfterne drages, saavel for Tabet af Jorden, som for Byrden med Grøfternes Vedligeholdelse, skal derimod af uvillige Mænd bestemmes. Paa samme Maade skal ogsaa efter Forordningens 6te § forholdes, naar nogen Vedkommende klager over, at en Aae eller et andet gammelt Vandløb, endskiønt forsvarligen oprenset, ikke findes tilstrækkelig til behørigen at afføre Vandet fra Jorden, som, naar sligt skete, ellers bedre kunde benyttes, ligesom og i Tilfælde, at et gammelt Vandløb kunde med en taalelig Bekostning gives en kortere og bedre Direction, eller naar nogen paa visse Tider af Aaret vil stemme Vandet for at giøre Engene mere frugtbringende l).

§. 210.

III. Vands Afledning af ferske Søer, for enten bedre at benytte dem til Fiskeri, eller giøre dem til frugtbar Ager- eller Engjord, tillader Forordningens 5te § ikkun under de Betingelser, at samtlige Lodtage-ne

l) Forordn. §. 8.

ne i deslige Søer derom ere enige, og at ingen Vandmølle-Eiere eller andre derved fornærmes i deres Rettigheder; men under disse Forudsætninger paalægger den Eierne af de til Vandløbet stødende Grunde at taale, at Vandløbet graves til den Dybde og Brede, som behøves, og siden selv at holde det vedlige, imod Godtgiørelse, saaledes som efter Forordningens 2den § om Vands Afledning igiennem anden Mands Jord nys er anført.

§. 211.

I øvrigt anmærkes i Almindelighed:

1) At, naar ved Aaers, Bækkes eller Hovedgrøfters Oprensning opkommer Tvistighed om, hvad Anpart Enhver kan tilkomme at vedligeholde, saa skal, efter Forordningens 3die §, saavidt Vedkommendes Forbindtlighed fra ældre Tider ikke lovligen kan bevises, Enhver tage Deel, eftersom hans Grund strækker sig med Vandløbet. Dog, ligesom i Forordningens 1ste § er befalet, at Enhver skal oprense fra Aabredde til Aabredde, og ikke til Midtstrøms alene, saa befales og her, at den, hvis Jord ikkun paa den ene Side grændser til Vandløbet, skal tage den halve Strækning imod Eieren af den paa den anden Side paastødende Grund, og kaste Lod med ham om, hvo der skal tage den øvre eller den nedre Deel af Vandløbet. Imidlertid tillader Forordningen ei alene vedkommende Grundeiere selv, naar locale Omstændigheder ved betydelige Aaer giøre det vanskeligt eller umueligt at følge denne Forskrift, anderledes herom at forene

ne sig, men bemyndiger endog Landvæsens-Commissionen og Kammeret til, naar saadan Enighedei tilveiebringes, i slige Tilfælde at bestemme Inddelingen anderledes, og at paalægge endog dem, som ikke grændse til Vandløbet, men dog have Nytte af dets Vedligeholdelse, at bidrage dertil enten med Arbeide eller Penge. Den Deel, der saaledes bliver en Grundeier tildeelt, beholder han bestandig, og ham kan, i hvad Forandring end siden foregaaer med de Vandløbet tilstødende Grundstykket, ikke imod hans Villie paanødes nogen anden Deel til Vedligeholdelse.

2) Naar ved en Aaes eller andet Vandløbs Opgravning Flyvesand reiser sig, befaler Forordningens 4de §, at Amtmanden skal sørge for at faae samme dæmpet, og giøre Indberetning derom til Rentekammeret, paa det at samme kan føie videre Anstalt, om fornødent giøres.

3) Naar Vandets Fald behøves nivelleret og et Situationskort optaget, skal saadant, hvor der ere flere Lodseiere, forud besørges ved en Landinspecteur eller Landmaaler, og i Tilfælde at nogen Tvistighed ved Nivelleringen søges afgiort, maa ingen anden af Parterne dertil bruges, end den, som paa Forlangende af Rentekammeret beskikkes. Pl. 10 Nov. 1791 §. 1. Angaaende disse Nivelleringsforretninger see i øvrigt bemeldte Plakat af 10 Nov. 1791, hvoraf ikkun som hid henhørende anmærkes, at, naar Krat og Buske staae i Veien for at tage de fornødne Sigter, skal, efter Plakatens 3die §,

 Eierne

Eieren inden tvende Gange 24 Timer, efterat det er ham tilkiendegivet, besørge det bortskovet, og i Mangel heraf er Reqvirenten berettiget til selv at lade det omhugge, naar han ikkun anmelder det for Eieren, paa det at denne kan besørge det Omhugne hiemskovet. Om Betalingen for Nivelleringsforretninger, sammes Repartition paa Vedkommende, saavelsom om Forretningens Undersøgelse, naar den paaklages, see Plakatens 10de §., samt Pl. 7 Jul. 1810 §. 2 og 3.

4) Forordningens Hensigt er, at forhielpe Enhver til at faae skadeligt Vand afledet fra sine Jorder, men ikkun forsaavidt det kan skee uden anden Mands Fornærmelse. Den henviser derfor i dens 8de § til Lovens 5te Bogs 11 Kap. 6te til 9de Art., som forbyde egenraadig og med andres Fornærmelse forbunden eller endog dertil sigtende Vands Afledning fra det Løb, som det haver havt fra gammel Tid, under Straf at bøde trende Lod Sølv, og, naar anden Mand derved lider betydelig Skade paa sin Fiskedam eller Mølledam, desuden tredsindstive Lod Sølv, foruden Skadens Erstatning, saavelsom Mølledams eller andet Vands Opstemning høiere end lovligt er, hvorfor og samme § paalægger Amtmændene at have nøie Tilsyn med at Vandmøllernes Eiere og Brugere holde sig det bestemte Flodemaal efterrettelig, og, hvor intet vist Flodemaal haves, at besørge samme bestemt efter lovlig Omgang. Hvorledes i øvrigt saadan Flodemaalets Bestemmelse, efter

fore-

foregaaende Undersøgelse ved Nivellering af en Landinspecteur eller Landmaaler, om fornødent giøres, bør skee og ved Mærker betegnes, derom see Plakaten af 10 Nov. 1791 §. 11.

5) Alle de i Anledning af Vands Afledning med mere, som denne Forordning omhandler, opkommende Tvistigheder skal, efter sammes 10de §, saaledes som allerede forhen i Henseende til enkelte Tilfælde er ommeldt, i første Instants ved Landvæsens-Commissionens Eragtning, og, om nogen Vedkommende ikke med samme er fornøiet, i anden og sidste Instants ved Rentekammerets Kiendelse endeligen afgiøres. Dog kan herved ikke være at forstaae det under næstforegaaende 4de Post ommeldte Tilfælde, naar Spørgsmaal er om et gammelt Vandløbs egenraadige Afledning fra dets rette Løb anden Mand til Skade, der, som en Forbrydelse imod andres lovlige Eiendomsrettigheder, der endog kan have Straf af halve Voldsbøder til Følge, uden Tvivl i Overeensstemmelse med Loven, hvis Bud herom Forordningen henviser til, bør paakiendes ved ordentlig Rettergang.

For saavidt Tvistigheder om Vands Afledning m. m., eller de desangaaende fornødne Bestemmelser tillige vedkomme Kiøbstederne, befaler Forordningen, at Stiftamtmændene, som Kiøbstedernes Øvrighed, skal tiltræde de for Amtet, hvori Kiøbstederne ligge, anordnede Landvæsens-Commissioner. I Følge den nye Indretning med Amterne efter Placaten af 21 Jun. 1794, hvorefter Amtmændene ogsaa ere

Øvrighed for de i deres Amter liggende Kiøbsteder, og Stiftamtmændenes Embedspligter, for saavidt de ikke tillige ere Amtmænd, indskrænkes til Overopsynet med hvad som henregnes til geistlige Sager i Stiftet, bortfalder naturligviis denne Stiftamtmændenes Mellemkomst.

Anm. Det Spørgsmaal har været opkastet: hvorvidt Nogen kan ansees befviet til at paaklage som Fornærmelse, at anden Mand benytter sig af et over hans Jord gaaende Vandløb til hans Jords Forbedring, fordi hiin derved mister det Tilløb af Vand, som han ellers havde kunnet faae? Dette Spørgsmaal maa uden Tvivl ansees som uden for Forordn. af 25 Jun. 1790, og efter Lovens 5te Bogs 11te Kap. 6te og 7de Art. ved Retten blive at afgiøre. Er da Spørgsmaalet om et blot formeentligt lucrum cessans, kiender jeg for min Deel intet Lovsted, som formener Eieren af Jorden at anvende det Vand, som findes paa samme, sig til Nytte. Skiønnes derimod det, som med Vandets Afledning er foretaget, at kunne henføres til de i forommeldte Lovens Artikler anførte Tilfælde, saa har den 7de Artikel fastsat Straffen for Overtrædelsen.

18. Kapitel.

Om Fædrift, eller om det, som angaaende Kreatures Opdræt m. m. ved Lov er anordnet.

§. 212.

Paa tamme Kreature, saavelsom paa dem af det vilde Slags, som ikke fredes for Jagtens Skyld, have vore Lovgivere henvendt deres Opmærksomhed fornemmelig i en tredobbelt Henseende, nemlig: I. at afværge eller forebygge den Skade, som af dem maatte kunne forvoldes; II. at see den for Landet saa vigtige Hesteavl vedligeholdt og forbedret, ligesom og i den seneste Tid er begyndt med Foranstaltninger til Faare-avlens Forbedring; III. at afværge skadelige iblant Hestene og Hornqvæget opkommende Sygdomme. Under disse trende Rubriker troer jeg at kunne henføre det meste og vigtigste af hvad angaaende Kreature i Danmark ved Lov er anordnet, forsaavidt det ikke henhører til de for nyttige ansete vilde Dyrs Fredning, hvorom og om den derpaa grundede Jagtrettighed siden skal handles i et særskilt Kapitel.

§. 213.

I. Foruden det, som forhen i Kapitelet om Hegn og Fred er bleven anmærket om, hvorledes til Ufreds Forebyggelse med uvane Kreature skal forholdes, har Lovgiveren end videre søgt at forebygge eller afværge den Skade, som af visse enten glubende eller dog for farlige eller skadelige ansete Dyr kunde forvoldes, ved

ikke uden under visse Betingelser at tillade saadanne Dyrs Opfødning og Holdelse. Saaledes

1) vil Lovgiveren, at hvo, som vil opføde vilde Dyr, saasom Ulve eller Biørnehvalpe, skal vogte dem saaledes, at af dem ingen Skade foraarsages, og tillader derfor ei alene i 5 B. 13 Kap. 10 Art. Enhver at dræbe dem, naar de findes løse, men byder endog i 6 B. 10 Kap. 4 Art., at for den Skade, som af dem giøres, skal bødes af Eiermanden og den, som dem i Hævd haver, lige som han det selv giort havde, rimeligviis altsaa som for Vaadesgierning. jf. J. L. II. 3. Sk. L. V. 19 21. A. S. V. 13.

2) Enhver, som holder Bier, skal indhegne Biegaarden ɔ: det Sted, hvor Bierne holdes, saaledes at Hegnet er tilstrækkeligt at udeholde andre Kreature, og bør derfor, naar anden Mands Kreature stinges ihiel af Bierne i Biegaarden, erstatte Skaden m). For den Skade derimod, som af Bier foraarsages uden for Biegaarden ɔ: det indhegnede Sted, inden hvilket Bierne holdes, bødes intet af disses Eier.

Anm. Det øvrige, som angaaende Bier kunde være at anmærke, spares til Kapitelet om Jagten, og hvad L. 6. 10 i øvrigt foreskriver om Skade af anden Mands Fæe, gaaes her forbi, som henhørende til den almindelige Criminalret.

3) Geder maae, formedelst den Skade, som de tilføie Skovene, ved at afgnave Toppen af de unge og Barken af de gamle Træer, og fordi intet Gierde

m) L. 5. 13. 3.

Gierde letteligen er tilstrækkeligt til at holde dem ude, i Følge Lovens 5. 12. 1 ikke holdes uden paa særskilte Eiendomme, men ei paa Fællig, hvor Skov findes. Straffen for Forseelse herimod fastsætter den næstfølgende 2den Artikel, nemlig Gedernes Confiscation til næste Hospital, hvorhen enhver Vedkommende, som optager dem, kan sende dem uden foregaaende Lovmaal og Dom. Det samme synes efter Forordningen af 26 Jan. 1733 §. 26, sammenholdt med nysmeldte Lovens Artikle, at skulle finde Sted, naar Geder, endskiønt de ellers holdes paa særskilt indhegnet Eiendom, maatte vorde fundne og optagne i Privatmands Skov. For Geder, som optages i de Kongelige Skove, eller findes løsgaaende paa dertil grændsende Marker, fastsætter Forordningen af 18 Apr. 1781 §. 39 en Mulkt af 32 Sk. foruden Skadens Erstatning, af hvilken Mulkt det Halve tilfalder Angiveren og det Halve Forstkassen; men Confiscationen synes nu i dette Tilfælde at bortfalde.

4) Hertil kan endelig ogsaa henføres, hvad Forordningen af 18 Apr. 1732 foreskriver angaaende Ræve- og Ulvejagt. Hvad imidlertid dens 39te § befaler om Klappejagt efter Ræve, synes ikkun at angaae de Kongelige Godser, og Jagt efter Ulve er vel nu sielden fornøden. Disse er det ved Forordningens 38de § ei alene Enhver tilladt at fange og dræbe, men en Præmie er endog derfor udsat af 4 Rdr. for en gammel Ulv, og 1 Rdr. for hver ung Ulv, som lignes paa Herredets Hartkorn. Men Jagt efter Ulve maa ikke

anstilles uden efter Overjægermesterens Ordre, og Amtmændene skulle da tilsige saa mange Bønder derved at møde, som behøves, og disse, om de udeblive, bøde hver Gang en halv Rigsdaler n). For Udeblivelse fra Klappejagt efter Ræve er Mulkten ikkun 1 Mark. Ogsaa denne maatte (forstaae sig uden Tvivl paa de Kongel. Godser) ikke anstilles uden Overjægermesterens Befaling. Paa sit eget Enemærke kan vel Enhver efter Godtbefindende holde Klappejagt efter Ræve; men for at kunne anstille den paa Fællig maae nok Lodseierne derom være enige. (For. 18 Apr. 1732 §. 14).

§. 214.

II. Hesteavlens Vigtighed i Hensyn saavel til Landets Forsvar, som Jordens Dyrkning og Handelen med Fremmede, som af og til begierligen søge Danske Heste, har alt længe i vort Fædreland tildraget sig Lovgivernes Opmærksomhed, og givet Anledning til adskillige Anordninger, hvis Hensigt var at sørge for, at de gode Racer, som allerede havdes af denne vigtige Dyreslægt, ikke udartede, men meget mere foradledes og formeredes. Saaledes bød allerede Chr. den 4de ved en Forordning af 26 Aug 1622, igientaget i Recessen af 1643, 2 B. 30 Kap., at ingen Hingst i de nu værende Danske Provintser maatte gaae løs paa Fælled, som ikke i det mindste var af 24 Rdrs. Værdie; hvilket ved Christ. den 5tes Lovs 5. 12. 3, saavelsom ved de foregaaende Forordninger af

n) Forordn. §. 32-34. Rescr. 21 Oct. 1724 og 15 Dec. 1739 samt Rskr. 24 Jan. 1750 og 30 N. 1759.

af 5 Mart. 1680 og 27 Dec. 1681, blev forandret saaledes, at det, uden at see paa Pengeværdien, fastsattes, at ingen Hingst, som ikke i det mindste var 14 Palmer eller 9½ Qvarteer Siellandsk Maal høi, maatte gaae løs paa Fælleder, og at hvo, som forsaae sig herimod ved at lade Hingster af mindre Størrelse gaae løse, skulde have Hesten forbrudt til Kongen, og sammes Værdie forbrudt til Lodseierne. Samme Lovens Artikel bød tillige, at enhver Bye skulde være forsynet i det mindste med een Hingst af saadan Størrelse, ligesom og den forommeldte Forordn. af 27 Dec. 1681 paalagde Præster, Fogder, Skrivere og Forpagtere at holde et Par store Hopper. Derefter udkom Forordningen af 16 Jun. 1686 om Stutteriers Indrettelse i Danmark. Denne Forordning paalagde alle Jordegodseiere, som dertil havde Beilighed af fornøden Hæblering og Græsgang, at holde saavel en Hingst som et vist Antal Hopper i Forhold til Gaardenes Størrelse, og ligeledes Forpagtere af mindre Gaarde saavelsom Præster at holde tvende gode Hopper. Den indeholdt desuden adskillige andre til Hesteavlens Forbedring og Formerelse sigtende Bestemmelser. Imidlertid synes den, især i den senere Tid, ikke at have havt synderlig Virkning, mueligen fornemmelig af Mangel paa Overholdelse. Lovens Forbud imod at lade de sædvanlige smaae Bønderhingster gaae løse paa Fællederne blev og ved Forordningen af 30 Mai 1693 tilbagekaldt, og Landstutterierne geraadede saaledes i Forfald, som Kongen ved Forordningen af 23 December 1778 søgte at afhielpe. Denne Forordning paalagde atter Eiere af saniede Jordegodser i Almindelighed, dog med visse, i dens

12te § indeholdte Indskrænkninger og Betingelser, den Forbindtlighed at holde Stutterier, bestaaende af et vist i Forhold til Gaardenes Hartkorn bestemt Antal dertil tienlige Hopper og en Hingst, som dog flere kunde forene sig om at holde tilfælles, og forbandt ligeledes Eiere og Forpagtere af mindre Gaarde, indtil paa 10 Tønder Hartkorn, at holde i det mindste een stutteriedygtig Hoppe. Hvorledes de Hingster og Hopper skulde være beskafne, som maatte ansees tienlige til Stutterie, blev nøie bestemt; Præmier for dem, som kunde fremvise de fleste og bedste Føl, i Forhold til den dem til Stutteriehold paalagte Forbindtlighed, saavelsom for dem, der holdt Hingster til Brug for Bønder og andre, bleve i Forening med andre Opmuntringer udlovede, og det Hele underkastet et nøiagtigt Opsyn af en til den Ende anordnet Landstutterie-Direction, og under denne atter af dertil for de enkelte Provintser beskikkede Commissarier, som tilligemed Amtmændene aarligen skulde omreise for at eftersee Stutterierne, og derom giøre Indberetning. Saa blev og Forbudet imod at lade Bønderhingster gaae løse paa Fællederne igientaget. Dette Forbud blev end videre igientaget ved en Placat af 6 Dec. 1780, ved hvilken saavelsom ved Placaterne af 19 Sept. 1781 og 6 Aug. 1783 tillige adskillige Foranstaltninger bleve føiede til at forbedre Bøndernes Hesteavl, og Godseierne, og hvor i en Bye eller et Sogn vare flere Lodseiere, største Lodseier blev overdraget dermed at have Opsyn. Derimod fandt man i Tiden Befalingen om Stutteriers Holdelse, som en almindelig Foranstaltning betragtet, for byrdefuld for Vedkommende. Ved Forordningen af 27 Mai 1785 blev derfor

derfor Landstutterie-Forordningen af 23 Dec. 1778 aldeles ophævet, og man lod sig nøie med, ved Hingsters Uddelelse fra de Kongelige Stutterier og ved visse bestemte Præmiers Udlovelse at opmuntre Eiere af samlede Jordegodser og andre Landmænd til Hesteavlens Forbedring og Formerelse, hvorom denne Forordning indeholdt adskillige Bestemmelser. Denne Forordning blev atter tilligemed de nysommeldte Placater af 6 Dec. 1780, 19 Sept. 1781 og 6 Aug. 1783 ophævet ved Forordningen af 8 Mai 1795, som nu, i Forening med den samme tilhørende Instruction af 21 Mart. 1795 for de Stutteriekyndige, som aarligen skulle omreise for at bedømme de foreviste Hingster og tilkiende Præmier, saavelsom trende senere Placater af 15 Apr. 1796, 25 Apr. 1800 og 30 Mart. 1810, samt Forordningen af 8 Sept. 1812, indeholder alt, hvad angaaende Stutterier og Hesteavlens Forbedring paa nærværende Tid som Lov er gieldende, og hvoraf derfor her maa uddrages det Vigtigste.

Denne Forordning følger samme Grundsætning, som den af 1785: ikke ved Befalinger om Hingsters og Hoppers Holdelse af bestemt Størrelse eller anden Beskaffenhed, men alene ved Præmier og andre Opmuntringer og til Øiemedet tienlige Foranstaltninger at befordre Hesteavlens Forbedring.

A. Præmier tilstaaes efter denne Forordning kikkun Eierne af de bedste foreviste Hingster o). Om disse Præmier anmærkes:

1) Der udsættes aarligen 48 Præmier af den Kongelige Kasse, som uddeles paa 16 forskiellige i bemeldte

o) Forordn. af 8 Mai 1795 §. 1.

meldte 1ste § benævnte Steder, nemlig 9 for Jylland, og 7 for de til Danmark henhørende Øer, af hvilke tre, efter nysmeldte Forordning en Guldmedaille af 100 Rigsdalers Værdie, en Sølvmedaille af 20, og en dito af 10 Rdrs. Værdie, eller, om Vedkommende hellere ønske det, disse Summer i rede Penge, men efter en senere Placat af 30 Mart. 1810, 150 Rdr., 50 Rdr. og 20 Rdr. Dansk Courant, uddeles for den bedste, næst bedste og tredie bedste Hingst, som paa hvert af forommeldte Steder forevises. De tvende sidste Præmier tildeles dog ikkun Folk af Bondestanden, som dog derfor lige med andre kunne erholde de for bedste Hingster udsatte største Præmier p).

2) Det staaer i dem, som æske Præmier, frit for at forevise deres Hingster paa hvilket af de i Forordningen bestemte Steder, de finde beqvemmest; dog maa ingen Hingst i eet og samme Aar fremstilles paa tvende Besigtelsessteder q). Præmien kan ogsaa for een og samme Hingst oftere erholdes; dog ikkun hvert andet Aar r).

3) Hvad der ved at bedømme, hvilke Hingster der skulle ansees for de bedste, fornemmelig haves at see paa, læres af Instructionen for de stutterie-kyndige Mænd, som skulle tilkiende Præmierne. Imidlertid fastsætte Forordningens 4de og 6te §§ som nødvendige Egenskaber, uden hvilke ingen

Præmier

p) §. 3 og 5. Jf. Placat af 1 Mart. 1799, som forandrer de i Forordningen bestemte Besigtelsessteder for Lolland, Falster og Møen.

q) §. 2. r) §. 5.

Præmier maae ventes, at Hingsterne ikke maae være under 6 og ikke over 17 Aar gamle, at de i de tvende næstforegaaende Aar maae have avlet aarligen, om den største Præmie skal ventes, og for de ringere Præmier i et af de tvende sidste Aar, i det mindste 16 Føl, samt ere frie for visse i Forordningens 4de § bestemte Feil, især saadanne, som kunne have særdeles skadelig Indflydelse paa Avlen. I Tilfælde af Hingstenes lige Godhed, og at de have avlet et lige stort Antal Føl, gives den Hingst-Eier Fortrinet, som har det mindste Hartkorn (§. 6.)

4) Den fornødne Oplysning om, at de Hingster, som forevises, have de nysommeldte fornødne Egenskaber, for saavidt saadant ikke læres af Øiesynet, samt om Eieren forhen har erholdt Præmie for samme, maae de, som æske Præmierne, tilveiebringe ved Attest af to Mænd af den Bye eller det Sogn, hvor Hingstens Eier boer, hvis Underskrifts Paalidelighed og Rigtighed igien maae være bekræftet af vedkommende Dommer. I samme Attest maae tillige Eierens Navn og Boepæl samt Hingstens øvrige Kiendemærker opgives, uden Tvivl til Sikkerhed for, at den Hingst, som Attesten melder om, er den samme, som forevises, og at ikke for een og samme Hingst oftere, end tilladt er, vorder æsket Præmie s).

5) Præmierne tilkiendes i hvert Aars Juni og Juli Maaneder, paa hvilken Tid tvende kyndige Mænd, som af Directionen for Stutterivæsenet og

s) §. 7.

og Veterinærskolen, hvilken Direction Opsynet med Landstutterivæsenet er betroet, (Rescr. 12 Mart. 1790) aarligen dertil udnævnes, omreise fra et Besigtelsessted til et andet, og i Forening med Stedets Amtmand bedømme de foreviste Hingster; samt tilkiende Præmier. Dagen, paa hvilken Besigtigelsen hvert Sted især vorder foretaget, bekiendtgiøres forud i de offentlige Tidender t).

6) De Hingster, for hvilke Præmier erholdes, brændes med visse bestemte Mærker u).

Anm. Ogsaa de ved de aarlige Besigtigelser foreviste stutteridygtige Hingster, for hvilke Præmier ikke kunne erholdes, fordi bedre ere fremstillede, skal i Følge Placaten af 25 Apr. 1800 brændes med et vist bestemt Mærke. Samme Placat tillader ogsaa de omreisende Commissarier aarligen at indbyde et eller to Sogne i de for Hesteavlen vigtigste Distrikter til at forevise deres Hingster og Hopper med Afkom for bemeldte Commissarier, paa det at de kunne underrette Bønderne om de Feil, som begaaes ved deres Hesteavl, og hvad der kunde tiene til sammes Forbedring.

B. Til de øvrige Opmuntringer og Foranstaltninger til Hesteavlens Forbedring henføres:

1) Kongen overlader til dette Øiemed Hingster af sit eget Stutterie. Forordningen af 8 Mai 1795 tillod saadan Hingsters Overladelse, efter Ansøgning derom, imod en Kiendelse til Stutteriekassen af 100 Rdr. for de største og bedste, og 50 Rdr. for

t) §. 8 og 9. u) §. 11.

for een af ringere Slags; men dette er nu ved Kongelig Resolution af 28 Mart. 1800, bekiendtgiort ved nysmeldte Pl. af 25 Apr. s. A., saaledes forandret, at de Hingster, som aarligen kunne afgives fra det Kongelige Stutterie, herefter afhændes ved offentlig Auction, og overlades de Høistbydende, imod at de stille 300 Rdrs. Caution for, at Hingsten ikke skal vorde udført af de Danske Stater. De, som erholde saadanne Hingster, maae ikke sælge dem, eller lade dem skiære, uden Stutterie=Directionens Samtykke, og bør aarligen til samme indsende Attest om, at enhver saadan Hingst, saa længe den dertil er duelig, har bedækket hvert Aar 15 Hopper v).

2) Eierne af Stutterier er, saaledes som allerede var skeet ved Forordningen af 1686, tilstaaet et vist Afslag i Consumtions= og Folkeskatten, saaledes at een Mand regnes frie for hver to Hopper, som en Stutterie=Eier holder x). Dog maae, om saadan Godtgiørelse skal erholdes,

a. Hopperne være forevisste nysommeldte Stutterie=Commissarier, og, efterat de af dem ere erkiendte stutteridygtige, være mærkede med et vist dertil bestemt Mærke y);

b. frem=

v) Forordn. af 8 Mai 1795 §. 12. og Pl. 25 Apr. 1800.
x) samme F. §. 13. jf. Gen. Toldk. Circ. 25. Febr. 1797.
y) Pl. af 15 Apr. 1796 §. 1 og 3.

b. fremlægges Beviis for, at Føl ere faldne af den efter en for stutteriedygtig erkiendt Hingst i de Aar, for hvilken Godtgiørelsen søges z).

3) De Foranstaltninger, som i Forordningen af 8 Mai 1795 §. 14, 15, 16 og 17 bleve føiede til at forekomme den Skade, som Hesteavlen kan tilføies af slette Hingster paa de Steder, hvor Fælledskabet endnu ikke er ophævet, bort falde nu efter Forordningen af 8 Sept. 181[illegible] §. 8. Efter sidstmeldte Forordnings §. 1 og [illegible] er det derimod i Almindelighed forbudet, [illegible] lade Hingster, unge eller gamle, gaae løse paa fælles Græsgange eller paa Ævret, end sige at lade samme indkomme paa anden Mands Lod under Straf at bøde Værdien af 4 Tønder Havre, efter sidste Capitelstaxt, for enhver saadan optagen Hingst, hvilken Mulct, hver Gang den løsgaaende Hingst siden optages, forøges med andre 4 Tønder Havre. Til Optagelsen er Enhver berettiget ei allene paa sin endeels Lod, men og paa den fælles Lod, hvori han er lod tagen eller hvormed han har Opsyn. (§. 1) Optageren tilkommer endog i Optagelsespenge 24 Sk., som udredes af Mulcten, der i øvrigt tilfalder Sognets Fattigkasse, foruden Erstatning for den Skade, ham af den løsgaaende Hingst maatte være foraarsaget, saavelsom af de paa Optagelsen medgaaende Omkostninger §. 2. For desbedre at kiende de eengang optagne Hing[illegible]

z) f Pl. §. 2 og 5.

Hingster og at kunne anvende den i §. 2 ved gientagen Optagelse fastsatte Forøgelse i Mulcten, befaler Forordningens §. 3 at den 3die eller 4de Gang optagne Hingst skal mærkes. For den ommeldte Mulct kan imidlertid Eieren af den optagne Hingst skaffe sig fritagen, ved at lade samme paa egen Bekostning skiære (§. 4.) Hvis Eieren til den optagne Hingst ikke vides, og efter foregaaende Bekiendtgiørelse ved Kirkestevne ikke melder sig, eller han ikke paa nogen af de anførte Maader vil indløse den optagne Hingst og betale Omkostningerne, bortsælges Hingsten, efter foregaaende Taxation af de i Forordningen af 29 Oct. 1794 §. 17 ommeldte Synsmænd, ved offentlig Auction, som foretages af Sognefogden, (§. 5 og 6) hvis Betaling for denne Forretning §. 7 bestemmer. Hvad som ved Auctionen udkommer, Omkostningerne og Skadens Erstatning fradragne, tilfalder efter samme § Sognets Fattigkasse, forsaavidt ikke Ejeren inden Aar og Dag melder sig og erlægger den fastsatte Mulct.

For endelig at forekomme den Skade, som af uduelige Hesteskiærere maatte kunne foraarsages, forbyder Forordningens 18de § Enhver, som ikke enten er forsynet med Beviis fra Veterinærskolen om sin Duelighed, eller af vedkommende Amtmand dertil er beskikket, at befatte sig med at skiære Heste eller andre Kreature, under 2 Rdrs. Mulct for ethvert Kreatur, som af en saadan Uberettiget er skaaret, og paalægget

Amtmændene, hvor der findes Mangel pa duelige Hesteskiærere, at foranstalte saadan antagne, og, om fornødent giøres, oplær hos en anden duelig Hesteskiærer eller paa Veterinærskolen i Kiøbenhavn. Hvor derimo nogen findes, som fra Veterinærskolen har Beviis om sin Duelighed, maa ingen ny Hesteskiærer antages.

§. 215.

Ogsaa til Faareavlens Forbedring har Regieringen i den seneste Tid søgt at bidrage. Saaledes h des paa Friderichsborg Amt et Skæferie af Spansk Vædre og Faar for Kongel. Regning, af hvilket Kongen ved Resolution af 28 Mart. 1800 har tilladt Vædre og Faar maae, til en forbedret Faareavls Udbredelse i Landet, paa visse Vilkaar afgives, jf. Kgl. Res. 7 F. 1798. I samme Henseende er det ved Kongelig Resol. af 29 Oct. 1800 bekiendtgiort ved Pl. 31 Oct. s. A. befalet, at naar en Jordbruger i Danmark, som giør Anlæg til Faareavlens Forbedring og i øvrigt har sine Jorder anordningsmæssigen indhegnede, lader saadan af ham forehavende Forbedring bekiendtgiøre paa Sognestævne, saavel i det Sogn hvor han boer, som i de paagrændsende Sogne, sk Eierne eller Brugerne af de tilstødende Jorder være pligtige til at holde deres Vædre tøirede eller vogtede og ham være tilladt at dræbe de Vædre, han antræffer paa sine Jorder. Dog skal det dræbte Kreatur strax leveres tilbage til dets Eier, eller, om Eieren ikke vides, afleveres til de tvende nærmeste Gaardmænd,

om strax skal uddele det til Byens eller Sognets Fattige.

§. 216.

III. De Foranstaltninger, som Lovgiverne have truffet til at afværge smitsomme Sygdommes Udbredelse iblant Kreature, have fornemmelig Hensyn til de for Hestene farlige Sygdomme, Skab og Snive, samt til den undertiden iblant Hornqvæget sig udbredende farlige og smitsomme Sygdom, som er bekiendt under Navn af Qvægsyge. I øvrigt er, for at udbrede en bedre og grundigere Maade at helbrede Kreaturenes Sygdomme i Almindelighed, end den forhen brugte blot empiriske, oprettet en Veterinærskole i Kiøbenhavn.

A. Lovens 5 B. 12 Kap. 7de Art. tillader dem, paa hvis Grund skabede Heste indkomme (saaledes har Placaten af 8 Dec. 1779 fortolket Lovens Udtryk), uden Paatale at dræbe dem; hvilket sidstmeldte Placat ligeledes har udstrakt til Heste, som ere befængte med Snive, dog med den nøiere Bestemmelse, at det skulde meldes til Øvrigheden, hvis Sag det efter bemeldte Placat skulde være at foranstalte de dræbte Heste dybt i Jorden nedgravede. For saadanne ihielslagne Heste nyder da sammes Eier ingen Godtgiørelse ö). Dette er imidlertid, da det ved Erfaring er godtgiort, at Kiødet af saadanne med smitsom Sygdom befængte og desaarsag dræbte Heste er uskadeligt, og at den af-

 tagne

ö) See videre Pl. af 24 Sept. 1777.

tagne Hud, naar den tilbørligen bliver tørret el
strax bragt i Kalkekulen til Garvning, ikke læng
kan giemme Smitten hos sig, ved Forordningen
28 Nov. 1806 §. 12 saaledes forandret, at det
Eieren uformeent saavel at giøre Brug af det dræ
Dyrs Hud, naar ovennævnte Forsigtighed iagttag
som at anvende dets Kiød, saafremt det ikke af tilf
dige Aarsager maatte ansees for brandigt, til an
Kreatures Føde; og ikkun i det Tilfælde, at Aad
let bevares saalænge, at deraf kan opstaae Stank,
ver det Politiets Pligt at paasee, at samme nedg
ves i Jorden. I Tilfælde altsaa at Nogen,
Grund af de ovenanførte Lovbud, dræber anden Ma
med Skab eller Snive befængte Heste, forholdes u
Tvivl dermed rettest i Analogie af Pl. af 31
1800, saaledes at den dræbte Hest strax leveres
dens Eiermand; men skulde denne ikke ville mod
det døde Kreatur, eller Eieren ikke vides, indbe
tes nok Sagen rettest til Stedets Politiemester,
da til Hudens og Kiødets Anvendelse eller dets N
gravning maatte foranstalte hvad der efter Omstænd
hederne fandtes passende. I øvrigt indeholder n
meldte Forordning adskillige Forskrifter, hvorle
saavel ved de 2de ovenfornævnte som flere i For. §.
anførte smitsomme Heste-Sygdomme til de syge Hestes
Helbredelse og Smittes Afværgelse skal forholdes.
Saaledes paalægger §. 2 Dyrlægerne og Grovsmedde
ne, hver i sit District, nøie at give Agt paa, om
saadanne smitsomme Sygdomme blandt Hestene ytre
sig, og da ei allene derom at advare vedkommende
Eiere, men og Politiet, ligesom det og paalægges
Sognefogderne at giøre Indberetning til deres Fore-
satte,

nte, saasnart de derom komme til Kundskab. Hvor-des de med smitsom Sygdom befængte, ja endog ef-r Anseende funde ... ke, som have staaet sammen ed snivede, skal ho..es affondrede, samt den Stald, vori de have staaet, med deri værende Redskaber og lt hvad der umiddelbar har berørt Hesten, skal be-rges renset m. v., derom kan eftersees For. §. 4 og . For Eiere af Heste, som undlade at foranstalte hvad dem i saa Henseende foreskrives, bestemmer §. 5 en Mulct fra 1 til 5 Rdr. efter Politierettens Kien-delse, hvorforuden det fornødne til Hestenes Affon-dring m. v. af Politiet foranstaltes udført paa Eierens Bekostning. Ligeledes fastsætter §. 13 en Mulct fra Mk. til 2 Rdr. for hver med Skab, Hestekopper eller Snive befængt Hest, naar Eieren befindes at have været vidende om at den var befængt med saadan Syg-dom, og dog fordulgt det, hvilken Mulct fordobles, om an har benyttet den syge Hest paa nogen saadan Maa-de, at Skade deraf kunde opstaae for andre, hvilken Skade han, om nogen saadan er skeet, desuden er plig-tig at erstatte; men dersom han paa offentlig Torv eller Marked falbyder nogen med smitsom Sygdom befængt Hest, skal han bøde 10 til 50 Rdr. til det Steds Fattige, hvor Forseelsen er begaaet, og, om noget Kiøb er slut-tet, skal det være ugyldigt, og Kiøberen gives sine Penge tilbage. Dyrlægerne ere forpligtede at sørge for saadanne syge Hestes Helbredelse, og naar samme er fuldført, derom meddele Eieren Attest. Førend saadan Attest erholdes, maa de med smitsomme Syg-domme befængte eller for samme mistænkte Hestes Af-sondring fra andre Heste ikke hæves, under Mulct af 10 til 50 Rdr. til Sognets Fattige, §. 6-9. Befindes

Sygdommen ulægelig, skal Dyrlægen derom giøre Indberetning til Stedets Politimester, som foranstalter Hesten dræbt. (§. 10) Alle de paa de syge Hestes Helbredelse m. v. medgaaende Omkostninger paaligger det sammes Eier at udrede, og Øvrigheden bør være Dyrlægerne behielpelig til at faae deres retmæssige Tilgodehavende, ved Politirettens Medvirkning, paa lovlig Maade inddrevet. (§. 16 og 17). Naar derimod Øvrigheden finder fornødent enten paa Markederne, i Staldene eller paa fælles Græsgange at foranstalte mistænkelige Heste undersøgte, hvortil de efter §. 14 og 15 ere bemyndigede, saa blive Omkostningerne paa saadan Undersøgelse, hvorfor Dyrlægen, foruden fri Befordring, tilkommer 1 Rdr. daglig i Diætpenge, at ligne og udrede paa samme Maade som andre offentlige Udgifter. (§. 18 jf. Canc. Circul. af 16 Martt. 1799 og Canc. Skr. 7 Sept. 1802). For de ihielslagne syge Heste tilstaaes Eieren ingen Godtgiørelse §. 16. Om Maaden, disse Sygdomme bør behandles paa, ere trykte Anviisninger blevne uddeelte til Efterretning for Dyrlægerne og andre Vedkommende, og Dyrlægerne er det giort til Pligt, naar Heste, som ere befængte med smitsom Sygdom, ihielslaaes, at aabne dem, og om Sygdommen og det aabnede Dyrs Tilstand at indsende en af Politimesteren eller den, som paa hans Vegne har været tilstede ved Ihielslagningen, attesteret Beretning til Over-Øvrigheden, som besørger den forsendt til Veterinærskolens Forstander. (§. 11 jf. Canc. Circul. 29 Mai 1802. See og Canc. Circ. 12 Oct. 1793 og 13 Oct. 1792 samt Circ. 16 Jan. 1790).

B. De

B. De Foranstaltninger, som af Regieringen ere vorne trufne til at standse den farlige Sygdom, som flere Gange i dette Aarhundrede, nemlig 1745 til 1747, 1762, og 1775 til 1779, har yttret sig imellem Hornqvæget i vort Fædreland, og som er bekiendt under Navn af Qvægsyge, ere vel alle ved Placaten af 21 Octob. 1785 indtil videre ophævede; men da i Følge samme Placat det, som Forordningerne af 30 Nov. 1778 og 28 Apr. 1779 samt flere i den Tid udkomne Anordninger desangaaende have foreskrevet, skal, saasnart denne Sygdom igien maatte yttre sig, enten i nogen af Kongens Lande, eller i nogen udenlands Provints, som staaer i Handelsforbindelse med samme, igien være i fuld Kraft, og disse altsaa i en vis Maade kunne ansees endnu som gieldende, saa maa heraf uddrages det Vigtigste, som til Qvægsygens Forebyggelse og Standsning er foranstaltet, hvorved jeg dog troer, at jeg alene bør opholde mig ved disse Forordningers almindelige Grundsætninger, overladende til Enhver, som behøver at vide mere derom, i Forordningerne selv at efterlæse deres meget i Detail gaaende Forskrifter.

1) Det er enhver ei alene Øvrighedspersons, men endog Toldbetients Pligt, som erholder nogen til forladelig Underretning om Sygens Udbrydelse enten i nogen af Kongens Stater, eller i nogen af de Lande, som staae i Handelsforbindelse med samme, strax at melde saadant for vedkommende Overøvrighed, Stiftamtmanden eller Amtmanden. Dennes Pligt er det da igien at bekiendtgiøre saadant i sit Stift eller Amt, at

giøre Indberetning derom til den i Anledning af Qvægsygen anordnede bestandige Commission, og ligeledes derom at underrette de øvrige Stiftamtmænd, som have at bekiendtgiøre det, enhver i sit Stift og Amt, og ved Communication til de øvrige Amtmænd i Stiftet at foranledige Bekiendtgiørelsen i samtlige Amter a).

2) Saasnart Qvægsygen yttrer sig nogensteds inden Rigets Grændser, er det dens Pligt, paa hvis Qvæg den yttrer sig, strax, under Mulct af 50 Rigsdaler, som tilfalde Angiveren, at anmelde det for Husbonden eller største Lodseier, der, ligeledes under en passende og følelig Pengestraf, uopholdelig har at anmelde det for den nærmest boende Rettens Betient, hvis Befordring til det befængte Sted han med det samme skal foranstalte, og som, naar han med tvende tiltagne kyndige Mænd ved Undersøgelse har befundet, at det virkelig er den almindelige smitsomme Sygdom, som paa Qvæget har yttret sig, strax ved expresse Bud, som Eieren eller Beboeren af Stedet er pligtig at skaffe, skal indberette det til vedkommende Amtmand, eller Stiftamtmand, denne igien til den i Anledning af Qvægsygen anordnede Commission o. s. v. b). Kiendemærkerne paa Qvægsygen findes anførte i et Bilag til Forordningen af 30 Nov. 1778.

3) Saa-

a) Pl. af 21 Oct. 1785 §. 1. Rentek. Circul. 22 Dec. 1778.

b) Pl. 21 Oct. 1785. §. 2. For. 30 Nov. 1778 Kap. 2. §. 1. jevnf. Pl. 29 Nov. 1780.

3) Saasnart tilforladelig Efterretning haves om, at Qvægsygen yttrer sig nogensteds enten indenlands eller udenlands, maa aldeles intet fra et saadant Sted til Skibs indføres til noget Sted i Kongens Lande, med mindre det befængte Sted er en Kiøb- eller Handelsstad c).

Fra et befængt Handelssted maae aldeles ikke til Skibs indføres Hornqvæg eller andre levende Kreature, Heste alene undtagne, ligesom ei heller Huder, Foring og andre i sidstmeldte Forordnings §. 4 benævnte Ting, hvoraf Sygdommens Udbredelse kunde befrygtes, eller hvad i saadanne Ting maatte være indpakket. Dog bliver Qvægs Udførelse fra Jylland under visse Forsigtigheds-regler tilladt d).

Derimod maae vel andre Vare indføres, naar Skipperen medbringer Øvrighedens Attest paa det Sted, hvorfra han er udgaaet eller underveis har været i Land, om, at han og hans Folk ikke i de sidste 6 Uger enten have været i noget Huus, hvor sygt Qvæg findes, eller havt Omgang med Folk, som ere blevne brugte til sygt Qvægs Røgtning, alt efter hans og Folkenes for Øvrigheden giorte edelige Forklaring e).

Dog maae end ikke Uld, Hør og andre i Forordningens 6te § benævnte, vel ikke saa farlige anseete, som de i §. 4 anførte, men dog anstikkelige Vare, indføres, uden Attest fra vedkommende Øvrighed: at Affenderen for samme edeli-

c) Forordn. 28 Apr. 1779 §. 3.
d) Jevnf. For. 30 Nov. 1778 Kap. 1. §. 2.
e) Forordn. af 28 Apr. 1779 §. 5.

edeligen har erklæret, at bemeldte Vare ikke ere komne fra eller igiennem noget befængt Sted.

Om de Attester, hvormed Skippere, som paa en Tid, naar Sygen yttrer sig, seile fra et Sted til andet i de Kongelige Lande, eller komme fra fremmede Søesteder, som ikke høre til nogen Provints, maae forsyne sig, og hvad ellers i saa Tilfælde er af dem, saavelsom Toldbetienterne og vedkommende Øvrigheder, at iagttage, kan mere sees i bemeldte Forordnings §§. 1, 2 og 7-11.

Hvad Indførselen til Lands angaaer, da maae, i Følge Forordningen af 30 Nov. 1778 Kap. 1. §. 1, ei alene de i den nysanførte Forordning af 28 Apr. 1779, dens 4de §. nævnte Kreature og Vare, men ei engang de i dens 6te § anførte Vare fra et befængt Sted til Lands indføres. Hertil bør vedkommende Amtmænd og Stiftamtmænd strax føie fornøden Anstalt, uden at oppebie Ordres fra Collegierne.

4) Saasnart Sygdommen yttrer sig i nogen By eller enkelt Gaard, skal vedkommende Rettens Betient foranstalte ei alene det syge Qvæg, men og det, som findes i samme Gaard, og ikke allerede har igiennemgaaet Sygdommen, samt til Beviis herfor er brændt med det i Forordningen befalede Mærke, efterat det først er taxeret, nedslaget og nedgravet f). Indtræffer Sygdommen paa en Tid,

f) Forordn. 30 Nov. 1778 Kap. 2. §. 1, 2 og 10. Efter Qvægsyge-Commissionens Circulairskr. af 12 Jan. 1779 §. 1 skal Bønderne endog strax, saasnart Sygen yttrer sig, ved 2de tiltagne Mænd lade de syge Høveder taxere

Tid, naar Qvæget er paa Marken, skilles det syge Qvæg fra det friske, og indsættes paa et afsondret Sted, hvor det ihielslaaes og nedgraves g). Med Nedslagningen fortfares, saafremt Sygdommen udbreder sig i Byen, indtil Rentekammeret forgnstalter, at dermed skal ophøres h). Naar Sygdommen yttrer sig paa flere Steder i et og samme Amt eller Stift, saa at det Haab forsvinder, at see samme standset ved saadan Udrydning, ophøres med Nedslagningen, dog ikke førend Kongen derom giver bestemt Befaling i).

5) At ikke ganske fornøden Communication med det befængte Sted ophæves. Til den Ende udsættes Poster af Bønder, og, naar disse ikke kan tilstrække, af Militaire, som endog, hvor det ansees fornødent, forsynes med skarpt ladt Gevær k). Tegn opreises for at advare Enhver, ikke at komme det befængte Sted nær, Landeveiene blive, om det er mueligt, forlagte, og paa de smaae Øer optages alle de Baade, som Indbyggerne ikke uomgængeligen behøve til Lotsning

taxere og i deres Nærværelse ihielslaae og nedgrave; men om denne Foranstaltning, naar Qvægsyge igien maatte yttre sig, skal ansees gieldende, kan være Tvivl underkastet; jf. Indledningen til Pl. af 21 Oct. 1785 med samme Placats §. 1. Paa Hovedgaardene skal, efter samme Circ. §. 2, hvorved dog tillige er paaberaabt en Kongelig Resol. af 11 Jan. s. A., ingen Nedslagning finde Sted.

g) Kap. 3. §. 1.

h) Kap. 2. §. 4.

i) Kap. 4. §. 1.

k) Kap. 2. §. 3 og 8. Pl. 5 Mart. 1779.

ning eller til deres Nærings Forsættelse ved Fiskerie, og opsættes et Sted paa Landet i Forvaring, efterat Aarer og Roer ere dem fratagne l).

6) Efterat Qvæget er nedslaget, renses det befængte Sted paa den i et Forordningen vedføiet Bilag foreskrevne Maade, og Sperring en vedvarer 6 Uger i det mindste efterat Sygen er ophørt m).

7) Paa den Tid Sygdommen hersker, maa intet Qvæg føres fra een Bye til en anden, eller fra et eenligt Sted til andet Sted eller Bye, med mindre det er forsynet med vedkommende Underøvrigheds Attest om, at paa det Sted, det kommer fra, intet Spor findes til Qvægsyge. Qvægmarkeder maae da ei heller holdes uden særdeles Tilladelse n).

8) De Stykker af ovenmeldte Forordning, som paa det Sted, hvor Sygdommen ytrer sig, kunne passe og bør iværksættes, skal i det Herred, som det befængte Sted henhører under, saa længe Sygen vedvarer, hver Søndag læses af Prækestolen o).

9) Dem, hvis Qvæg formedelst Qvægsygen bliver ihielslaget, tilstaaes en vis Godtgiørelse i Forhold til det ihielslagne Qvægs ved Taxation ansatte Værdie, som foreskydes af den Kongelige Kasse, men derefter tilligemed de øvrige med Hensyn til Qvægsygens Hemmelse af samme foreskudte

l) Kap. 1. §. 4 og 5. jf. Reskr. 12 Dec. 1778 og Circul. 12 Jan. 1779.

m) Kap. 2. §. 6 og 7.

n) Kap. 1. §. 6 og 7. o) Kap. 4. §. 6.

skudte Udgifter lignes paa det contribuerende Hartkorn, saavelsom og paa Lehnenes priviligerede og det beneficerede Hartkorn, ligesom og en Deel af disse Udgifter lignes paa Hovedgaardene og Kiøbstæderne i Forhold til det Qvægs Antal, som sammesteds holdes. For Hovedgaardene er Paalægget bestemt til 6 Skill. for hvert Hoved. Dem, som lide Skade ved Qvægsygen, tilstaaes desuden et vist Afslag i deres Skatter, mere eller mindre efter Skadens Størrelse, hvilken Skattefriheds Beløb ligeledes kommer i Betragtning ved Ligningen til Erstatning for den Kgl. Kasse p).

Anm. Angaaende andre Hornqvægets og flere Kreatures Sygdomme, til hvis Helbredelse Anviisninger ere uddeelte, og om hvilke Beretninger skal indsendes, see de forhen pag. 296 anførte Circulairskrivelser af 16 Jan. 1790, 13 Oct. 1792 og 12 Oct. 1793.

C. For at indføre og udbrede en bedre Maade at helbrede Dyrenes Sygdomme er en saa kaldet Veterinærskole i Aaret 1773 oprettet i Kiøbenhavn, hvis Fundation under 23 Jul. 1777 er offentligen bekiendtgiort. Ved denne Anstalt, som staaer under Directionen for Stutterievæsenet og Veterinærskolen, (Rescr. 12 Mart. 1790) gives offentlig Underviisning til alle og enhver i Dyrelæge-Videnskaben. De, som ved denne Skole ere udlærte, og med sammes Beviis herom forsynede, maae efter Fundationens 8de § nedsætte sig som Dyrelæger eller Kursmedde. Derimod maa efter sammes 9de § ingen, være sig Smed eller anden, befatte sig med enten Beslag eller Hestekur, som ikke enten

p) Forordn. af 20 Sept. 1780. jf. Circ. 11 Nov. s. A.

enten ved Skolen er oplært eller i det mindste der overhørt, og med Beviis om sin Duelighed forsynet. Af Skolens Beslagmester gives tillige Underviisning i den rette Maade at beslaae Heste (§ 7).

Efter senere Foranstaltninger skal fra hvert Stift i begge Riger indsendes een Person til at oplæres ved Veterinærskolen, og Bekostningerne paa disse Personers Underholdning lignes paa og udredes af de Districter, hvorfra de ere indsendte. (Rescr. 26 Oct. 1792, Canc. Circul. 1 Jun. 1793, Rentek. Skr. 16 og 30 Nov. s. A. samt 22 Aug. 1795 og Canc. Skr. 10 Dec. 1796). Betalingen er nu forhøiet til 300 Rdr. aarlig for hver Person. (Rescr. 10 Mart. 1812). De saaledes udlærte Dyrlæger kunne nedsætte sig hvor de ville i det Stift, hvorfra de ere indsendte til Oplærelse, men ere forbundne til for Betaling at være til Tieneste, naar de af vedkommende Øvrighed forlanges til en eller anden Forretning i deres Fag, saasom til at besigtige syge Kreature, samt forrette Obductioner og derom give Beretning. (Rescr. 26 Oct. 1792 jf. For. 28 Nov. 1806 §. 2, 10, 11 samt 14 til 18). De have i øvrigt ingen udelukkende Ret til at practisere i noget vist District fremfor andre lignedes ved Veterinærskolen overhørte Dyrlæger (Cancelliskr. 13 Mart. 1807). Saalænge de staae i Lære ved Veterinærskolen og siden drive deres Profession ere de fritagne for Udskrivning til Krigstienesten. (Rescr. 26 Dec. 1792, jf. Canc. Circul. 2 Apr. 1796 samt Gen. og Com. C. Skr. 4 Jul. 1807).

Angaaende et i Aaret 1807 oprettet, af Hans Majestæt Kongen bifaldt og understøttet Selskab til at fremme Husdyrenes Forædling, under Navn af

Sel-

Selskabet til Veterinærkyndighedens Fremme, see Kongel. Resol. af 5 Jun. 1807 i Colleg. Tidenden for samme Aar.

§. 217.

Foruden det af Lovgivelsen Qvæg angaaende, som ovenfor er anført, gives der endnu et Par Anordninger, som ikke vel kunne henføres under nogen af de trende Synspunkter, fra hvilke det øvrige derom anordnede hidtil er bleven betragtet, og hvorom derfor her maa handles særskilt.

I. For at forekomme det i Svang gaaende Tyveri, som efter dets Beskaffenhed vanskelig er at opdage, at Man og Haler afskiæres de paa Marken gaaende Heste, er ved Forordningen af 3 Aug. 1787 befalet: at ingen maa sælge eller kiøbe Hestehaar, Haler eller Man, uden dermed følger lovlig Attest, hvorledes samme Haar ere tilveiebragte. Til den Ende befaler Forordningen: 1) at Enhver, som lader sine egne Heste Man eller Hale afskiære, skal melde det for Øvrigheden, Byefogderne eller Politiemesterne i Kiøbstæderne og Herreds- eller Birkefogderne paa Landet, som uden Betaling skal afgive Attest, hvilken gielder i 4 Uger fra Udstædelsens Dato, at de i samme beskrevne Haar ere Reqvirenterne tilhørende, og saaledes frit kunne sælges. 2) Hvo, som uden saadan Attest falbyder, sælger eller kiøber Hestehaar, straffes med en Mulct af 2 til 20 Rdr. efter Omstændighederne. Naar Hale eller Man ulovligen er afskaaret anden Mands Heste, og Haar af samme Farve findes i nogen Mands Værge, som ikke kan vise sin

enten ved Skolen er oplært eller i det mindste der over-
hørt, og med Beviis om sin Duelighed forsynet. Af
Skolens Beslagmester gives tillige Underviisning i
den rette Maade at beslaae Heste (§. 7).

Efter senere Foranstaltninger skal fra hvert Stift
i begge Riger indsendes een Person til at oplæres ved
Veterinærskolen, og Bekostningerne paa disse Perso-
ners Underholdning lignes paa og udredes af de Di-
stricter, hvorfra de ere indsendte. (Rescr. 26 Oct.
1792, Canc. Circul. 1 Jun. 1793, Rentek. Sk
16 og 30 Nov. s. A. samt 22 Aug. 1795 og Can
Skr. 10 Dec. 1796). Betalingen er nu forhøiet t
300 Rdr. aarlig for hver Person. (Rescr. 10 Mart
1812). De saaledes udlærte Dyrlæger kunne nedsæt
sig hvor de ville i det Stift, hvorfra de ere indsend
til Oplærelse, men ere forbundne til for Betaling a
være til Tieneste, naar de af vedkommende Øvrighe
forlanges til en eller anden Forretning i deres Fag,
saasom til at besigtige syge Kreature, samt forret
Obductioner og derom give Beretning. (Rescr. 2
Oct. 1792 jf. For. 28 Nov. 1806 §. 2, 10, 11 sam
14 til 18). De have i øvrigt ingen udelukkende Re
til at practisere i noget vist District fremfor andre l
geldes ved Veterinærskolen overhørte Dyrlæger (Can-
cellieskr. 13 Mart. 1807). Saalænge de staae i Lære
ved Veterinærskolen og siden drive deres Profession ere
de fritagne for Udskrivning til Krigstienesten. (Re-
scr. 26 Dec. 1792, jf. Canc. Circul. 2 Apr. 1796
samt Gen. og Com. C. Skr. 4 Jul. 1807).

Angaaende et i Aaret 1807 oprettet, af Hans
Majestæt Kongen bifaldt og understøttet Selskab til
at fremme Husdyrenes Forædling, under Navn af

Sel

Selskabet til Veterinærkyndighedens Fremme, see Kongel. Resol. af 5 Jun. 1807 i Colleg. Tidenden for samme Aar.

§. 217.

Foruden det af Lovgivelsen Qvæg angaaende, som nys er anført, gives der endnu et Par Anordninger, som ikke vel kunne henføres under nogen af de trende Synspunkter, fra hvilke det øvrige derom anordnede hidtil er bleven betragtet, og hvorom derfor her maa handles særskilt.

I. For at forekomme det i Svang gaaende Tyverie, som efter dets Beskaffenhed vanskelig er at opdage, at Man og Haler afskiæres de paa Marken gaaende Heste, er ved Forordningen af 3 Aug. 1787 befalet: at ingen maa sælge eller kiøbe Hestehaar, Haler eller Man, uden dermed følger lovlig Attest, hvorledes samme Haar ere tilveiebragte. Til den Ende befaler Forordningen: 1) at Enhver, som lader sine egne Heste Man eller Hale afskiære, skal melde det for Øvrigheden, Byefogderne eller Politiemesterne i Kiøbstæderne og Herreds- eller Birkefogderne paa Landet, som uden Betaling skal afgive Attest, hvilken gielder i 6 Uger fra Udstædelsens Dato, at de i samme beskrevne Haar ere Reqvirenterne tilhørende, og saaledes frit kunne sælges. 2) Hvo, som uden saadan Attest falbyder, sælger eller kiøber Hestehaar, straffes med en Mulct af 2 til 20 Rdr. efter Omstændighederne. Naar Hale eller Man ulovligen er afskaaret anden Mands Heste, og Haar af samme Farve findes i nogen Mands Værge, som ikke kan vise sin

Adkomst dertil, bliver denne at ansee som den, der paa ulovlig Maade har afskaaret samme.

II. For deels at afværge ubehagelig Lugt og Sygdomme, som paa Marken henliggende forraadnende Kreature kunne udbrede, deels at Eierne maatte anvende saadanne Kreatures Huder dem til Fordeel, har Forordningen af 31 Jan. 1794 søgt at udrydde den hist og her blandt Landalmuen herskende Fordom, at det skulde være et vanærende Arbeide at tage Huderne af Heste og Qvæg, som døe af Sygdomme eller andre tilfældige Aarsager, efterat det samme forgieves var bleven forsøgt ved Forordningerne af 21 Mart. 1685 og 11 Sept. 1739. (jf. Pl. 24 Nov. 1758 Rescr. 26 Jan. 1705, 6 Mai 1713, 27 Sept. 1747 og 19 Mart. 1748). Ovenmeldte Forordning har til den Ende

1) befalet enhver Landboe, hvis Qvæg eller Heste saaledes døe, at lade inden 24 Timers Forløb Huden aftage, og Kroppen, for saavidt den ei anvendes til Føde eller andet nyttigt Brug, 2 Alen dybt paa Marken nedgrave, under Mulkt af 4 Rdr., og desuden 2 Mk. daglig indtil Kreaturet vorder nedgravet q).

2) Fastsat Straf for Tienestetyende, som vægre sig ved at være deres Husbond heri behielpelige, nemlig, naar nogen, efterat Husbonden selv i tvende Naboers Overværelse har lagt Haand paa Kreaturet og advaret dem om den Straf, som vil følge paa deres Overhørighed, ikke desto mindre nægter at efterkomme det Befalede, første Gang Fængsel paa Vand og Brød i 4 Dage, anden Gang een Maa-

q) Forordn. §. 1.

Maaneds Arbeide i Forbedringshuset, tredie Gang dobbelt saa længe, o. s. fr. For den Naboe, som i dette Tilfælde undslaaer sig for at medfølge, fastsættes en Mulkt af 1 Rdr. r).

3) Forbudet at haane eller ilde omtale Nogen, fordi han herudi har efterkommet Forordningens Bydende, under Straf af 4 Rdrs. Mulct og offentlig Afbigt for Retten, eller, i Mangel af dette sidste, at sættes i Gabestokken s).

4) Endeligen paalagt saavel Sognefogden som Oldermanden i hver Bye hermed at have Indseende, og at anmelde de Forseelser, som herimod begaaes, den første for Egnens Politiemester, den sidstmeldte for Sognefogden, under Mulct af 5, og, om det skeer oftere, 10 Rdr. Tredie Gang afsættes tillige Sognefogden fra sin Tieneste t).

19. Kapitel.

Om Skovbrug.

§. 218.

I gamle Dage vare Skovene i vort Fædreneland saa mange og store, og Skovproducterne af saa ringe Værdi, at Skaanske Lov X. 1 ikke fastsætter en høiere Straf for den, som huggede i anden Mands hegnede Skov, imod Eierens Villie, end 2 Øre for hvert Læs han af Skoven udførte, indtil 12 Læs; men for 12 Læs og derover skulde bødes 3 Mark. (jf.

r) §. 2. jf. Cancelliesk r. 6 Sept. og 29 Nov. 1794.
s) Forordn. §. 3. t) §. 4.

Anr. S. X. 1). Mueligt dog, at det anførte ikkun er at forstaae om Riis og Qviste, som huggedes i Skoven og bortførtes af samme (jf. Ordbogen ved Hadorfs Udgave af Sk. L. ad vocem Floghálas) og at derimod Straffen for Borthuggelsen af store Træer i Almindelighed var 3 Mark (jf. Sk. L. X. 2). Samme Straf var for den, som huggede anden Mands Skov bort, for at udvide sin Græsning. (Sk. L. X. 5. A. S. X. 1). Ligesaa for den som flaaede Barken af anden Mands Træer (Sk. L. X. 4. A. S. X. 1). Brød Nogen, som reiste igiennem en Skov, sin Vognaxel, saa maatte han hugge saa meget i Skoven, som han behøvede til Vognaxel; men mere maatte han ikke bortføre. (Sk. L. X. 3. A. S. X. 2). I Almindings-Skov maatte Enhver hugge (Sk. L. XI. 12. A. S. XI. 6). Hvo som bortog Vindfælder uden Eierens Tilladelse, skulde alene erstatte Skaden. (Sk. L. XI. 14. A. S. XI. 3).

Den Opmærksomhed, som Christian den Femtes Danske Lov, saavelsom de ældre Love, hvoraf den er taget, har skiænket Skovbruget, strækker sig egentlig ikkun til at sikkre dem, som eie Skov med fuldkommen og udeelt Eiendomsret, fri Raadighed over samme, og til den Ende at betage enhver Anden Leilighed til at benytte sig af Skov, dens virkelige Eier, eller hans Medeiere eller Efterkommere til Skade. Saaledes

1) søger Loven at ophæve Skovfælledskab, og forbyder til den Ende i 5. 10. 24 Art. u) at hugge i uskiftede eller fælles Skove, under samme Straf, som er fastsat for den, som hugger i en Skov, hvori han ingen Deel haver, altsaa efter

u) Recess. Chr. 3. Reces af 1558 Art. 30. jf. Art. 29.

efter Lovens 6. 17. 27 Tyvsstraf, og berettiger enhver Lodseier i Skoven til at sagsøge Forbryderen. Dette er uden Tvivl ikkun at forstaae om de Skove, hvori Ingen veed eller kan opgive sin bestemte Andeel. De skal, siger Lovstedet, være i Fred, og intet hugges deri, enten af Lodseierne eller af Andre, førend samme Skove blive saa skifte og reebte, at hver veed, hvor hans Lod kan falde; altsaa ikke om de Skove, som L. 5. 10. 18 omtaler, hvori enhver Lodseier har sin visse Deel, skiønt Lodderne ikke ere hinanden frahegnede eller maaskee ikke engang med kiendelige Mærker hinanden fraskilte, og Lodseierne i Henseende til Græsningen ligge i Fællig. Det første Slags Fælledskab er uden Tvivl yderst sielden. Til de sidstommeldte fælles Skove er det nok egentlig Forordningen af 26 Jan. 1733 Art. 3 har havt Hensyn, naar den byder, at den største Lodseier i fælles Skove skal tilholde de andre at forekomme Skovenes Forhuggelse, og at om Nogen heri tager Forsømmelse, skal hans fælles Skovlod være forbrudt; thi hvor Ingen veed sin bestemte Lod, kan der ikke være Spørgsmaal om største Lodseier. Det kunde imidlertid synes tvivlsomt, om Straffen kunde være at anvende paa enhver Lodseier, som forhuggede sin Andeel i en fælles Skov, eller ikkun paa den største Lodseier, naar han forsømte det ham paalagte Opsyn. Det første forekommer mig efter Udtrykkene rimeligst. Ved alt Skovfælledskabs Ophævelse i Følge Forordnin-

gen af 27 Sept. 1805 bortfalder i øvrigt Spørgsmaalet.

2) I samme Hensigt tillader L. I. 18. 1, (jf. L. 5. 10. 17 og 18) ligesaavel Skov-Reebning som Mark-Reebning. Reebning fandt, som forhen §. 189 er anmærket, egentlig Sted, naar en Lodseier formeente ikke at være i Besiddelse af den Andeel i en fælles Eiendom, som ham efter hans Skyldsætning kunde tilkomme; men det Tilfælde L. 5. 16. 18 taler om synes nærmest at være, naar en Skov vel var deelt imellem Lodseierne, men Skiællene imellem Lodderne vare uvisse og omtvistede. I dette Tilfælde forudsætter Lovstedet Reebning som tilladelig for at udfinde de rette Skiæl; men naar ingen Tvist er om Skiællene, og Skoven eengang lovligen er deelt imellem Lodseierne, saa forbyder den paafølgende 19de Art. heri at giøre nogen Forandring, uden alle Lodseieres Minde, om end Marken gaaer under Reeb. At hermed imidlertid ikke er formeent at dele en saadan uddeelt Skovlod i mindre Dele, følger af Tingens Natur, og er i Loven selv udtrykkeligen tilladt. At Reebning, med Hensyn til at tildele en Lodseier hvad ham efter hans Skyldsætning kunde tilkomme, nu ikke lettelig vil kunne finde Sted, er i øvrigt forhen anmærket i nysanførte §. 189, og til at fastsætte uvisse Lodskiæl vilde man, naar ordentlig Forretning haves over den skete Deling, nu hemmere kunne gaae frem ved Eftermaaling af en beskikket Landmaaler.

Anm.

Anm. En Følge af Reebningens Hensigt at tildele Enhver hvad ham med Rette tilkommer, er Lovens Bud i foranførte 18de Art., at, naar Nogen ved saadan Reebning erholder Skov, som af forrige Besidder er forhugget, og derimod maa afgive velfredet Skov, bør denne af hiin derfor gives billig Godtgjørelse. Ligesom det flyder af den nu brugelige Udskiftnings Natur, at Ingen kan ved samme faae Vederlag for mere end han, paa den Tid Udskiftningen foretages, er i Besiddelse af, og at Trivstigheder om saadan Besiddelses Lovlighed eller Ulovlighed før Udskiftningen maae afgjøres (For. 23 Apr. 1781 §. 4, For. 27 Sept. 1805 §. 8).

3) En Følge af Eiendomsretten er det, at Ingen maa benytte sig af anden Mands Skov, ved at indsætte Sviin paa samme uden Eierens Minde. De Sviin, som Eieren tillader at indsætte, blive derfor brændte med et vedtaget Mærke, og Eieren er efter Lovens 5. 10. 22 berettiget til at optage ethvert Sviin, som uden saadant Mærke i hans Skov forefindes, og, om det ikke inden 3 Dage indløses, at beholde samme. Den Betaling, som af Svinenes Eiere erlægges til Skovens Eier for Tilladelse til at lade Sviinene gaae i Skoven, kaldes Oldengield v).

4) En Følge af Eiendomsretten er det fremdeles, at Fæstebonde ikke maa hugge i den hans Gaard tilliggende Skov uden Udviisning w); men uden

v) Jf. Forordningerne af 24 Sept. 1672 og 14 Apr. 1694.
w) L. 3. 13. 1 og 2.

for den forhen angivne almindelige Grundsætning og de eneste positive i Loven selv indeholdte og umiddelbar til Skovopelskning sigtende Bestemmelser ere Lovens Bud i 3. 13. 18 og 22, som paalægge Fæstebønder, i ethvert Træes Sted, som dem udvises, igien at sætte 6 af samme Slags, og desuden aarligen at sætte 10 Pile og et vist Antal Frugttræer; Bud, hvis Overholdelse imidlertid, uden for de Kongelige Godser, ene beroer paa Jorddrottens Godtbefindende, og hvis Udførelse uden Tvivl maa have havt sine Vanskeligheder, da Virkningen heraf, skiønt det samme tildeels ved senere Forordninger er bleven igientaget, har været ubetydelig x).

5) Fremdeles vil Loven, at Ingen maa misbruge sin indskrænkede Eiendomsret, sine Medeiere eller Efterkommere til Skade. Saaledes

a. har en Præst efter Lovens 2. 12. 1 og 2 ikkun Rettighed til fri Olden og fornøden Ildebrændsel af de hans Kald tilhørende Skove; ja han er, om han har en Annexgaard, end ikke berettiget til, paa saadan Maade at nyde godt af dens Skov, med mindre der ingen Skov er til Hoved-Præstegaarden, og han staaer i Henseende til Hugst i samme, som det synes, under Kirkepatronens Opsyn. Mere herom i næste §.

b. Ligeledes staaer en Selveierbonde efter Lovens 3. 12. 3, i Henseende til Hugst i sin Skov, under Tilsyn af Herlighedseieren, og kan ved at forhugge samme forbryde sin Eiendomsret.

6) En-

x) Jf. Forordn. af 26 Jan. 1733 §. 20.

6) Endelig har Loven værnet for Eiendomsrettens Sikkerhed ved Strafs Fastsættelse for ulovlige Indgreb i samme, og ved at give Eieren Magt i Hænder at tilbagedrive dem. Saaledes

a. sætter Loven Tyvsstraf for den, som hugger i anden Mands Skov, eller ulovligen borttager Tømmer af samme, eller flaaer Barken af Egetræer y); ligesom og Ilds Paasætning paa anden Mands Skov ansees for og straffes som Mordbrand z).

b. Tre Marks Bøder samt Forbrydelse af Heste og Vogn for den, som endog ikkun borttager nedblæste Grene eller Vindfælder, som ikke ere ham udviiste a). Endog Agernes eller Bogs Opsankning i anden Mands Skov forbyder L. 6. 17. 30 under tre Lod Sølvs Bøder, ligesom og den følgende Art. 31 (jf. A. Sun. l. sc. X. 2) forbyder at plukke Nødder videre end som paa Stedet fortæres; jf. For. 29 Oct. 1794 §. 22, hvorefter Ingen kan tilkomme Adgang til anden Mands indhegnede Skov, naar ikke lovlig Vei eller Fodsti gaaer der igiennem, uden Eierens Minde.

c. Skovens Eier er det tilladt at anholde Skovtyven, og ustraffet at fratage ham det, som han ulovligen vil bortføre, naar det kan skee, førend han kommer paa den almindelige Vei b).

U 5 §. 219

y) L. 6. 17. 25-27. z) L. 6. 19. 1.
a) L. 6. 17. Art. 28. b) L. 6. 15. 15.

§. 219.

Forordningen af 26 Jan. 1733, der, saavidt den angaaer de Kongelige Skove, ved Forordningen af 18 Apr. 1781 aldeles er ophævet, men, saavidt den tillige vedkommer Privates Skove, ved Forordningen af 27 Sept. 1805 §. 22 udtrykkeligen er stadfæstet i de Poster, i hvilke den ikke ved nysmeldte Forordning er ophævet eller forandret, afviger ikke synderligen fra den foran angivne almindelige Grundsætning, som Danske Lov synes at have fulgt i denne Henseende.

Den vigtigste Afvigelse fra denne Grundsætning er, at Forordningen ei alene end mere har indskrænket de Personers Raadighed over Skoven, som, fordi de ikkun for Embedstid eller med en ufuldkommen Eiendomsret ere i Besiddelse af samme, kunne have Anledning til at misbruge den; (thi dette kan endog, for saavidt Medeierne og Efterkommerne angaaer, ansees som Omsorg for Eiendomsrettens Hævdelse) men at den endog paalægger enhver Skoveier, som ikke tillige eier en complet privilegeret Sædegaard, lignende Indskrænkninger, ventelig i den Forudsætning, at disse i Almindelighed mindre formuende Skoveiere lettere kunde fristes til, uden Omsorg for Efterslægten, blot at see paa det nærværende Öiebliks Fordele. Imidlertid stadfæster uden Tvivl Erfaring, at selv denne Indskrænkning af Eiendomsretten, hvis Overholdelse er vanskelig, neppe har havt synderlig Virkning. Den bortfalder nu ogsaa aldeles efter Forordningen af 27 Sept. 1805 §. 20. De øvrige i Forordningen af 26 Jan. 1733, til Skovenes Fredning og Opelskning givne Forskrifter synes deels ingensinde at

at have havt, deels have de nu ikke længere nogen practisk Nytte; thi

1) vel befaler Forordningen af 26 Jan. 1733 §. 3, ligesom den ældre Skovforordning af 21 Jan. 1710, alle dem, som eie eller besidde Jordegods i Skovegnen, ved deres Fæstebønders Hielp, som forpligtes til at giøre det dertil fornødne Arbeide, at indhegne og frede saadanne Stykker Jord, hvor ung Skov af sig selv opvoxer, og aarligen for Overjægermesteren ved Jagt- og Skov-Sessionen med Tingsvidne at bevise, hvorledes saadanne indtagne Stykker befindes i Indhegning og Fremvext. Men, som denne Befaling i sig selv er ubestemt, saa bortfaldt og i den senere Tid, da Skovsessioner ingensteds holdes uden for de Kongelige Godser i Siælland, og Skovvæsenets Bestyrelse ikke længere henhører til Overjægermester-Embedets Pligter, det her anordnede Opsyn med sammes Overholdelse, og altsaa blev denne Befaling, om den end nogensinde i de ældre Tider maatte være bleven overholdt, uden Virkning. Selv Bøndernes Forpligtelse med Arbeide at bidrage til deslige til Fredning indtagne Skovstykkers Indhegning, for saavidt der nemlig er Spørgsmaal om andet eller mere Hegningsarbeide, end dem i Følge Hoverieforening eller Commissariernes Bestemmelse tilkommer, maa ved de senere Anordninger, Hoveriets Bestemmelse angaaende, ansees at være bortfalden c). Nu er overalt Skoveieres Forpligtelse til deres Skoves Indheg-

c) See For. 6 Dec. 1799 §. 9 2, 3 og 7.

hegning og Fredning ved Forordningen af 27 Sept. 1805 anderledes og nøiere bestemt.

Anm. Den i Forordningen af 21 Jan. 1710 §. 1 indeholdte Befaling om Skov-Saaening og Plantning blev ved den af 1733 §. 5 forandret til en Opmuntring og Løfte om Kongelig Naade for dem, som herved udmærkede sig. Virkningen heraf har uden Tvivl været, om muligt, endnu mindre end af hiin Befaling om Skovs Indhegning.

2) Hvad Forordningen af 1733 §. 9 foreskriver angaaende uringede Sviin, som optages i Skovene, m. m., maa ved Forordningen af 29 Oct. 1794 ansees at være aldeles forandret og anderledes bestemt; see sidstmeldte Forordnings Indl. samt §. 32. 2 c og 46.

3) Den Befaling, som i Forordningen af 1733 §. 15 gives Jordegodseiere, ved Udviisning at forskaanne de Træer, som ere dygtige til Skibs- eller Bygningstømmer, og ingen frugtbærende Træer at udvise, saa længe der ere forfurnede Træer forhaanden, o. s. v., er ligeledes, for saavidt det Ingen er paalagt som Pligt, at paasee sammes Overholdelse, ei heller Straf er fastsat for Overtrædelsen, saa længe saadant ikke gaaer saa vidt, at der kan siges, at Skov nedhugges for Fode, uden lovlig Virkning. Dog maa lægges Mærke til den ved nærværende Tids Omstændigheder foranledigede Placat af 30 Oct. 1807, som indtil videre forbyder Skoveiere i Almindelighed, uden Admiralitets og Commissariats Collegii foregaaende Indvilgelse, at sælge

sælge enten tildannet Egetømmer, der til Skibsbyggeri kan være anvendeligt, eller i Almindelighed noget til Skibstømmer tienligt Egetræ, under Straf af det solgtes eller, om det ikke kan tilveiebringes, dets Penge-Værdis Forbrydelse, og ligesaa meget i Mulct til den Kongelige Kasse; og for tredie Gang gientagen Forbrydelse taber vedkommende Skoveier Ret til at hugge i sin Skov uden Udviisning; jf. Pl. 13 Apr. 1808 og 6 Mai 1812. Undtagelser fra ovenmeldte Placats almindelige Bydende, forsaavidt Egetømmer til Skibes, Baades eller Bygningers Reparation behøves, ere imidlertid vedkommende Amtmænd bemyndigede til at meddele.

) Den Befaling, som indeholdes i Skovforordningen af 1733 §. 20, ligesom den i Forordningen af 1710 samt Forordningen af 17 Aug. 1695, om Steengierders og levende Gierders Sætning, hvis Jagttagelse desuden uden for de Kongelige Godser, efter førstmeldte Forordning, syntes at beroe paa vedkommende Jordegodseieres eget Godtbefindende, maa uden Tvivl ligeledes ved Forordningen af 29 Oct. 1794 §. 1, 3 og 16 ansees at være forandret; jevnf. samme Forordnings Indledning.

Følgende i Forordningen af 1733 indeholdte til rivate Skoves Fredning sigtende Indskrænkninger i iendomsretten bortfalde nu ligeledes, som deels ved orordningen af 27 Sept. 1805 ophævede, deels ved imme anderledes bestemte:

1) At

1) At (som allerede foran er berørt) Forordningens §. 38 forbyder enhver Proprietair, som ikke eier en complet Sædegaard, i sin Skov at hugge anderledes end til egen og hans Fæstebønders Fornødenhed, under 500 Rdrs. Mulct, hvoraf det Halve tilfalder Qvæsthuset, det Halve Angiveren, om han hugger til Salg, med mindre det er furnede eller ubygtige Træer; ligesom og samme Forordnings §. 34 fastsætter, at Selveiere, som eie Skov, ikkun maae hugge et og andet Træ deri til egen og underhavende Bønders Brug og Fornødenhed, men ei noget deraf sælge eller afhænde, og at hvo, som herimod forseer sig, skulde 1ste og 2den Gang være forfalden i halv saa megen uefterladelig Straf, som om han sig med andet ulovligt Skovhug havde forgrebet, og tredie Gang straffes efter Loven, samt at paa samme Maade skulde forholdes med de Proprietairers Skove, som ikke have nogen Sædegaarde i den Provints, hvor samme deres Skove ere. De forskiellige Spørgsmaale, som i Anledning af nysanførte denne Forordnings Bestemmelser kunde opkastes, saasom: hvad i §. 34 forstaaes ved at straffes efter Loven, om nemlig derved er at forstaae den i Lovens 6. 17. 27 fastsatte Tyvsstraf, der synes upassende med den omhandlede Forseelses Natur, eller Eiendomsrettens Forbrydelse i Analogi af L. 3. 12. 3, og om i saa Fald saadant kunde strække sig videre end til Skov-Eiendommen, maaskee endog ikkun til Fortabelse af den Ret at hugge i samme

uden Anviisning, om §. 38 ogsaa kunde være at anvende paa Proprietairer, som foruden den ucomplette Sædegaard, i hvis Skov Hugst til Salg er skeet, eie en eller flere complette Sædegaarde i samme Provints eller andensteds, m. m., anseer jeg overflødigt at indlade mig paa, da foranførte bemeldte Forordnings Bestemmelser nu bortfalde ved Forordningen af 27 Sept. 1805 §. 20, som hiemlet alle Skoveiere i Almindelighed Ret til at hugge til Salg i deres Skove; kun med den Undtagelse for dem, som have kiøbt Skov efterat sidstmeldte Forordning udkom, at de i de første 10 Aar efter Kiøbet ikke maae hugge til Salg i Skoven, uden forud at have beviist for Rentekammeret, at Hugsten ei er Skoven til Skade, og dertil at have erholdt dets Tilladelse, under Straf at have det huggede, eller, om dette ikke kan tilveiebringes, dets Pengeværdi forbrudt til Amtets Fattigkasse. See i øvrigt, for saavidt Egetræers Salg angaaer, de foran i denne §. under No. 3 anførte Placater af 30 Oct. 1807, 13 Apr. 1808 og 6 Mai 1812. Det særdeles Opsyn, som de Selveiere, der forhen have henhørt under de forhen Kongelige Rytterdistricter, i Følge de Kongelige Resolutioner af 18 Apr. 1781 og 9 Nov. 1791, i Henseende til deres Skoves Behandling have været underkastede, er ligeledes i den senere Tid bortfaldet. Jf. Rentek. Skr. 8 Mart. 1794. Angaaende et lige Opsyn med de Bønders Behandling af

deres

deees Skove, som have erholdt Laan af Creditkassen, see Rentek. Skr. 31 Oct. 1789.

2) Proprietairer, helst de, til hvis Skove Kongen er Reluitionsret forbeholden (saadanne gives nu neppe nogen mere) forbydes i Forordningens 39te § at omhugge deres Skove for Fode og ødelægge samme, under Trusel, i modsat Fald at vorde tiltalte af Generalfiscalen som Kongens Mandaters modvillige Overtrædere. Hvad der skal forstaaes ved at omhugge Skov for Fode, som efter nysmeldte Forordning var ubestemt, er nu nøiere forklaret ved Forordningen af 27 Sept. 1805 §. 14, der ligeledes har forandret og nøiere bestemt Straffen for denne Forseelse, hvorom mere siden.

I øvrigt har Forordningen, for saavidt den vedkommer private Skove, ikkun deels skiærpet, deels anderledes bestemt hvad, saaledes som forhen er anført, i Loven til Eiendomsrettens Hævdelse er foreskrevet. Foruden det, som forhen ved næstforegaaende §s 1ste No. er anmærket om Hugst i fælles Skove, har saaledes

A. Forordningens 41de § nøiere bestemt og udvidet det i Lovens 5. 10. 22 indeholdte Forbud mod Sviins Indsættelse i anden Mands Skov derhen, at end ikke de i en fælles Skov Lodtagne maae indsætte flere Sviin paa samme, end dem hver især for deres Andeel i Skoven efter lovlig Syn og Taxation kan tilkomme, under Mulct af 3 Rdr. for hvert Sviin, som de mere indsætte, ei heller paa deres Andeel indtage Sviin for Fæstebønder, hvis Husbonder selv eie Skov, eller

eller for ringere Oldengield end 24 Skill. for hvert Sviin, under Straf at have alt det Aars Oldengield forbrudt til næste Hospital.

B. Ligeledes har Forordningen 35te §. nøiere bestemt og udvidet Lovens Forskrift i 2. 12. 1 og 2 om Præsternes Ret til de deres Kald tilliggende Skove saaledes, at de i Henseende til Brugen af Skoven staae under Kirkepatronens Opsyn, og ikke uden hans Udviisning maae hugge i samme, under Straf, om de herimod forsee sig, at bøde halvt saa meget, som om de vare befundne i anden ulovlig Skovhugst. Dog tilstaaer Forordningen dem ei alene, som Loven, Ret til Ildebrændsel, men og til Bygnings- og Hiultemmer samt Gierdsel til Fornødenhed, ligesom det og synes klart af Forordningen, at Kirkepatronen ikkun har Tilsyn med Skoven, men ingen Ret til eget Brug at hugge i samme. Hvad der gielder om Præstegaardes Skove, for saavidt at der ikke maa hugges i samme uden til Vedkommendes egen Fornødenhed, gielder ligeledes om alle til andre offentlige Embeder eller Stiftelser henlagte Skove d).

C. I Umyndiges Skove maa efter Forordningens 37te § ikke hugges uden til den Umyndiges egen og hans Fæstebønders Fornødenhed, under 100 Rdrs. Mulct for hver Gang herimod forsees, som tilfalder den Umyndige.

D. Den

d) §. 35 og 36. jf. Conf. paa Geistlighedens Privilegier, af 15 Dec. 1670 §. 2 og Cancellisk. 28 Dec. 1793.

D. Den ved Loven fastsatte Straf for ulovlig Skovhugst er ved Forordningens 1ste § forandret til visse Bøder, i Forhold til det Borttagnes Værdi, som i Mangel af Betaling afsones med Fængsel paa Vand og Brød, Arbeide i Fæstningen eller anden korporlig Straf e); thi vel synes det, at den anførte 1ste § i Forordningen af 26 Jan. 1733 ikkun taler om ulovlig Skovhugst i de Kongelige Skove; men da der ikke sees at være nogen Grund for at Skovtyveri i Privates Skove skulde straffes strængere end det som skeer i de Kongelige Skove, og man i criminelle Tilfælde sædvanligen følger den mildere Fortolkning, saa er det, saavidt jeg veed, almindeligen in praxi vedtaget, at de i Forordningen fastsatte Straffe endnu ere anvendelige paa ulovlig Skovhugst i Privates Skove, skiønt ikke længere gieldende for ulovlig Skovhugst i de Kongelige Skove.

E. Til ulovlig Skovhugsts Opdagelse tillader Forordningens 3tte §, at der, naar noget om Nattetid bortføres af Skoven, maa skee Randsagelse ved Skovfogden og twende tiltagne Mænd paa de Stedet, hvor det Borttagne formodes at kunne være henført. Og, naar da ved saadan Randsagelse forefindes noget Træe, som formodes at være ulovligen borttaget af Skoven, maa den, som det findes hos, vise sin Hiemmel ɔ: bevise, hvor han har faaet det fra, eller lide derfor som for anden ulovlig Skovhugst.

F. Fo-

e) Jf. Forordn. af 6 Dec. 1743.

F. Lovens Forskrift i 6. 17. 28 er ved Forordningens 32te § nøiere bestemt og forklaret saaledes, at Forbrydelse af Hest og Vogn finder Sted, om end den Uvedkommende, som findes med samme i Skoven eller uden for alfar Vei i samme, ikke endnu har paataget Læs; ligesom og den, der findes med Øxe eller Saug i anden Mands Skov, paa samme Maade forbryder hvad han har med at fare. Derimod er den i foranførte Lovens Artikel for den, som borttager Vindfælder, fastsatte Straf ved Forordningen forandret til en Mulkt f). Hvo, som ved slig Leilighed modsætter sig Skovbetientærne, maa, om han derved faaer Skade, tage Skade for Hiemgield, og er desuden vilkaarlig Straf undergiven.

G. For Barkens Afflaaening af Egetræer, saavelsom for Tømmers Borttagelse af Skoven, synes derimod Lovens 6. 17. 25 og 26, for saavidt samme fastsætte Tyvsstraf for disse Forseelser, endnu at være gieldende g). Ilds Paasætning paa Skoven, saavelsom anden modvillig og forsætligen samme tilføiet Beskådigelse, skal ligeledes i Følge nysmeldte Forordningens 32te § straffes efter Loven h).

H. Til at afværge Skovens Beskadigelse forbyder nysmeldte §. 32 i Forordn. af 1733 Barks Indførelse til Kiøbstæderne, naar ikke Attest fra vedkommende Skoveier, eller Overførster paa de Kongelige Godser, medfølger, at den, som

f) Jevnf. Forordningens §. 1.
g) Jevnf. Fs. §. 32.
h) Jevnf. L. 6. 19. 1.

som indfører saadant, paa lovlig Maade er kommen dertil, og paalægger Consumtionsbetieuterne hermed at have Indseende. Dette er ligeledes udstrakt til Brændeveed og Kul ved Placaten af 19 Apr. 1796, som nærmere foreskriver, hvorledes med Anholdelsen skal forholdes i).

De øvrige Forskrifter, som Forordningen af 1733 indeholder, angaae egentlig og nærmest de Kongelige Skove, og ere saaledes ikke anvendelige paa private Skove, uden for saavidt disses Eiere maatte finde sammes Overholdelse sig til Fordeel, i hvilket Fald de for deres Fæstebønder saavelsom deres Skovbetiente og andre sig paa deres Godser opholdende Personer blive til Regel. See saaledes §. 2, 3, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13 o. s. v.

§. 220.

Som forhen meldt, har Forordningen af 27 Sept. 1805 for det meste deels ophævet deels forandret de i Forordningen af 26 Jan. 1733 Privates Skove angaaende indeholdte Forskrifter. Denne Forordnings Aand er, at al Skov bør holdes i tilbørlig Fred. Da nu hertil hører, at ingen den unge Opvext skadelig Græsning finder Sted i Skovene, men Vedkommende ikke uden Vederlag kan betages den Græsningsret de hidtil have havt i samme, saa byder Forordningen, at alt Fælledskab imellem Skoveiere og de Græsningsberettigede, hvad enten saadant Fælledskab finder Sted imellem forskiellige Lodseiere eller imellem en Husbond og hans Fæstebønder, skal ophæves, og at enhver

i) Jf. Generaltoldkammer-Circulaire af 3 Jun. og Rentekammer-Circul. af 29 Jul. 1786. Gener. Toldk. Circul. 28 Jul. 1798.

enhver Skoveier, som før Forordningen udkom har ladet Kreature græsse i sine Skove, skal, om han fremdeles vil benytte sig af denne Rettighed, inden en vis Tid lade sig udlægge Vederlag for sin Græsningsret og tilbørligen frede den øvrige Deel af Skoven. Da fremdeles alt Fælledskab i Skovene ansees skadeligt, saa vil Forordningen, at endog det Fælledskab, som paa nogle Steder finder Sted, at En eier Overskoven, og en eller flere andre eie eller ere berettigede til at benytte dem af Underskoven eller Hegningsskoven, saavelsom det Fælledskab, der finder Sted imellem forskiellige Eiere af Overskoven, ligeledes skal ophæves. For. 27 Sept. 1805 §. 1, 6, 14 og 15.

Anm. Allerede i Frid. den 5tes Tid indsaae man Skadeligheden af dette Fælledskab og var betænkt paa at faae det ophævet. Rescr. 26 Nov. 1757 §. 6.

§. 221.

Som det nu saaledes, førend der kan tænkes paa Skovenes tilbørlige Fredning, ansees fornødent, at det Fælledskab, som finder Sted i samme, ved Udskiftning hæves, saa foreskriver Forordningens 1ste Kap. de Regler, som ved saadan Udskiftning blive at iagttage. I Almindelighed maa her anmærkes, at efter Forordningens §. 1 skulde alt Fælledskab i Skovene inden 5 Aars Forløb fra 1805 Aars Udgang være ophævet, de enkelte Tilfælde undtagne, hvor Rentekammeret, efter Ansøgninger og derved oplyste Omstændigheder, maatte bevilge en længere Tid. Imidlertid har den mellemkommende Krig og dens Følger, forenet med Vanskeligheden i til disse Forret-

ninger at erholde Landinspecteurer eller Landmaalere, som for Størstedelen ved det ny Matriculerings Arbeide ere sysselsatte, givet Anledning til, at dette Forordningens Bud ikke endnu overalt er gaaet i Opfyldelse. Hvad i Særdeleshed

1) Udskiftning imellem Skoveiere eller Eiere af Træerne og Skovgrunden og dem, som ere berettigede til Græsning i Skoven, angaaer, maa forud bemærkes, at Forordningen, i Overensstemmelse med Lovens 5. 10. 21 og Sagens Natur, da Ingen med Rimelighed kan antages at være Eier af Træer uden tillige at være Eier af den Grund, Træerne staae paa, anseer Eieren af Træerne i en Skov, som den egentlige Skoveier, Græsningsretten derimod ikkun som en Servitut, der hæfter paa Skoven. De Græsningsberettigede kunne derfor ikke være berettigede til videre end Vederlag for den Græsning de hidtil have havt i Skoven, i den Tilstand, hvori den ved Udskiftningen befindes, og bør, saa langt fra at kunne vente Fordeel af Træernes Borthuggelse til deres Græsningsrets Formerelse, endog med Hensyn til, at den Jord, som de erholde til Vederlag for Græsningen, friere af dem kan benyttes, ikke allene til Græsning, men endog til Kornsæd, nøies med et ringere Vederlag, end dem ellers stricte kunde synes at tilkomme. Fremdeles anmærkes i Almindelighed, at naar Skoveiere ere berettigede til Græsning i Skove tilligemed Andre som ingen Skov der eie, skal

Skov-

Skoveierne udlægges deres Græsningsparter der, hvor deres meste og største Skov falder, og de Græsningsberettigede, som ingen Skov have, derimod, saavidt muligt, deres Andeel der hvor ingen Skov findes. (For. §. 2) Hvor det derimod ikke er muligt at tillægge de Græsningsberettigede Vederlag for deres hidtil havte Græsning anderledes, end at dertil maa udlægges Jord paa saadanne Steder hvor Skov findes, og de Græsningsberettigede ikke kunne forenes med Skoveierne om at modtage Skov i Godtgiørelse for Græsningen, eller til Skoveierne at afstaae deres Græsningsret, hvorom den Landinspecteur, som antages til Delingen, og Landvæsens-Commissionen, om den tilkaldes, skal søge at mægle mindelig Forening imellem Vedkommende (§. 3 og 9), og det altsaa bliver fornødent at borttage Skoven, paa den Strækning, som skal gives til Vederlag for Græsningen, saa foreskriver Forordningens §. 3 følgende Fremgangsmaade:

a. Først tildeles de Græsningsberettigede forlods al den Grund, hvorpaa ingen Skov findes. Forsaavidt denne ikke er tilstrækkelig til Vederlag, maa af den egentlige Skovgrund dertil udlægges. Dennes Størrelse og Værdi maa altsaa udfindes. Forsaavidt Træerne staae saa nær hinanden, at de fleste af dem naae sammen med Grenene, og saaledes udgiøre en sluttet Skov, opmaales Skovgrunden paa sædvanlig Maade; men da det vilde medføre megen Vidtløftighed og Vanskelighed, hvor Træerne staae

 adspredte,

adspredte, ved Opmaaling at udfinde den Grund, som de saaledes adspredt staaende enkelte Træer indtage, saa tillader Forordningen i den Henseende en mindre formelig og nøiagtig Fremgangsmaade, i det den byder, at de Træer, som staae enkelte, skal optælles og optegnes i Klasser, efter den Mængde af Brænde, et hvert af dem taxeres at indeholde, og at Taxeringsmændene skal, efter Skovens Beskaffenhed, derefter angive, hvor mange □ Alen et Træ af hver af de forskiellige Klasser bør antages at indtage med Grenene, hvilket da bliver at ansee som Skovgrund, dog at eenlig staaende Purrer, hvis Stammer ikke ere over 3 Tommer i Giennemsnit, ikke komme i Betragtning.

b. Efterat Skovgrundens Størrelse saaledes er udfunden og af Landinspecteuren beregnet, skrides til Taxationen. De paa samme Maade, som forhen i Henseende til Jordudskiftningen er anført, udmeldte Mænd tilkommer det nemlig at paaskiønne, hvad Græsningen i den Tilstand den nu, med Træer begroet, befindes, kan ansees at være værd i Forhold til bedste Agerjord. Fra det saaledes udfundne Beløb af Tønder Land til bedste Klasse, som Græsningen ansættes til, afdrages den tredie Deel Skoveieren tilgode, med Hensyn til den Fordeel, de Græsningsberettigede vinde, naar Skoven borttages, ved at kunne anvende deres Andeel baade til Sæd og til Græsning. Det beroer derhos paa Skoveieren, om han ved Træers og Stenes Bortrydning og skadeligt Vands

Vands Afgravning vil sætte den Jord, som udlægges til Vederlag for Græsningen, i den Tilstand, at den uden Hinder kan pløies, eller om han blot vil afhugge Træerne paa samme; I første Tilfælde udfordres naturligviis en saa meget mindre Strækning Jord til Vederlag for Græsningen; men hvor høit Jorden i hvert af begge de anførte Tilfælde bør ansættes i Forhold til bedste Jord, tilkommer det Taxationsmændene at bestemme. §. 3.

c. Ved at udlægge Vederlaget til de Græsningsberettigede bør den delende Landinspecteur drage Omsorg for, at den sluttede Skov saa meget muligt skaanes, at altsaa Vederlaget udlægges i de Strækninger af Skoven, hvor Træerne staae adspredte, eller i det mindste paa Udkanten af Skoven, og at i intet Tilfælde noget borttages fra Skovens vestre Side, hvorved den øvrige Skov vilde forvoldes Skade. Samme §.

d. Naar Vedkommende ikke kunne forenes om Delingsplanen, bestemmes samme af Landvæsens-Commissionen og, om dennes Eragtning af nogen Vedkommende paaankes, af Rentekammeret. Paa samme Maade bestemmes Tiden, inden hvilken Træerne paa den Jord, som udlægges til Vederlag for Græsningen, bør være borttagne, og sammes Grundforbedring, forsaavidt Skoveieren har paataget sig samme, skal være fuldført. Dog maa til Træernes Borttagelse ikke fastsættes en længere Tid end 5 Aar, og til Grundforbedringen ikke længere end 10 Aar. (§. 4) Grundforbedringens forsvarlige

Udførelse skal godtgiøres med en lovlig Syns-forretning. §. 5. Naar en Skoveier vil lade sig udlægge Vederlag for den Græsning, som han selv uden Fælledskab med Andre har brugt i Skoven, bør Forretningen af Rentekammeret approberes, førend den ansees gyldig. §. 14. 2.

e. Fra Forordningens almindelige Forskrift, at alt Fælledskab imellem Eierne af Skoven og de Græsningsberettigede skal ophæves, indeholdet §. 7 en Undtagelse, naar nemlig Jordbunden i Skoven er saa slet, at Græsset maatte aftage og Jorden bevoxes med Lyng paa de Steder, hvor Træerne borttages, i hvilket Tilfælde Udskiftning ikke uden de Græsningsberettigedes Samtykke kan finde Sted, hvorimod disse blive pligtige til Skoveieren at afgive en femte Deel af Skoven, uden nogen Godtgiørelse, til Fredning ved regulair Hugst. Naar da den unge Skov paa den til Fredning indtagne Strækning er opvoxet saaledes, at den ikke af Kreature kan beskadiges, udlægges den igien til Græsning, hvorimod en ligesaa stor Strækning igien indtages til Fredning, og saaledes fortfares med hele Skoven. Ligeledes tillader Forordningens §. 10 Jordegodseiere, endog uden for det nysommeldte Tilfælde, til Fredning ved regulair Hugst at indtage i det mindste en femte Deel af en Skovstrækning, hvori deres Fæstebønder bruge Græsningen, naar Landvæsens-Commissionen skiønner, at Bønderne kunne afgive Græsningen, uden at nogen Gaard derved bliver utilstrækkelig til at ernære

en

en Gaardmands Familie, hvormed da bliver at forholde paa samme Maade som nys er anført, nemlig at det indtagne Stykke igien udlægges til Græsning, naar den unge Skov derpaa er opvoxet saaledes at den ikke af Kreature kan beskadiges, imod at en ligesaa stor Strækning igien indtages til Fredning, og saaledes fortfares med hele Skovstrækningen. Dog tilkommer Fæstebønderne, naar Græsningen uden for det i denne Forordnings 7de §. fratages dem, herfor Godtgiørelse efter Forordningen af 8 Jun. 1787 §. 1.

f. Ligeledes tillader Forordningens §. 11, med Hensyn saavel til at lette Udskiftningen imellem Skoveierne og de Græsningsberettigede som til Skovenes Conservation, Jordegodseierne ei allene ved Fæsteforandringer at forbeholde Skoven til indfredet Skov og udelukke de tilkommende Fæstere fra Græsningen, men og enten ved Fæsteforandring eller med Fæsternes frivillige Samtykke at nedlægge enkelte Bøndergaarde, for at indtage sammes Jorder til Skovfredning eller at udlægge dem til Fæstebønderne i Vederlag for anden til Skovfredning indtagen Jord, kun med de Betingelser: 1) at saadan Gaardes Nedlæggelse, førend den foretages, anmeldes for Rentekammeret 2) at Jorderne stedse anvendes til det anførte Brug, 3) at i enhver nedlagt Gaards Sted opføres to Huse til bestandig Vedligeholdelse med Tillæg af 3 Tønder Land Middeljord til hvert, og 4) at

Ho-

Hoveriet for de nedlagte Gaarde ikke paalægge
de tilbageblivende Fæstebønder.

Anm. At den til Skovfredning indtagne Jord
er fritagen for de ved For. af 1 Oct. 180
paabudne Afgifter, altsaa og for den ved
Forordningen af 6 Jun. 1811 paabudne
Forhøielse i samme, om end paa saadan
Jord hviler Ager og Engs Hartkorn, er
forhen anmærket. 1ste D. S. 359. Een
Kongel. Resol. 20 Apr. 1803 i Rentek.
Circul. af 30te samt Maaned og Aar.

2) I Henseende til det Fælledskab, som finder Sted
naar En eller flere eie Hegnings- eller Under-
skoven og Andre ere berettigede til Græsningen,
fastsætter Forordningens §. 6, at, efterat Ei-
erne af Overskoven, om nogen saadan findes
paa den Strækning, om hvis Udskiftning er
Spørgsmaal, paa foranførte Maade have
faaet deres Andele udlagte, skal saavel Heg-
nings eller Underskoven som Græsningen tax-
res til Pengeværdi, efter hvad begge Dele hver
for sig aarligen kan indbringe, og Enhver til-
deles sin Lod i Forhold til sin Eiendoms Værdi.
Vedkommende Landinspecteurer er det derhos
paalagt, saameget muligt at tillægge dem, som
før Udskiftningen eie den meste Hegnings- eller
Underskov, igien den meste Hegnings- eller Un-
derskov i deres Lodder, og dersom Nogen, som
tildeles Hegnings- eller Underskov, ikke
finder sig tient med at modtage samme til høiere
Værdi end Græsningen, skal Sagen, i Man-
gel af mindelig Forening, som Landvæsens-Com-
mis-

missionen skal søge at tilveiebringe, afgiøres ved bemeldte Commissions eller Rentekammerets Kiendelse. Paa samme Maade bliver ogsaa at bestemme, hvor lang Tid Underskoveierne maae benytte sig af den Hegning, som groer paa deres forrige Hegningsmaal, som dog ikke maa være over 6 Aar. Hugsten maa ogsaa ikkun skee om Vinteren, i det seneste inden sidst i Apr., og ingen anden Underskov hugges end den som er huggefærdig.

) Til Fælledskabs Ophævelse imellem Skoveiere indbyrdes befaler Forordningens §. 8, at Træerne skal, i Mangel af mindelig Forening imellem Eierne desangaaende, ved uvillige Mænd taxeres, saaledes at det bestemmes, hvor stort Qvantum saavel af de forskiellige Slags Gavningstræ som Favnebrænde Træerne indeholde, at derefter saavel Tømmeret som Brændet anslaaes til Penge, oghver Lodseier i Forhold til hans Eiendoms Værdi udlægges sin Skovpart særskilt fra de andres, og saavidt mueligt der, hvor han allerede eier den meste Skov.

I øvrigt forholdes med alt i Skovene værende Fælledskabs Ophævelse, de desangaaende opkommende Tvistigheders Paakiendelse m. v. i Overensstemmelse med Forordningen om Jordfælledskabets Ophævelse af 23 Apr. 1781, forsaavidt ikke i Forordningen af 27 Sept. 1805 anderledes er fastsat, og om disse Udskiftningers Fremgang skal aarligen til Rentekammeret giøres Indberetning. §. 12 og 13.

§. 222.

§. 222.

Hensigten af Fælledskabets Ophævelse i Skovene er, som forhen anført, at sætte enhver Skoveier i Stand til vedbørligen at frede den Skov, som han beholder tilbage efterat de, som have havt Græsnings eller anden Rettighed i samme, derfor have erholdt Vederlag. Hvad saaledes er eller bliver Skoveieren som Skov udlagt skal efter Forordningen bestandig conserveres. Saadan Skov maae altsaa ei allene ikke ved Borthuggelse for Fode forvandles til Agerland, Eng eller Græsningsjord, men den skal og bestandig fredes, saa at ingen Kreature, Sviin allene undtagne, maae græsses i samme, ingen Høslet deri under Træerne foretages, og at den, til Ufreds Forebyggelse af Naboernes Kreature, forsynes med forsvarligt Hegn. §. 14 og 15. Fra førstmeldte Forordningens Forbud imod at borthugge Skov for Fode tillader imidlertid Forordningens §. 14 Rentekammeret, endog uden for de forhen ommeldte Tilfælde, naar nemlig Skov borthugges paa de Strækninger som udlægges de Græsningsberettigede for deres forhen havte Rettighed i Skovene, i enkelte Tilfælde at tilstaae Skoveiere Undtagelse, naar de godtgiøre, at de i det Hele ved Skovs Opelskning forbedre deres Skove; men den, som uden saadan Tilladelse omhugger Skov for Fode, skal efter samme § for hver Tønde Land geometrisk Maal, paa hvilken Skoven er borthugget, bøde 8 Rdr. aarligen til den Kongelige Kasse, indtil han godtgiør til Skovs Opelskning igien at have indfredet samme eller en anden ligesaa stor til Skovdyrkning ikke forhen bestemt Strækning, og siden 4 Rdr. aarligen, indtil han

han godtgiør, at Skoven paa den indtagne Strækning ikke af Kreature kan beskadiges.

Til Skovenes Indhegning foreskriver Forordningens §. 15 en Tid af 3 Aar fra 1805 Aars Udgang hvor intet Fælledskab da fandt Sted, men hvor saadant Fælledskab fandt Sted, 3 Aar fra sammes Ophævelse, men tillader imidlertid Rentekammeret, efter indkommende Ansøgninger, i enkelte Tilfælde, og efter befundne særdeles Omstændigheder, hertil at tilstaae en længere Tid. Ogsaa undtager Forordningens §. 15 saavel Dyrehaver som Skovhauger og smaae adspredte Skovstykker, der ere for ubetydelige til at indfredes, fra hiin almindeligen befalede Fredning, skiønt Træerne i samme dog ikke derfor maae borthugges for fode. Ligesom det og tillades, hvor Enge findes i fredede Skove, derpaa at slaae Hø og tøire Kreature. For dem, der ikke saaledes holde deres Skove i tilbørlig Fred, eller forhugge samme saaledes, at ung Skov deri ikke ved naturlig Besaaning kan opelskes, fastsætter Forordningens 19de § saadan Straf, at de skal bøde til Amtets Fattigkasse fra 1 til 5 Rdr. for hver Tønde Land geometrisk Maal, som ved lovligt Syn befindes at være mere eller mindre beskadiget, og befaler derhos, at over en saaledes forhugget eller ufredet Skov skal af Amtmanden, til videre Indberetning til Rentekammeret, aarligen foranstaltes optaget lovligt Syn paa Eierens Bekostning, indtil den findes forsynet med tilstrækkelig Opvext. Naar da en saadan ødelagt Strækning ikke befindes forstmæssigen beplantet eller besaaet, gientages Mulcten, og den, som befindes tredje Gang at have giort sig skyldig i denne

For-

Forseelse, maa vente at Skoven, paa hans Bekostning tages i forstmæssig Bedrift.

I øvrigt overlader Forordningen saavel Skovnes Behandling i Almindelighed som Hugsten i samme til Skoveiernes fri Raadighed. Kun naar Nogen vil benytte sin Skov ved saa kaldte regulaire Hugster, befaler Forordningens 17de § at Planen til saadan Skovens Behandlingsmaade skulde indsendes til Rentekammerets Bedømmelse inden 1806 Aars Udgang, i Betragtning af at denne Behandlingsmaade hidtil ikkun har været lidet brugelig her i Riget, og Skoven uden den fornødne Forsigtighed let ved samme kunde ødelægges. Ogsaa er i Henseende til Hugst til Salg den Undtagelse for dem, som efter Forordningens Bekiendtgiørelse ved Kiøb ere blevne Eiere af Skov, at de i de første 10 Aar efter Kiøbet ikke maae hugge i samme til Salg, uden forud at have anmeldt saadant Forehavende for Rentekammeret, som det tilkommer at bedømme, hvorvidt Hugsten kan skee uden Sk-
vens Skade. De, som herimod forsee sig, skal eft
Forordningens 20de § have forbrudt det Huggede, e
ler, om dette ikke kan tilveiebringes, dets Pengevær
di til Amtets Fattigkasse. Aarsagen til denne Fo
ordningens Bestemmelse er at forekomme de Specul
tioner paa øiebliklig Fordeels Erhvervelse ved Sk
vens Borthuggelse, som i sær ved de i den senere Ti
hyppige Kiøb af Jordegodser, med Hensigt til at a
hænde samme stykkeviis, ikke sielden have fundet Ste
See nysmeldte Forordnings Indledning.

De Indskrænkninger, som Skoveiere i Alminde
lighed under nærværende Tidsomstændigheder i Hen

seend

[..]ende til Egetræers Salg ere underkastede, ere for[..]jen berørte.

Til Forordningens Overholdelse er det Amtmæn[..]ene paalagt at søge at underrette sig saa nøie som mue[..]igt om Skovenes Tilstand i deres Amter, og ei allene [..]arligen derom at giøre Indberetning til Rentekam[..]meret, men og desuden for samme at anmelde, naar [..]ogen Uorden i Skovene opdages. Rentekammeret [..]r det tillige paalagt, at lade Skovene fra Tid til [..]nden besee ved forstkyndige Mænd, som om sammes [..]efundne Tilstand til Rentekammeret skal giøre Ind[..]beretning, og om Maaden, som Skove bør behand[..]les paa, underrette de Skoveiere, som derom maatte [..]ære uvidende §. 18. I øvrigt behandles Sager, [..]om angaae Forseelser imod de i Forordningens 2det Kap. Skovenes Fredning betreffende indeholdte For[..]skrifter ved almindelig Rettergang. §. 22.

§. 223.

For saavidt de Kongelige Skove angaaer er For[..]ordningen af 26 Jan. 1733 ophævet ved en senere af 18 Apr. 1781, i hvilken de for de Kongelige Skoves og Tør[..]vemosers Behandling endnu gieldende Regler indehol[..]des; hvilke Regler ligeledes ere gieldende for Sorøe Aca[..]demies Skove (Fundation 29 Jan. 1782 §. 47, if. Canceliskr. 21 Nov. 1795 samt Kongel. Resol. 22 Mart. 1797. See og Rescr. 23 Jan. 1797, hvorefter Skovty[..]verier og andre mod Skovindretningen i Nyborg fore[..]gede Forbrydelser skal straffes efter Forordningen af 18 Apr. 1781). Denne Forordnings Indhold er deels økonomisk, for saavidt den tilkiendegiver Kongens Villie om hans Skoves Fredning, Opelskning og An[..]

vendelse, og fastsætter Regler for de høiere og ringere Skovbetientes Forhold; deels, for saavidt den nemlig bestemmer Straffe for ulovlig Skovhugst eller andre Forbrydelser i de Kongelige Skove, eller med Hensyn til sammes Tarv foreskriver et og andet, som alle og enhver, der boe i Nærheden af bemeldte Skove, bør at vide og rette sig efter, er dens Indhold juridisk. Kun i denne sidste Henseende vedkommer den os her.

I. Om Skovtyverier, samt andre Forbrydelser og Uordener ved Skovene, handler Forordningens tredie Afdeling. De her omhandlede Forbrydelser kunne henføres til følgende Hovedklasser:

1) Ulovlig Hugst i Skovene.

2) Tyveri af skovet Veed eller andre deslige Ting, hvis Borttagelse er let, men Opdagelse er vanskelig.

3) Modvillig Beskadigelse af Skoven eller af enkelte Træer i samme, eller paa Veie og andre offentlige Steder, saavelsom af Skovenes Indhegninger.

4) Forsømmelse af det Opsyn med Skovene eller andre til Skovenes Fredning sigtende Forpligtelser, som Bønder og andre i eller ved de Kongelige Skove sig opholdende Personer ved Fæste- eller Forpagtnings-Contracter have paadraget sig.

5) Endelig har og Forordningen under Straf forbudet adskillige deels uforsigtige, deels i sig selv ligegyldige Handlinger, men som dog kunde være af skadelige Følger for Skovene.

§. 224

§. 224.

) For ulovlig Hugst, være sig af friske eller fortørrede Træer, saavelsom af Vindfælder, Grene af Træer, samt smaa El og anden Underskov, fastsætter

a. Forordningens 25de §, naar Forseelsen begaaes første Gang, Mulcter, som ere forskiellige i Forhold til det Borttagnes Værdi, hvilken Værdi desforuden bør erstattes efter den ved næstforegaaende 24de § fastsatte Taxt. (jf. Rentek. Skr. 1 Jun. 1802).

b. For anden Gang begaaet Forbrydelse fastsætter Forordningens 26de § dobbelt saa høi Mulct, som i den næstforegaaende § er fastsat for lige Forbrydelse, naar den begaaes første Gang.

c. Hvo, som derimod tredie Gang befindes i ulovlig Skovhugst, skal efter nysnævnte 26de § arbeide i Jern i Fæstningen, om det er et Mandfolk, og i Tugthuset, om det er et Fruentimmer, saaledes at den Skyldige dømmes til 3 Dages Arbeide for hver Mark Danske, som han eller hun skulde have bødet, i Fald Forseelsen var begaaet første Gang.

d. Bøder for første eller anden Gang begaaet Forbrydelse, som den Skyldige ikke formaaer at betale, skal efter Forordningens 27de § afsones med vist bestemt Arbeide til Skovvæsenets Nytte. Den, som er saa skrøbelig, at han ikke paa saadan Maade kan afsone Bøderne, straffes med Halsjern eller Fiedlen, militaire Forbrydere med en passende militair Straf, og de,

som efterlade det dem saaledes paalagte Arbeide til Skovvæsenets Nytte, maae i dets Sted arbeide i Fæstningen, een Dag for hver Mark, som de skulde have betalt i Bøder.

e. For Skovtyveri, som begaaes paa Søndage eller Helligdage, fastsætter Forordningens 34te § Tyvsstraf; ventelig, fordi Opdagelsen paa de Dage, da intet Arbeide foretages i Skovene, er mere vanskelig.

f. Ligeledes skiærpes Straffen, naar den Skyldige er en Kongelig Embedsmand, i hvilket Tilfælde den Skyldige, om han ikke er Skov- eller Jagtbetient, efter §. 28 første Gang skal bøde dobbelt saa meget, som naar Forbrydelsen var skeet af en anden; anden Gang straffes med Tabet af et halvt Aars Embeds-Indkomst, og tredie Gang have Embedet selv forbrudt, hvilken Straf endogsaa finder Sted, om end den Skyldige ikke selv har begaaet, men ikkun befordret ulovlig Skovhugst. Er derimod den Skyldige en Skov- eller Jagtbetient, er Straffen, naar en Saadan befindes at have begaaet eller været Medvider i ulovlig Hugst, endog for første Gang begaaet Forseelse, Embedets Forbrydelse k).

g. For den Skov- eller Jagtbetient, som dølger noget Skovtyverie, fastsætter §. 30, naar sligt skeer af Medlidenhed eller formedelst Overtalelse, første Gang dobbelte Skovbøder, anden Gang Tabet af et halvt Aars Løn, og tredie Gang Embedets Forbrydelse; men, om han

har

k) Forordn. §. 29.

har ladet sig underkiøbe dertil, er Embedet strax forbrudt.

§. 225.

2) For dem, som stiæle skovet Veed, Materialier til Indhegning, eller Lede, Laase, Hængsler eller deslige (venteligt let bortførlige Ting), fastsætter Forordningens 4de § Tyvsstraf efter Loven, og vil, at i dette Tilfælde de Skyldige skulle søges for deres Værneting, i Stedet for at andre Skovforbrydelser i Følge Forordningen, der dog, som vi siden faae at see, herudi ved senere Anordning er forandret, skulde paakiendes af Skovsessionen. Aarsagen til at Lovgiveren har fastsat anden og større Straf for de nysnævnte og af lige Beskaffenhed med dem værende Tings ulovlige Borttagelse, end for ulovlig Skovhugst, maa uden Tvivl søges i, at disse Tings Borttagelse er lettere, og Opdagelsen af den begaaede Forbrydelse vanskeligere end ved sidstnævnte Forbrydelse, og at derfor Lovgiveren ikke har villet, at den Formildelse i Straffen, som finder Sted for ulovlig Skovhugst fremfor for andet Tyverie, og hvis Grund uden Tvivl maa søges i den større Fristelse, som omkringboende Bønder ere udsatte for at giøre sig skyldige i en Forbrydelse, som Nøden og Leiligheden undertiden maa undskylde, skulde udstrækkes til Borttagelsen af de nysnævnte Ting, til hvis Hævdelse for Tyvehaand man derimod har anseet Vedblivelsen af Lovens Straf fornøden.

§. 226.

3) Om Skoves og Træers modvillige Beskadigelse handle Forordningens 33 og 34 samt 46de §§, og om Hegnets Beskadigelse §. 36.

a, Hvo, som forsætlig sætter Ild paa Skov eller Tørvemose, skal arbeide 10 Aar i Jern, og, saavidt hans Formue tilstrækker, betale Skaden l).

Anm. Det synes altsaa at være en Anomalie, at den, som sætter Ild paa en privat Mands Skov, endnu efter For. af 26 Jan. 1733 §. 32, jevnført med L. 6. 19. 1, skulde dømmes til at miste sit Liv og brændes. Domstolene kunde imidlertid neppe undgaae at dømme saaledes.

b. For Barks Afrivning af Træer fastsætter §. 33 en Mulct af 48 Skill. til 10 Rdr., efter Skadens Beskaffenhed; dog, er denne saa stor, at hele Træet gaaer ud derefter, straffes den Skyldige som for ulovlig Skovhugst efter §. 24-26.

c. Men for Træers Afhugning eller Beskadigelse, som ere plantede i Alleer ved Landeveien, eller paa andre offentlige Steder, saavelsom for Borttagelse eller Beskadigelse af Træer, Buske eller Lyng paa Flyvesanden, fastsætter §. 34 Tyvestraf.

d. For dem, som ved at klyve over eller paa anden Maade beskadige Indhegningerne om de Kongelige Skove, fastsætter §. 36, foruden Skadens Istandsættelse, en Mulct af 2 Rdr. For dem, som oprive eller fordærve Plantningen paa Diger-

l) Forordn. §. 46.

Digerne, 2 Rdr. for hver Plante, de fordærve. Men de, som af Ondskab eller Ryggesløshed fordærve Indhegningerne, skulde efter samme § straffes med en Maaneds Fæstningsarbeide, og betale Istandsættelsen. Dog er denne Straf ved en senere Placat af 15 Mart. 1784 forandret til en Mulct af 6 Rdr. for modvillig Beskadigelse af Indhegningerne om de Kongelige Skove i Almindelighed, og 10 Rdr. i Særdeleshed for Rækværkets Beskadigelse om Jægersborg Dyrehauge, hvilke Mulcter vel for første Gang begaaet Forbrydelse kunne affones med Arbeide til Forstvæsenets Nytte, men anden Gang ikke uden med Fæstnings- eller Spindehuus-Arbeide.

§. 227.

4) Til den Klasse af Skovforbrydelser, hvorved Nogen forsømmer det Opsyn med de Kongelige Skove, eller de andre Forpligtelser i Henseende til samme, som han ved Contract har paadraget sig, henføres:

a. Efter Forordningens 31te § skal de, som eie Grunden eller ere berettigede til Græsningen paa saadanne Steder, hvor Kongen har sig Skov forbeholden, indestaae for samme, og derfor, naar noget bliver borttaget af Skoven, og de ei kunne angive Gierningsmanden, ei alene betale det Borttagnes Værdi, men og tillige aflægge Eed, at de ikke have været deelagtige eller Medvidere i Gierningen, eller, i Mangel deraf, ansees som de, der selv have begaaet Skovtyveri; hvilket ligeledes gielder om Forpagtere

af de Kongelige Ladegaarde og Vænger, naar de ikke ved Contract udtrykkeligen ere blevne fritagne derfor.

b. Naar Nogen, hvis Pligt det er at hegne for en Kongelig Skov, forsømmer saadant, og ikke strax efter Advarsel istandsætter det manglende Hegn, er det efter §. 37 vedkommende Skovbetientes Pligt, at besørge Arbeidet giort for hans Regning, og han maa desuden betale den Skade, som desformedelst maatte være skeet, samt Optagningspenge for de Kreature, som derved maatte være indkomne i Skoven. Jf. For. 29 Oct. 1794 §. 17 og 32, samt Pl. 4 Oct. 1806.

c. Som en Følge af Bøndernes Stilling som Fæstere eller Hoveripligtige maa det end videre ansees, at de, efter Forordningens 41de §, naar de føre Veed til de Kongelige Slotte eller andensteds, een for alle og alle for een, saa mange som kiøre i een Reise, maae være ansvarlige for at aflevere hvad de have modtaget. Bliver noget underveis bortstiaalet, saa forholdes dermed som med Tyveri af skovet Veed, nemlig at den Skyldige søges for sit Værneting til Tyvsstraffs Undgieldelse efter Loven.

d. Ligesaa er det en Følge af Bøndernes Fæstepligter, at de ikke maa sælge det dem udviiste Egebygningstømmer, under Straf at bøde dets dobbelte Værdi m).

§. 228.

m) Forordn. §. 44.

§. 228.

5) Til den femte Klasse af Skovforbrydelser, nemlig de deels uforsigtige, deels i og for sig ligegyldige Handlinger, som Lovgiveren, med Hensyn til sine Skoves Fredning, under Straf har forbudet, henføres:

a. Naar nogen Uvedkommende uden lovligt Ærinde eller Tilladelse lader sig finde i Kongens indelukte Skove, helst naar hans Forhold tillige giør ham mistænkt for dermed at have havt ulovlige Hensigter. Saaledes forbyder Forordningens 35te § alle og enhver at komme i Kongens indelukte Skove, Jægersborg Dyrehauge undtagen, eller, hvor alfar Vei løber igiennem saadanne Skove, at lade sig finde uden for samme, naar de ikke der have lovligt Ærinde, eller sær Tilladelse at komme der, eller af vedkommende Skovbetiente, som i saa Fald selv maae indestaae for, at intet Ulovligt foretages, der ere indladte, under Mulct af 16 Skill., hvilken Mulct endog forhøies til 1 Rdr., naar en saadan Uvedkommende fører Øxe eller Saug eller Arbeidsvogn med sig, om ham end ellers intet Ulovligt kan overbevises.

b. Hvorvidt det, som i Forordningens 38 og 39 §§ er foreskrevet angaaende uringede Sviin, som findes paa de Kongens Skove tilgrændsende Marker og Overdreve, saavelsom om Ufred i bemeldte Skove af andre Kreature, man ved Forordningen af 29 Oct. 1794, efter denne Forordnings Indledning, for saavidt det ikke i samme ud-

trykkeligen er igientaget, ansees at være ophævet eller anderledes bestemt, kunde, da Forordn. af 18 Apr. 1781 er en speciel Lov for de Kongelige Skove, være Tvivl underkastet. For saavidt imidlertid de ommeldte §§ indeholde Bestemmelser, som ikke findes i Hegnsforordningen, saasom det allerede i 18de Kap. omtalte Forbud imod Geder, saavelsom den fastsatte Taxt for Plantningens Beskadigelse, 32 Sk. for hver Plante, angaaer, synes i det mindste disse §§s vedvarende Gyldighed at maatte antages.

c. Til Skovenes Besparelse sigte de i Forordningens 42, 44 og 58 §§ indeholdte Forbud for Bønderne paa de Kongelige Godser, at afhænde det dem udviiste Gavntømmer til Kiøbstæderne eller til Folk paa Landet, som ikke bruge Bondeavling, eller at brænde saadant dem udviist enten Gavntømmer eller Stavre og Gierdsel til Kul, under Mulct af 32 Skill. for hvert Læs, eller 1 Rdr. for hver Favn, som de saaledes afhænde eller forbruge, og, om det er Egetømmer, som er udviist en Bonde til hans Gaards Bygninger, under Straf at bøde dets dobbelte Værdi. Den modsatte Tilladelse kunde nemlig paa den Tid, da Bønderne endnu vare Fæstere, letteligen give Anledning til, at større Udviisning blev forlangt, end Fornødenhed udkrævede. Samme Aarsag ligger ligeledes til Grund for følgende Bestemmelser:

d. At det er paalagt Bønderne paa de Kongelige Godser, naar de ville afhænde Brænde eller Fagotter, som ere dem udviiste eller som de have

tilkiøbt sig, at forsyne sig med Følgeseddel fra Skovriderne, §. 43; at det saavel i samme § som i en senere Placat af 29 Apr. 1786 er Consumtionsbetienterne paalagt, at anholde alt det Veed, Kul eller Bark, som uden saadan Følgeseddel fra vedkommende Skovridere eller Godseiere til Kiøbstæderne indkommer, hvorom vi allerede have talt i §. 219; og at det ligeledes i nysmeldte 43de § i Forordn. af 1781 er forbudet enhver paa Landet Boende, som ikke driver Bondeavling, uden saadan Følgeseddel at kiøbe Veed, Kul eller Bark af Bønderne paa de Kongelige Godser, under Mulct af 64 Sk. for hvert Læs, eller 2 Rdr. for hver Favn, og for Bark hvad den er værd; hvorforuden det Kiøbte maa gives tilbage eller dets Værdi efter Taxation, saafremt det befindes at være bortstiaalet. Ligesaa skal og den, som kiøber Ege-Bygningstømmer af Fæstebønder paa de Kongelige Godser, efter §. 44 bøde dets dobbelte Værdi.

e. At det er Skovbetienterne aldeles forbudet at sælge Veed, Kul eller deslige, om de end kunne bevise at være lovligen komne til det Solgte, under 10 Rdrs. Mulct for hver Gang, og ligeledes forbudet alle og enhver at kiøbe deslige Ting af dem, under Straf at bøde saaledes, som efter §. 43 nys er anført om dem, som kiøbe saadant uden Hiemmel af Bønderne n).

f. At det er forbudet at bebinde Tørv- eller Høelæs med Riis, under Mulct af 16 Sk., som tilfalder

n) Forordn. §. 45.

der Consumtionsbetienterne i Kiøbstæderne, eller andre, som anholde deslige Læs o).

g. At Kulmiler maa, efter §. 57, ikke findes paa 300 Alen nær nogen af de Kongelige Skove.

h. At ingen Kulmile maa, under 2 Rdrs. Mulct, dækkes eller tændes forinden saadant er anmeldt for Skovrideren, som af Vedkommende skal lade sig giøre Rede for, hvorfra de have al den Veed, som er indlagt i Milen, samt paasee, at deriblant ikke findes saadant, som ei maa brændes til Kul, saasom Gavntømmer, Stavre eller Gierdsel p), og give Vedkommende Følgeseddel paa saa mange Tønder Kul, som han kan skiønne, at deraf kan udkomme q). Den Skovbetient, som uden saadan Besigtigelse tillader Nogen at brænde en Kulmile, eller selv tager Deel i Kulbrænding, skal bøde 10 Rdr. r).

i. For uforsigtig Brug af Ild i eller nær ved Skoven eller Tørvemoser skal efter §. 46 bødes 1 Rdr., og Skaden erstattes, om nogen derved opkommer.

k. Hvo, som opdæmmer Vand saaledes, at Skoven eller dens Indhegning derved tager Skade, skal betale samme efter Taxation, og desuden bøde fra 5 til 50 Rdr. efter Skadens Betydelighed s).

l. For Skiels Forrykkelse i Skovene, naar det skeer af Uagtsomhed og uden Hensigt at bedrage, skal bødes fra 1 til 5 Rdr. efter Omstændighe-

o) Forordn. §. 49.

p) See forhen Litr. c.

q) Forordn. §. 58 og 59.

r) Forordn. §. 59 og 61.

s) §. 47.

dighederne og Forseelsens Beskaffenhed, men forsætlig Skielsflytning straffes efter Loven t).

Anm. For alle de i Forordningen ommeldte Forbrydelser straffes Børn, naar de heri giøre sig skyldige, med legemlig Straf efter Omstændighederne og deres Alder, men Forældre eller andre voxne Folk, som have været Aarsag i eller givet Anledning til saadan Børnenes Forseelse, straffes desuden, som om de selv havde begaaet den u).

§. 229.

Angaaende Processens Form i disse Sager anmærkes:

) At vel skulde, efter Forordningen af 18 Apr. 1781 §. 93 og 94, de Sager, som angaae Forbrydelser imod denne Forordning, for saavidt ikke for disse var fastsat Tyvsstraf eller Voldsbøder v), i hvilket Tilfælde de henhørte under almindelig Rettergang, paakiendes af Skovsessionen w), hvis Domme dog, naar Nogen var dømt i mere end 30 Rdrs. Bøder, og ikke selv erklærede sig tilfreds med Dommen, skulde indsendes til Rentekammeret, og, naar de angik Fæstningsarbeide eller Embeds Forbrydelse, forestilles Kongen, forinden de exeqveredes; men dette er ved Placaten af 6 Junii 1788 saaledes forandret, at Skovsessionen nu er betaget den dømmende Myndighed, saa at de, som have giort sig skyldige i Forbrydelser imod Skovforordningen, skal søges for

t) Forordn. §. 48. jf. L. 6. 18. 1 og Pl. 8 Nov. 1765.
u) §. 50. v) §. 51. w) Jevnf. §. 92.

for deres ordentlige Værneting x). Dog ere, for saavidt Processens Form i disse Sager angaaer, ved samme Placat giorte adskillige Undtagelser fra den almindelige Rettergang. Saaledes

a. byder Placatens 2den §, at naar Nogen angives, enten af en Skovbetient eller anden Person, under Eeds Tilbud, at have begaaet nogen Forseelse imod Skovforordningen, og der er Kiendsgierning for den angivne Forseelse, skal den Anklagede, om han benægter Gierningen, af Dommeren paalægges at værge sig med sin Eed. Vil han det ikke, saa tilstædes det Angiveren at giere Sigtelseseed, og den Saggivne fældes derefter som skyldig.

b. Tillader §. 3, at flere for adskillige Forseelser angivne Personer maae, til Rettergangens Forkortelse og Omkostningernes Formindskelse, indkaldes ved eet Stævnemaal, og for saavidt de tilstaae det, de ere anklagede for, under eet dømmes; men, naar nogen Paagieldendes Benægtelse giør Beviisers Førelse fornøden, skal Sagen imod Enhver særskilt forfølges. Tillige byder den, at Forhører saavel over Parter som Vidner skal holdes som i Politiesager, men Domssagerne behandles i den ordentlige Form.

c. Alle

x) Pl. §. 1. Denne Placat gielder ligeledes for Skovsagernes Behandling paa Sorøe Academies Godt. Kongel. Resol. 28 Dec. 1791 bekiendtgiort ved Rentek. Skr. af 4 Febr. 1792. See og Kongel. Resol. 22 Martz 1797.

c. Alle deslige Sager skal efter Placatens 4de § føres paa ustemplet Papiir. Dog tilstaaes Rettens Betiente de ellers lovlige Rettens Gebyhrer i disse, som i andre Sager.

d. Underrettens Domme indstævnes, for saavidt Paaanke for høiere Ret kan finde Sted, umiddelbar til Høieste Ret y).

) Af Bøderne tilfalder Angiveren, om han ikke er Skovbetient, den halve Deel, men, om han er Skovbetient, ikkun en Trediedeel, saaledes at Angiverens Andeel beregnes af de Bøder, som den Skyldige skulde have betalt for første Gang begaaet Forbrydelse, om denne end, fordi Forseelsen er igjentaget, maa erlægge høiere Bøder; hvorimod og Angiveren erholder sin Andeel af Forstkassen, som det øvrige af Bøderne tilfalder, udbetalt, om end Bøderne med Arbeide afsones af den Skyldige. Angiveren kan forlange sit Navn fortiet, og den, som aabenbarer en saadan skiult Angiver, skal bøde 30 Rdr. z).

) Udpantning for Bøderne, hvis disse ikke inden fire Uger efterat Underrettens Dom er forkyndt for den Skyldige, betales, og Dommen ei heller for Høiesteret af ham paaankes, skeer ved Skovrideren med tvende tiltagne Mænd æ). Men efter en Høiesterets Dom kan uden Tvivl Udpantningen strax efter dens lovlige Forbrydelse foretages.

) Naar noget befindes at være borttaget i Skoven, og Gierningsmanden ikke vides, er Skovfogden bere-

y) Plac. af 8 Junii 1788 §. 5.
z) Forordn. 18 Apr. 1781 §. 54 og 55.
æ) Samme Forr. §. 95. jevnf. Pl. 6 Jun. 1788.

berettiget til med tvende tiltagne Mænd at randsage, hvor han kan have Formodning, at det Bortkagne findes. Og den, som da noget Mistænkeligt findes hos, skal vise sin Hiemmel, eller være Tiltale underkastet og bøde derfor ö). Samme Ret have de, som efter §. 31 ere pligtige at indestaae for nogen Kongelig Skov, og dem skal til saadan Randsagelse gives Hielp af Skovbetienterne.

5) Hvo, som ved denne eller andre Leiligheder modsætter sig Skovbetienterne i deres Embeders Udøvelse, maa tage Skade for Hiemgield, om di nødes til at bruge Magten, og tiltales desuden til at bøde Voldsbøder eller til anden Straf Lidelse efter Forseelsens Beskaffenhed a).

6) Forordningen af 23 Apr. 1781 og Placaten af 6 Junii 1788 ere nu ogsaa gieldende for Bornholm, da de Undtagelser, som bemeldte Forordnings §. 99 og 100 herfra indeholde, ere ved Placaten af 5 Aug. 1801 ophævede. Amtmanden der paa Landet er tillige, formedelst dets Fraliggenhed, ved samme Placat betroet et vist Over-Tilsyn med de Kongelige Skove.

§. 230.

II. Til de Forskrifter i Forordningen af 18 Apr. 1781, som ikke angaae Straf for Forbrydelser, men som dog ere af den Beskaffenhed, at de i Nærheden Boende bør at vide dem, for at rette sig derefter, bliver, nu, da den Forpligtelse, som §. 3 paalægger Bon-

ö) Forordn. §. 32. a) For. 18 Apr. 1781 §. 51.

Bønderne og andre Jordbrugere paa de Kongelige Godser, til hvis Gaarde Kongen er Eiendoms- eller Herlighedsret forbeholden, aarligen at sætte en vis Strækning Steengierde eller levende Gierde, en Forpligtelse, som opmuntredes ved Præmiers Udsættelse for dem, som satte mere end dem paalaae, og indskiærpedes ved Mulcter, som de Forsømmelige paadroge sig, saavelsom Fæstebøndernes Forpligtelse til Pileplantning, der paa samme Maade opmuntredes og indskiærpedes, (see §. 68, 69 og 70), ved Kongelig Resol. af 3die Oct., bekiendtgiort ved Rentekammer-Placat af 4de Oct. 1806, ere ophævede, bliver nu kun at henføre: at Enhver, som har erholdt noget Udviist af de Kongelige Skove, skal besørge det bortført af Skoven inden 15 Martii, under Mulct af 24 Sk. for hver Favn, og inden 15. April, om han ei vil have det aldeles forbrudt, samt at intet maa bortføres, forinden vedkommende Oppebørselsbetients Beviis er foreviist Skovrideren, at derfor er betalt hvad betales skal, under Mulct af 1 Rdr. for Favnen b). Om Udviisningspenge see §. 19.

Hvorledes med Træers Fældning skal forholdes, som bliver til Regel for Vedkommende, naar samme udvises paa Roden, derom see §. 22.

Anm. Angaaende de Vilkaar, paa hvilke saavel vilde Træer som Frugttræer fra de Kongelige Planteskoler til Bønder og Andre overlades, see Kongelig Resol. af 19 Jun. 1793.

b) Forordn. §. 15 og 23.

20. Kapitel.

Om Jagt.

§. 231.

Ved Jagt i Almindelighed forstaaes Bemægtigelse af vilde Dyr. Om skadelige vilde Dyrs Bemægtigelse er allerede handlet i det 18de Kapitel. Her betragtes derfor ikkun Jagten som en landlig Næringsvei eller i det mindste Herlighed, og vi have altsaa ikke at handle om Bemægtigelsen af de vilde Dyr, som for Nyttens Skyld eller til Fornøielse fredes. Disse kaldes med en almindelig Benævnelse Vildt, og inddeles i stort Vildt, hvortil regnes Hiorte og Hinder, og smaat Vildt: Daadyr, Raadyr, Harer og Fuglevildt. I en vis Henseende regnes dog, for saavidt Kongens Vildbane angaaer, ogsaa Daadyr til stort Vildt c).

Vore ældste Love have intet om Jagt, i det mindste ikke i den indskrænkede Forstand, vi her tage Ordet. Rimeligviis har Jagten i de ældste Tider enten været fri for Alle, eller i det mindste været anseet for en Grundeieren tilkommende Herlighed d). Formodentlig have Kongerne tilegnet sig en Slags Jagtrettighed, endog uden for deres egne Godser eller Domæner. Vissere er det, at Adelen stedse har været i Besiddelse af Jagten paa dens egen Grund, og at den, som den steeg i Vælde, endog har vidst at tilvende sig ene Jagten, som en adelig Herlighed, og derfra at udlukke

c) D. L. 5. 10. 35. jevnf. Art. 29. For. 18 Apr. 1732 §. 16. jevnf. §. 5.

d) See Kofod Anchers Lovhist. Tom. I. pag. 443 seqv. Sk. L. V. 21. IX. 21. XI. 5, 6, 7, 9.

lukke Bønderne og Almuen i Almindelighed, det er alle dem, som ei henhørte til Adelstanden. Det første Exempel herpaa haves i de saa kaldte Lollands Vilkaar, der egentlig er en Slags Vedtægt, som den i Lolland bosatte Adel med Bispens og Kongens Hovedsmænds Minde i Christopher af Bayerns Tid giorde imellem sig Aar 1446. Heri hedder det: "End skal ingen Mand i Lolland jage efter Ræve. Og synderlige skal ingen Bonde eller Borned bruge nogen Jagt, enten med Haregarn, med Mishunde, eller med nogen Hunde, med Armbørst, i Blæn eller Bergem, eller udi slig nogenhaande Jagt. Hvem der findes ved haver forbrudt det han haver at fare med, og dertil 3 Mark den, som Skov eier, og 3 Mark Kongen. Item skal ingen Mand have mere end een Hund for hvo som flere Hunde haver være ugild" o. s. v. e). At Kongerne have undertiden øvet Jagtrettighed uden for deres Godser, sluttes af deres Haandfæstninger, hvori Adelen har søgt derfra at afholde dem. Saaledes hedder det allerede i Valdemar Erikſens Haandfæstning af 1326: Item Rex nulla Paarck sibi pro sua venacione usurpabit, nisi ea qvæ Paarck fuerunt tempore Regis Valdemari f). Og i Christian den andens og senere Kongers Haandfæstninger forbindes disse til, ei alene at afholde sig fra Jagt i Adelens Enemærker, men og i de Skove, hvor Kronen havde Fællig med Adelen, ei at bruge mere Jagt derudi, end Kronens Lod kunde taale. Dog forbeholdtes Kongen ene Ret at slaae stort Vildt i de

 fælles

e) See Hvitfeld T. I. p. 840.
f) Lovhist. 2 D. p. 554.

fælles Skove paa Falster og Langeland g). For Jagtens Skyld blev Almuen afvæbnet. "Uden i Kiøbstæderne, siger Hvitfeld, i Fortalen til Chr. den 1stes Historie, haver Almuen hverken Vaaben eller Verie, og det en Deel for den Skyld, de ikke skulde skyde Dyr." Af den udelukkende Jagtrettighed, som Kongen og Adelen tiltoge sig, flede adskillige Forbud imod Jagt af andre Uvedkommende, som deels indeholdes i adskillige Tid efter anden fra Kong Hanses Tid af udkomne særdeles Anordninger, Jagten angaaende h), deels i de almindelige Love; jeg vil heraf ikkun anføre Christ. 3. Reces af 1537, efter hvis 27de Kap. Enhver, som kunde overkomme Krybeskytter, havde Magt til at stikke begge deres Öine ud eller hænge dem i næste Træ. Og, ville vi, lægger Kongen til, være hans fri Hiemler og Tilstander dertil, uden saa er, at han skyder paa sin Hiemmel. "Videre befales Kongens Embedsmænd at agte paa, at Borgere eller Kiøbstædmænd ikke skyde eller slaae Dyr, store eller smaae, eller Harer, samt at ingen Provster, Herredsfogder, Ridefogder eller Bønder holde Myn-der eller Støvere, eller lade skyde Dyr, store eller smaae, under Livs, Hals og Godses Fortabelse. Faudtes nogle at dølge med hinanden, skulde de lide lige Straf med dem, som giorde Gierningen. Omtrent de samme, lidet formildede, Bestemmelser har samme Konges senere Reces af 1558 Art. 67, hvor det hedder om Krybeskyttere, som skiøde Vildt, stort eller lidet, at det stod hver frit for, som dem kunde over-

g) See saaledes Frid. den 2dens Haandf. ved Jydske Lov Art. 6 og 7.

h) Lovhist. 1 D. p. 446.

overkomme, at lade dem gribe og binde og føre dem til Tinge, og lade deres Dixe udstinge, om de fandtes med ferske Gierninger; og Art. 68, hvor det forbydes Provster, Præster, Herredsfogder, Borgere og Bønder, hvilke alle i Artikelens Overskrift betegnes med den almindelige Benævnelse: Almuesfolk, at holde Mynder eller Støvere, eller at lade skyde Dyr, store eller smaae. Hvo, som overbeviistes at giøre det, skulde straffes som for andet Tyverie. Endog de, som dulgte med andre, skulde lide samme Straf som de, der giorde Gierningen. Var det derimod en Riddermands Mand, d. e. Adelsmand, som jagede eller tillod Andre at jage andenstedes end paa sit eget, eller hvor han i det mindste havde Deel i Eiendommen, skulde han bøde hundrede Mark Pennige til den, som Eiendommen tilhørte, og til hver Lodseier i den fælles Eiendom, som paatalte det. Et Rescr. af Frid. 2 af 1556 forbød Kiøbstædmænd, Præster og Bønder i Ods-Herred at holde Hunde anderledes, end at de stedse maatte være bundne eller at den fremmer Fod var afhugget. Omtrent af lige Indhold er et Rescript af samme Konge til Bønderne og menige Almue i Koldings Lehn, af 1573 (see Nyrups statistiske Skildring 1 D. p. 383). Christ. den 4des Reces af 1643, 2 B. Kap. 25, forbyder i Almindelighed Enhver at jage, hvor han ikke er Lodseier, og regner alle dem til Krybeskyttere, som ødelægge Vildt, og dog ikke tiene som Skytter for Kost og Løn.

§. 232.

I den almindelige Bemærkelse, hvori vi i Begyndelsen af dette Kapitel have taget Ordet Jagt, nem-

nemlig for Bemægtigelse af herreløst Vildt, er den, efter Naturens Rets Grundsætninger, for saavidt den kan finde Sted uden Grundeierens Fornærmelse, en almindelig Menneskerettighed, der altsaa ikkun synes at kunne behøve den Indskrænkning ved de borgerlige Love, at den ikkun tilkom Grundeieren. Derimod er udelukkende Jagtret, som i sin fulde Omfang indbefatter: Ret til at opfrede Vildt, ubekymret om man holder og føder det paa sit eget og med sit eget, eller ikke, Rettighed til at formene Andre at hindre Vildtet fra at opæde og nedtræde deres Sæd, og at faae dem haardelig afstraffede, naar de fordriste dem til at dræbe Vildtet eller volde det Skade, endelig endog Ret til for Jagtens Skyld selv med Hunde og Heste at bedærve og nedtræde anden Mands Sæd — en Levning af hine ældre Tiders Barbari og Almues Undertrykkelse, som vore Lovgivere i den senere Tid vel ved Anordningerne om Fælledskabets Ophævelse have søgt at sætte Skranker, men hvis ganske Udryddelse dog endnu synes at være bedre Tider forbeholden.

Det, der paa nærværende Tid gielder som Lov for Jagten i Danmark, maa fornemmelig søges i D. L. 5. 10. 25-41 og Forordningen af 18 Apr. 1732. Efter disse nu gieldende Jagtlove betragtes al Jagt i Danmark som et Regale, der altsaa, for saavidt samme ikke ved udtrykkelig Lov eller Benaadning er visse Personer overdraget, endnu er Kongen forbeholden i). Saaledes hedder det i Adelens Privilegier af 24 Jun. 1661 Art. 4, "Adelen skal nyde den samme Frihed med Jagt paa deres eget Gods, som de hidtil med

Rette

i) Forordn. 18 Apr. 1732 Art. 18. For. 10 Aug. 1695 Art. 34.

Rette nydet og havt haver, eller herefter nydendes og bekommendes vorder —; dog hvis Bønder og Gods, Adelen udi Kongens Vildbane beliggendes have kunne, derudi kan Adelen ingen Jagt bevilges eller tilstædes, men Kongen vil sig den aleene have forbeholden." Herover maa Lovens 5. 10. 28 ansees som en Forklaring, der tilstaaer Sædegaardenes Eiere større eller mindre Jagtret, eftersom Eieren er privilegeret, og Godset complet eller ikke. For saavidt Jagten af Kongen er overladt ikke blot ved særdeles Bevillinger enkelte Embedsmænd til deres personlige Fornøielse, men visse Klasser af Jordegodseiere, ansees den at være en Grunden vedhæftende Herlighed k). Heraf synes at flyde:

1) At Ingen maa forfølge et opjaget Dyr ind paa anden Mands Grund, eller der, hvor den Jagende ingen Rettighed har til Jagten som Lodseier i Fællig l).

2) At neppe Nogen kan ansees berettiget til, uden for det i Forordn. af 13 Mai 1769 §. 2 bestemte Tilfælde, ved sin Eiendoms Afhændelse at forbeholde sig Jagten paa samme. Kongen maatte ellers derved kunne tabe den ham efter Forordningens 18de § paa Gods, som er i Uprivilegeredes Eie, forbeholdne Jagtrettighed; og ved den i førstmeldte Forordning giorte udtrykkelige Undtagelse bestyrkes Regelen i alle øvrige Tilfælde. Dette er dog ikkun at forstaae, for saavidt saadan Jagtens Forbeholdt eller Overdragelse til anden end Grundens Eier er til For-

k) Samme For. §. 1, jf. L. 5. 10. 25.

l) Samme For. §. 3, jf. L. Art. 27.

nærmelse i Kongens eller tredie Mands Rettigheder. Den Jagt derimod, som Nogen lovligen er berettiget til at udøve paa sit Enemærke, kan han uden Tvivl, efter den gamle Regel: volenti non fit injuria, lovmæssigen overdrage til en anden. (jf. H. R. Assessor Ørsteds Supplement til Nørregaard 1 D. p. 80).

3) En Følge af at Jagten ene tilkommer Grundens Eier, maa det uden Tvivl og ansees, at Værge, naar han ei er fød Værge, og som saadan har Lovens Formodning for sig, at ville ramme sit Myndlings Gavn, ei maa jage paa dennes Gods m).

Jagten er saaledes deels ganske, deels med visse større eller mindre Indskrænkninger, altsaa i større eller mindre Grad, overdraget:

1) Grever og Baroner i deres Lehne.
2) Adelen og lige med den privilegerede Personer, naar de eie complette Sædegaarde.
3) Eierne af complette Sædegaarde i Almindelighed, endskiønt de ikke ere af Adel, saavelsom og adelige og lige med dem privilegerede Personer, som eie ucomplette Sædegaarde.
4) Eierne af andre større eller mindre Gaarde, hvis Marker ere for sig indhegnede.

§. 233.

I. Den høieste Grad af overdragen Jagtrettighed er den, som tilkommer Grever og Baroner efter deres Privilegier. Disse have nemlig uindskrænket Jagtrettighed at skyde saavel stort som smaat Vildt i deres Lehne,

m) Samme For. §. 6.

ehne, endog paa de Byers Marker, hvor de med ndre ere lodtagne n). Den tilføiede Indskrænkning, t i sidste Fald den halve Deel af Sognet skulde ligge nder Grevskabet eller Baroniet, maa uden Tvivl være at forstaae saaledes, at Kongen i modsat Fald vilde ave sig den ved Privilegierne overdragne Jagtret, som am paa saadanne Steder maatte have tilhørt, forbeolden; men i øvrigt maa uden Tvivl Grevernes og Baronernes Jagtret paa Fællig være at forstaae i Overensstemmelse med de almindelige Love om Jagt paa Fællig; uden for saavidt at de ere berettigede til ogsaa t slaae stort Vildt.

§. 234.

II. Adelige og lige med Adelen privilegerede Eiere af complette Sædegaarde have Ret at jage og holde Skytte, ei alene i deres Enemærker ɔ: paa de Byers Marker, i hvilke de ere ene Lodseiere, hvor de nyde uindskrænket Jagtrettighed, og kunne saaledes slaae baade stort og smaat Vildt, men og paa deres Strøegods, som er i Fællig ɔ: paa de Byers Marker, hvor der foruden dem ere flere Lodseiere o). Dog er denne saa kaldte Jagt paa Fællig underkastet adskillige Indskrænkninger:

1) I Henseende til dens Object. Ingen (Grever og Baroner, som før er meldt, efter deres Privilegier undtagne) maa slaae stort Vildt, Hiorte eller Hinder, paa Fællig, under 1000 Lod Sølvs ɔ: 500 Rigsdalers Straf p). Rettighed til at

Z 5

n) Grev. Priv. Art. 12. Bar. Priv. Art. 11.

o) D. L. 5. 10. 28. For. 18 Apr. 1732 §. 4.

p) For. 18 Apr. 1732 §. 5. jf. D. L. 5. 10. 29.

at slaae Hiorte og Hinder paa Fællig maa vel altsaa stricto jure ansees at være Kongen forbeholden. Straffen derfor er ogsaa den samme som for uberettiget Jagt i Kongens Vildbane. Heraf uden Tvivl Benævnelsen Kronvildt, som disse Dyr undertiden tillægges. Imidlertid vides ikke, at Kongen nogensinde har benyttet denne Rettighed aleene, eller hvor Jagtrettigheden ikke tillige paa anden Grund i hans Navn udøvedes.

2) I Henseende til de Personer, som maae udøve den. Endskiønt nemlig nysmeldte Forordningens 4de §. i Almindelighed tilstaaer privilegerede Eiere af complette Sædegaarde Jagtrettighed paa Fællig, saa fordrer dog samme Forordnings 2den §, at den, som vil udøve saadan Jagtrettighed, skal være Eier af en Gaard paa i det mindste 4 Tønden Hartkorn af den Bye, paa hvis Marker Jagten bruges. Dette blev ved de i Aarene 1758 til 1761 udkomne Forordninger om Fælledskabets Ophævelse forandret saaledes, at Jagt paa Fællig ikkun tilkommer den ellers til saadan Jagt Privilegerede, naar han eier 20 Tønder Hartkorn af Byen, eller, om ingen saa stor Lodseier er i Byen, da den til Jagtrettighed privilegerede Lodseier, som det meste Hartkorn tilhører. For saavidt denne Post angaaer, er den ellers ved Forordningen af 23 Apr. 1781 ophævede Forordning af 15 Mai 1761 ved en Placat af 26 Jul. 1781 igien sat i Kraft.

3) I Henseende til Tiden, paa hvilken den maa udøves. Deels nemlig med Hensyn til Dyrenes

Ligge-

Liggetid, deels for at skaane Sæden paa Marken, er al Jagt paa Fællig i Almindelighed forbudet fra 1ste Martii til 12te September, og Jagt efter Agerhøns i Særdeleshed fra 1ste Februarii til 12te Sept. q). Straffen for den, som herimod forseer sig, er, om den, som det giør, ellers til Fællesjagtens Udøvelse var berettiget, denne Rettigheds Forbrydelse, men for en Skytte 3 Aars Fæstningsstraf r). Til dette Forbuds Overholdelse er det end videre forbudet, i de anførte Maaneder at indføre noget Vildt i Kiøbstæderne, enten fra Landet eller fra fremmede Steder, undtagen alene i Kiøbenhavn, hvor dog i den Tid ikkun Bukkene af Daa- og Raavildt maae indføres, og det endda ikke uden at en Seddel fra den Proprietair, i hvis Enemærker den er skudt, eller hans Fuldmægtig, medfølger. De, som herimod forsee sig, skal efter Forordningens 28de § bøde samme Mulcter, som ved Forordningens 16de § for ulovlig Jagen i Kongens Vildbane ere fastsatte, og de, som ei have at betale med, straffes med 3 Aars Fæstningsarbeide s).

Anm. Til Kiøbenhavn maa til ingen Tid Vildt uden Attest fra den Proprietair, paa hvis Grund

q) Forordn. 18 Apr. 1732 §. 13. Pl. 6 Aug. 1744. sf. For. 14 Apr. 1694.

r) Jf. L. 5. 10. 33. Fyens Vedtægt af 1547. Kap. 7; see Krags Christ. 3. Hist. T. 2. p. 200.

s) Jevnf. Rentekammer-Skrivelse af 22 Apr. 1780 og General-Toldkammer-Circulaire af 27 Mart. 1781.

Grund det er skudt, indferes t). Aarsagen er, at afværge Vildttyveri i Kongens Vildbane. Efter de anførte Rentekammer- og General-Toldkammer-Skrivelser synes denne Foranstaltning nu at være udstrakt til alle Kiøbstæder i Almindelighed.

4) I Henseende til Maaden, den udøves paa. Ingen nemlig, som til Jagt paa Fællig er berettiget, maa overdrage saadan sin Rettighed, enten paa kort eller lang Tid, til nogen anden, under Straf at have samme forbrudt, men maa udøve den enten selv eller ved en Skytte, som han under samme Straf maa give bestemt aarlig Løn, og ikke betale ham stykkeviis for hvad han skyder u. Denne Skytte maa (venteligt til at forekomme, at ikke en Lodseier skal bruge Jagten paa Fællig til hans Medlodseieres Fornærmelse) ikke boe paa det fælles Fang, mindre det have Bondebrug v). Han maa ei heller jage paa Fælliget uden at have paa sig et med Kongens Stempel forsynet Jagtskildt, og straffes, naar han uden saadant Skildt med Bøsse eller Jagthunde antræffes, som Krybeskytte, med 3 Aars Fæstningsarbeide w).

Anm.

t) Forordn. af 16. Jul. 1692.

u) Forordn. af 18 Apr. 1732 §. 2, 8 og 14.

v) Samme F. §. 7.

w) Forordn. 18 Apr. 1732 §. 10. jf. L. 5. 10. 26, 30, 32 og 34. Christ. 4. Reces 2. 25. 2. Rescr. 31 Mart. 1676. For. 23 Jun. 1683 Art. 12. Christ. 3. Reces af 1558 Art. 68. Efter Forordningen af 8 Dec.

Anm. Den, som ikke har over 300 Tdr. Hartkorn Bøndergods til sin Hovedgaard, maa ei holde mere end een Skytte x), ventelig for at desmindre Anledning skal gives til Vildtets Forødelse.

i) Endelig er og Fællesjagten indskrænket i Henseende til Stedet, hvor den maa udøves. Det Strøegods, Fællesjagten maa udøves paa, maa nemlig ikke ligge over 2 Mile fra Eierens Hovedgaard y); ligesom det og er en Følge af Udskiftningen, at paa alle for sig selv indhegnede Steder ingen fælles Jagt kan paastaaes af den eller dem, som til saadan Jagt paa samme Eiendom, før sammes Udskiftning og Indhegning, maatte have været berettigede z).

§. 235.

III. Adelige og lige med Adelen privilegerede Personer, som eie ucomplette Sædegaarde, saavelsom Eiere af complette Sædegaarde; naar de ikke ere af Adel eller lige med Adelen privilegerede, have vel uindskrænket Jagtrettighed paa deres Enemærker ɔ: paa de Byers Marker, hvor de ere ene Lodseiere; men paa

Dec. 1688 Art. 12 var endog Straffen for den Skytte, som antraffes paa Fælliget med Bøsse eller Jagthunde, og ikke havde sit nye stemplede Jagtskilt paa, Kagstrygning og Brændemærke paa Panden.

x) Forordn. 18 Apr. 1732 §. 4.

y) ibid.

z) Forordn. 23 Apr. 1781 §. 1. jf. Cancellisk. 23 Febr. 1788.

paa Fælleg, eller hvor der foruden dem ere andre Lodseiere, nyde de aldeles ingen Jagtfrihed æ).

Spørgsmaal: om de have Ret til at holde Skytter? Vel synes nysanførte 4de § af Forordningen af 18 Apr. 1732 at betragte den Ret at holde Skytte, som en Forret for privilegerede Eiere af complette Sædegaarde. Da imidlertid hverken den anførte § eller nogen anden Anordning indeholder noget udtrykkeligt Forbud for andre at holde Skytter, og ingen tredie Mands Rettighed derved kan siges at lide, saa skjønnes det ikke, at det kan ansees at være Nogen, som til Jagt paa sine Enemærker er berettiget, formeent, om han vil, at holde Skytte. Men med Jagtskilte behøve saadanne Skytter, som ikkun bruges paa deres Husbondes særskilte Eiendom, ei at være forsynede. Venteligen vilde ogsaa Jagtskildtes Stempling med Kongens Stempel af Overjægermesteren blive desligemeget til Fællesjagten uberettigede Jorddrotter nægtet. Som Statsjægere kunde de altsaa ikke bruge saadanne Skytter ö).

§. 236.

IV. Den fierde og mindste Grad af Jagtfrihed nyde de, som eie Enestegaarde, hvis Marker for sig selv ere indhegnede. Disse maae paa deres indhegnede Marker, naar samme ikke ligge i Kongens Vildbane, skyde Fugle og andet smaat Vildt (venteligen alt uden Hiorte og Hinder) a). Hvad der skal forstaaes ved

æ) Forordn. 18 Apr. 1732 §. 4. jf. L. 5. 10. 28.

ö) Samme F. §. 4. og 10. Pl. af 28 Aug. 1790. og 31 Jul. 1812 §. 1.

a) Samme F. §. 18 og 20, jf. §. 5.

ved disse saa kaldte Enestegaarde, om derved ikke me-
nes andet end saadanne Gaarde, som eies med fuld-
kommen Eiendomsret, eller om Præster og Selveier-
bønder, paa Grund af den anførte Lovbestemmelse,
eller i Analogi med samme, kunne ansees berettigede
til nogen Jagt paa deres indhegnede Lodder, har været
omtvistet. At paa indhegnede Steder ingen fælles
Jagt finder Sted, er klart af Forordningen af 23
Apr. 1781 §. 1. Der kan altsaa ikkun være Spørgs-
maal, om den Ret til at slaae stort Vildt, som Eier-
ne af de eneste Gaarde efter Jagtforordningen ikke ha-
ve, og i Almindelighed al Ret til Jagt paa indheg-
nede Lodder, som ikke ved udtrykkelig Lov er Lodder-
nes Eiere eller Brugere overdraget, skal ansees at
være Kongen forbeholden, og om man, naar det an-
tages, at ingen anden er berettiget til at jage paa den
indhegnede Lod, deraf kan drage den Slutning, at
Loddens Eier eller Bruger har Ret til at jage der.
Dette synes just ikke at være nogen nødvendig Følge.
Saa meget er imidlertid vist, at uden for sin Vild-
bane udøver Kongen ingen Jagtret paa indhegnede
Jorder, og at ingen Kongelig Jagtret bortforpagtes
uden hvor Jorder ligge i Fællig og ingen Privilegeret
er jagtberettiget. Den Handling at skyde Vildt,
stort eller smaat, paa sin, uden for den Kongelige
Vildbane beliggende, indhegnede Jord, kan altsaa
ikke ansees at være til Fornærmelse i de Kongelige Ret-
tigheder; men da paa indhegnede Steder ingen fæl-
les Jagt finder Sted, og Ingen enten efter Tingens
Natur eller vore Love kan ansees at have Eiendomsret til
Vildt længere end det er paa hans Grund, ja ikke
engang er berettiget til at forfølge det af ham lovligen
anskud-

anskudte Vildt ind paa anden Mands Grund (For. 18 Apr. 1732 §. 3), saa sees denne Handling lige saa lidet at krænke nogen anden Mands lovlige Rettigheder, og maa altsaa, efter mit Skiønnende, som en uskyldig, ved ingen Lov forbuden Handling, ansees tilladt. Det Argument, som herimod kunde tages af For. 18 Apr. 1732 §. 25, hvorefter Ingen, som ikke Jagtfrihed haver, maa bruge nogen Jagt eller Skyden, mener jeg maa bortfalde, naar der lægges Mærke til, at al den Jagen, som det anførte Lovsted forbyder, uden for Vildbanen eller hvor Kongen udtrykkelig har forbeholdt sig Jagten, hvorom her ikke er Spørgsmaal, i Grunden er paa anden Mands Eiendom eller i det mindste til Fornærmelse i hans Eiendomsret, enten den saa udøves i hans virkelige Enemærker, eller paa Fællig, hvori den jagende ikke er lodtagen, eller, om han er lodtagen, dog uberettiget til Jagten, men at denne sidste Jagtret ved Fælledskabs Ophævelse og Indhegning bortfalder, og at det altsaa i al Fald ikkun kunde være paa det Offentliges Vegne, formeentlig ulovlig Jagen paa egen indheguet Jord skulde kunne paatales. (See For. 23 Apr. 1781 §. 1, jf. Cancellisk. 28 Jul. 1786, 23 Febr. 1788, 3 Sept. 1791 og 18 Febr. 1792. See og Stampes Erkl. 6 D. p. 296 og 423).

§. 237.

Kongen har sig saaledes endnu Jagten forbeholden:

1) Paa sine Domæner.
2) I sin Vildbane, det er: visse med Skiælpæle betegnede Districter, hvor Kongen har sig Jagtrettighed

tighed forbeholden, skiønt inden sammes Grændser findes private Eiendomme, hvis Besiddere altsaa ingen Jagtret maae udøve b).

I det Virkelige falde nu disse to Ting sammen. Uden for de Amter, hvor Kongen har sine Domæner, har Kongen nu ingen Vildbane; men inden for disse Amters Grændser ligge enkelte private Eiendomme, hvis Besiddere paa samme, som i Vildbanen beliggende, ingen Jagt maae udøve.

Anm. Efter Forordningen af 23 Apr. 1781 §. 1 kunde det dog synes tvivlsomt, om de Kongelige Jagtbetientere ere berettigede at jage paa deslige private Eiendomme, naar de ere af al Fælledskab udskiftede og for sig indhegnede, skiønt Eierne selv ingen Jagt maae udøve. Paa de til Arvefæste overdragne Gaardes Jorder har Kongen ved Skiødernes 3die Post udtrykkeligen forbeholdt sig Jagtrettigheden. Dog er det efter samme Jagtbetienterne paalagt, ikke at jage paa saadanne Tider og Steder, naar og hvor det kunde geraade Eieren til Skade paa Korn- eller Kløversæd, eller paa de uslaaede Enge.

) Paa Universitetets og andre offentlige Stiftelsers Gods samt Kiøbstædjorder, og alt Strøegods, som enten ikke er i til Jagten privilegerede Eieres Hænder, eller ligger længere end to Mile fra saadanne Eieres Hovedgaarde; dog Privilegerede

b) Forordn. 18 Apr. 1732 §. 18 og 20. jf. For. 13 Mai 1662 og Adelens Privil. 24 Jan. 1661 Art. 4.

redes Jagtrettighed paa Fællig derved ubeskaaret c).

Anm. I Anledning af den ved Forordningen af 15 Mai 1761, jevnført med Placaten af 26 Jul. 1781, i Fællesjagten giorte Indskrænkning, hvorefter samme ikkun tilkommer den privilegerede Lodseier, som eier 20 Tønder Hartkorn i en Bye, eller, naar ingen saa stor Lodseier gives i Byen, da den privilegerede Lodseier, som tillige eier det mindste Hartkorn, er opkommet det Spørgsmaal: naar Jagtret paa Fællig for offentlige Stiftelsers Gods og det Strøegods, som er i Upriviligeredes Eie, kan ansees at være Kongen forbeholden, om nemlig begge Slags kan sammenlægges, saaledes at Jagten tilkommer Kongen, naar det offentlige Stiftelser og det upriviligerede Eiere tilhørende Gods tilsammenlagt udgiør enten 20 Tønder eller dog mere, eller i det mindste ligesaa meget, som det nogen privilegeret Lodseier i Byen tilhørende Hartkorn; eller om Jagten ikkun tilkommer Kongen, naar det offentlige Stiftelser tilhørende Gods for sig, eller Selveiernes Gods for sig, udgiør 20 Tønder eller det største Hartkorn i Byen, ja om endog flere Selveieres Hartkorn i den Henseende kan sammenlægges; eller Jagten ikkun tilkommer Kongen, naar en Selveier er den største Lodseier i Byen? Grunden til denne sidste Mening er, at man anseer Kongens

c) Forordn. af 18 Apr. 1732 §. 18.

gens Jagtret paa offentlige Stiftelsers Gods og den, som tilkommer ham paa uprivilegeret Strøegods eller Selveiergods, at beroe paa forskiellige Grunde, i det man betragter den første Rettighed som et forbeholdt Regale, den anden derimod ikkun som en Rettighed, hvilken Kongen udøver saalænge, indtil Godset kommer i en privilegeret Eiers Hænder, og paa Grund heraf end videre formener, at Kongens Jagtrettighed ikke kan strække sig videre, end den Mands nu hvilende Rettighed, i hvis Sted den af Kongen udøves, vilde være, om han var privilegeret. Paa disse Grunde synes den i enkelt Tilfælde givne Kongelige Resolution af 3 Dec. 1772 at være bygget, efter hvilken Kongen ikkun tilkom Jagten, hvor det beneficerede eller offentlige Gods tilsammen, og hver til Jagten uprivilegeret Eiers Lod for sig uden Sammenlæggelse, enten er 20 Tønder eller og udgiør det største Hartkorn i Byen. Dette blev ved en Rentekammer-Skrivelse af 19de Sept. 1778 nøiere saaledes forklaret, at hvor det offentlige Gods enten er 20 Tønder eller det største Hartkorn i Byen, og ingen privilegeret Lodseier har lige Hartkorn i samme By, der tilkommer Kongen Jagten allene, og at Jagten ligeledes er Kongens, naar nogen Selveier, uden at tilsammenlægge Fleres i een og den samme By, har største Hartkorn i Byen. I Tilfælde, at en privilegeret

Lodseier eier ligesaa meget Hartkorn, som det, hvorfor Kongen udøver Jagten, blev Spørgsmaalet uafgiort. Det anførte er imidlertid ved en senere Kongelig Resolution af 27 Apr. 1781, paaberaabt i en Rentekammer-Skrivelse til Stiftamtmanden over Ribe-Stift af 14 Januar 1792, nøiere bestemt saaledes, at Jagten tilkommer Kongen paa enhver Byes Mark, hvor enten det beneficerede og publiqve Gods tilsammentaget, eller og de til Jagtens Udøvelse uprivilegerede Eieres Hartkorn, ligeledes tilsammentaget (dog uden at sammenlægges med det beneficerede og publiqve Gods i samme By) udgiør enten den største Part af Byens Hartkorn, eller og det til Fællesjagtens Udøvelse bestemte Qvantum af 20 Tønder Hartkorn; (jf. Rentek. Skr. af 5 Apr. 1800. See og Stampes Erkl. 6 D. S. 292 og 416 seqv.). Ved Fælledskabets Ophævelse og de udskiftede Jorders Indhegning bortfalder i øvrigt for en stor Deel denne Kongens forbeholdne Jagtret, og hvorvidt den Jagtret paa indhegnede Jorder, som ikke udtrykkelig ved Lovene er Undersaatterne overdraget, kan ansees at være Kongen forbeholden, derom vil jeg allene henholde mig til hvad jeg i den Henseende i den næstforegaaende § har anmærket, med den tilføiede Bemærkning, at Kongen ligesaa lidet udtrykkeligen har forbeholdt sig, som han i det Virkelige udøver

ver saadan Jagtrettighed, uden for Vildbanen.

§. 238.

Om Straffene for de med Hensyn til Vildtets Fredning paa de Steder, hvor fælles Jagt finder Sted, forbudne Handlinger har jeg allerede forhen havt Leilighed til at tale. Det staaer endnu tilbage at handle om Straf for uberettiget Jagen i Almindelighed saavelsom om adskillige andre til Vildtets Fredning i den Kongelige Vildbane og paa Privates Eiendomme under Straf forbudne Handlinger.

1) For den, som i Kongens Vildbane eller paa de Steder, hvor Kongen har sig Jagten forbeholden, skyder eller hidser noget Vildt, fastsætter Forordningen af 18 Apr. 1732 §. 16 og 18, jf. L. 5. 10. 35, og Forordningens §. 4, naar den Skyldige er Husbond (det er, saavidt jeg skiønner, myndig Mand, sin egen Herre, i Modsætning til Tiener og Skytte, som den næstfølgende Artikel taler om), Mulcter i Forhold til det fældte Vildts Værdi, nemlig: for en Hiort 1000 Rdr.; for en Hind, et Daadyr, eller andet stort Vildt, 800 Rdr.; for et Raadyr 600 Rdr.; for en Hare 400 Rdr.; for Svaner, Giæs, Agerhøns og andre vilde Fugle (som Etatsraad Brorson ved dette Lovsteds Fortolkning uden Tvivl rigtig anmærker, for hvert Skud, som træffer de nævnte Fugle, ikke for hver Fugl) 200 Rdr. Desuden, lægger Loven og Forordningen til, skal den, som heri forseer sig, være forfalden i Kongens høieste Unaade. Dette

vedkommer da ikke Dommerne. Den paabegyndte, skiønt ei fuldbyrdede Forbrydelse (delictum attentatum) maa uden Tvivl efter Bogstavens Strænghed straffes som om den virkelig var begaaet; Forordningen siger: skyder eller hidser.

2) For en Tiener eller Skytte, som uden sin Husbonds Vidende skyder eller ødelægger noget Vildt i Kongens Vildbane, eller paa de Steder, hvor Kongen har sig Jagten forbeholden, fastsætter Forordningens 17de §, ligesom Lovens 5. 10. 36, Livsstraf. Den tillader tillige Enhver, som kan overkomme saadan Krybeskytte, at gribe og binde ham, samt føre ham til Tinge; og lægger til, at denne, om han sætter sig til Modværge, og ham derover Ulempe foraarsages, maa tage Skade for Hiemgield. Samme Straf fastsætter Forordningens 19de §, naar flere Skytter (forstaae sig uden Tvivl med ladte Geværer) findes samlede i Kongens Vildbane, omendskiønt de intet have skudt. Uden for dette sidstommeldte Tilfælde kan Straffen altsaa ikke anvendes, som i det under No. 1 anførte, paa delictum attentatum, men Gierningen maa være fuldført. Den maa og, som meldt, være skeet Husbonden uafvidende. I øvrigt kan Straffen neppe være at anvende uden paa den, der som Skytte tiener anden Mand, enten han saa fører det Navn eller ikke, ikke paa andre Tienestefolk eller Fæstebønder, der, som i dette Tilfælde homines sui juris, efter min Mening maatte ansees med den almindelige

i For-

i Forordningens 16de § fastsatte Straf. I den større Fare, som Kongens Vildbane var udsat for at ødelægges af dem, som ere Skytter af Haandværk, fremfor af andre, maa da Aarsagen søges til den haardere truende Straf. Med Etatsraad og Høiestereis Assessor Brorson føier jeg til: "Straffen staaer endnu i Lovgivningen, men Regieringens Naade er os Borgen for, at den aldrig bliver anvendt. Maatte kun ikke Fremmede, forblindede ved denne og flere Loves døde Bogstav, miskiende vor Regierings Grundsætninger!" Og jeg vover at tillægge: maatte denne og flere Levninger af hine barbariske Jagtlove snarligen udslettes af vor Lovgivelse!

3) For Jagen paa anden Mands Grund, eller hvor den, som jager eller skyder, ingen Jagtret har, er, hvad enten noget Dyr virkelig er fældet, eller ikkun er skudt efter samme, saavidt jeg skiønner, i Almindelighed, efter Forordningen af 18 Apr. 1732 §. 21 og 25, jevnført med L. 5. 10. 39. og 37, Straffen en Mulct af 100 Lod Sølv, eller 50 Rdr. Samme Straf finder ogsaa Sted for enhver Skyden i Kongens Vildbane, som ikke kan henføres til de under No. 1 og 2 omtalte Forbrydelser, altsaa naar det blot er oplyst, at Skud er løst, men det ei er beviist, at noget bestemt Dyr er skudt eller opjaget, eller der blot er giort Anlæg til at fange Vildtet d), ventelig ogsaa for den Skytte, som med sin Husbonds Vidende eller efter hans Ordre havde skudt i Vild-

 banen,

d) See Forbud af 28 Aug. 1739.

banen, da Straffen ellers ikke vides herfor at være bestemt, og Udtrykkene i den 25de § ere almindelige. For en til Jagt berettiget Jordegodseier, som jager eller skyder i anden Mands Enemærker, er Straffen dobbelt, nemlig 200 Lod Sølv e).

4) Endog for den, som blot holder Mynder eller Jagthunde, naar han ei til Jagt er berettiget, er Straffen, enten han boer i eller uden for den Kongelige Vildbane, ligeledes 100 Lod Sølv for hver Hund f). Løse Hunde maae af de Kongelige Jagtbetiente og vedkommende Jagteiers Skytter, naar de findes i Marker, Skove eller paa Gaderne i Landsbyerne, ihielskydes. Ja Hundenes Eiere maae endog betale 1 Mark for Skuddet g).

Anm. Efter saaledes at have fremsat min Mening om Straffene for utilladt Jagen og Skyden i Almindelighed, saaledes som jeg forstaaer Jagtlovene, bør jeg dog ikke dølge, at disse neppe i alt ere fuldkommen bestemte og tydelige, og at den Fortolkning, jeg efter min Overbeviisning har anseet for den retteste, i et og andet afviger fra adskillige berømmelige Lovkyndiges. Mange troe saaledes, at Straffen for utilladelig Jagen, for saavidt den ikke i Loven og Jagtanordningerne udtrykkeligen anderledes er bestemt, er den samme som for Tyveri i Almindelighed, og beraabe

e) For. 18 Apr. 1732 §. 22. L. 5. 10. 38.
f) Forordn. 18 Apr. 1732 §. 25. L. 5. 10. 39. ff. Rentek. 6 Mai 1693. g) F. §. 26. L. Art. 40.

raabe sig i den Henseende paa Jagtforordningens 1ste § og L. 5. 10. 25, sammenholdte med L. 6. 17. 1, 5. 3. 34, 4. 4. 4 og 5, samt Forordningen af 21 Mart. 1705 Art. 11. og Placaten af 26 Octob. 1751, saavelsom paa Lovenes Analogi, der ei allene fastsætte Tyvsstraf for visse Slags utilladeligt Fiskeri, hvilket ellers i Almindelighed i den anførte 25de Artikel af L. 5. 10 sættes i Ligning med utilladelig Jagen, saasom, foruden den nysmeldte Placat, D. L. 5. 10. 46 og N. L. 5. 11. 13, men og vil, at de, som kiøbe stiaalet Vildt, skal straffes som de, der handle med Tyve h), ja Placaten af 14 Aug. 1742 fastsætter endog Straf som for smaat Tyveri for dem, som i Kiøbenhavn eller andre Kiøbstædet i de Provintser, hvor Kongen har sin Vildbane, falholde Nattergale eller andre Fugle, en Handling, der dog i og for sig selv synes hartad ligegyldig, og af langt mindre skadelig Indflydelse paa Kongens Jagthøihed, end utilladelig Jagen efter andet Vildt. Nogle troe fremdeles, at ved Husbond i L. 5. 10. 35 og For. §. 16 ikke kan forstaaes andre, end Jorddrotter, der undertiden i Loven benævnes saaledes i Modsætning mod deres Fæstebønder, hvoraf fulgte, at uberettiget Jagt i Kongens Vilbane af andre end Jorddrotter eller Skytter maatte straffes enten med Tyvsstraf, eller med 3 Aars Fæstnings-

 arbeide,

h) For. af 1732 §. 9. L. 5. 10. 31.

arbeide, som Nogle paa Grund af Udtryk-kene i Forordningen af 18 Apr. 1732 §. 10 ansee som den almindelige Straf for de saa-kaldte Krybeskytter, eller efter Fs. §. 25. Denne sidste § ansee atter Nogle kun at væ-re anvendelig paa utilladt Jagen eller Sky-den i Kongens Vildbane, naar intet bestemt Dyr er fældet eller hidset, og ansee den saa-ledes ikke at vedkomme uberettiget Jagen uden for samme. Denne sidste Mening sy-nes mig den anførte §s almindelige Udtryk og især de sidste Ord i samme, som tillade ei allene de Kongl. Jagtbetiente, men end og Lodseiere og deres Fuldmægtige, at ihielskyde Hunde, som holdes af uberettige-de Personer, at giendrive; og jeg seer ikke rettere, end at jo denne §, sammenholdt med 5. 10. 37, indeholder den almindelige Straf for uberettiget Jagen, for saavidt den ikke ved anden Lov udtrykkeligen ander-ledes er bestemt, og at derimod Udtrykkene i Fs. §. 1 og L. 5. 10. 25, "at hvo som ja-ger eller skyder, hvor han sig ingen Lod el-ler Deel til Grunden kiender, skal stande til Rette som for Uhiemmelt", ikke vil sige andet end, som det hedder i Lovstedets Kil-de, Chr. 4. Rec. 1643, 2. 25. 1, at han skal tiltales og rettes, som Lov og Dom kan medføre, eller som det paa andre Ste-der hedder, straffes som vedbør: saaledes som ved de specielle Love for hvert Slags Jagtforbrydelse især nærmere er bestemt.

Selv

Selv nogle af de anførte Lovsteder vise ikke utydeligen, at Lovgiveren giør Forskiel imellem Uhiemmelt, hvorved i Almindelighed forstaaes i vore Love Besiddelse uden lovlig Adkomst, og Tyveri, og at Straffen for hiint sædvanligen er ringere end for den sidstmeldte Forbrydelse. Placaten af 26 Oct. 1751 forbyder saaledes Fiskeri i Kongens Søer, under Straf som for Uhiemmelt eller andet Tyveri efter Omstændighederne. Omgaaes Nogen utrolig med Vrag, en Forseelse, der, saaledes udtrykt, kan have mange Grader, skal han efter L. 4. 4. 4 straffes som for Uhiemmelt; men understaaer han det skibbrudne Gods eller Vrag, det er uden Tvivl, bortstiæker eller tilvender sig det sig selv til Fordeel, skal han efter den 5te Art. straffes som Tyv. Hvo som kiøber af Soldater, uden deres Officerers skriftlige Tilladelse, Heste, Qvæg o. s. v., skal efter L. 5. 3. 34 stande derfor til Rette som for Uhiemmelt og som han det selv havde stiaalet. Var Straffen for Uhiemmelt altid den samme som for Tyveri, saa var Tillægget overflødigt. Ved at antage den modsatte Mening synes mig, at man nødvendigen maa paabyrde Lovgiveren adskillige Inconseqvenser. Saaledes blev, om Straffen for uberettiget Jagen i Almindelighed paa anden Mands Grund antoges at være Tyvsstraf efter Loven, Straffen for uberettiget Jagen i Kongens Vildbane, naar

den-

denne var begaaet af en Jorddrot, ringere, end for uberettiget Jagen i Almindelighed paa privat Mands Grund, naar den foretages af Nogen, som ikke er Jorddrot. Giorde derimod en Skytte sig skyldig i samme Forseelse, blev hans Straf langt høiere, om saadant var skeet i Kongens Vildbane, end andensteds. Videre skulde, om Fo. §. 25 og L. 5. 10. 37 ikke maae ansees som almindelig gieldende, Jorddrotten, som skiød paa anden Mands Grund, slippe med en langt ringere Straf, end om samme Forseelse var begaaet af en anden Mand; men saadan Forskiel paa Straffe for een og samme Forbrydelse, med Hensyn til Forbrydernes Stand og Vilkaar, kiende vore Love i Almindelighed ellers ikke. Lovens Udtryk i 5. 10. 39, "under ovenskreven Straf", nemlig den i de foregaaende §§. 37 og 38 bestemte for Jorddrotter, som jage paa anden Mands Grund, give ogsaa tydeligen nok tilkiende, at den vil, at Straffen skal være den samme, hvem end Forseelsen begaaes af. Kun efter den Forandring, som er skeet med denne Artikel ved den 25de § i Forordningen af 18 Apr. 1732, bliver nu Straffen for Jagt i anden Mands Enemærke større, naar den foretages af en til Jagt berettiget Jorddrot, end naar saadant skeer af anden Mand, og det, hvad enten man antager Handlingens Moralitet eller Eiendomsrettens Betryggelse som Grund for Straffes

Be-

Bestemmelse, som det synes, med god Grund. Om det Argument, som tages af Placate af 14 Aug. 1742, faaer jeg siden Leilighed til at tale. Hvad endelig den Mening angaaer, at den almindelige Straf for Krybeskytter skulde være tre Aars Arbeide i Bremerholms Jern, eller nu Fæstningsarbeide, da er for det første saadant ikke en Følge af Udtrykkene i den 10de § af Jagtforordningen, som denne Mening skulde grunde sig paa, hvor det blot hedder: "antreffes nogen Skytte (paa Fællet) med Bøsse og Jagthunde, og haver ikke sit nye stempelede Jagtskilt paa sig, da skal han som en Krybeskytte ansees og straffes med Bremerholms Jern 3 Aar", saa længe intet andet Lovsted fastsætter denne bestemte Straf for Krybeskyttere i Almindelighed, og hvor Forordningen fastsætter samme Straf af 3 Aars Arbeide paa Bremerholm, saasom i §. 9 og 13, er det ligesom i §. 10, for ulovlig Jagen og Skyden af virkelig i Tieneste staaende Skytter, ikke af Andre. Dernæst er det ingensteds i vore nu gieldende Love bestemt, hvad der skal forstaaes ved Krybeskytteri og Krybeskytte. I Chr. den 4des Reces 2. 25. 2. hedder det: Alle de regnes for Krybeskytter, som skyde og ødelægge Vildt, og dog ikke tiene deres Husbonder for Klæde og Penge og søge det Dug og Disk; men efter denne Definition saavelsom, om jeg ikke tager meget feil, efter

Talebrugen, kan nok ved Krybeskytter ikke forstaaes andre end de, der drive ulovlig Jagen som et Haandværk og giøre sig en Slags Næring deraf, ikke om Enhver, som i et enkelt Tilfælde befandtes uberettiget at have skudt et Stykke Vildt. Endog paa hine vilde det vel være betænkeligt for Dommeren at anvende denne Straf uden for de i Forordningen udtrykkeligen bestemte Tilfælde. Det vigtigste Argument, som herimod kunde anføres, er, efter mit Skiønnende, at Forordningens §. 28 dog ogsaa fastsætter 1 Aars Arbeide paa Bremerholm som Straf for den, der indfører Vildt til Kiøbstæderne i de forbudne Tider, naar den Skyldige ikke har Middel til at betale de i samme § bestemte Bøder, hvoraf kunde synes at følge, at denne skulde efter Lovgiverens Hensigt være den almindelige Straf for Enhver som ikke kunde udrede de Bøder, som Loven og Forordningen fastsætte for ulovlig Jagen i Kongens Vildbane; men ogsaa dette Argument mener jeg efter den senere Forordning af 6 Dec. 1743, som har foreskrevet bestemte Regler angaaende Maaden, som Bøder i Almindelighed bør affones paa, at maae bortfalde.

5) For at hæmme ulovlig Jagen og Vildttyveri i Kongens Vildbane i Kiøbenhavns, Friderichsborg og Kronborg Amter, er ved Placat af 5 Sept. 1765 tilsagt dem, som, skiønt det ikke paaligger dem som Embedspligt at paaagte Vildbanen,

banen, dog opdage nogen saadan der begaaet Forbrydelse, en Belønning af den Kongelige Kasse, nemlig af 100 Rdr. for hver Krybeskytte, som paagribes og bringes tilstede, og 50 Rdr. for hver, som beviisligen angives, hvorhos Angiverens Navn loves fortiet. For Krybeskytters eller Vildtyves Opbringelse eller Angivelse i Kongens Vildbane i Almindelighed kan Angiveren i Følge Placaten af 22 Jan. 1748 vente sig en Belønning af 20 Rdr.

) Som et Indgreb i Kongens Jagtherlighed forbyder Placaten af 14 August 1742 at bedærve Fiedervildtets Reder, eller at fange Nattergale eller andre smaae Fugle i Kongens Vildbane, eller ødelægge deres Reder, under en vilkaarlig Mulct, eller om den Skyldige er uformuende at betale samme, under Straf af Fængsel paa Vand og Brød; men om den, som heri har giort sig skyldig, ei er kommen til Lavalder, skal han straffes med Riis. Ja samme Placat forbyder endog at falholde Nattergale og andre Fugle i Kiøbenhavn og andre Stæder i de i samme benævnte Provintser, hvor Kongen da havde Vildbane, eller dermed til Forhandling omløbe, og fastsætter, at de, som herimod forsee sig, skal undgielde som for andet smaat Tyveri efter Loven. Herved kan dog vel neppe være at forstaae de ved L. 6. 17. 32 o. følg. og senere Forordninger i Almindelighed for ringe Tyveri fastsatte Straffe. Det maatte ellers heraf følge, at den, som stial disse Fugle og siden solgte dem, naar det kun ikke kunde overbevises ham, at han i Kiøbstæ-

derne

derne havde falholdt dem eller der omløbet med dem til Forhandling, maatte slippe med ringere Straf, end den, som solgte hvad han, maaskee uvidende om Sælgerens Vanhiemmel, selv havde kiøbt. Forordningen, ved at nævne andet smaa Tyveri, bruger ikke ganske det samme Udtryk som Loven, naar den bestemmer Straf for ringe Tyveri, og Loven selv giver os i 6. 17. 30 jf. 31, Exempel paa, at Tyveri af Ting, som ere af saare ringe Betydenhed, ikke straffes med almindelig Tyvsstraf. Maaskee kunde altsaa den i sidstmeldte Lovens Artikel fastsatte Mulct af 3 Lod Sølv her være anvendelig. Anderledes er det neppe muligt, at denne Placat, om det samme indeholdte Forbud i nogen Maade overholdes, kan forstaaes.

7) Af de med Hensyn til Vildtets Fredning i Kongens Vildbane givne Forbud imod Handlinger, som ellers i og for sig ere tilladelige, maa endelig endnu nævnes Placaten af 28 Jun. 1758, som forbyder alle dem, som boe i Kiøbenhavns, Friderichsborg og Kronborg Amter, at sætte spidse Stager, paa hvilke Vildtet kunde komme til Skade, i deres Mark- eller Haugegierder eller andre Indhegninger, under 2 Skillings Mulct for enhver saadan spids Stage, som forefindes.

Til Vildtets Fredning i Almindelighed og Vildttyveries Hæmmelse, være sig paa Kongens eller privat Mands Gods, sigte end videre følgende Bestemmelser:

8) At efter Jagtforordningens §. 9, jf. L. 5. 10. 31, skal den Skytte, som uden sin Husbonds Villie

og

og Vidende skyder eller fanger noget Vildt, og enten bortskiænker eller sælger samme til andre, straffes med 3 Aars Fæstningsarbeide, og de, som af dem kiøbe saadant, straffes som de, der handle med Tyve. Til at forebygge sligt er det forbudet, at kiøbe noget Vildt eller Dyrehud af en Skytte, uden hans Husbonds eller Fuldmægtigs Attest, at Dyret er skudt med hans Villie, medfølger. jf. Rentek. Skr. 22 Apr. 1780 og G. T. K. Circ. 27 Mart. 1781.

Enhver Skytte, som findes med Bøsse eller Hunde uden for de Steder, hvor hans Husbond har Jagtrettighed, enten det saa er i Kongens Vildbane eller andre Jordegodseieres Enemærker eller paa Fællig, skal efter Jagtforordningens 11te § bøde 50 Lod Sølv, med mindre Landeveien gaaer der igiennem, eller dog hans lovlige Vei der falder. I saa Fald bør dog Bøssen være uden Laas og Hundene anbudne.

) En Skytte maa efter Forordningens 12te § ikke, under et Aars Fæstningsstraf, tage nogen fremmed Skytte med sig paa Jagt i sin Husbonds Enemærker.

) For dem, som tage eller tage lade unge Harer, Dyr eller Agerhøns-Kyllinger i Marken uden dens Villie og Vidende, som har Jagtrettighed paa Stedet, fastsætter Forordningens 15de § en Mulct af 20 Lod Sølv, og lige Mulct for den, som sligt med nogen kiøber.

Anm. Da denne Bestemmelse, efter Forordningens Udtryk, maa ansees almindelig gieldende, hvad enten det er Kongens eller Privatmands

mands Jagtrettighed, som ved saadan Hand-
ling fornærmes, saa er her en Grund mer
til at antage, at den Straf, som Placat
af 14 Aug. 1742 vil have anvendt paa de
som i Kiøbstæderne falholde Fugle, ikke
være den almindelige Tyvsstraf, men m
være en anden ringere Straf.

12) Efter Forordningens 23de § maa ingen Ryt
paa Reiser føre Skydegevær med sig uden al
den Dag, naar Mynstring skeer, under Str
første Gang at løbe otte Gange Stigrem, an
Gang at arbeide et Aar i Fæstningen; og d
Officeer, som tillader saadant, skal miste
Maaneds Gage.

13) Kiedelflikkere, Hestegildere og Svinesnidere, Ske
steensfeiere og Natmænd maae efter samme Fo
ordnings 24de § ikke føre Skydegevær med s
under Straf af Fæstningsarbeide paa Livsti
Ventelig er ved dette Forbud dog ei alene se
paa Jagten, men vel fornemmelig paa den offe
lige Sikkerhed.

14) Endelig forbyder Jagtforordningens 29de § al
les, at Vildt af noget Slags maa spises t
Bryllupper, Barseler eller andre Forsamling
være sig i Kiøbstæderne eller paa Landet, m
mindre saadan Forsamling skeer hos dem, s
Jagtfrihed have, under 50 Rigsdalers Str
Ved et Reskript af 15 Jan. 1740 i) skal Ord
"Forsamlinger" i den anførte § af Forordninge
være forklaret, at skulle forstaaes ikkun om saa
dan

i) Rothes Reskriptsamling 1 D. p. 622.

danne Giæstebude, som kunne sættes i Ligning med Brylups- og Barselgilder.

Til Slutning anmærkes, at de Sager, som angaae ...rbrydelser imod Anordningerne om Jagten, henhø... under almindelig Rettergang k). For saavidt de ...ægges af Overjægermesteren, eller efter hans Ordre, ...a dertil ved alle Retter bruges ustemplet Papiir l).

Anm. At den i Forordningssamlingerne under 28 Mart. 1761 anførte Placat, hvorefter de Kongelige Jagtbetienteres Eed skulde ansees tilstrækkelig til at fælde de af dem for Krybeskytteri og Vildttyveri i Kongens Vildbane angivne Personer, før dens offentlige Bekiendtgiørelse paa Tingstederne blev tilbagekaldet, og altsaa ikke er gieldende, vil jeg alene for Historiens Skyld anmærke. Om denne Placat kan ellers sees Stampes Erklær. 3 D. S. 420-442 og 4de D. S. 111.

§. 239.

Der staaer endnu alene tilbage, at handle lidet ...n Bier, for saavidt sammes Bemægtigelse angaaer. ...isse Dyr ansees nemlig i Loven som vilde eller tæm...ede Dyr; de ere desuden af den Beskaffenhed, at ...iendomsretten til samme ikke letteligen kan bevises. ...eraf følger, at Bier ikke kan ansees at være enkelt ...and tilhørende længere, end de ere i hans Værge, ...ler han endnu kan godtgiøre sin Eiendomsret, det er, ...alænge han ei taber dem af Sigte. Saaledes

 1) til-

k) Forordn. af 18 Apr. 1781 §. 93.

l) Forordn. af 18 Apr. 1732 §. 40.

1) tilhøre Bier, som Nogen finder enten paa sit eg
eller paa saadanne Steder, som ei tilhøre noge
Mand med udelukkende Eiendomsret, saaso
i fælles Skove eller Marker, og ei af Nogen fo
følges, som ham tilhørende, den, som find
dem m). Dog bør den Skade, som ved Bie
nes Borttagelse maatte tilføies Eieren af de
Bygning eller det Træ, hvor Bierne finde
erstattes.

2) Saalænge Eieren af bortfløine Bier ikke taber de
af Sigte, men forfølger samme, er han bet
tiget til at fordre dem tilbage, saavidt det k
skee uden dens Skade, paa hvis Bygning el
Træer Bierne sætte sig n). Tager enten Sko
eieren eller nogen anden Bier bort, som ande
Mand saaledes har beviist sin Eiendomsret til
enten med List eller Vold, straffes han, i førs
Fald som for Tyveri, i andet for Ran o).

3) Opkommer Tvist imellem den, som forfølger Bie
ne, og den, paa hvis Bygning eller Træ
sætte sig, om hvo af dem er den rette Eier, o
ingen af dem paa anden lovlig Maade kan bevi
sin Eiendomsret, tilstædes den, som følger Bie
ne, at giøre sin Eed paa, at Bierne ere han
og at han fulgte dem p).

4) Naar tvende, forskiellige Eiere tilhørende, B
sværme sammenflyve, blive disse, naar de ei kun
ne adskilles, fælles. Vil nogen af dem ei mod
tage det af den anden Eier tilbudne Fælledska
ma

m) L. 5. 9. 6. jf. J. L. 3. 40, Lovstedets Kilde.
n) L. 5. 13. 5, 8 og 9. o) Art. 9.
p) Art. 6 og 7.

maa han tage Skade for Hiemgield, om den ene Bisværm ødelægger den anden q).

Anm. Nogle mene, at det paaligger den, hvis Bier sidst opflyve, at tilbyde Fælledskabet; andre, at det tilkommer Eieren af de først opflyvende Bier. Lovstedet selv kunde synes at lede til den første, dets Kilde J. L. 3. 39 til den sidste Forklaring. See i øvrigt Sk. L. XI. 1-4 A. S. XI. 1.

21. Kapitel.

Om Fiskeri.

§. 240.

Fiskeri er i Almindelighed tvende Slags: 1) Fi- ri i Havet og de fra Havet i Landet indgaaende ›rde; 2) Fiskeri i Søer og andre ferske Vande. ›vfiskeriet er, for saavidt Kongen ikke udtrykkelig › forbeholdt sig enkelte Slags deraf, saasom Østers- eriet r), i Almindelighed frit for alle og enhver, vedkommer os altsaa ikke her. Dog er herfra en dtagelse i Henseende til Fiskeriet i Liimfiorden, der ›vis Maade ansees som et Regale, skiønt Nytten Brugen deraf under visse Indskrænkninger, sigten- ›il at forebygge, deels at ikke Seiladsen i Fiorden Fiskeriet skal hindres, deels at ikke Fiskeriet selv skadelige Redskabers Brug skal ødelægges, er over-

 lädt

q) L. 5. 13. 4.

r) See Forordningerne af 26 Febr. 1730, 7 Oct. 1740 og 10 Jul. 1770.

ladt de tilstødende Grundes Eiere og Beboere, hvor-
om, som alene den Egns Beboere vedkommende, ja
holder det upassende her at tale udførligen, og vil der-
for alene henvise til de desangaaende gieldende Anord-
ninger s). Om Fiskeri i ferske Vande, der efter R[...]
ven tilkommer de tilstødende Grundes Eiere, og saa-
ledes er at betragte som en landlig Næringsvei, er det
imod her Sted at tale.

§. 241.

Efter Skaanske Lov XII. 1. A. S. XII. 1. giel-
i Henseende til Fiskeri den almindelige Regel: at
alt ikke ved Menneskehaand inddæmmet Vand var fi-
skeri fælles for alle; men i Mølledam eller Fiskeda[m]
maatte Ingen fiske uden den som havde indrettet Dam-
men. Dog maatte Ingen sætte Gierde eller indret[te]
saa kaldte Fiskegaarde i fælles Vande, uden for saa-
vidt han var Eier af den tilstødende Grund og ikke
længere end til Midtstrøms, med mindre han var Eier
af Grundene paa begge Sider. (Sk. L. XII. 2. A. S.
XII. 2). Senere blev det antaget som en almindel[ig]
Regel, at enhver Jorddrot havde Fiskerettighed, i
saavidt hans reebdragne Jord (den ham med Rette til-
hørende særskilte Eiendom) gik op til Søen. De[n]
Fiskerettighed, som Adelen ved Haandfæstninger[ne]
beti[...]

s) L. 5. 10. 45-47. Forordn. af 15 Dec. 1750, af 2[...] Jun. 1761, Placaterne af 28 Apr. 1781 og 28 Au[g.] 1790, samt Bevilling af 6 Aug. 1770. og Kongel[.] Resol. af 19 Oct. 1751, bekiendtgiort ved Rentekam-merskr. af 30te samme M. og A. See og Aabent Br[ev] af 17 Mart. 1688 og 12 Jun. 1722, samt 7 J[...] 1730 og Rescr. 24 Mai, 5 Jul. og 29 Nov. 1737.

tingede sig, synes derfor egentlig at have havt Hensyn til Fiskeriet i Havet t).

Om Fiskeri i ferske Vande i Almindelighed handles i D. L. 5. 10. 25, 26 og 42-44, samt 5. 11. 6-9. Heraf anmærkes:

1) Da Fiskeri i ferske Vande er en Eieren af de samme tilstødende Grunde tilkommende Rettighed u), saa flyder heraf:

a. At Ingen har Rettighed til at fiske, med mindre han enten eier al den Vandet omgivende Jord, i hvilket Tilfælde Fiskeriet er ham ene og alene med udelukkende Eiendomsret tilhørende, eller han dog enten ene eller i Fællig eier nogen Vandet tilstødende Grund, i hvilket Fald han har Rettighed til at fiske i Søen eller Vandet, saavidt bemeldte ham ene eller i Fællig tilhørende Grund tilstøder samme, dog ikke længere ud i Søen eller Vandet, end til Midten af samme, eller som det kaldes Midtstrøms v).

b. Den, som, fordi hans tilstødende Grund ligger i Fællig, ogsaa bruger Fiskeriet i Fælledskab, er ikke berettiget til at tilstæde andre Uvedkommende at benytte sig af denne hans Rettighed w).

c. Fiskerettigheden tilkommer ikke Fæsteren eller Leieren af den Vandet tilstødende Grund, naar den ikke udtrykkeligen er ham af Eieren overdraget x). I saa Fald kan, naar Fiskeriet

t) See Frid. 2. Haandfæstning Art. 10. og senere Kongers Haandfæstninger, Christ. 3. Reces af 1558 Art. 31 Kofod Anchers Lovhist. T. 1. p. 446 o. følg.

u) L. 5. 10. 25. v) Art. 42. w) Art. 26. ss. Cr. Sitl. L. IV. 5. x) L. 3. 13. 20.

er i Fællig, Eieren selv ikke udøve denne hans Rettighed.

2) Enhver er berettiget til, saavidt hans Grund og Fiskerettighed strækker sig, at giøre de Indretninger, som han til Fiskeriets best muelige Benyttelse, finder tienlige, for saavidt Eierne af andre slige ældre Indretninger, som til Skatters Svarelse ere matrikulerede, ikke derved lide Skaar i deres Næringsvei, ei heller Vandet derved gives andet Løb, end det fra gammel Tid har havt, de i Nærheden værende Vandmøllers, Fiskedammes eller Jorders Eiere til Skade y).

§. 242.

Straffen for den, som fisker der, hvor han ei at fiske er berettiget, er i Almindelighed ikke anderledes bestemt, end at det hedder i L. 5. 10. 25, at han skal stande til Rette som for Uhiemmelt. At en stor Deel Lovfortolkere herved forstaae den almindelige Tyvsstraf efter Loven, har jeg allerede sagt i Materien om Jagten; men jeg har tillige viist, at Jagtforbrydelser, endog af det groveste Slags, efter Jagtlovene straffes med Pengemulcter, og at, saavidt jeg skiønner, den almindelige Tyvsstraf ikke finder Sted for noget Indgreb enten i Kongens eller Privatfolks Jagtrettighed. Udtrykket "stande til Rette som for Uhiemmelt" er, som jeg allerede forhen har anmærket, ubestemt, og vilkaarlige Straffe ere ellers ikke ubekiendte i vore Love. Maaskee kunde man derfor antage en vilkaarlig Pengemulct efter Forseelsens Beskaffenhed for den Straf,

Lov-

y) L. 5. 10. 42-44. 5. 11. 6-9.

ovgiveren har villet at skulle anvendes paa ulovligt Fiskeri. For uberettiget Fiskeri i Kongens Søer i Kiøbenhavns, Friderichsborg og Kronborg Amter fastsetter Pl. af 26 Oct. 1751, at Forbryderen skal straffes som for Uhiemmelt eller andet Tyveri efter Omstændighederne. Disse Ord kunne vel modtage den Fortolkning, at Ordene "eller andet Tyveri" forklare det første Udtryk: Uhiemmelt, og at altsaa Forbryderen skulde straffes, enten for stort eller smaat Tyveri, ligesom Forseelsen var til; men Udtrykket "Uhiemmelt" stod da i det mindste der til Overflod, og jeg ser derfor ikke rettere end at jo de anførte Ord baade kunne og efter Billighed bør fortolkes saaledes, at Forbryderen bør straffes enten som Tyv, eller med anden ringere vilkaarlig Straf, naar Forseelsen er af ringe Betydenhed eller af den Beskaffenhed, at den ikke egentlig kan henregnes til Tyveri; men antages end den første Fortolkning, sees dog heraf ikke at kunne uddrages som Følge, at ogsaa utilladeligt Fiskeri i private Folks Fiskevande skulde straffes paa samme Maade, eller denne for en enkelt Egn udgivne Plakat ansees som indeholdende nogen authentisk Forklaring af et almindeligt Lovsted. See dog i øvrigt herom Høieste Rets Assessor Ørsteds systematiske Udvikling af Begrebet om Tyveri. S. 15 til 19. For den, som, være sig til Fiskeriers Benyttelse eller af anden Aarsag, leder Vand fra det Løb, det forhen har havt, andre til Skade, fastsætter L. 5. 11. 7, foruden Skadens Erstatning, en Mulct af 3 Lod Sølv. Men, giøres anden Mands Mølledam eller Fiskedam ved slig Vands Afledning unyttig, skal derfor bødes 60 Lod Sølv.

22. Kapitel.

Om Møllebrug.

§. 243.

Om Møllebrug handles i D. L. 5. 11., hvis nærmeste Kilder igien ere Jydske Lov I. 57. og Christ. 4. Reces af 1643, 2 B. Kap. 9. z).

Om Lovgiverens Bestemmelser denne Næringsvei angaaende anmærkes:

1) Efter Loven maa Enhver opføre Mølle paa sin egen Grund, naar det kan skee uden anden Mands Skade eller Tab i andres lovlige Næringsveie, altsaa, for saavidt Vandmøller angaaer, naar Vandets Opdæmning i Mølledammen ikke forvolder Skade paa anden Mands Agre eller Enge, eller andre nærliggende Møller ikke derved betages det fornødne Vand til deres Møllebrug, og i Almindelighed, hvad Slags Mølle det end er, som af nye agtes indrettet, for saavidt Brugerne af de allerede i Egnen beliggende Møller, af hvilke svares Skatter eller visse Afgifter, ikke derved lide unødvendigt og ubilligt Tab i deres lovlige Næringsvei x). Har imidlertid Nogen paa egen Haand opført en Mølle, kan han, naar det af Vedkommende ved lovligt Syn godtgiøres, at dem derved tilføies Skade, eller naar andre Møllere med Grund kunne klage over, at de derved lide Skaar i deres lovlige Næringsvei, ved Dom vorde tilpligtet igien at nedlægge Møllen,

z) See ogsaa Sk. L. XII. 4. Nye Siell. L. IV. 36/39.
x) L. 5. 11. 1, 4 og 5.

len, med mindre han i Hævdstid har været i upaaanket Besiddelse af saadant Møllebrug. Saaledes som anført troer jeg, at det, som Loven bestemmer angaaende Møllebrug, bør forstaaes, skiønt det maaskee ikke ligger saa ganske klart i dens Udtryk; jeg vil nærmere udvikle min Mening:

Lovens 5. 11. 4 byder, at Bøndernes Sqvatmøller, som ere paa en Miil nær rette Landgieldsmøller, som holdes ved Magt og noksom kan Bøndernes Malning forestaae, skal afskaffes; dog de Sqvatmøller undtagne, som der af Alders Tid har gaaet Landgielde af o. s. v., og efter den følgende 5te Art. maa ingen Bonde, som haver Huus og Gaard, nogen Veir- eller Hestemølle af nye lade opbygge paa nogen Sted, hvor Landgieldsmøller Malningen beqvemmelig kunne forstaae. Uden for disse og det i 1ste Art. bestemte Tilfælde, at nye Vandmølles Indretning volder Skade paa anden Mands Eng eller Ager eller hindrer andre nærliggende Vandmøllers tilbørlige Drift, er det altsaa efter Loven ikke formeent at opføre Mølle af nye. Ved Sqvatmøller maa uden Tvivl forstaaes saadanne smaae Møller, som Nogen har indrettet til sit eget Brug, og ved rette Landgieldsmøller saadanne Møller, hvis Brugere maae svare en vis Afgift af Møllenæringen. Begge, saavel 4de som 5te, Artikle ere Ord til andet udskrevne af Chr. den 4des Reces af 1643 Kap. 9 Art. 2, som nok egentlig ikkun angik Møller paa Kronens Gods, og med

Hen-

Hensyn til den i sammes 1ste Art. indførte Mølletvang vel ligesaa meget havde til Grund at sikkre Kongen sin Indtægt af Møllerne som at sørge for Møllebrugernes Tarv. Saaledes som disse Artikle nu staae i Loven, maa dog uden Tvivl Enhver, som svarer Afgift af sin Møllenæring, ansees berettiget til at paastaae, at de inden en Miil fra Møllen værende Sqvatmøller bør nedlægges, og at paatale, om Nogen paa egen Haand anlægget Mølle af ny, være sig blot til eget Brug eller til derpaa at male for andre, førend det er godtgiort, at de allerede i Egnen værende Møller ikke beqvemmelig kunne besørge Malningen; thi vel taler den 5te Art. ikkun om Veir- og Hestemøller; men den samme Grund taler imod Indretning af nye Vandmøller. Dog synes det at en Fæstemøller ikkun kan holde sig til sin Jorddrot for Tab i sin Møllenæring, helst om Møllen ikke skulde være sat i saa kaldet Mølleskyld eller Skat til Kongen, og det blev da Jorddrottens Sag at oplyse og Dommerens i givne Tilfælde at paaskiønne, om Møllen retteligen kunde henregnes til de Landgieldsmøller, som Loven omtaler, ligesom det og vilde beroe paa Domstolenes Afgiørelse, om Forbuddet imod Sqvatmøller og nye Møller bør forstaaes stricte saaledes, at det ikkun angaaer Bønder, eller, som Etatsraad Brorson og uden Tvivl flere Lovfortolkere forklare det, Enhver som boer paa Landet, om ved nye Vandmøllers Indretning ikkun blev at tage Hensyn til den 1ste og ikke

tillige

tillige til den 5te Art. o. s. v. Skiønt saaledes intet udtrykkeligt Lovbud existerer imod Møllers Oprettelse af ny uden for de anført i Loven bestemte Tilfælde, saa er dog denne Sag ved den siden Lovens Udgivelse giorte Matrikul-Indretning undergaaet en saa væsentlig Forandring, at Tvistigheden om Ret til nye Møllers Opførelse nu ikke letteligen vil kunne komme under Domstolenes Paakiendelse. Ved Matrikulen ere nemlig Møllerne paa Landet, i det mindste den allerstørste Deel af dem, ansatte til Mølleskylds Hartkorn, hvoraf Brugerne maae svare Skatter. Ved denne Mølleskylds Ansættelse er blant andet ogsaa taget Hensyn til den Næring, som rimeligviis kund haves ved Møllen (Rescr. 22 Aug. 1687). Med Grund henskyde sig derfor vedkommende Eiere af saadanne skyldsatte Møller, naar der er Spørgsmaal om nye Møllers Anlæg, under Rentekammerets Beskyttelse. Nye Mølleanlæg uden for Kiøbstæderne er saaledes bleven en Sag, der beroer paa Kongelig Bevilling, hvorom det, efter Pl. af 20 Febr. 1717 III. B. 4, er tilladt Rentekammeret efter Omstændighederne at giøre Kongen Forestilling, ligesom det og er en Følge af Matrikulerings-Indretningen, at, om end nogen Mølle maatte efter Matrikulens Fuldførelse være bleven indrettet eller lovligen kunne indrettes af nye uden Bevilling, samme dog maatte ansættes til en passende Mølleskyld eller Afgift til den Kongelige Kasse. Endog til nye Indretninger til Møllebrugets Udvidelse i gamle

Møl-

Møller, saasom til de saa kaldte Grynværker, maa igiennem Rentekammeret søges Bevilling, og for samme erlægges en vis aarlig Afgift til den Kongelige Kasse (Rentek. Circ. 3 Nov. 1793). Det kan altsaa ikke blive Gienstand for Domstolenes Paakiendelse enten før eller efter saadan ansøgt Kongelig Bevillings-Meddelelse, om nogen af Omegnens Møllere herved kan tilregne sig noget Tab i sin Næringsvei; men førend Rentekammeret indgaaer med Forestilling om Bevilling til nye Mølleanlæg, pleier det nøiagtigen at lade undersøge, og ved Tingsvidne at forlange oplyst, at der virkelig er Mølletrang, d. e. at Omegnens Beboere ikke beqvemmelig kunne faae deres Korn malet paa de omliggende Møller, ligesom der og haves Exempel paa, at de omliggende Møllere i dette Tilfælde endog er tilstaaet Afslag i deres Mølleskyld (See Rentek. Skr. 17 Oct. 1789 i Registret til Fogtman). Uden saadan beviislig Mølletrang kan ikke ventes Bevilling til nye Møllers Opførelse, end ikke blot til eget Brug. (Rentek. Skr. 16 Dec. 1797 sammesteds).

2) De, som ikkun ere berettigede til at have Vinter- eller Græsmølle, ere pligtige til at optage Stibordet den 1ste Mai, nu vel efter Calenderens Forandring den 12te Mai, og ikke igien at sætte det, førend alt Høe og Korn er indhøstet ö).

3) Mølletvang ɔ: Forpligtelse for en Egns Beboere, at søge en vis bestemt Mølle, finder i Almindelighed

ö) Art. 2. ꝛſ. Sk. L. XII. 4.

lighed ikke Sted i Danmark a). For saavidt Kongens Godser angaaer, kunde dog heri efter L. 5. 11. 3 Undtagelse finde Sted; men Amtmændene er det i saa Fald paalagt som Pligt, at have Indseende med, at Bønderne ikke derudover af Møllerne fornærmes, og nu vides ligesaa lidet paa de Kongelige Godser, som i Almindelighed i Danmark, nogen Møllevang af at sige.

4) Møllernes Betaling er bestemt i Korn til 1 Pot eller $\frac{1}{18}$ Skieppe af hver Tønde af de forskiellige Slags Kornvare, som hos dem formales. Til den Ende skal paa hver Mølle haves et stemplet Maal af den anførte Størrelse, som kaldes Toldkarret b).

5) Naar Flodemaalet i Søer eller Aaer ikke forud ved lovlige Foreninger eller Forretninger er bestemt, eller af nogen Vedkommende attraaes anderledes bestemt, end det paa nærværende Tid befindes, lærer Placaten af 10 Nov. 1791 §. 11, hvorledes dermed skal forholdes. Efterat nemlig Sagen først ved lovligt Syn af dertil af Retten udmeldte uvillige Mænd, og, om fornødent giøres, ved Nivellation af en Landinspecteur eller Landmaaler er undersøgt, anmærkes Flodemaalet, saaledes som det ved saadan Undersøgelse bør at være, ei alene paa Stibordene og Møllernes Grund-

a) See Rentekammer-Skrivelse af 13 Aug. 1774 i Fogtmans Reskriptsamling.

b) Forordn. af 10 Jan. 1698 Kap. 3. Art. 7. og Kap. 1. Art. 3. Møllerlaugs Art. 15 Jan. 1684 Art. 5.

Grundværker, men og paa 5 til 6 dertil bestemte Pæle.

6) Den, som opdæmmer Mølledam eller andet Vand høiere end lovligt er, ɔ: høiere end Flodemaalet ved lovlig Forening eller Forretning er bestemt, skal efter 5. 11. 9 erstatte den Skade, som derved maatte vorde foraarsaget.

Om Straffen for den, som ved Vands Afledning fra sit sædvanlige Løb spilder ɔ: ødelægger eller hindrer Brugen af anden Mands Mølledam, er allerede talt i det foregaaende Kapitel c).

Anm. 1. Angaaende den saa kaldte Bygningsafgift, som maa svares af Møllebygninger, som af andre Bygninger paa Landet, der til nogen fra Jordbrug, Fiskeri og de paa Landet tilladte Haandværker forskiellig Næring ere indrettede, see Forordningen af 1 Oct. 1802 §. 36 og 37 samt For. 8 Apr. 1808 og 4 Sept. 1809 §. 3. See og Rentek. Skr. 15 Jan. og 5 Mart. 1803 samt Kgl. Resol. af 25 Mai 1803 i Rentek. Circul. af 4 Jun. s. A. og om Ildstedsskat af samme Bygninger For. 6 Mai 1812 §. 18.

Anm. 2. Til at afværge Skade for Mennesker og Kreature er det ved Cancellie-Circul. af 4 Apr. 1807 Eierne af Veirmøller paalagt at sætte et stærkt Rekværk om deres Møller; ligesom og efter Veiforordningen af 13 Dec. 1793 §. 75 ingen ny Veirmølle maa opføres Landeveien nærmere end 50 Alen.

23. Ka-

c) L. 5. 11. 7.

23. Kapitel.

Om Veivæsenet, saavidt samme egentlig vedkommer Landboerne.

§. 244.

Efterat have talt om de Love, som angaae de land-
ige Næringsveie, staaer alene tilbage at handle lidet
m visse almindelige Politieanstalter, Landboerne ved-
ommende; heraf først om Veivæsenet.

§. 249.

Om den Hartkornets Brugere i Almindelighed paa-
ggende Pligt, i Forhold til samme at bidrage, deels
ed Penge, deels med Arbeide, til nye almindelige
Beies Anlæg og de gamles Vedligeholdelse, har jeg
llerede i Kapitlet om Jordegods i Almindelighed havt
eilighed at tale, ligesom jeg og i Henseende til hvor-
idt for det privilegerede Hartkorn maa bidrages til
Beienes enten Grundforbedring eller Vedligeholdelse,
in henholde mig til hvad jeg desangaaende i 1ste Deel
. 108, 115 og 152 har anmærket.

Her staaer altsaa tilbage at handle om Lovgiverens
ere særdeles Forskrifter angaaende Maaden, denne
Pligt bør udføres paa, eller hvorledes nye Veie bør
nlægges og de gamle eller allerede fuldførte Veie ved-
geholdes, for saavidt nemlig saadant vedkommer Land-
oerne, og ikke egentlig blot de Embedsmænd, som
Beianlæggets Bestyrelse er overdraget, saavelsom om
Straffene for de Forbrydelser, som være sig ved Vei-
rbeidets Forsømmelse, ved at bedærve Veien, eller

hindre Færselen paa samme, eller ved anden Overtræ-
delse af det som hører til god Orden paa Landeveiene,
maatte begaaes.

§. 246.

Endog vore ældste Lovgivere have henvendt deres
Opmærksomhed paa de almindelige Veie. Saaledes
fastsætter allerede Skaanske Lov IV. 5. (jf. A. S. IV,
6) en Mulct af 3 Mark for den, som formeente an-
den Mand Brugen af alfar Vei, eller paa nogen
Maade giorde denne ubrugelig. J. L. I. 56, Kir-
den til Christ. den 5tes Danske Lovs 3. 15, fast-
ter, at der skulde være fire Veie til hver Bye; at de
Byes Beboere, over hvis Marker alfar Vei løb, skul-
de giøre Veien, ɔ: uden Tvivl saavel anlægge som
vedligeholde den, men hvor formedelst Uføre, Ma-
ser, store Aaer eller andet sligt maatte giøres Bro-
der skulde hele Sognet, og, naar Veien var til Bro
for hele Herredet, hele Herredet hielpe til at giøre og
hol de Broen vedlige. Adelvei ɔ: almindelig Lande-
vei skulde være 14 Alen bred, og hvo som formeente
nogen Mand den, eller spildte den, skulde bøde Kon-
gen 3 Mark, og giøre den færdig igien.

Ved Christian den 3dies Reces Art. 58 blev de
Kongens Lehnsmænd paalagt, naar alfare Veie behø-
vede at istandsættes, dertil at tilsige menige Herreds-
mænd, og imellem dem Sogne- eller Byeviis at for-
dele Arbeidet, samt to Gange om Aaret at lade tage
Syn over alfare Veie og Broer. Hvo som udeblev
fra Arbeidet skulde bøde 3 Mark Penninge til sit Her-
skab og en Tønde Øl til Sognemændene. Christ.
den 4des Forordning af 26 Aug. 1622 tilled Lehns-
mænd

ændene at lade de Forsømmeliges Andeel af Veien ildføre for Betaling, som disse igien skulde være plig- ge er erstatte, og desuden bøde til deres Herskab 3 Mk. Det samme igientages i Recessen af 1643, 2. 3, hvorefter hver Bonde var tildeelt sit Veistykke. hrist. den 5tes Lov 3. 15 byder alene om Veie: at l hver By skal være saa mange Veie, som fornø- mt giøres; at hvo, som paa nogen Maade formener ndre Brugen af almeen Vei, eller paa een eller an- en Maade hindrer dens Brug, skal lægge Veien ud ien og istandsætte den som den var tilforn, og der- ruden bøde 3 Lod Sølv. I øvrigt henviser den til Politiordning, som ingensinde er udkommen, skiønt et af et Reskript af 7 Jul. 1682 synes, at en Com- ission har været sat til at affatte den.

I Christian den 5tes Tid bleve Veimestere eller Vei-Inspecteurer beskikkede til at have Opsyn med Veiene; (see 2 Rescr. af 7 Jul. 1688, 20 Oct. og af 3 Nov. s. A., samt Rescr. af 13 Jul. 1689.) en disse bleve ved Forordningen af 4 Mart. 1690 gien afskaffede; (dog var endnu 1773 en Veimester Aalborg Stift, see Rescr. 12 Jan. 1775.) hvori- od Stiftamtmændene og Amtmændene ved samme Forordning blev paalagt at sammentræde og overlægge, vilke Veie af hvert Amts Beboere især bleve at istand- ætte og for Eftertiden at vedligeholde. Derefter skulde Amtmændene, hver i sit Amt, sammenkalde Jordegodseiere, Forvaltere over de Kongelige Godser g andre Vedkommende, for med deres Hielp at for- atte en skriftlig Forretning over, hvorledes Veiene ra Kiøbsted til Kiøbsted kunde fordeles paa Amtets Beboere, saaledes at hvert Herred, hvert Sogn,

hver By og hver Gaard i Byen blev tildeelt sit, efte Veiens Beskaffenhed, ved Alenmaal bestemte Ve stykke at istandsætte og vedligeholde. De Forsømm liges Andeel skulde Amtmændene lade forfærdige ve andre, og derefter lade dem udpante for det Dobbelt som Istandsættelsen billigen havde kostet. (jf. For. 2 Apr. 1734 §. 7 og Rescr. 19 Sept. 1699).

Imidlertid blev denne Forordnings Forskrift ne i det Hele tilbørligen udført. Af adskillige senere R skripter sees, at de i samme befalede skriftlige Vei-In delinger i et og andet Amt ikke fandtes, og om V anlæg efter Kunstens Regler var den Gang endnu i Spørgsmaal. Først i Friderich den 5tes Tid bl begyndt med ordentlige Chausseers Anlæg. Det f ste Spor hertil findes i en Rentekammer-Skrivelse 12 Mai 1764, som findes i Rothes og Fogtmans R skriptsamlinger. jf. Aab. Brev 16 Aug 1765. Si den blev denne Sag General-Landvæsens-Collegi overdragen d). Derefter blev i Aaret 1778 det ga ske Veivæsens Bestyrelse i Danmark overdraget bestandig vedvarende Commission, under Navn General-Veicommissionen, (Rescr. 2 Nov. 1778) som igien ved Kongelig Resolution af 22 Mart. 180 blev ophævet, og dens Forretninger henlagte unde Rentekammeret. See Pl. 16 Apr. 1808. En al mindelig Forordning, Veivæsenet angaaende, er ud kommen under 13 Dec. 1793, som, skiønt den ikke udtrykkeligen har ophævet adskillige foregaaende, deels almindelige, deels for særskilte Egne udgivne Reskrip ter, saasom de af 11 Mart. 1735, 6 Apr. 1770, 13 Jan., 13 Sept. og 4 Oct. 1775, 2 Nov. og 9 Dec.

1778

d) Forordn. af 15 Apr. 1768 Art. 7.

778, 1 Mai 1779, 5 Mart. og 30 Nov. 1785, 3 Mai 1786, og Circulaire af 11 Nov. s. A. indeholdende en Kongel. Resol. af 18 Oct. næst forhen, hvorved Rescr. af 12 Jan. 1775 for Aalborg Stift er giort almindeligt for hele Riget; samt Cancel. Circul. 14 Aug. 1790, dog for det meste har giort disse overflødige. Ligesom og de i ældre Tider imod Kiørsel paa Kongeveiene, det er, Veiene fra Kiøbenhavn til Lystslottene, udkomme Forbud, hvoraf det sidste af 24 Apr. 1734, skiønt ikke formelig ophævede, ved disse Veies Aabning for Alle nu bortfalde. Om Kiørsel i Alleen til Friderichsberg see Pl. af 28 Apr. 1781 og 30 Oct. 1787. Om utilladelig Kiørsel og Uordener paa Veiene uden for Kiøbenhavns Porte og paa dens Grund, Pl. af 16 Febr. 1780.

Om de mindre Landeveies Grundforbedring i de Amter i Siellands, hvis Beboere, fordi de have istandsat de igiennem Amterne gaaende almindelige Landeveie, uden Hielp af de øvrige Amter, ere fritagne for Bidrag til det almindelige Landeveisarbeide, er udkommen en Placat af 4 Apr. 1800. Angaaende Veiarbeide paa Bornholm see Rescr. 29 Jan. 1790.

§. 247.

Forordningen af 13 Dec. 1793 inddeler i Kap. 1. §. 1. Veiene i Almindelighed i Hoved-Landeveie, mindre Landeveie og Biveie. Ikke blot i Henseende til Maaden, hvert Slags af disse Veie af nye bør anlægges paa, men ogsaa med Hensyn til, hvem den Pligt paaligger, med Arbeide eller Penge at bidrage til deres Anlæg og Vedligeholdelse, og hvem

det nærmeste Opsyn hermed paaligger, er denne Inddeling af Vigtighed.

Hoved-Landeveiene ere de, som forbinde en Provints med den anden. Hvilke Veie herfor skal ansees, opregnes nærmere i Forordningens 2den §. Heri er dog ved senere Kongelig Resolution af 21 Aug. 1801 skeet den Forandring, at Hovedlandeveien igiennem Falster og Lolland gaaer fra Gaabense til Nykiøbing og derfra til Nysted, hvorfra Overfarten skeer til Heiligenhafen i Holsteen, og efter Kongel. Resolution af 29 Nov. 1805 gaaer den egentlige Landevei for Lolland fra Saxkiøbing til Mariboe og Naskov. Til disses Veies Anlæg, som i Regelen skal være Steenveie, belagte med harpet Gruus, eller saa kaldte Chausseer e), og have 20 Alnes Brede inden for Grøfterne, der skal være i det mindste af 4 Alnes Brede, (sædvanligen 4½ for oven) f), skal bidrages af alt Landets Hartkorn, ikke alene det sædvanligen contribuerende, men og af det ellers for Skatter fritagne Hartkorn, deels, nemlig af det contribuerende Hartkorns Brugere, som boe Veien paa 1¾ Mil nær i lige Linie, ved bestemt Arbeide, og dette atter deels uden, deels for Betaling g), og deels, nemlig af det ellers for Skatter fritagne Hartkorn, saavelsom af de contribuerende Hartkorns Brugere, som boe længere end 1¾ Mil fra Veien, eller dog i Følge Forordningens 30 § fra Arbeide in natura ere fritagne, saasom Beboere paa Geistlighedens Mensal- og Annexgods, samt af ufrit Hovedgaards Hartkorn, hvad enten

e) Forordn. §. 5. ff. §. 53. f) §. 8 og 9. ff. C. B. C. Skr. 19 Aug. 1796. g) §. 27, 29, 30 og 31. Pl. 17 Mart. 1797 samt 30 Nov. 1804.

iten samme er beboet eller bruges under Hovedgaar=
n, ved Bidrag i Penge i visse i bemeldte §. 30 be=
mte Forhold (for saavidt Fæsterne af saadant frita=
t Hartkorn eller Parcellister paa Hovedgaards Grund
ke hellere selv vælge at giøre Arbeidet in natura),
vorom jeg allerede ved Materien om Skattevæsenet
r havt Leilighed til at tale.

Anm. Landeveiene i Falster og paa Lolland gi=
ves ikkun 16 Alens Brede inden for Grøf=
terne. De gamle Hoved=Landeveie, paa
hvis Omlæggelse efter Vei=Forordningens
Forskrifter ikke endnu er begyndt, skal i
det mindste have 12 Alens Brede inden for
Grøfterne. §. 8.

Til disse Hoved=Landeveies Vedligeholdelse bidra=
es paa samme Maade af det Amts contribuerende
Hartkorns Eiere eller Brugere, igiennem hvilket de
aae, og ved Bompenges Erlæggelse af dem, som
iøre eller ride paa samme, (§. 25, 42 og 43. Jf.
Den. Vei=Commissionens Skr. 11 Apr. og 20 Jun.
795 samt 12 Oct. 1799. See og Pl. 4 Apr. 1800
. 12 samt Pl. 6 Jun. 1805 §. 1 og 3.) saaledes at
vert Herred, Sogn, By og Gaard tilmaales sit be=
emte Stykke af den færdige Landevei til Vedligehol=
else, dog saa at ikkun dem, som ikke boe længere end
Mile fra Veien, tildeles noget deraf til Vedligehol=
else in natura, men at derimod for det længere fra=
ggende Hartkorn maa bidrages med Penge, med
indre nogen af sammes Brugere hellere ønsker selv
t vedligeholde sit Stykke, som da bør anvises ham.
See og Canc. Circul. 8 Dec. 1789 og 14 Aug. 1790.
For denne Inddeling er alene Sognefogdernes Hartkorn

fritaget, dog saaledes at Sognefogden tildeles sin V
part, som vedligeholdes paa hele Sognets Bekostni
§. 43. jf. Canc. Skr. 14 Jan. 1792 §. 3. og 4.
Canc. Circul. 16 Apr. 1796.

Disse Veies Anlæg og Vedligeholdelse er ogs
i det mindste paa nærværende Tid, Hovedforma
for det offentlige Veivæsens Virksomhed, og til A
beidets Udførelse under Rentekammerets Overopsyn
et eget Vei-Corps oprettet h). Til dem sigte og i
nemmelig, og for en stor Deel til dem alene, de fle
i Forordningen indeholdte Forskrifter. De til V
corpset henhørende Officerers og Underbetientes Pl
er det at bestyre Arbeidet og paasee det forsvarligen
ført. Amtmændene, og under dem Herreds- og B
fogderne samt Sognefogderne og største Lodseier
Sognene, paaligger det, efter de af Amtsforvalter
forfattede Lister over Hartkornet, at besørge de arbei
pligtige Bønder tilsagte, og at tilholde dem forsvarlig
at udføre det paalagte Arbeide (§. 13, 44, 47, 68-7

Mindre Landeveie kaldes de, som ikkun føre
Kiøbsted til Kiøbsted, eller til almindelige Færge- og L
desteder, eller og tiene en heel Landstrækning som Vei
nogen betydelig Kiøbsted. §. 1. Disse Veie skal i A
mindelighed ikke være Chausseer i), behøve ei heller at
anlægges til større end 12 til 14 Alens Brede, foru-
den Grøfterne, der efter Veiforordningen skal være af 3
Alens Brede i det mindste, men efter Hegnsforordningen
af 29 Oct. 1794 §. 14 3½ Al. k). Med deres Grund-
forbedring skal det i øvrigt beroe, saalænge Hoved-
Landeveiene ikke ere istandsatte, og dertil dog contri-
bue-

h) Forordn. §. 13. Regl. 4 Apr. 1809.
i) §. 6. k) §. 8 og 9.

leres det høieste som i 29de § er fastsat, med mindre
re end ¾ Dele af Vei-Interessenterne derom blive
ige l). Forslaget til saadanne Veies Anlæg af nye
er Forandring, naar fornødent giøres, tilkommer
heller Veibetienterne, men Amtmændene. Dette
aa nu skee til Rentekammeret, uden hvis Bifald in-
t saadant nyt Veianlæg maa begyndes. Men naar
i Anlægget bifaldes, er Vedkommende givet Haab
n, at Arbeidets Udførelse skal, om de forlange det,
ive Veibetienterne overdraget m). Hvor ingen Vei-
tiente ansættes, der paaligger det Amtmændene, og
ader dem Herredsfogder eller Birkedommere, Sog-
sfogder og største Lodseiere i Sognene, hver for sit
edkommende, ene at fordele Arbeidet, og paasee
mme forsvarligen udført. (§. 68 til 71 jf. Rescr. 12
an. 1775 samt Circul. 11 Nov. 1786 og 14 Aug.
790. See og Cancelliskr. 19 Febr. 1791). Til
Raaden, som disse Veie bør opfyldes og vedligehol-
es paa, give Forordningens §. 58 til 62 Anviisning.

Om de mindre Landeveies Grundforbedring i Kiø-
enhavns, Friderichsborg og Sorøe Amter (efter den
y Amtsinddeling) er, som forhen er meldt, udkommen
i Placat under 4 Apr. 1800. Efter denne Placats
6 kan Arbeidet in natura ikkun paalægges de con-
ibuerende Hartkorns-Brugere, som ere Veien ind-
len Frastand af 1¾ Miil i lige Linie nærliggende;
længere Fraliggende, saavelsom Brugerne af pri-
legeret Hartkorn, bidrage med Penge.

Angaaende en Veikasses Indretning for hver af
ssnævnte Amtmandskaber, til hvilken disse Pengebi-
ag skal udredes, og deraf bestrides saavel Broers og

l) §. 37. m) Forordn. §. 13.

Steenkisters Anlæg og Vedligeholdelse, som og overhovedet alt det Arbeide, der udkræver øvede Folk, samt Godtgiørelser for de ved Veiarbeide beskadigede Grunde, saavelsom om aarlige Forslag af Amtmanden til Arbeidet og Overslags Indsendelse over de formeentlig medgaaende Udgifter, see bemeldte Placats §§. 6, 8 og 9.

Alle øvrige Veie, saasom de, der føre til Kirke, Ting, Mølle ꝛc., kaldes Biveie n). Disse behøve ikkun en Brede af 8 Alne, med mindre de ere indgrøftede, da de i det mindste skulle være 10 Al. brede, foruden Grøfterne o), Veiene til og fra enkelte Gaarde undtagne. Om begge Slags Veie, saavel de mindre Landeveie som Biveiene, hedder det i Forordningens 25de §, at deres Istandsættelse og Vedligeholdelse paaligger dem, som have Nytten deraf, og for hvis Skyld de ere til. Dette er uden Tvivl at forstaae i Overeensstemmelse med den ikke ophævede Kongelige Resolution af 30 Nov. 1785, (jf. Gen. Veie Com. Skr. 26 Jan. 1787) hvorefter de mindre Landeveie, som føre fra Kiøbsted til Kiøbsted, eller som de der kaldes, Kiøbstedveie, skal vedligeholdes af det Amt, hvorigiennem de løbe, saavidt dets Grund strækker sig; Tingveie paa samme Maade af det Herred eller Birk, for hvilket Tingstedet er indrettet, for saavidt de ikke indtræffe paa Hoved-Landeveiene eller Kiøbstedveiene; Sogne- ɔ: Kirkeveiene, ligeledes af det hele Sogn; Mølleveie og Veie til almindelige Tørvemoser af det Distrikts Beboere, som søge Møllen eller bruge Tørvemosen; Byveie og Veie til og fra enkelte Gaarde af vedkommende By- eller Gaardbeboere; hvorhos det dog blev overladt General-Vei-

com-

n) §. 1. o) §. 8.

ommissionen, naar i enkelte Tilfælde Afvigelse fra
isse Regler synes billig, derom at giøre Kongen Fore-
illing. Ogsaa er det i Veiforordningens 36te § fast-
it, at, naar det Tilfælde indtræffer, at mindre Lande-
ties første Istandsættelse overgaaer de dertil pligtige
nteressenteres Kræfter, skal, efter General-Veicom-
issionens, nu Rentekammerets Bestemmelse, paa
esangaaende fra vedkommende Øvrigheder indkomne
orslag, det ene Sogn komme Naboesognet, Amtet
erredet, og Stiftet Amtet til Hielp p). Af de
ende første Udtryk, jevnførte med §. 38, sees, at
et samme ligeledes gielder om Biveiene. Biveiene
unne, bør endog undertiden, ved Udskiftningen for-
egges; Landeveiene ikke q).

Til Vedligeholdelse tildeles, ligesom forhen i
Henseende til de nye anlagte Hovedlandeveie er anmær-
et, saavel af de gamle Hoved-Landeveie som af de min-
re Landeveie, efterat samme forud ere opmaalte og
ærerede, først hvert Sogn, og derefter enhver Ved-
ommende, de Hartkorns Brugere nemlig, som ikke
oe længere end 2 Mile fra Veien, saa nær som mue-
gt ved sit Hiem sit bestemte Stykke, de øvrige til
Vedligeholdelsen pligtige bidrage med Penge, med
indre de fraliggende Bønder hellere vil giøre Ar-
eidet end betale r). Denne Inddeling paaligger det
edkommende Herreds- og Birkebetiente, hver i sit Di-
strict,

p) See ogsaa Pl. af 4 Apr. 1800 §. 11, samt dens for-
hen paaberaabte §. 6, 12 og 13.

q) Forordn. 13 Dec. 1793 §. 12. og 29 Oct. 1794 §. 8.

r) §. 38. Pl. 4 Apr. 1800 §. 12. jf. Kgl. Resol. af 16
Jan. i Canc.-Circ. af 31 Jan. 1801 og Cancellie-Br.
7 Nov. 1801 samt Pl. 6 Jan. 180[illegible].

strict, at besørge (Canc. Circ. 14 Aug. 1790 og 31 Januar 1801 jf. Canc. Circ. 8 Dec, 1781). De Lodseiere, som, efter betimelig Indkaldelse af Herredsfogden, ikke møde for at give den i saa Henseende fornødne Oplysning, er Amtmanden efter Pl. af 3 Febr. 1792 bemyndiget til at mulctere. Landeveis-Broernes Vedligeholdelse skeer paa hele Amtets Bekostning s). Adskillige Steder paa de gamle og mindre Landeveie tilhøre Broerne Privatfolk, som for egen Regning have besørget dem lagte og vedligeholde dem, hvorimod de ere berettigede til deels at hæve saa kaldet Brokorn af de omboende, deels til Bropenge af dem som til Vogne eller Hest passere Broerne, i Følge særdeles dem herpaa meddeelte Bevillinger. See, iblandt andet, Bev. 7 Jan. 1785, 24 Jun. 1786, 6 Jul. 1787, 21 Mart. 1806 og mange flere. See og dette Skrifts 1ste D. S. 401 og i Særdeleshed den der paaberaabte Amtmændene ved Canc. Circ. af 16 Jul. 1791 meddeelte Kongelige Resolution, hvorefter Broerne for Eftertiden skal søges vedligeholdte ved Bompenge af de Reisende, uden videre Byrde for Amterne. Imidlertid meddeles dog saadanne Privilegier paa Bom- eller Bropenges Oppebørsel ikkun med den Indskrænkning, at de ophæves, naar Forandring i Veienes Gang i sin Tid udfordrer det. Paa Biveie maae Vedkommende selv i Almindelighed vedligeholde Broerne, og dertil tilstaaes ikke Oppebørsel af Bropenge. S. Vei-Com. Skr. 29 Mai 1798.

Om Dagarbeidets Bestemmelse og Anslag til Værdi i Penge see Forordningens §§. 28, 29 og 46.

§. 248.

s) §. 43. Pl. 4 Apr. 1800 §. 8. jf. S. V. C. Skr. 20 Jun. 1795.

§. 248.

Efter saaledes at have handlet om, hvem det i Almindelighed paaligger at anlægge og vedligeholde Veiene, kommer jeg nu til at berøre adskillige de Veiene paagrændsende Jorders Eiere og Brugere og andre Landmænd med Hensyn til samme paalagte Forbindtligheder, saavelsom hvad i øvrigt angaaende Veienes Anlæg og Vedligeholdelse, og ellers til de Reisendes Beqvemmelighed og Sikkerhed, som til et godt Veipolitie henhørende, er foreskrevet, for saavidt saadant Almindelighed kan være Landmænd vedkommende.

1) Enhver Veien tilgrændsende Jordeier er pligtig at bidrage til at befordre Vandets Afløb fra Veien. Ligeledes ere de længere fraliggende Jorders Eiere pligtige til, imod billig Godtgiørelse, at imodtage og til videre Afløb befordre det dem fra Veiene tilflydende Vand, hvormed skal forholdes efter Forordningen af 25 Jun. 1790 t). Dette er uden Tvivl at forstaae saavel om Biveie som om Landeveie. Dog, om nogen saadan Bivei tilstødende Jords Eier ingen Nytte havde af Veien, kunde Godtgiørelse for Vandets Paaløb neppe nægtes ham u).

2) Hvorledes Broerne saavel paa de større som paa de mindre Veie bør være indrettede, viser Forordningens § 11. Naar en Broreparation paa de gamle eller mindre Landeveie, hvis Bekostning bliver at ligne paa Amtet, kan beløbe til 10 Rdlr. eller derover, foranstaltes Arbeidet liciteret; men naar Summen er ringere, kan Arbeidet foretages efter Overslaget, hvis samme

t) F. 13 Dec. 1793 §. 10. u) §. 17.

me af vedkommende Gods- og Jordeiere i Amtet er bifaldt. For saadanne Licitationers Holdelse tilkommer Rettens Betiente ingen Betaling. For. 5 Apr. 1793 § Kap. 3 §. 2 jf. Cancelliskr. 28 Febr. 1795. Naar Arbeidet er fuldført, skal derover tages Synsforretning.

3) Til nye Veies Anlæg og de gamles Udvidelse til den i Forordningen fastsatte Brede er enhver tilgrændsende Jords Eier og Bruger pligtig at afgive den fornødne Grund, dog ikke uden billig Godtgiørelse efter lovlig Taxation, med mindre forstaaer det sig, han forud uretteligen havde fratage Veien det Stykke, som han nu igien maatte udlægge v). Godtgiørelsen udredes for Hovedlandeveiene af den almindelige Veikasse, for de mindre Landeveie af Amtet eller Stiftet, hvori Veien ligger w). (Dette er uden Tvivl at forstaae, saafremt Stiftet enten efter en vedtagen gammel Vei-Inddeling eller Veicommissionens Bestemmelse bør til Veies Anlæg og Vedligeholdelse komme Amtet til Hielp). For Biveiene bør uden Tvivl Godtgierelsen udredes af dem, til hvis Brug Veien er anlagt. Om den befalede fornødne Rigtigheds Holdelse over Veienes

eens

v) §. 14. jf. Rentek. Skr. 15 Aug. 1795, Kgl. Resol. 30 Jul. 1800, bekiendtgiort ved Pl. af 6 Aug. s. A. Pl. 9 Apr. 1804, Kongel. Resol. af 12 Aug. 1809, bekiendtgiort ved Rentek. Circul. af 24de s. M. og A. Se og Rentek. Skr. 4 Jul. 1801. Ogsaa for Tab af vorigt Hegn kan Godtgiørelse efter Omstændighederne og Billighed finde Sted. Veiforordn. §. 12.

w) Jevnf. Pl. af 4 Apr. 1800 §. 8.

eengang fastsatte Brede samt Aflednings Grøfternes Længde og Brede, see Forordn. 15de §.

t) Til nye Landeveies Anlæg saavelsom til Landeveienes Vedligeholdelse ere ligeledes Eierne og Brugerne af de Jorder, fra hvilke de til Veien fornødne Materialier af Steen, Gruus, Jord og Sand nærmest ere at faae, pligtige at tilstæde saadanne Materialiers Opgravning uden Betaling; dog nyde de billig Godtgiørelse efter lovlig Taxation for den Skade, som ved Gruusgravning og Kiørsel formedelst Veiarbeidet tilføies deres Marker. Hvo, som under Veiarbeidet samler Steen og Gruus i Nærheden af det Sted, hvor samme foretages, for at sælge samme til de længere fraliggende Arbeidspligtige, tilpligtes uden Betaling at levere ligesaa meget Steen og Gruus til Veien, som han har solgt x). Det samme gielder om, de fornødne Materialiers Afgivelse til Biveiene, dog med den Forskiel, at Forpligtelsen ikkun strækker sig til dem, som ere forbundne at bidrage til Veiens Vedligeholdelse, og at samtlige i Veien Interesserende bør udrede Godtgiørelsen y). Om Godtgiørelsen for Skades Tagelse ved Gruusgravning m. m. til Landeveiene gielder derimod det samme, som om Godtgiørelsen for Jords Afgivelse nys blev anmærket, nemlig at den for Hoved-Landeveiene udre-

x) Forordningens §. 16, hvor ogsaa det vderligere Foreskrevne om Taxationen og Godtgiørelsens Bestemmelse kan eftersees, og Pl. 6 Aug. 1800 §. 2.

y) §. 17.

udredes af den almindelige Veikasse, og for de mindre Landeveie af Amtet eller Stiftet z).

5) Gangsti til Skolen maa ei alene ingen Mand formene anden Mands Børn over sin Mark, naar den dertil er beleiligst, men han er endog i saa Fald pligtig at holde de fornødne Stenter og Gangbroer saavelsom Grøfter vedlige, saaledes at Børnene til alle Aarets Tider, uden Hinder og Fare, kunne søge Skolen. I Tilfælde af Tvistighed er det overdraget Amtmanden, ved Kiendelse at afgiøre, hvor Gangveien for Børnene skal anlægges æ).

6) Om de nær Landeveiene staaende Træers Bortfhuggelse, naar samme løbe igiennem Skovene, om Milepæle paa samme, om Veivisseres Oprettelse, hvor flere Veie mødes, om de fornødne Mærker til at vise Veiens Gang, naar denne, som Tilfældet kan være med dybe Sandveie og paa Hederne, er ukiendelig, om de igiennem Vaad løbende Veies Betegnelse ved høie Pæle eller Stene, og om Landeveienes Beplantning med Træer see Forordningens §. 19=23, samt §. 7 og 88.

7) Enhver arbeidsfør Huusmand og Inderste er pligtig at giøre en Gangdag om Aaret til Veiarbeide ö); dette er ikkun at forstaae til de nye Landeveies Anlæg: men de Huusmænd, som have

z) §. 16. jevnf. Pl. af 4 Apr. § 8.

æ) For. §. 18. Pl. 4 Apr. 1800 §. 7.

ö) §. 31. jf. Pl. 4 Apr. 1800 §. 7. Pl. 19 Nov. 1802, Cancelliesk. 19 Mart. 1803. See og Cancelliesk. 16 Febr. 1799 og 5 Febr. 1801.

have Hartkorn, kan det ikkun paalægges, enten at giøre Gangdag, eller for deres Hartkorn at bidrage med Penge eller Arbeide efter Veiforordningens almindelige Bestemmelser. Cancellifkr. 24 Apr. 1802, Rentek. Skr. af 20 Febr. og 3 Jul. 1802 og Kgl. Resol. 13 Aug. s. A.; dog ansees Parcellister paa fri Hovedgaards Taxt efter en Cancelliskrivelse af 23 Dec. 1802 frie for at forrette Veiarbeide in natura, omendskiønt de ikke eie over 1 Tønde Hartkorn. jf. G. V. C. Skr. 12 Oct. 1799. Ligesom i øvrigt Parcellister saavel paa Hovedgaardstaxt som Bøndergods paalægges Arbeide til Landeveiene eller Bidrag i Penge for samme, efter de i Veiforordningen §. 29 og 30 bestemte Regler, efter enhvers Hartkorn, saa maa og den Parcellist, som har saa lidet Hartkorn, at ham efter §. 29 ikke kan tilkomme for samme at giøre en Gangdags Arbeide, dog i Følge §. 32 giøre Gangdag som Huusmand. Gen. Vei-Com. Circ. Skr. 1 Dec. 1804.

8) Intet Arbeide paa Landeveiene maa foretages uden vedkommende Opsynsmands Nærværelse eller efter hans Anviisning. Alt paa anden Maade foretaget Arbeide er den, som har giort det, ei alene pligtig at omgiøre, naar det befindes uforsvarligt, og maa desforuden bøde, om han er af Bondestand, 1 til 4 Rdlr., og, om han er uden for Bondestand, 5 til 10 Rdlr.; men, om endog Arbeidet er upaaklageligt, kommer det ham dog ikke til Afgang i det ham paaliggende

Veiarbeide a). Saa kaldet Flengs- eller Fæl-
lesarbeide maa i Almindelighed ikke finde
Sted; men Hver tildeles sit bestemte Arbeide,
og i øvrigt skal Inddelingen hertil skee sogne-
vis, dog saa at hvert Godses Anpart i So-
nene lægges for sig selv, for at lette Jordegods-
godseierne det dem paaliggende Opsyn. §. 45,
46, 48 og 71. Til at besørge smaae Repara-
tioner, saasom at skaffe Vandet sit Afløb igien-
nem Grøfterne samt fylde Huller og Spor, be-
faler For. §. 57, at Huusmænd paa Hove-
Landeveiene skal ansættes paa hver halve Mi-
eller paa kortere Afstand.

9) Til Arbeidet maa Enhver selv medføre de fornødn-
Redskaber, for saavidt disse ere saadanne, som
Bønderne selv behøve til deres Avlings Drift
og derfor sædvanligen have; de øvrige fornødn-
Redskaber anskaffes for Amtets Regning b).
Naar de af Amtets Beboere, som boe længer
end 2 Mile, eller $1\frac{3}{4}$ Miil i lige Linie, fr-
Veien, hellere vil forrette Arbeidet selv, en-
bidrage dertil med Penge, skal der sørges fo-
at de, imod billig Betaling, kan af de næ-
mest Landeveien liggende Byer nyde Græ-
ning til deres Heste og Huusly for de Folk
der forrette Arbeidet. §. 31.

10) Alt det Arbeide, som udfordrer oplærte og øve-
Folk, bør skee for Penge, og Udgiften dert-
lignes paa Hartkornet. §. 40. Ogsaa tillad-
§. 41 at Veiarbeide maa besørges ved Entr-
pren-

a) Forordn. §. 44. b) §. 49 og 50.

preneurs, naar Vedkommende, som skulde forrette Arbeidet, ønske det.

1) Naar Militaire blive commanderede til Landeveisarbeide, ere Beboerne i de Byer og Gaarde, som ligge de Veistrækninger, hvorpaa arbeides, nærmest, pligtige at skaffe dem Qvarteer, ligesom og, naar ikke Marqvetentere for dem ansættes, fornøden Forplegning, hver Huusvært for de hos ham Indqvarterede; dog dette sidste ikke uden for billig Betaling, som Amtmanden fastsætter. I øvrigt er Rentekamneret i slige Tilfælde bemyndiget til at meddele saa mange Huuseiere eller Værter paa Landet, som fornødent eragtes, Tilladelse til at forsyne Veibetienterne og Arbeiderne med de fornødne Levnetsmidler, saalænge Arbeidet vedvarer c). Naar ingen Marqvetentere ansættes, skal, i Følge Kongel. Resol. af 13 Jan. 1806 og 7 Febr. 1810, med det til Veiarbeide commanderede Mandskabs Forplegning hos Huusværterne forholdes efter Inqvarterings Forordningen af 9 Mai 1806.

12) Naar dyb Snee falder, skal de efter en særskilt Inddeling dertil henlagte Landeveien paagrændsende eller samme indtil en Frastand af $\frac{1}{2}$ Miil nærboende Gaard- og Huusbeboere, uden Forskiel af Jurisdiction, og hvad enten det Hartkorn, de eie, eller bruge, er privilegeret eller uprivilegeret, strax samme Dag, eller i det seneste Dagen efter, paa Tilsigelse af vedkommende Opsynsmand, nemlig Sognefogden eller Oldermanden

c) For. §. 63.

manden i den Bye, hvorigiennem Landeveien løber, som strax, uden at oppebie Øvrighedens Befaling, skal foranstalte det fornødne, ved Sneepløining eller Skufning jevne Veien d). Inddelingen skal skee efter hele og halve Gaarde, og Huusbeboere forrette halvt Arbeide imod Beboere af halve Gaarde e). I overordentlige Tilfælde, saasom naar Storm og Sneefog giør det umueligt i adskillige Dage at arbeide paa Veien, skal endog de Veien indtil en Frastand af en Miil Nærboende komme til Hielp f). Hvor ingen Broer ere lagte over Vandløbene paa Landeveiene, skal disse opises til en bred Vogns Brede, indtil Isen bærer, saa at de Reisende kunne kiøre derover. Ved indfaldende Tøeveir maa Isen igien borttages, og Grøfterne renses g). Hvor det behøves, skal fra hvert Sogn afgives en Mand til at gaae Sognefogden tilhaande med at bringe Efterretninger til Herredsfogden eller Birkedommeren, og modtage dennes Befalinger. Ligesom og Herredsfogden eller Birkedommeren i samme Henseende tilstaaes et dagligt ridende Bud imellem ham og Amtmanden, hvem saavelsom alle øvrige, der have Opsyn med Sneekastningen, ligeledes tilstaaes fri Befordring h). Om Arbeidsmaaden ved

d) F. 13 Dec. 1793 §. 64. og Reglement af 20 Dec. 1799 §. 1, 2, 3, 4, 6 og 13, samt Cancelliskr. 8 Dec. 1804, see 1ste D. §. 108 S. 492.

e) Reglem. §. 5. f) Reglem. §. 5.

g) F. 13 Dec. 1794 §. 64. jf. Reglem. §. 10 og 11.

h) Reglem. §. 13.

ved denne Sneekastning, dertil fornødne Sneeploves Anskaffelse, samt Opsynet med Arbeidet, see i øvrigt bemeldte Reglements Afdel. B. og C.

3) To Gange om Aaret, nemlig tidlig paa Foraaret og sildig i Efteraaret, skal Veiene synes, for at bestemme, hvad Istandsættelse de behøve; men det fuldførte Arbeide skal synes om Sommeren i).

4) Til Fares og anden Ubehageligheds Afværgelse for Reisende maae Skydebaner og Fuglestænger, Bistader, Reebslagerbaner og Natførerpladser ikke taales uden i en vis Frastand fra Landeveiene; ei heller nye Veirmøller samme nærmere end 50 Al. opbygges k).

5) De nye anlagte Hoved-Landeveie tilhører 1 Alens Brede af Jordsmonnet paa hver Side af Veiens Grøfter. Af dette Stykke maae derfor de tilgrændsende Grundeiere ikke benytte sig til derpaa at opføre Bygning eller andet l).

6) Indhegninger om de Hoved-Landeveien tilgrændsende Marker maae ikke være over 2½ til 3 Al. høie over Veiens Jordskorpe, §. 77. Vil Nogen have bedre Hegn for sin Lod end det Veigrøften giver, maa han selv forskaffe sig samme. jf. Rentek. Skr. 10 Oct. 1795.

7) Paa Landeveiene maae ingen Lede eller Rækværker, ei heller Hyrdehyttar sættes, undtagen ved begge Ender af en Landsbye m).

 18) He-

i) F. 13 Dec. 1793 §. 65. jf. §. 67.

k) §. 75. jf. Cancellisk. 4 Apr. 1807.

l) §. 76. jf. Gen. Vei-Com. Circul. 19 Aug. 1796.

m) §. 84.

18) Heste eller andre Kreature, som styrte paa Veien, er det Besidderens Pligt af den Veien tilstøden-de Grund at besørge nedgravne 2 Alen dybt, og i det mindste 50 Al. fra Vejen n).

19) Hvorledes Kiørende, som mødes paa Landeveien bør vige hinanden, hvorledes i sær bør vige for Posten og Postillioner, naar disse blæse i Post-horn, og at Ridende ikke maae betiene sig af de nogle Steder paa Hoved-Landeveiene imellem Træerne og Grøfterne værende Fodstier, der-om see §. 88 og 89.

20) Endskiønt Vognhiul med smalle Hiulfelger og Søm med høie Hoveder endnu ikke ere forbudne, saa advares dog Enhver i §. 94 om, at de om nogle Aar, som skadelige for Veiene, turde bli-ve det, paa det at de efterhaanden selv maatte afskaffe dem, ligesom og for alle de Vogne, der befindes at have andre Søm i Hiulene, end forsænkede i Skinnerne og med flade Hoveder, maae, efter Pl. af 17 Apr. 1804, paa de nye Landeveie erlægges dobbelte Bompenge.

21) Endelig befaler For. §. 73, at til enhver Poststa-tion og Skiftested skal indrettes en Bog, som skal forevises enhver Reisende, for deri at an-mærke, om de have fundet noget at klage over Veiene. Denne Bog skal vedkommende Herreds-foged eller Birkedommer i det mindste 4 Gange om Aaret eftersee og derom giøre Indberetning til Amtmanden. jf. Gen. Vei-Com. Circul. 2 Mai 1794 og Canc. Circul. 3 Jan. 1795.

§. 249.

n) §. 86. jf. For. 31 Jan. 1794 og Canc. Circul. 9 Aug. 1800.

§. 249.

For Overtrædelse eller Forsømmelse af de Land-erne med Hensyn til Veiene paaliggende Pligter, saa-lsom for andre imod godt Veipolitie stridende Hand-nger, har Veiforordningen fastsat følgende Straffe:

) Dersom Nogen efterlader at forrette Arbeidet paa en vis ham til Vedligeholdelse eller Istandsættelse tildeelt Veipart, saa skal samme strax af Øvrigheden besørges forfærdiget ved andre paa hans Bekostning, og den Forsømmelige desuden bøde ligesaa meget, som det hele Arbeide har kostet. Men, dersom det medfører Vanskelighed at faae leiede Folk dertil, saa er Amtmanden eller Øvrigheden (Grever og Baroner i deres Lehne og Magistraten i Kiøbstederne) bemyndiget til, ved Udpantning af 2 Mk. daglig, som hver ottende Dag fordobbles, at tvinge den Forsømmelige til at besørge det ham paaliggende Arbeide iværksat o). Endskiønt den anførte §. 33 af Veiforordningen vel egentlig ikkun angaaer Arbeidet ved Anlæg af de nye Hovedlandeveie, saa tilkommer dog, efter For. 4 Mart. 1690 og Rescr. af 12 Jan. 1775 samt 18 Oct. 1786 saavelsom Pl. af 4 Apr. 1800 §. 10, Amtmændene samme Ret til ved Udpantning at tvinge de efterladne til det forsømte Arbeide paa de gamle og mindre Landeveie. See og Cancelliskr. 9 Apr. 1791.

ı) Er derimod ikke Spørgsmaal om et vist tildeelt Veistykkes Istandsættelse, men om Udeblivelse fra til-

o) Forordn. §. 33. jf. Kgl. Resol. 18 Oct. 1786 i Gen. Vei Com. Skr. af 28de s. M. og A.

sagt Spænd- og Gangdags Arbeide til Veiene i Almindelighed, saa maae, naar et heelt Sogns Beboere uden lovligt Forfald udeblive, disse tilsammen, om Sognet er mindre end 100 Tønder Hartkorn, bøde 5 Rdr., og om det er mere 10 Rdr. for hver Dag, de efterlade at efterkomme denne Pligt. Enkelte Udeblivende maae, foruden at betale det for deres Regning giorte Arbeide, bøde for en forsømt Spænddag 48 Sk. og for en Gangdag 16 Sk. Dersom de Skyldige ere Fæstebønder, maa Jorddrotten udrede Mulcten, imod Regres til disse, saafremt han behørigen har ladet dem tilsige p). For Udeblivelse ved Sneekastning bødes dobbelt, og Bøderne inddrives uden Ophold q). Den Sognefoged eller Opsynsmand, som efterlader de ham i Henseende til Sneekastningen paaliggende Pligter, mulcteres paa 1 til 2 Rdr. dagligen.

3) Hvo, som sender uduelige Folk til Arbeidet, eller møder, enten uden Redskaber, eller med ubrugbare Redskaber, eller med Vogne, som ikke kunne indtage det af General-Veicommissionen foreskrevne Maal, ansees, som han var aldeles udebleven, og mulcteres altsaa efter §. 33, som ovenmeldt, paa 48 Sk., om det er en Spænddag, og 16 Sk., om det er en Gangdag, han har været tilsagt at forrette r).

4) Hvo, som pløier eller graver Veiens Grøftkant nærmere, end i Frastand af 1 Alen, skal, efter Om-

p) Forordn. §. 33. Pl. af 4 Apr. 1800 §. 10.
q) Reglem. 20 Dec. 1799 §. 14.
r) Forordn. §. 50 og 51. Reglem. §. 14.

Omstændighederne og Sagens Beskaffenhed, bøde fra 1 til 5 Rdr., og desuden, ifald Grøften er bleven beskadiget, paa egen Bekostning sætte den igien i Stand. Den, som overpløier mindre uindgrøftede Veie, skal bøde fra 2 Mk. til 1 Rdr. s).

5) Den, som i Veienes Grøfter eller deres Kanter graver Leer, Sand eller andet saadant, skal bøde fra ½ til 1 Rdr.; og kan den Skyldige ikke opdages, maa det Beskadigede istandsættes paa Sognets Bekostning. Samme Straf ere ogsaa de undergivne, som ved Siden af uindgrøftede Veie enten skiære Tørv eller grave Sand og Leer nærmere end 8 Alen fra Veien t).

6) Hvo, som egenraadigen anlægger Overkiørseler fra Veien til sin Jord, eller igiennem dens tørre Grøfter, maa bøde fra 1 til 5 Rdr., og erstatte Skaden u).

7) Hvo, som egenraadigen foretager nogen Forandring paa Veiene, Grøfterne ꝛc., skal ligeledes bøde fra 1 til 5 Rdr., og sætte det Forandrede i den forrige Stand v).

8) Hvo, som henlægger eller lader henstaae noget paa Veien, som kan forhindre Færselen eller giøre den farlig eller vanskelig, eller leder Pølevand paa Veien eller i dens Grøfter, skal bøde fra ½ til 2 Rdr., og strax bortskaffe det Henlagte, hvilket ellers skeer paa hans Bekostning. Den, som opdager sligt, og bringer det til Opsyns-

s) Forordn. §. 78. t) §. 79. u) §. 80.
v) §. 81. jf. G. V. C. Skr. 19 Aug. 1796.

manden over Veien, nyder den halve Deel af Mulkten w).

9) Hvo, som tøirer Kreature paa Veien eller i dens Grøfter, skal bøde 2 Mk. for Stykket x). For løsgaaende Kreature, som optages paa Veiene, maae Eierne betale visse i samme § for hvert Slags Kreature især bestemte Optagelsespenge, foruden Skadens Erstatning, og en ligeledes der bestemt Godtgiørelse for Kreaturets Føde og Oppasning, indtil det indløses. Dersom Eieren ikke inden 3 til 4 Dage lader Kreaturet afhente, betaler Optagelsespengene og stiller Sikkerhed for det Beskadigedes Istandsættelse, maa Kreaturet, efter 8 Dages Varsel ved Kirkestevne, bortsælges. For uringede eller ikke tilstrækkeligen ringede Sviin, som findes paa Veiene, skal i Særdeleshed bødes 2 Mk. for Stykket. Er det ikke mueligt at optage Svinene, er det endog Opsynsmanden over Veien paalagt at skyde dem ihiel, og Eieren skal desuden betale Mulcten.

Anm. Uagtet Forordningen af 29 Oct. 1794 i dens Indledning ophæver alt det, som om Fredning, Fæes Indtagning og Løsning m. v. i Loven og senere Anordninger er bestemt, saa maa dog uden Tvivl, da sidstmeldte Forordning ikke bestemmer Optagelsespenge for de Kreature, som paa Veiene optages, eller Straf for dem, som der tøire deres Kreature, det som herom efter Veiforordningen er anført endnu antages som giel-

w) Forordn. §. 82. x) §. 85.

gieldende; jf. For. 29 Oct. 1794 §. 32, 33 samt 37 og 45.

10) Den, som ikke, saaledes som i Forordningens 86de § er befalet y), nedgraver det døde Kreatur, som findes paa det hans Grund tilstødende Veistykke, eller paa hans egen Grund ved Siden af Veien, men lader det ligge længere end 24 Timer, skal bøde 48 Sk., hvilken Mulct fordobbles for hver Dag, han lader det blive liggende z).

11) Hvo, som ikke bortskaffer de Veien for nær staaende Træer eller overhængende Grene og levende Gierder, naar han i Forveien betimeligen er bleven advaret om, i rette Tid at fælde eller flytte samme, skal, naar han ikke inden 10 Dage, efterat han derom er advaret af Sognefogden, efterkommer saadant, bøde 2 Mk. æ).

12) For modvillig Beskadigelse af Milepæle, Træer, Broer eller andet til Veien henhørende fastsætter Forordningens 92de § for første Gang begaaet Forseelse en Mulct af 2 til 10 Rdr., anden Gang dobbelt, tredie Gang 3 Maaneders Arbeide i Forbedringshuset. For Underofficerer og Gemene af de Militaire og for Børn fastsættes korporlig Straf.

Borttagelse af Træer, Rækværker eller andet Veien tilhørende, eller af de til dens Brug sammenbragte Materialier, straffes efter samme §. 92 og følgende §. 93 som andet Tyveri ö).

Den

y) See den foregaaende §. 216.

z) Jf. Forordn. af 11 Sept. 1739 og 31 Jan. 1794.

æ) Forordn. §. 91.

ö) Jevnf. Pl. 5 Jun. 1782.

Den, som beviisligen angiver Nogen, der saaledes modvilligen har beskadiget eller bestiaalet Veien, loves en Belønning af 1 til 10 Rdr. §. 92, jf. Pl. 22 Jan. 1781.

Anm. Angaaende Straf for utilladelig Kiørsel og andre Uordener paa Veiene paa Kiøbenhavns Grund see Pl. 16 Febr. 1780, og om Straf for Gruusgravning paa Valby Bakke Pl. 8 Mart. 1785, og for utilladelig Kiørsel i Fridgrichsberg Allee Pl. 28 Apr. 1781 og 30 Oct. 1787.

§. 250.

Som Veivæsenets Bestyrelse i Almindelighed (som allerede forhen er anmærket) er Rentekammeret overdraget, og dette Collegiums Befalinger, for saavidt de nye Landeveies Anlæg, de allerede anlagtes Istandsættelse og Tilsynet med Landeveiene i Almindelighed angaaer, udføres af det samme umiddelbar underordnede Veicorps, saa ere ogsaa Stiftamtmænd, Amtmænd og andre ringere Embedsmænd, i alt hvad Veivæsenet angaaer, bemeldte Kammer underordnede, og det er saaledes Amtmænds, Herredsfogders samt Sognefogders og største Lodseieres og de ved Landeveiene ansatte særdeles Opsynsmænds Pligt, hver i sin Embeds Cirkel, at paasee Forordningens Overholdelse, og at efterkomme hvad hver af dem især med Hensyn til Veiene er paalagt; hvorom jeg allerede i den første Deel af dette Skrift har havt Leilighed til at handle a).

Anm.

a) Forordn. af 13 Dec. 1793 Kap. 4. jf. Rescr. 6 Apr. 1770 og 12 Jan. 1775 §. 7 samt Cancellisk. 9 Mai 1795.

Anm. For Friderichsborg Amt er ved Rescr. af 29 Mai 1801 en egen Betient ansat til at have Opsyn med Veivæsenet, under Navn af Vei-Fiskal. Hans Pligt er det egentlig at iagttage hvad Veiforordningen §. 69 og 71 paalægger Herredsfogderne og største Lodseiere, samt at paatale Forsømmelser og Uordener ved Veiarbeidet, og inddrive Mulcterne. Paa Kiøbenhavns Amt, hvor en lignende Indretning ved Rescr. af 17 Oct. 1800 var indført, er Opsynet med Veipolitiet nu overdraget den for dette Amt beskikkede Politimester. Rescr. 5 Jul. 1805.

Alle Sager, som angaae Forseelser imod Veiforordningen, skal efter Forordningens §. 96 behandles som Politisager. See og §. 70. Imidlertid skal dog, efter samme Fororduings §. 34, de Tvistigheder, som opstaae imellem dem, som ere lodtagne i Veiarbeide, angaaende hvem af dem denne Pligt paaligger, afhandles ved Giæsteret. (jf. Cancelliskr. af 24 Oct. 1795 og 13 Aug. 1796).

Naar der saaledes opkommer Tvistighed imellem flere i Veiarbeide Lodtagne om, hvem af dem det tilkom at forrette et Veiarbeide, som befindes forsømt, saa byder nysmeldte §. 34, at den, som taber i første Instants, skal strax forrette Arbeidet, imod Regres til Modparten, ifald han vil paaanke Sagen for Overretten, og denne der maatte blive den Tabende. Ja, er Veiarbeidets hastige Fuldførelse magtpaaliggende, vil endog Forordningen, at Arbeidet, endog uden at oppebie Underrettens Dom, strax enten

skal

skal deles imellem Parterne, imod Regres for den Vindende til den Tabende, eller og foranstaltes iværksat for Penge, for den Tabendes Regning. I Tilfælde at Nogen efterlader at forrette Arbeidet paa dem ham tildeelte Veipart, og det medfører Vanskelighed at erholde Arbeidet forrettet ved leiede Folk, er endog, som forhen anmærket, Amtmanden bemyndiget til ved Udpantning af 2 Mark daglig i Bøder, som hver 8de Dag fordobles, at tvinge Vedkommende til det dem paaliggende Arbeide. For. §. 33. For. 4 Mart. 1690, Pl. 4 Apr. 1800 §. 101 Rescr. 12 Jan. 177[illegible] og 18 Oct. 1786 samt Cancellisfr. 9 Apr. 1791. Skolestiernes Gang er ogsaa Amtmanden bemyndiget til ved Kiendelse at bestemme. Veiforordn. §. 18.

Af de Bøder, som Nogen i Følge denne Forordning tildømmes at betale, tilfalder den halve Deel Angiveren, og den anden halve Deel Veikassen b). Dog kunne Veibetiente, som anmelde Forseelser imod Veiforordningen, ikke ansees som Angivere. Pl. 24 Jun. 1808. jf. Cancellisfr. 20 Mai 1797. Efter Kongelig Resolution af 21 Aug. 1801 maae dog de Bøder for Forseelser mod Veianordningerne, der forefalde paa saadanne Landeveie, som allerede ere inddeelte paa Amterne til bestandig Vedligeholdelse, tilfalde vedkommende Amts Vei-Kasse, og ved Rescr. af 18 Apr. 1809 til Amtmanden over Præstøe Amt er det fastsat, at de Bøder, som Nogen i bemeldte Amt dømmes i for forsømt Veireparation eller Snekastning, skal indbetales i Amtstuen, for at opsamles til en Veikassefond.

Om

b) For. §. 95.

Om Straf for Klammeri under Landeveisarbeide s. m., og Maaden, saadanne Sager skal behandles paa, see ogsaa Placaten af 30 Jun. 1786. Rescr. 7 Nov. s. A. og Rescr. 25 Mai 1787.

Om Bompenges Erlæggelse paa de fuldfærdige nye Landeveje see Forordn. af 15 Febr. 1786 og af 13 Dec. 1793 §. 25 og 42. og Pl. 17 Apr. 1804. samt Pl. 18 Febr. 1813.

Om den Amtmændene overdragne Magt at mulctere de Lodseiere, som, efter betimelig Indkaldelse af Herredsfogden til at give Oplysning i Hensigt til Veies Anlæg eller Istandsættelse, enten ikke møde, eller paa anden Maade forhale Sagens Afgiørelse, see Placaten af 3 Febr. 1792.

24. Kapitel.

Om Brandvæsenet paa Landet i Danmark.

§. 251.

At forekomme Ildsvaade, og, naar den er opkommen, saavidt muerligt at standse dens videre Udbredelse, er med Rette et vigtigt Formaal for Lovgiverens Opmærksomhed. I Christian den 5tes Danske Lov er imidlertid denne Green af Lovgivelsen hartad forbigaaet. Hensigten var mueligan, at ogsaa den skulde have været en Gienstand for den i Lovens 3. 15. 3 lovede Politiordning, som ikke udkom. Hvad Loven har om Ildsvaade er ikkun, at efter 3. 13. 10 maa Fæstebonden, naar hans Gaard eller Huus ved Ildsvaade

vaade afbrænder, ikke derfor forlade Stedet, men ska med Husbondens og Bymændenes Hielp, om han e selv har Formue dertil, opbygge Gaarden eller Hus igien, og at L. 6. 19 fastsætter Straffe for dem, som være sig med Forsæt eller af Vanvare og Skiødesles hed, komme Ildsvaade afsted, samt i Særdeleshed fore skriver, at Ild ikke maa sættes i Hede, for at brænd Lyng eller Tørv, i Tanke dermed at forbedre Jorden med mindre samtlige Lodseiere derom ere enige og selv derved tilstede for at vogte, og ikke uden naar Veiret er stille, at ikke Skade derved skal foraarsages c).

Af senere Anordninger, Brandvæsenet paa Land vedkommende, anmærkes ikkun den almindelige Forord ning af 18 Dec. 1751 om Straf for dem, som ufor sigtigen omgaaes med Ild og Lys, og Placaten af 3 Oct. 1766 angaaende Straf for dem, som skiødesløs omgaaes med Ild paa Hederne i Jylland. Om sidst meldte Placat har jeg forhen §. 148 havt Leilighed til at tale. Forordningen af 18 Dec. 1751 maa derimod, for saavidt den vedkom Landmanden, ansees ved den senere Forordning af 29 Febr. 1792 at være ophævet.

§. 252.

Forommeldte Forordning af 29 Febr. 1792, i Forbindelse med den senere Anordning af 27 Mar 1793 samt Forordningen af 26 Mart. 1800, in holder saaledes i Almindelighed hvad Lovgiveren, dee til at forekomme Ildsvaade, deels til dens Stand ning, naar den er opkommen, og deels til at opda Ophavsmanden eller Anledningen til Ildsvaaden, p Landet i Danmark vil have iagttaget.

I. F

c) L. 6. 19. 8 og 9, taget af Jydske Lov 3. 68.

I. For at forekomme Ildsvaade vil Lovgiveren:) at Bygninger, helst de, i hvilke megen Ild bru- es, og som af ny opføres, skulle indrettes saaledes, t Ildebrands Udbrud i samme og Udbredelse derfra l Naboerne, saavidt muelig, kan forebygges; 2) at :nhver skal forsigtigen omgaaes med Ild og Lys; 3) at erfor og i Særdeleshed de Handlinger, hvorved Ilds- aades Udbrud kunde foraarsages, skulle foretages med ørst muelig Forsigtighed, og i Almindelighed 4) An- :dninger til Ildsvaades Udbrud, saavidt mueligt, ryd- es af Veien.

) I første Henseende befaler Forordningen:

a. At det overalt, og især i samlede Byer, eller hvor flere Steder ligge hinanden nær, bør iagttages, at ingen Aabning maa findes paa Tag, Muur eller Væg, hvorved Ildebrand kan opkomme eller udbredes, og foreskriver tillige, hvorledes Skorstenene, helst de, som af nye opbygges, bør være indrettede og opførte d).

b. Alle Ildsteder, som befindes at være øiensynligen farlige for Naboerne, bemyndiges Amtmanden i §. 2 at paalægge Vedkommende inden en vis Tid at lade nedrive, under en Mulct af 1 Rdr. for hvem, som imidlertid bruger dem.

c. Bygninger, som af nye opføres i Landsbyerne, maae efter §. 3 ikke støde sammen med Naboens; men imellem begge bør være fornødent Mellemrum; ei heller maa Riisgierde sættes imellem dem. Dette er ved Pl. af 8 Dec. 1809 nøiere bestemt saaledes, at Mellemrummet skal være

50

d) Forordn. §. 1.

50 Alen, og dersom det ikke kan skee uden at et eller flere afbrændte Steder maae udflyttes, tilstaaes enhver udflyttende Gaardbruger en Bygningshielp af 100 Rdr. af den Kongelige Kasse. Tvistigheder om, hvo iblandt Flere der bør udflytte, paakiendes i første Instants af Landvæsens-Commissionen, i anden og sidste af Rentekammeret.

d. Smeddehuse, som af nye opbygges, skal staae adskilte for sig selv, og i Byerne være forsynede med Steentag e).

a) For uforsigtig Omgang med Ild og Lys, saasom ved at skyde eller paa anden Maade bruge Krudt nær nogen straatakt Bygning, at bære Ild i aabent Kar, eller Lys anderledes end i forsvarlige Lygter, enten under aaben Himmel eller i Stald, Lade, paa Lofter eller andre Steder, hvor let fængelige Ting findes, paa saadanne Steder at røge Tobak, at henlægge brændbare Ting nær Ildsteder, o. s. v., fastsætte Forordningens §. 5, 6, 7 og 10 Mulcter fra 8 Skill. til 4 Rdr. efter Forseelsens Beskaffenhed. Opkommer ved saadan Uforsigtighed eller Skiødesløshed virkelig Ildsvaade, skal de, som have foraarsaget den, foruden Boderne, betale Skaden, eller, om de det ikke kan, straffes med Fængsel og Arbeide, og den, som tredie Gang befindes i skiødesløs Omgang med Ild og Lys, straffes med Fængsel paa Vand og Brød f). Forsætlig Ilds Paasættelse straffes med

e) Forordn. §. 4. f) §. 11.

med Livs og Formues Forbrydelse efter Lovens 6. 19. 1.

) Hør og Hamp skal tørres i særskilte Ovne uden for Byen eller i en Hule paa Marken, og Humlen paa et Gulv eller Loft i Trækvind; men i Bagerovne maa det ikke skee, uden med fornøden Forsigtighed efter Brødbagningen, og uden at Ovnen dertil hedes paa nye, under Straf af 2 Mk. til 2 Rdr. g). Med andre Huusgierninger, hvorved Ildsvaade kunde opkomme, skal Huusfædrene have fornødent Tilsyn, og de skal, saavidt mueligt, skee om Dagen h).

) Alle Skorstene skal flittig renses og feies; de, som bruges ofte, i det mindste hvert Fierdingaar. For hver Gang Feiningen findes forsømt skal bødes 2 Mk., og, om Ildsvaade deraf opkommer, 1 til 5 Rdr. i).

Anm. Om Straffen for uforsigtig Omgang med Ild i Hederne see foran §. 148.

II. Til at standse Ildsvaade, hvor den er opkommen, og hindre dens videre Udbredelse, sigte følgende Forordningens Forskrifter:

) Alle Brønde og Vandsteder i og ved Byerne skal bestandig holdes i Stand, saa at deri stedse kan findes Forraad af reent Vand. Hvor der er Mangel paa Vand, og dog Leilighed til at anlægge Vandsteder, skal største Lodseier, eller, naar Byerne bestaae af Selveiergaarde, Amtmanden sørge for, at disse vorde indrettede. Ved saadanne Vandsteders Anlæg eller Rensning skal

g) For. §. 8. h) §. 10.
i) §. 9. jf. G. L. O. og C. C. Skr. 10 Jan. 1801.

samtlige Beboere i Byen uden Undtagelse for-rette Arbeidet, under Straf af 24 Sk. for hver Gaardmand, 16 Sk. for hver Huusmand, og 12 Sk. for hver Inderste, som ikke efter Til-sigelse herved indfinder sig, hvorforuden han skal betale en anden, som leies til at forrette Arbei-det for ham k).

2) Til Ildens Slukning skal de fornødne i Forord-ningen af 27 Mart. 1793 for hver Hovedgaard og Kirke, saavelsom for enhver Bye i Forhold til dens Størrelse, og hver eenlig liggende Gaard bestemte Brandredskaber bestandig haves i god Stand og Beredskab. De for Byerne bestemte Redskaber skal forvares hos Brandfogden ɔ: en Mand, som af Amtmanden udnævnes i hver Bye især til at have Opsyn med Brandvæsenet i Byen og Bestyrelse ved Slukning af opkom-mende Ildsvaade l). De for Hovedgaarde, Kirker og eenlige Gaarde befalede Brandredska-ber maae ikke fra samme afhændes, men bør be-standig følge Stedet m). Disse Redskabers Til-stand skal af Brandfogderne, saavelsom af de i Følge Forordningen af 26 Mart. 1800 for hvert Amtmandskab beskikkede Branddirecteurer, aar-ligen eftersees n), til hvilken Forretning dem er tilstaaet fri Befordring. Om disse Branddi-recteurer kan i øvrigt sees Instruction af 21

Jun.

k) Forordn. §. 12. jf. Cskr. 2 Jan. 1796.

l) For. 29 Febr. 1792 §. 16. og 27 Mart. 1793.

m) For. 29 Febr. 1792 §. 14.

n) For. 29 Febr. 1792 §. 17 og 18. og 26 Mart. 1800 §. ~~7. A. 1. B. 8. D.~~ og C. C. Skr. 18 Apr. 1801.

Jun. 1800 samt G. L. O. og C. C. Skr. til Stiftamtmænd og Amtmænd af samme Dato, saavelsom Kgl. Resol. af 5 Aug. 1801 og bemeldte Collegii Skr. af 19 Dec. 1801. Angaaende deres Pligter med Hensyn til den ved For. af 1 Oct. 1802 paabudne Afgift af Landbygninger saavelsom den ved For. 6 Mai 1812 paabudne Ildskedskat, see førstmeldte For. §. 35-37, Rentek. Circul. 23 Oct. og Skr. af 13 og 27 Nov. 1802 samt For. 6 Mai 1812 §. 18.

3) Brandvæsenets Bestyrelse tilkommer Amtmændene, og under dem de nysmeldte Branddirecteurer. Paa Grevskaber eller Baronier tilkommer Lehnshaveren Opsynet med Brandvæsenet, hvor enten hele Sognet eller i det mindste den største Deel af dets Hartkorn hører under Lehnet. Cancelliskr. 15 Dec. 1792 og For. 27 Mart. 1793. Herredsfogderne og Birkedommerne have, som Politiemestere, hver i sin Jurisdiction, Tilsyn med Forordningens Efterlevelse, og øverste Commando ved Ildebrand; naar Amtmanden eller Branddirecteurerne ei ere tilstede o). Under disse staae igien de nysmeldte Brandfogder p).

4) Naar Ildebrand opkommer, skal den, som bliver Ilden vaer, strax melde det for Brandfogden og Oldermanden, eller den, som har Byhornet q). Hvo, som dølger Ild, skal bøde 2 Rdr., som

 tilfal-

o) For. af 29 Febr. 1792 §. 15. og F. af 26 Mart. 1800 §. 7. A- 1. G. L. O. og C. C. Skr. 7 Jul. 1801.

p) For. 29 Febr. 1792 §. 16. G. L. O. og C. C. Skr. 23 Jan. 1802.

q) Forordn. af 29 Febr. 1792 §. 19.

tilfalder den, der opdager en forbulgt Ild r). Oldermanden skal lade tude i Byhornet, og besørge Bud skikket til det nærmeste Sted, hvor Sprøite og andre Brandredskaber findes, saavelsom til Branddirecteuren, vel ogsaa til Amtmand, Herredsfoged eller Birkedommer og Jordegodseieren, eller Forvalteren over de Kongelige Godser, om de ere i Nærheden. Der skal og strax lydes med Kirkeklokken s).

5) Saavel i den Bye, hvor Branden opkommer, som fra de omliggende Byer, skal Gaardmænd, Huusmænd og Inderster strax med de fornødne Redskaber ile til Ilden for at slukke den t). Ved Ildens Slukning skal de adlyde hvad dem af deres Foresatte befales, og maae ikke forlade deres Post, forend de dertil af dem have erholdt Tilladelse, under Straf af at bøde fra 8 Skill. til 1 Rdr.; men Brandfogder og Oldermand maae for lige Forseelser bøde dobbelt u). Proprietairer, Amtsforvaltere og Regimentskrivere kunne, naar Amtmand, Branddirecteur, Herredsfoged eller Birkedommer ei ere tilstede, paatage sig Commando ved Ilden. Ellers tilkommer den i saa Fald Brandfogden i den Bye, hvor Ilden er v). Endog efterat Ilden er slukket, maae saa mange blive tilstede, som den Commanderende finder nødvendigt, til at slukke den Ild, som endnu brænder i Grunden, og til at rydde Pladsen; og flere kunne af ham tilsiges fra de nærliggende

r) For. §. 20.
s) §. 21 og 25. For. 26 Mart. 1800 §. 7. A. 2.
t) §. 22-24. u) §. 26 og 27. v) §. 25.

liggende Byer og Steder, for at afløse disse, om fornødent giøres. Ei heller maa Nogen drage bort, førend Brandfogderne have holdt Mynstring over Brandredskaberne og Mandskabet, enhver for sin By, og Brandfogdernes Pligt er det, at anmelde de Udeblevne eller Forsømmelige for Branddirecteuren, og at paasee, at de Brandredskaber, som maatte være blevne beskadigede, vorde igien istandsatte w).

6) Bygningers Nedbrydelse maa ingen modsætte sig, naar saadant af den, som har den øverste Commando ved Ilden, for at hindre sammes videre Udbredelse, ansees nødvendigt x).

III. Naar Ilden er ophørt, skal af Branddirecteuren foretages en Undersøgelse paa Brandstedet om dens Anledning, hvorefter de saaledes indhentede Oplysninger tilligemed hans Indberetning meddeles vedkommende Herredsfoged eller Birkedommer, hvis Pligt det er, at foranstalte Sagen videre paa lovlig Maade undersøgt. Han skal til den Ende optage Forhør over Beboerne af det Sted, hvor Ilden er opkommen, og alle andre voxne Personer, som høre til Huset, saavelsom Naboer og Gienboer, og alle andre, som kunde formodes at vide noget om Ildebrandens Aarsag. Dette Forhør indsendes til Amtmanden, som, naar han dertil finder Anledning, beskikker en Actor til Sagens videre Forfølgelse y).

w) Forordn. af 29 Febr. 1792 §. 28. og 26 Mart. 1800 §. 7. A. 2. x) For. 29 Febr. 1792 §. 27.

y) Forordn. af 26 Mart. 1800 §. 7. A. 3. og 29 Febr. 1792 §. 30. jf. G. L. O. og C. C. Skr. 17 Jan. og 7 Jul. 1801, samt 20 Dec. 1800 og Canc. Skr. 20 Jun. 1801

Processens Form er den samme i disse Sager, som i Politiesager i Almindelighed efter Forordningen af 25 Mart. 1791 z). Herfra bør dog sikkert undtages, om der var Anledning til at tiltale nogen for Mordbrand.

De idømte Bøder tilfalde Sognets Fattige, de for Ildebrands Fordølgelse undtagen, der, som nys er meldt, tilfalder Angiveren. Underrettens Dom exeqveres, naar den ikke inden 14 Dage paaankes for Amtmanden æ).

§. 263.

Til den ved Ildsvaade foraarsagede Skades Erstatning er ved Kongelig Anordning af 29 Febr. 1792 oprettet en almindelig Brandforsikring for Landet i Danmark, hvorved den Landboerne ved Anordningen af 13 Jan. 1761 givne Tilladelse at indtræde i Kiøbstædernes Brandforsikring er ophævet. For saadanne allerede under en eller anden Kiøbsted forsikrede Landbygninger, som ligge i Nærheden af Kiøbstedem, og hvis Eiere selv ønske det, er herfra ved Kongel. Resol. af 29 Febr. 1792 bekiendtgiort ved G. L. O. og C. C. Skr. af 1 Mai s. A. Undtagelse bevilget.

Denne Brandforsikring for Landet er en under General-Land-Oeconomie- og Commerce-Collegii Bestyrelse staaende Indretning, hvorved enhver paa Landet Boende kan forsikre sig at faae den Skade, som hans Bygninger ved eller i Anledning af Ildsvaade maatte vorde foraarsaget, igien erstattet, efter eller i Forhold til bemeldte hans Bygningers ved foregaaende lovlig

z) For. 29 Febr. 1792 §. 29. æ) §. 31.

ovlig Taxation ansatte Værdi, imod aarligen at betale 10 Skill. af hver 100 Rdr., som hans Bygninger ere taxerede for (hvoraf efter Forordningen af 26 Mart. 1800 §. 2 anvendes 2 Skill. af hver 100 Rdr., til de ved samme beskikkede Branddirecteurers Lønning), samt desuden i Forhold til bemeldte Taxationssum at bidrage til den andre i samme Indretning forsikrede Bygninger ved Ildsvaade tilføiede Skades Erstatning, for saavidt saadant ikke ved ovenmeldte bestemte aarlige Bidrag kan bestrides. Det faste aarlige Bidrag, 10 Sk. af hver 100 Rdr., maa for hvert Aar erlægges forud δ). Herom anmærkes:

1) De Bygninger, som agtes forsikrede, maae være indrettede mod Ildsfare efter nysanførte Forordning af 29 Febr. 1792, og være forsynede med de befalede Brandredskaber a).

2) De maae i Forveien lovligen taxeres. Angaaende disse Taxationer maae Vedkommende henvende dem til Branddirecteuren i Amtet, som foranstalter samme foretagne ved de Mænd, som aarligen til slige Forretninger af Amtmanden skal udnævnes, og selv derved skal forrette Skrivningen og derover føre Protokol b). I Taxationsforretningen skal hver Længdes Beskaffenhed nøiagtigen og omstændeligen beskrives og taxeres. Under denne Taxation kan vel Eieren forlange sine Bygninger forsikrede, men ikke over samme

δ) For. §. 15. Pl. 12 Mai 1807.

a) §. 1. C. L. O. og C. C. Skr. 14 S. 1802 og 20 Sept. 1800 A. 2.

b) For. af 26 Mart. 1800 §. 7. B. 1, 2 og 3. C. L. O. og C. C. Skr. 16 Jan. 1802.

me c). Om Branddirecteurens og Taxations-mændenes Betaling for denne Forretning, saavelsom for Udskrifter af Protokollen, see Forordningen af 26 Mart. 1800 B. 3. og 29 Febr. 1792 §. 3. G. L. O. og C. C. Skr. og 15 Mart. samt 25 Oct. 1794 og Cancelli Circul. 22 Apr. 1797. saavelsom Pl. 2 Nov. 1811 og 5 Jan. 1813.

Anm. Eierne af samlede Godser er det tilladt, naar de begiere en heel Bondebye eller samtlige Bøndergaarde og Huse paa deres Gods forsikrede, selv at ansætte disses Værdi uden nogen foregaaende Taxation d).

3) Fra den Dag af, at Taxationen er skeet, er Eieren berettiget til Erstatning for indtræffende Brandskade e). Dog maa han ikke tage Deel i nogen anden Brandforsikring til Brandskades Erstatning paa Huus eller Bygning, under al Erstatnings Fortabelse og anden vilkaarlig Straf efter Omstændighederne f).

4) Naar nogen ny Tilbygning eller betydelig Forbedring foretages, og Eieren vil have samme forsikret, maa ligeledes ny Taxation foretages; og naar nogen forsikret Bygning nedrives, saavelsom naar Forandring skeer af Eier, skal sligt anmeldes for Branddirecteuren g).

5) De

c) Anord. 29 Febr. 1792 §. 2. d) Anordn. 29 Febr. 1792 §. 2. G. L. O. og C. C. Skr. 21 D. 1793 jf. Canc. Skr. 15 F., 23 Aug. 1794 og 24 Mai 1800.

e) For. 26 Mart. 1800 §. 7. B. 4.

f) Anordn. 24 Febr. 1792 §. 5.

g) An. 29 Febr. 1792 §. 6. og 26 Mart. 1800 §. 7. B. 15.

5) De forsikrede Bygninger maae holdes i forsvarlig Stand, saa at de stedse kunne svare til den Sum, de ere forsikrede for. Hermed skal Branddirecteuren ved de aarlige Undersøgelser om Brandvæsenet have nøie Indseende, saaledes at enhver forsikret Bygning i det mindste hver 3die eller 4de Aar bliver efterseet. Hvor nogen betydelig Forringelse findes, foranstalter han strax den fornødne Omvurdering, hvorfor dog alene Taxationsmændene, men ikke Branddirecteuren, nyde Betaling h). I Tilfælde at Forringelsen er af mindre Betydenhed, synes det, som Anordningen af 29 Febr. 1792 §. 7. befaler angaaende en vis Tids Forelæggelse, inden hvilken Istandsættelsen maa være fuldført, endnu at være gieldende.

6) Naar Brandskade er skeet, foranstalter Branddirecteuren samme ved de dertil af Amtmanden udnævnte Mænd taxeret, og Eieren erholder da Skadens Beløb, for saavidt samme ikke overstiger den Sum, som den afbrændte Bygning er forsikret for, erstattet uden videre Afkortning, end at hvad som maatte være bleven tilovers af den afbrændte Bygning overlades ham, om han forlanger det, for den Værdi, saadant ved Taxationen over Brandskaden er ansat for i).

7) Brandhielpen tilstaaes ikkun til den afbrændte eller beskadigede Bygnings Opbyggelse eller Istandsættel-

h) F. 26 Mart. 1800 §. 7. B. 8.

i) Anordn. 29 Febr. 1792 §. 9 og 10. og 26 Mart. 1800 §. 7. B. 1 og 2. S. L. O. og C. C. af 30 Aug. 1794 og 17 Oct. 1801.

sættelse til samme Værdi, som den afbrændte havde før Branden. Den kan imidlertid inden 12 Uger, efterat Skaden for Oeconomie-Collegiet er beviisliggiort, erholdes udbetalt imod antagelig Caution for, at dette i det seneste inden to Aar skal vorde efterkommet, hvilket, naar Bygningen er fuldført, skal bevises ved en lovlig Taxationsforretning. Erstatningen udbetales ei heller uden paa Vilkaar, at der bliver et Mellemrum af 50 Alen imellem den ny Bygning og Nabobygninger, eller om dette ikke kan skee, da den ny Bygning, eller om flere Steder ere afbrændte, da et eller flere af disse af Byen udflyttes. (Pl. 8 Dec. 1809. See næstforegaaende §.) Af denne Brandhielpens Bestemmelse flyder ogsaa, at den ikke kan beslægges med Arrest eller Indførsel, og at Panthaveren ei deri maa giøre sig betalt, hvorimod en forsikret Bygning ei heller uden Panthaverens Tilladelse kan vorde udslettet af Forsikringen k).

8) Alle Dokumenter, Brandforsikringen vedkommende, udfærdiges paa ustemplet Papiir l).

9) Saavel det bestemte aarlige Bidrag, som det, der, naar fornødent giøres, ved Repartition af Oeconomie-Collegiet til de indtrufne Brandskaders Erstatning end videre fastsættes, indkræves af Amtsforvalteren ved Juni Maaneds Udgang med

k) Anordn. 29 Febr. 1792 §. 10-13. og 26 Mart. 1800 §. 7. B. 1 og 9.

l) An. 29 Febr. 1792 §. 14.

med de Kongelige Skatter m), ligesom og alt, hvad der Brandforsikring og Brandhielpspengenes Indkrævelse angaaende kan paaligge Amtmanden, ligeledes af ham besörges paa de i hans Amt beliggende Lehnsgodser (Cancelliskr. 15 Dec. 1792). I övrigt hæfte disse Brandhielps Bidrag paa Stedet, og ere prioriterede næst efter Kongelige Skatter. Intet Skiøde maa derfor ved Retten antages til Læsning, uden dermed følger Attest fra Amtstuen, at ingen Restance af Brandpenge hæfter paa Stedet n). Brandhielpspengene udredes af Stedets Beboer, imod Regres til Eieren; dog er en Proprietair, som lader sit Bondergods forsikre, selv ansvarlig for hvad deraf skal udredes o).

10) Den, som har havt sin Bygning forsikret, maa, især om han har faaet sin Indboe og Besætning reddet, ikke gaae om at betle, og ham maae til den Ende ingen Beviser meddeles. Naar Amtmanden ellers finder det nødvendigt, maa han meddele saadan Tilladelse, dog ikkun for en vis Tid og i de nærmeste Sogne. Hvo, som omløber uden saadan Tilladelse eller uden for det anviiste District, eller ikke ved den fastsatte Tids Udløb

m) §. 15 og 16. ff. Pl. 12 Mai 1807 samt G. L. O. og C. C. Skr. til Amtsforvalteren af 8 Jun. 1799.

n) §. 17.

o) §. 18. Cskr. 15 Febr. og 23 Aug. 1794 samt 24 Mai 1800.

Udløb tilbageleverer Brandbrevet, behandles som en omløbende Betler p).

Anm. Da saaledes enhver Landboe er givet Leilighed til at forsikre sig den Skade, som ham ved Ildsvaade maatte vorde tilføiet, igien erstattet, saa finder nu, i Følge Kongelig Resolution af 12 Dec. 1792, bekiendtgiort ved Rentek. Circul. af 29 Dec. 1792, den Skattefrihed, som forhen paa Grund af Kongelig Resolution af 4 Jun. 1708 blev tilstaaet for afbrændte Bøndergaarde, ikke længere Sted. Derimod bør efter Lovens 3. 13. 10 saavelsom For. 28 Jan. 1682 §. 13 og 29 Jul. 1778 Sognemændene komme den eller de Brandlidte til Hielp med de afbrændte Bygningers Opførelse. Amtmanden skal til den Ende fastsætte baade hvad Tid og hvorvidt de øvrige Bønder i Sognet, efter rigtig Omgang, bør hielpe enten med Kiørsel efter Materialier eller Haandarbeide 1 à 2 Dage med en Karl, og om Nogen udebliver, leie andre paa hans Bekostning, og foranstalte Udpantning hos den Skyldige for samme uden videre Lovmaal. De Brandlidte, som have havt deres Bygninger forsikrede, tilstaaes lige Hielp, dog ikke uden imod billig Betaling. Pl. 24 Dec. 1802. Det anførte gielder, efter Cancellie Resol. af 7 Apr. 1787 ogsaa om afbrændte Møller, dog, efter en Resolution

p) Anordn. 29 Febr. 1792 §. 19. ff. Rescr. 23 Aug. 1745.

lution af samme Collegium af 12 Jul. 1788 (see Registret til Fogtmans Rescriptsamling) ikke forsaavidt Transport af Møllestene og andre Materialier til det egentlige Mølleverk angaaer. Efter Sk. L. XIV. 3 skulde den Brandlidte have saa kaldet Brandstød d. e. Brandhielp af hver Mand i Herredet, som var bestemt til 1 Penge eller 1 Sk. Byg, eller i dens Sted 2 Sk. Havre. jf. A. S. XIV. 1.

25. Kapitel.

Om de til Sandflugts Dæmpning af Lovgiveren føiede Anstalter.

§. 254.

Lykkeligviis endnu ikkun enkelte Egne i Danmark gentlig og nærmest vedkommende, men dog, naar og vor det samme Onde maatte udbrede sig, almindelig ieldende ere de om Sandflugtens Dæmpning givne Anordninger. Disse maae derfor ogsaa kortelig ørøres her.

Christian den 5te har i den Henseende indskrænket ig til i D. L. 6. 17. 29, under Straf som for andet Tyveri og den oprettede Skades Erstatning, at forbyde visse der benævnte Vexters Oprykkelse eller Ødelæggelse paa anden Maade, fordi disse Vexter, som illigen groe i Flyvesanden, tiene til dens Befæstelse, g med Tiden giøre den skikket til at modtage andre

Vex-

Vexter, deres Udryddelse derimod vilde befordre Flyvesandens videre Udbredelse. Samme Artikel fastsætter tillige, at Enhver, som deslige Planter findes hos, skal være pligtig at giøre Rede for, hvor han har faaet dem fra, tillader enhver at paatale denne Forbrydelse, og lægger til, efter Christ. 3. Reces af 1558 Art. 63, hvoraf denne Artikel er taget, at den, som bliver befunden med slig Sag, ikke maa staae i Lov eller Vidnesbyrd derefter; hvilket da vel ikke kan være at forstaae anderledes, end om Tyvsdoms sædvanlige Virkninger efter Loven q). Kgl. aabent Brev af 11 Dec. og Rescr. af 24 Dec. 1679 forbød endog under Livsstraf at oprykke eller afskiære det som groer paa Sandbankerne eller i Klitten mod Vesterhavet i Jylland.

Anm. Marehalm er, efter Rafn, Sand-Marehalm, elymus arenarius; Hvideriis, en Pileart: Graariis-Piil, salix fusca r). Det provinciale Navn Sener tillægges, efter bemeldte Herr Assessor Rafns Flora, twende Planter, som begge ere tienlige til at dæmpe Flyvesand: Sand-Star, carex arenaria, og Kryb-Hvene, agrostis stolonifera. Klittetag, Hielme og Slii ere forskiellige provinciale Benævnelser paa een og samme Plante, nemlig: Hielme-Rør, arundo arenaria s).

Naar undtages adskillige Reskripter for særskilte Egne, saasom af 5 Oct. 1706, 2 Dec. 1720, 4 Oct. 1723, 25 Aug. 1749, 21 Jun. 1751, 16 Jun. 1759 og 19 Apr. 1779, som befale Beboerne i bemeldte

q) Jevnf. L. 1. 13. 19.
r) See Rafns Flora p. 413. s) ibid. p. 577.

eldte Egne at bidrage til Sandflugtens Dæmpning ed Digers Opkastelse og Hielmfrøes Saaening i Sandakker, samt under Mulct forbyde at lade Kreature græsse i Sandklitterne, og Forordningen af 25 Novemb. 1720 for Bornholm, som igientager, ja endog skiærper den i Loven for Marehalms Oprykkelse astsatte Straf, blev det ogsaa vor sidst afdøde Konge forbeholdt at forbedre og forøge denne Deel af Lovgivelsen. Efterat Kongen først havde ladet en af Justitsraad og Professor Viborg forfattet Efterretning om Sandvexter og deres Brug til Flyvesandens Dæmpning i Aaret 1788 trykke og gratis uddele i de Egne, hvor Sandflugt forefindes, (Rentek. Skr. 24 Jan. 1789) samt ved sagkyndige Mænd ladet Tilstanden paa Stederne selv nøie undersøge, blev Inspectionen med de fornødne Anstalter til Sandflugtens Dæmpelse i Danmark ved Kongelig Resolution af 8 Dec. 1790, bekiendtgiort ved Rentek. Skr. af 25de s. M. og A., fornævnte Herr Justitsraad Viborg overdraget, hvorefter udkom Forordningen af 19 Sept. 1792, som indeholder alt hvad der nu Sandflugtens Dæmpning angaaende som Lov er gieldende, og hvoraf et Exemplar ved Rentek. Circul. af 13 Oct. s. A. blev tilstillet enhver By, hvor der er Sandflugt; ligesom og tvende senere Afhandlinger af samme Forfatter om Flyvesandens Dæmpning ved Rentek. Skr. af 18 Jul. 1795 bleve vedkommende Amtmænd og Sandflugts Commissioner tilstillede. Efter denne Forordning bliver altsaa at giennemgaae hvad som angaaende de sandflugtige Steders Udskiftning og Fredning, deres Beplantning, og Opsynet med det herom Befaledes Udførelse er anordnet.

§. 255.

I. Som i flere Henseender, saa og med Hensy
til Sandflugts Dæmpning, er Nytten af Fælledskab
Ophævelse umiskiendelig. Paa Strækninger af sa
dan Vidtløftighed og af saa liden indvortes Værd
for Eierne, som de sandfugne Jorder gemeenligen e
anvendes naturligviis af flere deri Lodtagne ikke,
kan ei heller med Fordeel anvendes den Møie og B
kostning, som enkelt Mand i Forhold kan anvende pa
hans særskilte let overseelige Eiendom, af hvis Forbe
dring og Fredning han selv kan vente at høste Nytte
Enkelt Mands heldige Forsøg opmuntre igien andre
at følge hans Fodspor, og saaledes kan der være Udsig
til, at nogle nu, som det synes, hartad ganske ødelag
Eiendomme med Tiden kunne give Fordeel af sig fo
deres Eiere, og at Sandflugtens videre Udbredelse le
tere vil kunne forebygges for Eftertiden. Derfor ha
Lovgiveren deels befalet, deels ved Løfte om Unde
støttelse opmuntret til deslige sandfugne Strækninger
Udskiftning. Saaledes befaler

1) Forordningens 5te § ubetinget, at de store fælle
Sandklitter skal saasnart muligt deles, for de
første sogneviis.

2) Derefter skal Delingen skee af ethvert Sogns Pa
imellem sammes enkelte Byer, samt eenlige Gaa
de og Steder, og enhvers Deel afsættes ved Skiel
og Mærker med Pæle t).

3) Den hver By især tildeelte Andeel af de sandfug
ne Jorder eller Klitter skal igien deles imellem
de enkelte Gaarde, naar Fælledskab imellem disse
ansees skadelig for Fredningen, om end ingen af
Lods-

t) Fororðn. §. 6.

Lodseierne forlanger det. Endog i modsat Fald staaer det enhver Gaardeier frit for, at faae sin Andeel af Klitten særskilt udlagt u).

Indtræffe Hindringer, som standse Byernes Udskiftning fra hinanden i Klitten, maa dennes Fredning og Besaaening dog ikke derefter udsættes v).

De Lodseiere, som faae deres Andeel af Klitten udlagt paa saadanne Steder, hvor Grunden er slettest, og i Begyndelsen ikke kan haftes det til Besaaening fornødne Frø, forbeholdes Ret at indsamle saadant paa de andre Lodseieres Andeel efter vedkommende Opsynsmands Anviisning w).

For at lette Udskiftningens Omkostninger, tillader Kongen i §. 9, at den halve Deel af Opmaalingens og Udskiftningens Bekostning maa udredes af Hans Majestæts Kasse.

§. 256.

II. Til Klittens Fredning, eller til at forebygge, de i samme voxende Planter ei af Kreature skal opædes eller paa anden Maade ødelægges, og Sandflugten derved udbrede sig, befaler Forordningen:

) At hvor tilstrækkelig Indhegning ikke kan opføres omkring en eller anden udskiftet Klit, skal Vedkommende hver især lade deres Andeel bevogte, og Mærker til den Ende af vedkommende Opsynsmænd foranstaltes opsatte, som vise, hvorvidt Kreaturerne maae komme, efter de af Sandflugtscommissarierne bestemte Grændser x).

 2) Klit-

u) For. §. 6. v) §. 8. w) §. 7.
x) For. §. 10 og 19.

2) Klittetag, som bruges til Plantning, maa ikke t-
ges paa andre Steder, end hvor det uden Fa-
for ny Sandflugt kan skee. Det maa dert-
ikkun tages paa de østlige Sider af de indvendi-
Landklitter, men ikke paa de vestlige Sider
i Havklitterne. Vipperne af Klittetaget ma-
ogsaa alene samles, naar Frøet er modent y).
Overalt maae ingen Sandvexter borttages f-
sandfugne Steder, eller Frø deraf indsamle-
uden efter Udviisning af dem, som have Opsy-
net med Sandflugtens Dæmpning, under Stra-
for dem, som herimod forsee sig, første Ga-
at bøde 2, anden Gang 4 Rdr., tredie Gang
arbeide 1 Maaned, og, skeer det oftere, 1 ell-
2 Aar i næste Tugthuus z). Samme Straf
endog fastsat for dem, som deslige Sandvext-
findes hos, naar de ikke dertil kunne bevise der-
lovlige Adkomst, og Eftersøgelse herom i Hus-
ne ved Klitfogderne eller Opsynsmændene ov-
Sandklitterne er tilladt æ). For dem, som ød-
lægge Sandvexterne og borttage Slien ö) i Ha-
klitterne ved Vesterhavet eller paa de Stede-
hvor Klitvexter ere ved Kunst opelskede, ell-
grave Maretørv paa de vestlige Sider af Ha-
klitterne, fastsættes i §. 15 en endnu høie-
Straf, nemlig, foruden Skadens Erstatnin-
første Gang en Mulct af 10 Rdr., eller i de-
Sted, om den Skyldige ei formaaer at udred-
Mulcten, 8 Dages Fængsel paa Vand og Brø-
ande-

y) For. §. 11. z) §. 12.
æ) For. §. 13 og 14.
ö) Egentlig Hielmtørets Rod. Rafns Flora p. 577.

anden Gang 3 Maaneders Arbeide i Tugt- eller Forbedringshuset, hvilken Straf saaledes for hver Gang, Forseelsen igientages, fordobbles. Vippernes Afklipning, hvor saadant af Vedkommende til Udsaaening paa andre Steder anvises, ere Eierne derimod pligtige at tilstæde, imod derfor at erholde billig Godtgiørelse, efter vedkommende Sandflugts-Commissairs eller Amtmands Bestemmelse a).

Paa de indhegnede Sandstrækninger maa endog ingen Uvedkommende, kiørende, ridende eller gaaende, indfinde sig, ligesom og de Personer ere vilkaarlig Straf efter Omstændighederne undergivne, som paa saadanne Steder borttage Lyng eller saadanne Buske eller Træsorter, der ikke kunne henregnes til de egentlige Sandvexter b).

Ei heller maae Kreature indlades i Klitterne eller i de beplantede Sandstrækninger. Beboerne i de Byer og Steder, hvis Grunde paastøde de fredede eller besaaede Steder, skal derfor være ansvarlige for al den Skade, samme af Ufred foraarsages, og det endog, om de Kreature, som have giort Ufred, ikke antræffes, men alene Spor forefindes, at de have været inden for Fredningslinien c). For de Kreature, der saaledes antræffes, eller af hvem Spor forefindes i de fredede Strækninger, skal sammes Eiere, foruden at betale Skaden, samt Kreaturenes Underholdning indtil de indløses, erlægge visse i §. 21 for hvert Slags

a) Forordn. §. 11. b) §. 16.
c) §. 19 og 20.

Slags-Kreature især fastsatte Optagelsespen eller Mulcter. Træffes samme Kreature and Gang, betales Mulcten dobbelt, tredie Ga tredobbelt, o. s. v. De Kreature, som ing Eiermand melder sig til, bortsælges efter fo gaaende Syn og Taxation af nærmest ved Haa den værende Mænd samt Tillysning paa Kirke Sogne og By-Stevne d). Hvo, som mod sætter sig Kreaturenes Optagelse ved Klitfog derne eller andre Vedkommende, skal bø Voldsbøder e).

Anm. Ligesom forhen angaaende Optagelsespen ge for de Kreature, som antræffes paa Lan deveiene, er anmærket, at Veiforordningen Forskrifter uden Tvivl endnu i den Henseen de maae ansees gieldende, saa mener jeg ogsaa at det her efter Forordningen af 19 Sept. 1792 anførte endnu maa betragtes som gieldende Lov for Kreatures Optagelse paa sandfugne Strækninger, uagtet Forordningen af 29 Oct. 1794 i dens Indledning ophæver, hvad forhen angaaende Fredning samt Fæes Indtagning og Løsning er anordnet, da sidstmeldte Forordning dog ingen særskilt Bestemmelse har angaaende Kreatures Optagelse paa fredede Sandflugtsstrækninger, og intet af de i sammes §. 32 anførte Tilfælde herpaa synes at være anvendeligt; helst man ikke vel kan antage, at Lovgiveren ved Forordningen af 1794 skulde have villet nedsætte de i Forordningen af

d) For. §. 22. e) §. 24.

af 1792 fastsatte Optagelsespenge til ¼ ja vel til ⅕ Deel af det sidstmeldte Forordning bestemmer (jf. For. 19 Sept. 1792 §. 21 med For. 29 Oct. 1794 §. 32 2 c, 3 og 5). Overalt kunne vel begge saavel Vei- som Sandflugts Forordringen være at betragte som specielle Love, som efter almindelige Retsgrundsætninger antages ikke at vorde hævede ved de almindelige Love, naar disse ikke udtrykkeligen nævne og ophæve dem.

Ingen Hedebrand ɔ: Lyngens Afbrændelse for at giøre Jorden tienlig til Dyrkning, maa foretages paa saadanne Steder, hvor Sandflugt derved kan ventes at opkomme, førend Amtmanden har ladet undersøge, hvorvidt Fare virkelig derved er at befrygte eller ikke, og altsaa Hedens Afbrændelse i Overeensstemmelse med Lovens 6 B. 19 Kap. kan tillades, eller bør være forbuden under den der foreskrevne Straf f).

Anm. L. 6. 19. 8, saavelsom Placaten af 31 Oct. 1766 §. 2, vil, at Ild ikke maa sættes paa Hede uden alle Eiere derom vorde foreente, selv gaae med og vogte, og særdeles see til, at Vinden er føielig, at Ild ei kommer i anden Mands Mark. I øvrigt fastsætter Loven egentlig ingen Straf for Mangel af disse Forskrifters Jagttagelse, men byder alene den anden Mand derved tilføiede Skades Erstatning g). Kun i Tilfælde, at den Skyldige ei formaaer at erstatte Skaden, straffes han med Fængsel og Arbeide h).

f) For. §. 17. g) Art. 6, 9 og 10. h) §. 2.

Nyenævnte Pl. §. 1 og 2 fastsætter derimod en Mulct af 20 Rdr. saavel for den anførte som anden skiødesløs Omgang med Ild i Heden, foruden Skadens Erstatning. Efter de anførte Ord af Forordningen af 19 Sept. 1792 kunde det vel synes, at Placatens Forskrift nu maatte bortfalde. Den er imidlertid ikke udtrykkeligen ophævet, og maa derfor uden Tvivl ansees endnu at være gieldende. See foran §. 148.

6) Ligeledes maa ei heller Hedetørv graves paa saadanne Steder, hvor Sandflugt kunde befrygtes derved at opkomme, førend det af Amtmanden er foranstaltet undersøgt, om og hvorvidt saadan Tørvs Gravning uden Fare maatte kunne finde Sted, eller aldeles bør forbydes. Hvo, som handler herimod, skal bøde 1 Rdr., og desuden skal det Opgravede strax paa hans Regning foranstaltes dækket, eller sat i samme Stand, som det var før Gravningen i).

Anm. Herved maa da Placaten af 31 Oct. 1766 §. 3 ansees at være forandret, for saavidt nemlig blot er Spørgsmaal om utilladt Tørvegravning eller Skiørsel. Er derimod ved Tørvens Brænding begaaet nogen Uforsigtighed, maa uden Tvivl den i bemeldte Placats §. 1 fastsatte Straf endnu være anvendelig.

7) De ved Sandklitter liggende jordløse Huse skulle, til Ufreds Forebyggelse, saavidt muligt, Tid efter anden nedlægges, og ingen flere maae der uden

i) Forordn. af 19 Sept. 1792 §. 18

uden sær Tilladelse opsættes, under Straf af Materialiernes Forbrydelse, og desuden en Mulct af 20 Rdr., hvilken tilfalder Angiveren, hvis Navn loves fortiet k).

§. 257.

III. Som med Sandflugtens Dæmpning i Almindelighed, saa og især med Udsaaening og Plantning i de dertil tienlige Frøearter og Vexter skal, i Følge Forordningens 29de §, forholdes efter ovenmeldte udeelte trykte Afhandling om Sandvexterne og deres Anvendelse, samt efter de Regler, som, efter Stedernes Forskiellighed, af vedkommende Sandflugts-Commissair, eller af Rentekammeret, paa sammes Forestilling, nærmere maatte vorde fastsatte. Om denne Besaaening og Plantning anmærkes i Særdeleshed:

) Ligesom alle og enhver af Beboerne i de omkring Sandflugten liggende Byer og enkelte Steder i en Frastand, som efter ethvert Steds locale Omstændigheder af Amtmanden nærmere bestemmes, i Almindelighed og uden Forskiel enten det Hartkorn, de eie eller bruge, er ucontribuerende eller contribuerende, efter Forordningens §. 23 ere forbundne til at giøre Bistand ved alle Foranstaltninger til Flyvesandens Dæmpning og Ufreds Afværgelse, under Mulct af 4 Mark for hver Gang nogen viser sig modvillig til at efterkomme, hvad ham i den Henseende af hans Foresatte paalægges; saa ere og Beboerne i de Sogne og Steder, som af Amtmanden dertil bestemmes, under samme Straf pligtige at mø-

k) Forordn. §. 25.

de, saa ofte de tisiges, til at giøre det fornødne Arbeide ved Plantningen og andet deved forefaldende, og, dersom nogen udebliver, leies andre Arbeidere paa deres Bekostning l).

2) For dem, som, skiønt tilsagte, undlade at møde til Vippernes Indsamling paa de dertil af Opsynsmanden anviiste Steder, bestemmer imidlertid Forordningens §. 26 ikkun en Mulct af 2 Mk. for hver Dag, de forsømme.

3) De, som Klittetags Vipper eller Frø udvises, men ikke drage Omsorg for, at samme omhyggeligen afskiæres og bevares til Udsæd, skal bøde 1 til 4 Rdr. efter Mangelens Beskaffenhed m).

§. 258.

IV. Angaaende hvorledes, naar Sandflugt opkommer, skal forholdes, hvem Opsynet med Dæmpningen tilkommer, hvorledes de idømte Mulcter skulle inddrives og anvendes, med mere denne Foranstaltning i Almindelighed vedkommende, foreskriver Forordningen:

1) Naar Sandflugt opkommer paa nogen Mands Grund, skal han strax anmelde det for Amtmanden, under Mulct af 5 til 100 Rdr. efter Omstændighederne, og det hvad enten han troer selv at kunne besørge den opkomne Sandflugts Dæmpning, eller er nødt til at oppebie videre Foranstaltninger n).

2) Den,

l) Forordn. §. 27. jf. Rentek Skr. 9 Aug. 1794. og Rentek. Circul. 14 Mart. 1809.
m) §. 28. n) §. 30.

1) Den, hvis Jorder lide Skade af Sandflugt, gives i samme § Haab om Afslag i Hartkornet; men ogsaa dette Haab miste de, som undlade at giøre ovenmeldte Anmeldelse til Amtmanden, saavelsom og de, som ved at forsømme den eengang dæmpede Sands Fredning selv give Anledning til at ny Sandflugt opkommer, eller ikke rette sig efter de til sammes Dæmpning giorte Anordninger og Øvrighedens dertil sigtende Foranstaltninger o).

3) Bestyrelsen af alt, hvad som vedkommer Sandflugtens Dæmpning, henhører under Rentekammeret. Under det tilkommer Opsynet hermed Amtmændene, hver i sit Amt. I de Amter, hvor Sandflugten enten allerede er, eller herefter maatte opkomme, skulde Amtmanden desforuden efter Forordningens §. 1 udnævne een, eller, hvor fornødent giordes, flere Commissioner, bestaaende af Stedets Herredsfoged og tvende andre Medlemmer, som Amtmanden skulde udvælge enten af Landvæsens-Commissarierne eller af de kyndigste i Nærheden boende Grundeiere, som ikke selv have Eiendom paa de sandfugne Steder. Denne Commission paalaae egentlig Udførelsen af de til Sandflugtens Dæmpning nødvendige Foranstaltninger, og at bestemme, naar den fredede Sandflugtsstrækning er bragt i den Stand, at den igien kan udlægges til Græsning. Af den skulde giøres Fore-

o) Jf. Rentekammer-Skrivelse af 14 Jul. 1736, indeholdende Kongel. Resolution af 21 Apr. 1732.

Forespørgsel igiennem Amtmanden til Rentekammeret, om hvad som maatte findes tvivlsomt eller at udfordre Pengeudgift. Den skulde saavel Beboerne paa de sandfugne Steder i alt, hvad som angaaer Sandens Dæmpning, som og især Klitfogderne og Opsynsmændene over de større Sandklitter være underordnede, om hvis Forhold, saavelsom om de faldne Mulcters Beløb og deres Anvendelse, Commissionen aarligen skulde indgive Indberetning til Rentekammeret. Dette er imidlertid i Følge senere Kongelige Resolutioner saaledes forandret, at der nu efterhaanden ved Kongelig Resolution paa Rentekammerets Forestilling er for hvert Sandflugts District i sær beskikket een Sandflugts-Commissair, som i Almindelighed har at udføre og iagttage hvad Commissionerne i Forordningen er paalagt og derfor nyder 3 Rdr. daglig i Diætpenge for hver Dag, som i disse Forretninger anvendes, og fri Befordring. Dog skal vedkommende Herredsfoged tilligemed Sandflugts-Commissairen foretage den ene af de befalede aarlige Synsforretninger, og derom tilligemed ham til Rentekammeret igiennem Amtet giøre Indberetning p).

4) En-

p) Forordn. §. 1. Kgl. Resol. 2 Aug. 1799 i Rentek. Skr. 6 Aug. s. A. Kgl. Res. 4 Dec. 1799 i Rentek. Skr. 14 Dec. s. A., Rentek. Circ. 6 Jul. 1799 og 26 Jun. 1802, Rentek. Skr. 7 Jan. og 7 Jul. 1804. Kongelig Resolution 1 Jan. 1811 i Rentek. Circul. 12 Jan. s. A. See dog nu Pl. 5 Jan. 1813.

4) Enhver, som har faaet sin Lod udskiftet og indhegnet for sig, bør selv søge at afværge og dæmpe derpaa opkommende Sandflugt q); men hvor endnu ere fælles Eiendomme, der skal af hver Bye een af de skikkeligste Mænd udnævnes til Klitfoged, og i 3 Aar vedblive denne Bestilling, imod fra samme at nyde en passende Belønning af Districtet, hvilken Sandflugt-Commissairen foreslaaer og Amtmanden bestemmer. Hans Pligt er det, dagligen at paasee Klittens Fredning, altsaa at optage de Kreature, som findes der, at anholde Enhver, som ødelægger Sandvexterne o. s. v., og strax anmelde saadanne Uordener for Opsynsmanden, som jeg strax skal tale om. Han skal ogsaa være nærværende ved Frøindsamlingen og Plantningen, og have Opsigt med Arbeiderne. Naar han forsømmer sine Pligter, er Sandflugts-Commissairen eller Amtmanden bemyndiget til at paalægge ham en passende Straf, og, naar han seer igiennem Fingre med andre Forseelser, skal han bøde lige Mulct med den Skyldige r). Over disse Klitfogder sættes, nu uden Tvivl rigtigst af Amtmanden, da Sandflugts-Commissionerne ere ophævede, igien visse Opsynsmænd, som ugentlig bør besøge Klitterne, ere berettigede til at foretage Huus-Undersøgelser, hvor Mistanke kunde gives om ulovlig oprykkede eller indhøstede Klitvexter, have Opsigt med Plantningen o. s. v. Disse Opsynsmænd kan, om de forlange,

q) §. 2.
r) Forordn. §. 4.

lange det, efter 3 Aars Forløb vorde entledigede fra deres Forretninger, der altsaa uden Tvivl ere at ansee som et Ombud, hvilket de ikke kunne undslaae sig for; en Aarsag mere, hvorfor Beskikkelsen uden Tvivl nu bør skee af Amtmanden. Findes endog disse Opsynsmænd utilstrækkelige, maa en Klitrider antages med en passende Løn s).

5) De i Forordningen bestemte Mulcter maae udredes uden foregaaende Lovmaal, og inddrives, efter foregaaende nøiere Bestemmelse og Ordre af Amtmanden, for saavidt deres Størrelse ikke er gandske bestemt i Forordningen eller Vedkommende ikke mindeligen vil erlægge samme, i Mangel af mindelig Betaling, ved Udpantning t). De erlægges saaledes efter Amtmandens Ordre til Amtsforvalteren, og anvendes deels til Udgifternes Bestridelse paa Sandflugtens Dæmpning, deels til Belønning for Angiverne, som i Almindelighed tilstaaes den halve Deel af samme u). Det er efter §. 32 den Skyldiges Husbond tilladt at udrede Bøderne for ham, imod at lade ham aftiene samme paa den Maade, som de selv kunne forenes om, eller af Amtmanden bestemmes. Men ellers skal Bøderne, naar den Skyldige ei formaaer at udrede dem, afsones efter For. af 6 Dec. 1743.

6) Naar Omkostningerne paa Sandflugtens Dæmpning overstige de Lodseieres Kræfter, som høste den nærmeste Nytte af Foranstaltningen, skal de tilgrændsende, større eller mindre Districters Beboere,

s) F. §. 3. t) §. 25 og 28. u) §. 31.

boere, i det Forhold, som Rentekammeret bestemmer, tage Deel i sammes Udredelse v). Disse Omkostninger lignes nu, i Følge Kgl. Ref. af 28 Nov. 1806 bekiendtgiort ved Rent. Skr. til vedkommende Amtmænd af 6 Dec. s. A., for et eller flere Aar, eftersom de beløbe til, paa alt saavel priviligeret som upriviligeret Hartkorn i det Amt, hvorunder de Sandflugtsstrækninger ligge til hvis Dæmpning de ere giorte.

v) §. 33. ff.Rfkr. 30 Jan. 1796.

Til.

Tillæg.

Medens dette Skrift har været under Trykken ere adskillige Kongelige Anordninger udkomne, hvis væsentlige Indhold her maa anmærkes. Ogsaa har jeg fundet et og andet at kunne behøve nogen nøiere Bestemmelse og Oplysning, som her tilføies:

Til 1ste Bind.

S. 4. Af Justitsraad Steenstrups Bog: den danske Bondes Rettigheder og Pligter, er en ny Udgave udkommen 1813.

S. 39. 2. Naar ikke Kroholdsbevillingen udtrykkeligen tilholder Vedkommende at tage sit Øl i Kiøbstæden, kan han maaskee, efter den bogstavelige Fortolkning af For. 2 Aug. 1786 §. 18, ansees berettiget til selv at brygge det Øl han sælger.

Den sammesteds i Noten y ommeldte Afgift af stemplede Brændeviinskiedler er ved Kongelig Resolution af 3 Dec. 1811 forøget med ½ Deel af dens Beløb.

S. 44. Anm. 3. Brændeviinsbrænden paa Bornholm er nu atter ved en af Hans Majestæt approberet Foranstaltning af Gouvernementet sammesteds forbudet fra 18 Januar 1813 af indtil videre.

S. 52. 5 og 6. Da imellem Rettergangsmaaden ved Giesteret og den ved Politiret, foruden andet mere, dog især er den væsentlige Forskiel, at Procura-

uratorers Mellemkomst ikke i hine Sager, som i dis-
e, efter For. 25 Mart. 1791 §. 23, er forbuden,
aa er det uden Tvivl rettest at antage, at Sager an-
gaaende uberettiget Kroghold og Brændeviinsbrænden
tricte efter For. 2 Aug. 1786 §. 10 som Giesterets
og ikke som Politisager bør behandles, skiønt de i No-
erne sammesteds anførte Anordninger og Resolutioner,
og fornemmelig Rescr. 18 Oct. 1771 sammenholdt med
Rescr. 23 Oct. 1795, kunne synes at lede til den mod-
atte Fortolkning. Dette kunde og anmærkes S. 202.

S. 99. Til §. 20 kan anmærkes Kongel. Re-
solution af 19 Jul. 1812 bekiendtgiort ved Placat fra
Directionen for Universitetet og de lærde Skoler af
13de Aug. s. A.

S. 104. 3. See nu Pl. 5 Januar 1813, som
befaler, at alle Drengebørn, som fra Opfostrings og
Pleiestiftelsen fra spæde af udsættes paa Landet, skulle
indføres i Lægdsrullerne, og behandles lige med det
øvrige værnepligtige Mandskab, naar de ikke, forin-
den de have fyldt det sjette Aar, beviisligen leveres
tilbage til deres Forældre eller Forsørgere. Dog for-
beholdes Pleieforældrene, naar Pleiebørnene blive hos
dem, Rettighed til at fremstille en saadan modtagen
Pleiesøn i egen Søns Sted, hvilken sidste da bør gi-
ves Frihedspas af Sessionen.

S. 119. Angaaende Recruters Udtagelse til
den staaende Hær kan ogsaa anmærkes Kongelig Re-
solution af 11 Oct. 1812 bekiendtgiort ved Cancelli-
Circulaire af 17de s. M. og A. samt Kongel. Resol.
af 6 Martii i Cancelli-Circul. 24 Martii 1813.

S. 123. Til c. kan anmærkes Kongelig Re-
solution af 20 Oct. 1812, bekiendtgiort ved Cancelli-

Circulaire af 24de næstefter, at den, som stiller en anden for sig, skal være ansvarlig for den stillede, indtil Krigs-Commissairen fra vedkommende Regiment eller Corps modtager Beviis for at den stillede er mødt og befunden tienstdygtig. samt Pl. 10 Mart. 1813, som forbyder Embedsmænd og Enhver, som har Forretninger ved Udskrivning til Krigstienesten, at befatte sig med Stillingers Besørgelse for samme.

Den sammesteds ommeldte Kiendelse er nu ved Pl. af 9 Martii 1813 forandret til 50 Rigsbankdaler Sølvværdi for dem, der stille for sig ved den staaende Hær, og 25 Rbdlr. S. V. for dem, der stille for sig ved en annecteret Bataillon.

S. 125. Ved a. kan anmærkes Pl. 30 Jun. 1812 angaaende hvorledes der skal forholdes i Henseende til de Reserver, som af Landmilice-Sessionerne ere meddeelte Udygtighedspasser, hvorefter saadanne Udygtighedspasser eller Udslettelse af Lægdsrullerne formedelst Legemsfeil ikke befrie Vedkommende fra Kystmilicetienesten, naar de dertil findes dygtige.

Sammesteds: Angaaende Udtagelse til Batteri- og Trainkudsketienesten og Stillinger for de dertil udtagne see ogsaa Kongel. Resol. 15 Januar 1813 i Cancelli-Circul. af 21de s. M. samt Cancelli-Circul. af [illegible]de s. M. og Aar.

S. 127. Angaaende Tambourers og Halvmaaneblæseres Udtagelse til de annecterede Bataillonner, see Pl. 31 Jul. 1812. samt Kongel. Resol. af 6 Martii i Cancelli-Circul. af 24 Martii 1813.

S. 128 ved a kan mærkes Kgl. Parolebefaling af 23 Febr. og Armeebefaling af 22 Aug. 1810.

S. 132.

S. 132. §. 25 kan anmærkes Kongelig Pa-
lebefaling af 17 Jul. 1812, bekiendtgiort ved Can-
li-Circul. til Landmilice-Sessionerne af 24de s. M.
A., angaaende hvorledes skal forholdes med de ved de
-ste Batailloner udtiente Landsoldaters Overgang til
annecterede Batailloner, hvorledes det er overladt
dkommende Amtmænd i Forening med Krigscom-
issairen at bestemme, hvilke af bemeldte Mandskab,
d Hensyn til deres huuslige Stilling som Gaard-
ænd, Huusmænd med Heste og Plov o. s. v. kunne
re at fritage for virkelig Tieneste ved bemeldte an-
cterede Batailloner, hvilke blive at ansætte til vir-
lig Tieneste, samt hvilke af de i virkelig Tieneste
rende derimod kunne permitteres Hiem, og hvorved
lige paalægges dem, som saaledes fra virkelig Tie-
ste fritages, strax ved Hiemkomsten at melde sig hos
egdsmanden, som strax skal indberette det til Lægds-
rstanderen, og denne igien til Land- og Søe-Krigs-
mmissairen indgive Anmeldelse om de hiemkomne
rigsfolk. (Collegial Tidende 29 Aug. 1813).

S. 135 kan mærkes Kongelig Resolution af 11
ug. 1812 i Cancelli-Circul. af 15de samme Maaned
| Aar, hvorefter enhver Landsoldat, som permitte-
s, skal strax ved Ankomsten paa det opgivne Sted
revise det ham af Eskadrons- eller Compagnie-Che-
n meddeelte Permissionsbeviis for Lægdsmanden, som
al paategne Beviset naar han har imodtaget samme
| gienime det, samt derom giøre Indberetning til
egdsforstanderen, og denne igien til Amtmanden.
orandring af Opholdssted i det samme Lægd skal paa-
gnes Beviset; men naar den permitterede vil forlade
egdet, leveres ham Beviset tilbage, med Paateg-

 ning

ning af Lægdsmanden om hvor han har angivet at ville begive sig hen, og ved Ankomsten der til Stedet skal holdes der med Beviisets Foreviisning for Lægdsmanden m. v. som før er meldt. Den permitterede, som ikke holder sig denne Befaling efterrettelig, indkaldes til Tienesten og straffes for Overhørighed. Lægdsforstanderne og Lægdsmændene, som ikke iagttage hvad dem i foranførte Henseende er paalagt, straffes, de førstmeldte fra 10 til 50 Rdr., de sidstmeldte fra 1 til 10 Rdr., efter Forseelsens Beskaffenhed.

S. 136. §. 25. Om Kystmilicen see og Kongelig Befaling af 18 Oct. 1807.

S. 137. §. 26. 1 Nota v. kan ogsaa mærkes For. 19 Febr. 1790 angaaende Munderingsskoe som Landsoldaterne selv ere pligtige at medbringe til Regimentssamlingerne, og For 31 Dec. 1792 angaaende den dem ligeledes paalagte Anskaffelse af Tornistere.

S. 139. Til §. 26. 9. I Henseende til den de udcommanderede Huusmænd efter Pl. af 4 Aug. 1808 tilkommende Hielp til deres Jorders Drift kan mærkes Rentek. Skr. af 10 Sept. 1808 til Amtmanden over Præstøe Amt, hvorefter saadan Hielp ansees at tilkomme dem til alle de Jorders Drift, som de ere i lovlig Besiddelse af, enten de ere overdragne Huusmanden i Fæste eller Leie med Huset eller ikke, fremdeles Rentek. Skr. af 28 Jun. 1809 til Amtmanden over Odense Amt, at Mandskabet af de annecterede Batailloner ansees lige saavel berettiget til den ommeldte Hielp, som det der hører til den staaende Hær, og endelig Rentek. Skr. af 14 Apr. 1810 til Amtmanden over Sorøe Amt, hvorefter nogle paa en Hov-

mark

ark til sammes Drift bosatte Huusmænd ikke ansaaes
tilkomme saadan Hielp af Sognemændene, og det
rmeentlig heller ikke kunde paalægges de hiemmeværen-
af disse Huusmænd at forrette de Ugedage til Jord-
otten, som de udcommanderede ere pligtige at yde
im. Dog see derhos hvad om denne Resolution i 2det
Bind S. 133 og 134 er anført. I Almindelighed
sees ellers værnepligtige Parcellister paa Hovedgaards-
rd, efter en Rentek. Skrivelse til Amtmanden over
Odense Amt af 27 Mart. 1813, i Henseende til den
Hielp, de i saadant Tilfælde have enten at give eller
vente, lige med de andre Sognemænd.

S. 164. IX. b. kan anmærkes Kongel. Resol.
12te Jan. i Cancelli Pl. 19de Jan. 1812, angaa-
nde Understøttelse for enrollerede Søfolks trængen-
Familier af deres Lønning, for saavidt de deraf
n undvære, og i Mangel heraf, af Fattigvæsenet
aa Stedet.

S. 181. Til de Sager, som ere overdragne
Rentekammerets Bestyrelse, maa ogsaa henregnes
Veivæsenet. Pl. 16 Apr. 1808. og Foranstaltninger
l Sandflugtens Dæmpning. For. 19 Sept. 1792.
1. 2. 5. 33.

S. 201. Til de der anførte Sager, i hvilke
Underretsdommene ikke kan appelleres, men maae,
rend de exeqveres, af Amtmanden approberes, kan
gsaa henføres Sager angaaende Overtrædelse af de
anordnede Forsigtighedsregler ved Lyng- og Tørve-
rænden i Hederne. Pl. 21 Oct. 1766 §. 3.

S. 202. Til de under b. anførte Sager, som
et er overladt til Amtmændene ved Resolution at af-

 giøre,

giøre, maae ogsaa henføres de som angaae Forstaaelsen og Anvendelsen af F. 31 Jan. 1806 og Pl. 4 Aug. 1808 samt Pl. 9 Oct. 1810 betreffende den Hielp, som de i overordentlige Tilfælde til Krigstienesten udcommanderede tilkommer til deres Jorders Drift saavel som til deres pligtige Hovarbeide. For. 31 Jan. 1806 §. 6. jf. Rentek. Skr. 13 og 16 Aug. samt 10 Sept. 1808, 28 Jan. 1809 og 14 Apr. 1810.

S. 205. m. kan ogsaa mærkes For. 25 Mai 1804 §. 22 og 28.

S. 226. L. 12, hvor det anmærkes, at Sognefogderne ikke ere frie for Indqvartering ved overordentlige Troppesamlinger, er forglemt at anføre For. 9 Mai 1806 §. 7. See og herved den S. 227 anførte Forordning af 30 Apr. 1809 §. 20.

S. 260. Til §. 51 kan anmærkes, at, efter Rentek. Circul. af 10 Nov. 1812, beregnes Huse paa Landet, som ere indrettede alene til Bolig for Fattige og Almisselemmer, ikke til Ildstedskat.

Samme Resolution kunde ogsaa anmærkes S. 276 ved §. 58.

S. 288. Til den ny Skoleindretnings Indførelse i Jylland er skeet Begyndelse ved Amtsprovsters Ansættelse under 10 Jul. 1812.

S. 299. Ved §. 63. 6 anmærkes, at Skoleholderne ogsaa maae svare den ved Forordningen af 6 Mai 1812 paabudne Ildstedskat, som dog, efter Rentek. Circul. af 10 Nov. 1812, uden Hensyn til Skoleloddens Størrelse, ansættes til den ringeste ved Forordningens 20de §. bestemte Klasse: $\frac{1}{4}$ Sk. Rug og $\frac{1}{4}$ Sk. Byg.

S. 337.

S. 337. §. 82 kan anmærkes Rescript af 8 Dec. 812 til Amtmanden over Randers Amt og til Stiftsmtmanden over Viborg Stift, hvorved Rescr. af 2 Juni 1807, betreffende Jords Afgivelse i Anledning af Guden Aaes Oprensning, udvides til at gjelse for Oprensningen af Nøraaen fra Randers Amt l Aalmølle i Viborg Amt, samt Cancelliskr. 27 Mart. 1813, indeholdende Kgl. Resol. angaaende ords Afgivelse til Skole-Bygninger.

S. 369. Ved Anm. 2 tilføies: Ved Udparlleringer skal ogsaa Ildstedskatten efter Forordninen af 6 Mai 1812 §. 22 af vedkommende Landinecteur fordeles. Om Forholdet hermed, og hvorledes Brøker, som ere høiere end $\frac{1}{4}$ Fierdingkar, bør ndgaaes, see Rentek. Circul. 10 Nov. 1812.

S. 386. 1. Til staaende aarlige Skatter kan ndelig ogsaa henregnes den ved Forordningen af 5 Januar 1813 §. 7 bestemte aarlige Afgift til Rigsanken, for saavidt nemlig den ved bemeldte § Rigsanken tillagte Fordring af 6 Procent i rede Sølv af Eiendommenes Værdi, for hvis Bestemmelse Skatte-Taxationerne af 1802 og Assurance-Summerne i det Hele lægges til Grund, efter den Vedkommende dertil givne Tilladelse, af dem forrentes med $6\frac{1}{2}$ Procent, hvilken Afgift dog, med Hensyn til den i samme § ovede Lettelse i de ældre Skatter, neppe i Virkningen vil kunne blive at ansee som en Forøgelse i de forud allerede paabudne Skatter.

S. 389. Til b. Om Ildstedskatten kan ogsaa sees Rentek. Circul. af 10 Nov. 1812.

S. 391. Til de der under Bogstavet c anførte Forordninger angaaende Udskrivninger af Kornvare og Foring kan føies For. 12 Oct. 1812.

S. 404. Til de Paalæg, som til Vedkommendes egen Fordeel eller Fornødenhed i hvert Amt i sær lignes paa Hartkornet, maa ogsaa henregnes Jordemoderløn og de Udgifter, som medgaae til Fruentimmers Oplærelse i Jordemoder-Videnskaberne m. v., Regl. 21 Nov. 1810. §. 15-18 samt 31 og 32.

S. 407. §. 92. De ved Forordningen af 27 Aug. 1800 paabudne Skriverpenge til Amtsforvalteren ere forhøiede ved Forordningen af 23 Jul. 1812.

S. 415. Anm. saavelsom ved Anm. S. 417 og 418 kan mærkes et Rentek. Circul. til Amtmændene af 1 Martii 1809, hvorefter Kiørseler til militair Tieneste ikke kan fordres forrettede af andre end dem som holde Heste og Vogne, og af Hovedgaarde og andre frie Gaarde ikkun i Forhold til det Antal Vogne og Arbeidsheste, som der holdes, hvorimod Pengebidraget til Erstatning for disse Kiørseler fordeles lige paa alt Hartkornet; men i Henseende til de øvrige Frireiser forholdes som hidtil efter hver Egns Skik, indtil en paatænkt ny Indretning med Kongereiser i Almindelighed maatte kunne vorde paabuden.

S. 428. 2. 429. 3. Amagerlands og Hirschholms Godses Beboere ere ligeledes fritagne for Landconsumtionen.

S. 436. Udstykkede Hovedgaardsjorders Tiendefrihed drages af Nogle i Tvivl, fornemmelig paa Grund af, at Bogstaven i L. 2. 23. 11 ikke understøtter denne Mening, og at den sammesteds anførte Grund "paa det Eiermændene skulle holde deres Tienere til at tiene retfærdeligen" heller ikke taler til Fordeel herfor. Fremdeles beraaber man sig paa Udtrykkene i For. 15 Junii 1792 §. 12 og Pl. af 26 Januar

1807

807 (See Høieste Rets Assessor Ørsteds juridiske Archiv No. 25 S. 67). Ved at henholde mig til de paa det anførte Sted til Styrke for min Mening anførte collegiale Resolutioner maa jeg dog herved anmærke, at det formeentlig ikke, saaledes som af den i samme Archiv S. 179 yttrede Mening synes at følge, kan paaligge Eierne eller Brugerne af den hidtil tiendefri Jord, hvoraf Tiende nu maatte vorde paastaaet, at bevise, at Jorden før 1661 har været tiendefri, men at det nok meget mere bliver vedkommende Tiendetagers Sag, der giør saadan Paastand, i Henhold til L. 2. 23. 1 at bevise at Jorden, som Bondejord, har været tiendepligtig; thi anden end saa kaldet Bondejord erkiender Loven ikke for tiendepligtig, og af anden Jord end den, som før 1661 har været Bondejord og ikke siden, enten ved, i Medhold af Forordningen af 16 Dec. 1682 §. 1, at være bleven en Sædegaard underlagt, eller ved særdeles Benaadning, er bleven giort tiendefri, hiemler Geistlighedens Privilegier §. 2 Tiendetagerne ingen Ret til at oppebære Tiende. Endskiønt det i øvrigt ikke nægtes, at jo ved den Hovedgaardsparceller tilstaaede Hovedgaardstakstes Frihed, saavelsom under de i den Kongelige Resolution af 12 Martii 1800 og Pl. af 26 Jan. 1807 §. 1 ommeldte andre Rettigheder, ogsaa maa være at forstaae Tiendefrihed, dog Vedkommende uforment, som maatte troe sig berettigede til Tiende af saadanne Jorder, at søge deres formeentlige Ret ved Domstolene, saa kan dog ikke deraf, at Kongen ikke længere finder det fornødent ved Benaadninger at opmuntre til Bondergodsets Afhændelse fra Hovedgaardene og Hovedgaardsmarkers Udstykning, drages den

Følge, at Hovedgaardstaxterne ved Udstykning skulde tabe de Rettigheder, som, uden Hensyn til specielle Benaadninger, lovligen maatte kunne ansees at tilkomme dem; ligesom de og paa den anden Side, uagtet de ved Adskillelse fra Bøndetgodset tabe Skattefriheden, dog beholde de samme Byrder i Henseende til Rytterhestsholdelse m. m., som forhen have været dem paalagte; (See dette Skrift 1 B. S. 536). Ved Ansættelse til Skat efter Forordningen af 1 Oct. 1802 og sammes Forhøielse efter Forordningen af 6 Jun. 1811, saavelsom til Ildstedskatten efter For. 6 Mai 1812 og Rigsbankens Forbring efter For. 5 Jan. 1813 §. 7 er ei heller taget Hensyn til om Hovedgaardsjorden er skattefri eller ikke. (See de anførte Forordninger, og i Særdeleshed For. 1 Oct. 1802 §. 1 og 11 samt de 1ste B. S. 574 §. 121 anførte Resolutioner) ligesom og disse Paalæg og andre Hovedgaardstaxtens Byrder ved Udstykning vedblive at hæfte paa samme. (See For. 1 Oct. 1802 §. 8 og 9. For. 25 Jun. 1810 §. 4 jf. §. 8). Ei heller finder jeg i det paaberaabte Lovsted 2. 23. 3 tilstrækkelig Grund til den Sætning, at Tiendefrihed ikke lige saavel som andre Rettigheder skulde kunne vindes ved Hævd, forudsat at det kunde bevises, at Jorden i den paastaaede Hævdstid bestandigen, dog med fornøden Hvile ligesom anden Jord efter Egnens Skik, har været anvendt til Kornsæd.

S. 496. Til q. Om Ildstedskat af Hovedgaardene see ogsaa Rentek. Circul. 10 Nov. 1812.

S. 497. Om Fremleie kan ogsaa sees et Responsum af det juridiske Facultet i Prof. Krohgs juridiske Archiv. No. 2. S. 130 samt en Afhandling af Doctor Sibbern i Assessor Ørsteds Archiv No. 23.

S. 536. Om Ildstedskat af ucomplette Hovedgaarde, som overhovedet af al den Jord, som er ansat til den ved For. 1 Oct. 1802 paabudne Skat efter Tønder Land, see Rentek. Circul. 10 Nov. 1812.

S. 574. Det der anførte om Skatten efter For. 1 Oct. 1802 af de ufrie Avlsgaarde gielder ligeledes om Ildstedskatten. See nysanførte Rentek. Circul. 10 Nov. 1812.

Til 2det Bind.

S. 29. Til Noten ö. kan ogsaa bemærkes det foran til 1ste Deel S. 497 anmærkede Responsum af det juridiske Facultet paa det Spørgsmaal: om det er en Fæstebonde tilladt at flytte fra Gaarden og lade dennes Drift besørge ved Huusfolk.

S. 37. Da Forordningen af 8 Junii 1787 §. 1 vel befaler, at naar Jord i Overeensstemmelse med samme fratages en Fæstebonde, bør han derfor nyde billig Afkortning i de Skatter o. s. v., som svares af Gaarden, men saadant Afslag, som ikkun den Fæster, i hvis Tid Jorden borttages, kan giøre Paastand paa, ikke nødvendig forudsætter en Forandring i Hartkornet, saa er det saavel paa de Kongelige som paa adskillige Proprietairgodser bleven anseet for lovligt at tillægge Huusmænd Jord uden at lade samme ansætte i Hartkorn, fornemmelig med Hensyn til den større Byrde, som Natural-Leveran-

ser-

ser medføre for en Huusmand, som ingen Heste holder, end for en Gaardbeboer. Da imidlertid nu, i Følge Forordningen af 25 Jun. 1810 §. 13, i ethvert Fæstebrev bør anføres om Stedet har det samme Hartkorn og Tilliggende, som efter den forrige Fæsters Fæstebrev, eller ikke, og samme Forordnings §. 11 paalægger Eiere af Fæstegods, fra den Tid, da Jordtaxeringen til den ny Matriculs Forfattelse i det Herred, Godset hører under, er fuldført, at lade enhver Forandring, som de foretage i Fæstegodsets Inddeling, paa anordningsmæssig Maade udføre af en beskikket Landinspecteur og Landmaaler samt derom at indsende Beretning til Amtmanden, til videre Fremsendelse til Rentekammeret, saa sees ikke at der nu paa Fæstegods kan foretages nogen Forandring til Forøgelse eller Formindskelse i Stedernes Jordtillæg, uden at der tillige skeer Forandring i Fæsternes Hartkorn.

S. 90. Ved a. kan ogsaa mærkes den foran til 1ste Bind S. 139 henførte Rentek. Resol. af 14 Apr. 1810.

S. 130. Note n. Efter Rentek. Circul. af 10 Nov. 1812 ansees, i Henseende til Ildstedskatten, et Huus, hvis tilhørende Grund med Hauge og Vænge ikke er over ½ Tønde Land, som jordløs.

S. 135. Huse med Jord, som ikke er ansat til særskilt Hartkorn, ansættes, efter Rentek. Circul. af 10 Nov. 1812, i Ildstedskat i ringeste Klasse efter Forordningen af 6 Mai 1812 §. 20.

S. 149. Til den Lære om Servituter kan eftersees en Afhandling af Hr. Høieste Rets Assessor

Ørsted

Ørsted om Servituters Erhvervelse og Mistelse ved Hævd, i juridisk Archiv. No. 25.

S. 293. §. 215. Foruden det der ommeldte Kongelige Skæferi paa Esserum, ere senere for Kongelig Regning blevne indrettede 2 Skæferigaarde, een paa Jægerspriis, og en anden paa det Kongen forhen tilhørende Westensborg Gods paa Falster. Væddre og Faar af Spansk Art ere i den senere Tid af og til fra disse Skæferier ved offentlig Auction blevne afhændede. Mere herom see i Etatsraad Thaarups Veiledning til det danske Monarkies Statistik 1ste D. S. 476 o. f.

S. 317. Til 3 maa mærkes Kongelig Resolution af 31 Dec. 1812, bekiendtgiort i Rentek. Circul. af 27 Febr. 1813, som paalægger Amtmændene, ved at give Tilladelse til Egetræers Salg af private Skove, nøie at paasee, at der ikke sælges Egetræer, som allerede ere tienlige for Søe-Etaten, eller unge Træer, der endnu staae i Vext, naar Trangen dertil ikke er meget stor, og at de, i Tilfælde hvor der ikke er perculum in mora, forinden have at indhente Rentekammerets eller Admiralitets og Commissariats Collegii Samtykke.

S. 322. Til Bestyrkelse af min der under D fremsatte og i øvrigt, saavidt jeg veed, almindeligen antagne Mening, at de i Forordningen af 26 Januar 1733 §. 1 fastsatte Bøder for ulovlig Skovhugst i de Kongelige Skove ere anvendelige paa uberettiget Skovhugst i alle andre Skove, kan lægges Mærke til samme Forordnings §. 31, 32, 34 og 35. See i øvrigt Høieste Rets Assessor Ørsteds systematiske Udvikling af Begrebet om Tyveri, S. 253.

S. 342.

S. 342. §. 216. 3. c. Den i Forordningen af 18 Apr. 1781 §. 34 fastsatte Straf for Træers Afhugning eller Beskadigelse paa Landeveiene m. v. maa uden Tvivl, for saavidt Træerne blot beskadiges og ikke bortstiæles, ansees forandret ved Forordningen af 13 Dec. 1793 §. 92.

S. 399. Ved det som under No. 4 er anført, er indløben en Feiltagelse. Mølletolden er $\frac{1}{18}$ Deel af hvad som formales til Brød eller Gryn, altsaa $\frac{1}{18}$ Sk., eller 1 Potte, af en Skieppe, 8 Toldkar eller Potter af 1 Tønde Brød- og Grynkorn, beregnet til 144 Potter, men af en Tønde Malt 4 Toldkar eller Potter. See de der anførte Møllerlaugs Art. 15 Jan. 1684 Art. 5.

S. 442. 2. Angaaende Taxationer til Brandforsikringer blive nu ogsaa at anmærke Pl. af 15 Jan. og 13 Mart. 1813 og, forsaavidt Taxationsmændenes Betaling angaaer, Pl. 16 Febr. 1813.

Endelig maa i Almindelighed anmærkes Forordningen af 5 Jan. 1813, forsaavidt de i Loven og Anordningerne bestemte Bøder m. m. efter samme Forordnings §. 43. blive at erlægge med Rigsbankspenge, Daler for Daler, dog at de siden Krigens Begyndelse skete Forhøielser i samme bortfalde. Om Diætpenge see samme Forordnings §. 22 og Placat af samme Dato. Om staaende Taxter Pl. 16 Februarii 1813.

Den i 1 B. S. 52 og 2 B. S. 464 berørte Uvished om, hvorledes Sager om uberettiget Kroehold bør behandles, er nu afgiort ved Pl. 27 Mart. 1813, hvorefter de bør behandles ved Politiretten. Dog er det tilladt Procuratorer deri at møde. Efter samme Pl. bortfalder Søgsmaal, naar Vedkommende godvilligen erlægge de i Anordningerne fastsatte Mulcter, hvorefter altsaa det S. 52. efter C. R. 27 Aug. 1803 anførte, bliver at rette.

Registret.

(Det romerske Tal betyder Bindet, det mindre Sidetallet).

A.

Affe

B.

Bran

Byg-

Bøn-

D.

E.

F.

Forings

Minde.

G.

Gar.

Giæs-

Grev-

Hiortt

J.

Jord

Kalds-

Kir

Kiøbe-

Kn

 det

L.

Mare-

Mølle-

N.

O.

Oeder

R.

Rytter-

Skole-

imellem

Skov-

Stift

Sæde-

Tiende-

Ting-

U.

Udmarks-

Udskyf-

Y.

Æ.

Ø.

Ved 1ste Bind S. 128 a maa mærkes den, medens Registret har været under Trykken, udkomne Placat af 30 Marti 1813.

Rettelser
til første Bind.

S. 43. L. 19 de Ord: Fogtman 1ste Deel udgaae der, men høre til L. 25 næst efter Rentek. Skr. 4 Nov. 1710 l. 1770.
S. 52. Noten p. L. 2. 8 Mart. l. 8 Mai.
— » Noten q. L. 3. Rescr.. l. Cancelliskr.
S. 90. L. 3. Bestyrelse l. Bestyrkelse.
S. 125. L. 17. 1799 l. 1779.
S. 202 er forved 9de Linie udeladt Inddelingsbogstavet c.
S. 317 L. 23. Sygestuer l. Sorgestuer.
S. 464. L. 5 fra neden 1800 l. 1812.
S. 494. L. 4. 14 Sept. l. 14 Martii.

Andet Bind.

S. 29. L. 30 §. 26 l. 42.
S. 133. L. 28. Præstøe l. Odense.
S. 134. L. 6. 19 Apr. l. 14 Apr.
S. 239 L. 6. forfatte l. fastsatte.